KB2923

ALASDAIR GRAY

Zavallılar*

Türkçesi: Süha Sertabipoğlu

Roman

*SEL

ZAVALLILAR*

ALASDAIR GRAY, 1934'te Glasgow'da doğdu. Whitehill Lisesi'ndeki eğitimini bitirdikten sonra 1952-57 yılları arasında Glasgow Sanat Okulu'nda çizim ve resim eğitimi gördü. Sanat Okulu'nun ardından yarı zamanlı sanat öğretmeni olarak çalıştı, portre ve duvar resimleri yaptı. 1960'ta Jordanhill'de gördüğü eğitimin ardından, sanatçı, ressam, sahne dekoru ressamı ve yarım zamanlı okutmanlıkla geçimini sağladı ve Glasgow'daki okullarda resim dersleri verdi. Bu süre boyunca, bazıları sahnelenmiş olan çeşitli radyo ve televizyon oyunları kaleme aldığı gibi, tablo ve duvar resimleri yapmaya devam etti. Gray'in geniş bir çevreden olumlu eleştiriler alan ilk romanı *Lanark* (Metis Yayınları, 2009) 1981'de yayımlandı. 1992'de yayımlanan ve Whitbread Roman Ödülü ile Guardian Kurgu Ödülü kazanan *Zavallılar*, Frankenstein temasının bütünüyle özgün bir versiyonudur.

SÜHA SERTABİBOĞLU, 1951 yılında Mersin'de doğdu. Edirne Lisesini ve 1976'da İ. Ü. Dişhekimliği Fakültesini bitirdiği yıl öğretim görevlisi oldu. 1982 yılında Protez dalında doktora yaptı ve 1985 yılında Yökzede oldu. 1994'ten bu yana, aralarında J.G. Ballard, Nick Hornby, Truman Capote, Cees Nooteboom, William S. Burroughs gibi pek çok önemli yazarın yapıtlarının bulunduğu kırka yakın kitap çevirdi.

*SEL YAYINCILIK / ROMAN

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85 Faks: (0212) 516 97 26

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

*SEL YAYINCILIK: 530
ISBN 978-975-570-549-1

ZAVALLILAR
Alasdair Gray

Kitabın Özgün Adı:
Poor Things
Türkçesi: Süha Sertabiboğlu
Roman

© Alasdair Gray, 1992
© Rogers, Coleridge & White Ltd. Literary Agency aracılığıyla
Sel Yayincilik, 2009

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Gül Korkmaz
Kapak ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Ocak 2012

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Alasdair Gray

Zavallılar

Türkçesi: Süha Sertabiboğlu

Roman

Yazar, kitabı yazılmış haliyle dinleyen ve geliştirecek fikirler veren Bernard MacLaverty'ye; tape eden ve dönemi tüm ayrıntılarıyla araştıran Scott Pearson'a; ve tıbbi bölümleri düzelten Dr. Bruce Charlton'a; ve hukuksal bölümleri düzelten Angela Mullane'e; ve Glasgow'un sanayi döneminin yoldan çıkmış zirve dönemi hakkında (büyük ölçüde, piyesi *Sugarolly Story*'den gelen) görüşleri için Archie Hind'e; ve McCandless bölümüne (içeriğini değil) biçimini veren, Lessing'in (1894'te MacLehose & Son tarafından basılmış, William Jacks tarafından dilimize çevrilmiş ve William Strang'in gravürleriyle resimlenmiş) *Nathan the Wise*'ını hediye eden Michael Roschlau'ya; ve geçmişteki birtakım ayrıntılarının bir romanda kullanılmasına izin veren, bugün Dunfermline'daki Abbot House yerel tarih müzesinden Elspeth King ve Michael Donnelly'ye teşekkür eder. 17. bölümde Bella'nın anlattığı şok edici vakayı hatırlatan, V. S. Naipaul'un *In a Free State* adlı yapıtının Sonsöz'üdür. Diğer fikirler, Christopher Small'un Shelley'in *Frankenstein*'ı hakkındaki incelemesi *Ariel like a Harpy*'den ve aynı konuda bir oyun olan, Liz Lochhead'in *Blood and Ice*'ından alınmıştır. 18. bölümün üçüncü ve dördüncü paragraflarına katılmış olan, Simone de Beauvoir'ın Sartre'a yazdığı bir mektubun üç cümlesi Beauvoir'ın mektuplarının Quentin Hoare tarafından yapılmış ve 1991 yılında Hutchinson tarafından yayınlanmış çevirisinden alınmıştır. 2. bölümdeki bir tarihsel not, Johanna Geyer-Kordesh'in W. F. Bynum tarafından hazırlanmış *Encyclopedia of Medical History*'deki "Kadın ve Tıp" adlı bölümünden aktarılmıştır. Kapaklardaki kitabe Denis Leigh'in bir şiirinden alıntıdır. Yazar, kitabı müdahaleler olmadan bitirebilmesini sağlayacak parayı borç veren yakın bir arkadaşına teşekkür eder.

Düzenleyen, Alasdair Gray

Dr. Archibald McCandless (1862-1911) Whauphill, Galloway'de, varlıklı bir yarıcı çiftçinin gayrimeşru çocuğu olarak doğdu. Glasgow Üniversitesinde tıp okudu, kısa bir süre hastane cerrahı ve hükümet tabibi olarak çalıştı, sonra kendini edebiyata ve oğullarının eğitimine adadı. Bir zamanlar ünlü epiği *Sawney Bean'in Şahadeti* haksız bir şekilde çok uzun süre görmezden gelindi ve karısı onun en büyük yapıtının, otobiyografik *Zavallılar*'ın ilk basımını engelledi. Yakın zamanlarda, Glasgowlu tarihçi Mike Donnelly tarafından yeniden keşfedilen bu tuhaf hikâye, Hogg'un *Haklı Çıkmış Bir Günahkârın İtirafları* kadar sürükleyicidir ve 1992'de hem *Whitbread* hem de *Guardian* ödüllerini almıştır.

Editör **Alasdair Gray** 1934'de Riddrie, Glasgow'da, bir karton kutu yapımcısı ve part-time dağ rehberinin oğlu olarak doğdu. Dizayn ve Duvar Resmi konusunda İskoç Eğitim Bakanlığı Diploması aldı ve şimdi yaşamını yazarak ve bir şeyler dizayn ederek kazanan şişman, dazlak, astımlı, evli bir yayadır.

EŞİM MORAG'A

GİRİŞ

Bir zamanlar yaşadığı şeyler hakkındaki bu hikâyeyi yazan doktor 1911'de öldü ve İskoç tıbbının cesurca deneylerinin tarihini bilmeyen okurlar bunu belki de tuhaf bir kurgu sanacaktır. Bu girişin sonunda sunulan kanıtları görenlerin, 1881 Şubatının son haftasında Glasgow, Park Meydanı 18 numarada dahi bir cerrahın insan kalıntılarını kullanarak yirmi beş yaşında bir kadın yapmış olduğundan kuşkusu kalmayacaktır. Glasgowlu tarihçi Michael Donnelly benimle aynı fikirde değil. Kitabın en büyük kısmını oluşturan metni kurtaran odur ve nasıl bulduğunu yazmam gerek.

Bin dokuz yüz yetmişlerde Glasgow'da yaşam çok ilginçti. Kenti kurmuş olan eski sanayiler kapanıp güneye giderken, seçilmiş valiler (ancak ekonomi siyasetçilerinin açıklayabileceği nedenlerle) apartmanları istimlak ediyorlardı ve karayolları giderek genişliyordu. Glasgow Green'deki yerel tarih müzesinde müdür Elspeth King ve yardımcısı Michael Donnelly, hızla geçmişe gömülen yerel kültürün kanıtlarını kurtarmak ve korumak için gece gündüz çalışıyordu. Birinci Dünya Savaşından beri Belediye Meclisi (Halk Sarayı denen) yerel tarih müzesine yeni bir şey satın almak için hiç para vermemişti ve bu yüzden Elspeth ve Michael'ın elde ettiği şeylerin hemen hemen hepsi yıkılmak için ayrılmış evlerden kurtarılanlardı. Templeton'un çok yakında kapanacak olan halı fabrikasında bir depo kiralandı ve Michael Donnelly, vitray pencere camlarından, seramik fayanslardan, tiyatro posterlerinden, dağılmış sendikaların flamalarından ve her türlü tarihsel dokümandan oluşan bir hazineyi buraya taşıdı. Elspeth King bu işte bazen Michael'a fiilen yardım ediyordu, çünkü kadının kadrosunun geri kalanı, Kelvingrove'daki kent sanat galerisinin müdürü tarafından gönderilen ve, kirli, tehlikeli binalardan eşya taşısın diye para verilmemiş hizmetlilerden oluşuyordu. Elspeth ve Michael da tabii ki böyle bir iş için para falan

almıyordu ve açtıkları yeni ve çok başarılı sergilerin Belediye Meclisine maliyeti ya çok az ya da sıfırdı.

Michael Donnelly bir sabah kent merkezinden geçerken bir kaldırımın kenarında bir yığın eski tarz kutu klasör gördü; belli ki bunlar oraya Belediyenin temizlik işçileri götürüp yok etsin diye konmuştu. İçlerine bakınca, yüzyılın ilk yıllarından kalma mektuplar ve dokümanlar, feshedilmiş bir hukuk bürosunun atılacak kağıtlarını buldu. Eski işyerinden kalan eşyalar yeni bir firmaya geçmiş ve firma da gerek duymadığı şeyleri atmıştı. Belgeler çoğunlukla birtakım insanlarla, eski günlerde kentin oluşmasına katkıda bulunmuş aileler arasındaki mülk işleriyle ilgiliydi ve Michael, Glasgow Üniversitesinden mezun olmuş ilk kadın doktorun adını gördü; bir zamanlar, halk sağlığı konusunda bir Fabian* broşürü yazmış olmasına karşın son günlerde sadece, kadınların oy kullanması yönündeki hareketin tarihini araştıran kişiler tarafından bilinen bir isimdi bu. Michael bu dosyaları taksiyle götürmeye ve boş vakitlerinde bakıp elemeye karar verdi; fakat ilk önce, kutuları dışarı çıkarmış olan firmaya girip izin istedi. Reddedildi. Kıdemli bir ortak (burada adı anılmayacak, tanınmış bir hukukçu ve yerel siyasetçi) Michael'a, dosyalara bakmasının suç olduğunu, çünkü bunların ona ait bir şey olmadığını ve belediyenin yakma cihazına gönderilmek üzere kaldırıma konduklarını söyledi. Her avukatın, müvekkillerinin işlerini, başkasından kendisine kalmış da olsa ve müvekkil yaşıyor da ölmüş de olsa gizli tutmak için yemin ettiğini söyledi. Eski işleri gizli tutmanın güvenli tek yolunun gerektiğinde kanıtları yok etmek olduğunu ve Michael Donnelly yok edilecek yığından bir şey aldıysa hırsızlıkla suçlanacağını söyledi. Ve Michael yığını olduğu gibi bıraktı; suç olduğunu bilmeden cebine koyuverdiği küçük bir parça dışında.

Kapatılmış bir paketti bu ve üzerinde de solmuş bir kahverengi mürekkeple şu sözler yazılıydı: *M.D. Victoria McCandless'a ait / 1974*

* Britanya'da ılımlı sosyalist bir dernek. (ç. n.)

Ağustosundan sonra hayatta olacak en büyük torununun ya da yaşayan bir akrabasının dikkatine / Bu tarihten önce açılmayacaktır. Modern bir tükenmez kalemin kullanıldığı, bu yazıların üzerinden ve altından zikzaklar çizerek geçen yeni ve kargacık burgacık bir yazıyla şunlar yazılmıştı: *Hayatta kalan akraba yoktur.* Paketin bir kenarı yırtılarak açılmış, ama bunu yapan kişi kitabı ve içindeki mektubu hiç ilgi çekici bulmamış ve hepsini çok özensiz bir şekilde tekrar içeri tıkmıştı; kitabın ucu dışarıda kalmış ve mektup katlanmamış, kırıştırılmıştı. Başhırsız Donnelly bunları Halk Sarayı'nda, bir çay molası sırasında dikkatle gözden geçirdi.

Kitap 18 x 11 santim boyutundaydı ve siyah bir kumaşla ciltlenmiş, hatalı yerlerin üzerine damgayla zevksiz süslemeler basılmıştı. Başındaki boş sayfaya birisi çirkin bir yazıyla duygusal bir şiir yazmıştı. Başlık sayfasında şunlar basılıydı: *BİR İSKOÇ HÜKÜMET TABİBİNİN ESKİ YAŞAMINDAN SAHNELER / M. D. Archibald McCandless / Gravürler William Strang / GLASGOW. Yazar için basan: ROBERT MACLEHOSE & COMPANY Üniversite Matbaası 1909.* Bu pek de cazip bir başlık değildi. O günlerde, *Bir Müfettişin Defterinden Yapraklar* yahut *Avukat Frank Clark'ın Fikirleri ve Önyargıları* türünden isimlerle, sığ ve dedikodu kabilinden bir sürü kitap yayınlanıyordu. Yazar yayıncıya (buradaki gibi) bassın diye para vermişse bu kitaplar genellikle, yayıncının yazara para verdiği kitaplara nazaran daha sıkıcıydı. İlk bölümün sayfasını çeviren Michael o zamana has tipik bir başlık gördü:

BİRİNCİ BENT

Annem—babam—Glasgow Üniversitesi ve ilk mücadeleler—bir profesörün portresi—reddedilen bir parasal teklif—ilk mikroskobum—eşit bir zekâ.

Michael Donnelly'nin en çok ilgisini çeken şey Strang'ın, hepsi de portreler olan resimleriydi. William Strang (1859-1921), Dumbarton'da doğmuş, Londra Slade Sanat Okulu'nda Legros'un* gözetiminde öğrenim görmüş bir İskoç sanatçısıydı. Günümüzde,

* Alphonse Legros (1837-1911), Fransız ressam ve gravürcü. (ç. n.)

tablolarından ziyade gravürleriyle bilinir ve yapıtlarının en iyilerinden bazıları kitap resimleridir. Kişisel olarak bastırdığı bir kitap için Strang'in yapacağı gravürlerin parasını verebilen bir doktorun çoğu hükümet tabibinden daha çok gelirinin olması gerekirdi ama portresi kitabın ön sayfasında yer alan Archibald McCandless'ta zengin bir adam ya da doktor görüntüsü yoktu. Kitabın yanındaki mektupsa daha da kafa karıştırıcıydı. Mektup, yazarın dul karısı M. D. Victoria McCandless tarafından yazılmıştı ve hiç varolmamış çocuk ve torunlarına, kitabın yalanlarla dolu olduğunu söylüyordu. Bir bölümü şöyleydi:

1974 yılında... Hayatta kalmış olacak McCandless hanedanı mensuplarının iki dedesi ya da dört büyük dedesi olacak ve yapılan deliliğe hemen gülecekler. Ben bu kitaba gülemiyorum. Bakınca tüylerim ürperiyor ve merhum kocamın bu tek nüshayı bastırıp ciltletebilmiş olmasından ötürü Yaşam Gücü'ne şükrediyorum. Orijinal elyazmalarını... yaktım ve bunu da yakmalıydım, onun kitabın başındaki boş yaprağa yazdığı şiirinde dediğine bakılırsa; ama heyhat! O zavallı budalanın var olduğunu gösteren neredeyse bir tek bu kanıt kaldı. Üstelik buna küçük bir servet harcadı... Gelecek kuşakların bunun hakkında ne düşüneceği hiç umurumda değil; bugün yaşayanlardan hiç kimse bununla benim aramda bir bağlantı kurmasın yeter ki...

Michael, kitabın da mektubun da daha dikkatli bir incelemeye değeceğini düşündü ve bunları vakit bulduğu zaman üzerinde yoğunlaşacağı materyallerin arasına koydu.

Ve orada kaldılar. O gün öğleden sonra Donnelly, Glasgow Üniversitesi'nin eski teoloji kolejinin bir emlak komisyoncusu firma tarafından yenilenmek üzere boşaltılacağını haber aldı. (Orada şimdi lüks apartmanlar var.) Michael, okulda on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl İskoç rahiplerinin ondan fazla, kocaman çerçeveli yağlıboya tablolarının olduğunu keşfetti ve Michael onları çerçeve tahtalarından kesip çıkarmasaydı (tahtalar duvarın hatırı sayılır yükseklikte bir yerine vidayla tutturulmuştu) bunlar da be-

lediyenin Dawsholm Park'taki yakma cihazında yakılacaktı ve Michael onları Kelvingrove'daki belediye sanat galerisine götürdü ve tıkış tıkış dolu depoda bunları koyacak bir yer bulundu. Michael Donnelly'nin oturup da sosyal tarihi rahat rahat araştıracak zaman bulmasına kadar on yıl geçti. Glasgow'un Margaret Thatcher'ın Sanat Bakanı tarafından Avrupa'nın resmî Kültür Başkenti ilan edildiği 1990 yılında Halkın Sarayı'ndan ayrıldı ve giderken de, kendisinin yerine gelecek kişi için (eğer gelecekse tabii) hiçbir anlam taşımayacağından emin olduğu kitabı ve mektubu da yine cebinde götürdü.

Michael Donnelly'yle ilk kez, Elspeth King beni Halkın Sarayı'nda sanatçı-kayıt memuru olarak görevlendirdiği 1977 yılında tanışmıştım ama kendisi 1990 sonbaharında benimle temasa geçtiğinde ben birçok yayıncıyla çalışan serbest bir yazardım artık. Bana bu kitabı verdi ve kendi kanısınca bunun basılması gereken kayıp bir başyapıt olduğunu söyledi. Haklı buldum ve yayın işinin bütün yetkisini bana verirse bunu halledeceğimi söyledim. Biraz tereddüt ederek kabul etti, ben Archibald McCandless'ın asıl metninde hiçbir değişiklik yapmayacağıma söz verdikten sonra. Gerçekten de, bu kitabın büyük bölümü McCandless'ın orijinal metninin bir tıpkıbasımına mümkün olduğunca yakındır; Strang'in gravürleri ve diğer resimler fotoğrafik olarak yeniden üretilmiştir. Fakat uzun bölüm başlıkların yerine daha canlı ve tam uygun düşen başlıklar koydum. 3. bölümün orijinal başlığı şöyleydi: *Sir Colin'in keşfi—bir yaşamı durdurmak—"Ne işe yarar bu?"—tuhaf tavşanlar—"Nasıl yaptın bunu?"—yararsız zekilikler ve Yunanlıların bildiği—"Hoşça kal"—Baxter'ın buldoğu—korkunç bir el*: Şimdiyse sadece "Tartışma" adını taşıyor. Ayrıca tüm kitabın adının ZAVALLILAR olarak değiştirilmesinde direttim. Hikaye boyunca sık sık, (Bayan Dinwiddie ve General'in iki paraziti hariç) her karakterden *zavallı* diye söz ediliyor yahut onlar zaman zaman kendilerine böyle diyordu. Kendine "Victoria" McCandless diyen kadının yazdığı mektubu kitabın sonsözü olarak koydum. Michael bunun bir giriş olmasını tercih

ediyordu fakat eğer asıl metinden önce okunursa okurlarda metne karşı bir önyargıya yol açacaktı. Eğer sonradan okunursa, kendisinin hayata başlamasıyla ilgili gerçeği gizlemek isteyen, tedirgin bir kadının mektubu olduğunu kolayca görebiliriz. Ayrıca, hiçbir kitap için iki tane giriş yazısı gerekmez ve ben bu girişi yazıyorum.

Bu kitap konusunda Michael Donnelly'yle korkarım aynı fikirde değiliz. Donnelly bu kitabın, içine bazı gerçek yaşantılarla tarihsel olguların kurnazca katıştırıldığı bir kara mizah kurgu, Scott'un *Eski Ölümlülük* ve Hogg'un *Haklı Çıkmış Bir Günahkârın İtirafları* gibi bir kitap olduğu kanısında. Ben bunun, Boswell'in *Samuel Johnson'un Yaşamı* gibi bir kitap olduğu kanısındayım; hayret uyandıracak kadar iyi, cesur, entelektüel, eksantrik bir adamın, konuşulanları belleğinde tutan bir arkadaşı tarafından kayda geçirilmiş müşfik bir portresi yani. Boswell gibi gayet alçakgönüllü McCandless, öyküsünde, kendi öznesini değişik açılardan gösteren başkalarının mektuplarını konuk ediyor ve tüm toplumun açığa vurulmasıyla bitiriyor eserini. Ayrıca Donnelly'ye, okuduğumda tarihi tanımama yetecek kadar kurgusal metin yazmış olduğumu söyledim. O da bana, kurguyu tanımasına yetecek kadar tarih metni yazmış olduğunu söyledi. Buna verilecek tek bir yanıt vardı; ben tarihçi olmak zorundaydım.

Öyle yaptım. Şimdi bir tarihçiyim ben. Glasgow Üniversitesi'nin arşivlerinde, Mitchell Kütüphanesi'nin Eski Glasgow Bölümü'nde, İskoç Ulusal Kütüphanesi'nde, Edinburgh'daki Kayıtlar Evi'nde, Londra'daki Somerset Evi'nde ve British Library'nin Colindale'deki Ulusal Gazete Arşivi'nde altı aylık bir araştırmadan sonra, McCandless'ın hikâyesinin tam bir gerçek olaylar örgüsünden oluştuğunu doğrulamaya yeterli maddi kanıt buldum. Bu kanıtlardan bazılarını kitabın sonunda vereceğim ama çoğunu şimdi ve burada veriyorum. İyi bir hikâyeden başka bir şey istemeyen okurlara gayet açıkça, kitabın hemen ana bölümüne geçmelerini söylemek gerek. Profesyonel kuşkucularsa bu zevklerine, bu kanıtlar tablosuna bir göz attıktan sonra devam edebilir.

29 AĞUSTOS 1879: Archibald McCandless Glasgow Üniversitesi'ne tıp öğrencisi olarak kaydediliyor; (ünlü bir cerrahın oğlu ve kendisi de bu meslekle meşgul bir cerrah olan) Godwin Baxter anatomi kürsüsünde bir asistandır.
18 ŞUBAT 1881: Gebe bir kadın cesedi Clyde nehrinden çıkarılmıştır. Evi Park Meydanı 18 numarada olan polis cerrahı Godwin Baxter kadının ölüm nedenini boğulma olarak belgeliyor ve kadını "yaklaşık 25 yaşında, 1 metre 65 santim boyunda, koyu kahverengi dalgalı saçlı, mavi gözlü, beyaz tenli ve elleri zor işlerde kullanılmamış; iyi giyimli" olarak tanımlıyor. Cesedin varlığı kamuya duyurulmuş, ama sahibi çıkmamıştır.
29 HAZİRAN 1882: Gün batımı sırasında Clyde havzasının çoğu yerinde olağandışı bir gürültü duyulmuş ve takip eden iki hafta boyunca yerel basında geniş bir şekilde tartışılmasına karşın bu konuda tatmin edici bir açıklama bulunamamıştır.
13 ARALIK 1883: Normalde annesinin Pollokshields, Aytoun Caddesi 41 numaradaki evinde ikamet eden avukat Duncan Wedderburn, tedavisi mümkün olmayan bir deli olarak Glasgow Kraliyet Akıl Hastanesine kapatılmıştır. İki gün sonra *The Glasgow Herald*'dan alınmış bir haber aşağıdadır: *"Halktan kişiler geçen Cumartesi öğleden sonra polise, Glasgow Green'deki açık forumda konuşan konuşmacılardan birinin terbiyesizce bir dil kullandığı şikâyetinde bulundu. Tetkikat yapan polisin bulduğu, yirmili yaşların sonunda, düzgün kıyafetli bir adam olan konuşmacı, Glasgow tıp mesleğinin saygın ve iyiliksever bir üyesi hakkında iftira kabilinden sözler söylüyor ve sözlerinin arasına müstehcen laflar ve İncil'den alıntılar katıyordu. Böyle bir şey yapmaması için uyarılan konuşmacı müstehcen sözlerini tekrarladı ve büyük bir güçlükle Albion Caddesindeki polis karakoluna götürüldü ve gelen bir doktor onun alıkonulmaya uygun olduğunu, ama dava açılmaya uygun olmadığını bildirdi. Muhabirimiz bize bu kişinin iyi bir aileye mensup bir avukat olduğunu söylüyor. Kendisine hiçbir suç yüklenmedi."*
27 ARALIK 1883: Bir zamanlar "Yıldırım" Blessington lakaplı, daha sonra Kuzey Manchester milletvekili General Sir Aubrey de la Pole Blessington, Loamshire Downs'daki kır evinde, Hogsnorton silah

odasında kendi eliyle ölüyor. Üç yıl önce, yirmi dört yaşındaki Victoria Hattersley'le evlenmiş olduğu halde, ölümünden sonra yazılan biyografisinde de, cenaze duyurusunda da dul eşinden hiç söz edilmiyor ve kadının ondan boşandığı yahut öldüğü konusunda hiçbir kayıt yok.
10 OCAK 1884: Özel bir izinle, Glasgow Kraliyet Hastanesi doktoru Archibald McCandless ile, Barony bölgesinden, evlenmemiş kız Bella Baxter arasında bir evlenme akdi imzalanmıştır. Tanıklar, Kraliyet Cerrahi Koleji Akademisyeni Godwin Baxter ve ev hizmetkârı Ishbel Dinwiddie'dir. Gelin, güvey ve her iki şahit olmak üzere hepsi evliliğin gerçekleştiği Park Meydanı 18 numaranın sakinleridir.
16 NİSAN 1884: Godwin Baxter, Park Meydanı 18 numarada, (ölüm raporunu imzalayan) M.D. Archibald McCandless tarafından "kalıtsal bir sinirsel, solunumsal ve beslenmesel disfonksiyondan kaynaklanan serebral ve kardiyak bir nöbet" olarak tanımlanan nedenden ölüyor. Necropolis'teki defin törenini bildiren *The Glasgow Herald* "Benzeri görülmemiş bir tabut"tan ve merhumun tüm mal varlığını Dr. McCandless ve Bayan McCandless'a bıraktığından söz ediyor.
2 EYLÜL 1886: Bella Baxter adıyla M. D. Archibald McCandless ile evlenen kadın, *Victoria* McCandless adıyla Sophia Jex-Blake Kadınlar İçin Tıp Okulu'na kaydoluyor.

Michael Donnelly bana, evlenme ve ölüm belgelerinin resmi suretlerini ve gazete haberlerinin fotokopilerini getirseydim yukarıdaki kanıtları daha inandırıcı bulacağını söyledi fakat eğer okurlarım bana güveniyorsa bir "uzman"ın ne düşündüğü beni hiç ilgilendirmiyor. Bay Donnelly ilk başlardaki kadar dostça davranmıyor artık. Orijinal kitabın kaybından ötürü beni suçluyor ki bu haksızlık. Ben yayıncıya pekâlâ kitabın fotokopisini gönderip aslını kendisine geri verebilirdim fakat üretim maliyetini en azından 300£ arttırırdı bu. Günümüzde dizgiciler bir kitabı "tarayıp", daktiloyla yazılmış sayfayı bilgisayarlarına aktarabiliyor ama fo-

tokopinin baştan sona yeniden tape edilmesi gerekir; üstelik Strang gravürlerinin ve Bella'mn mektubunun röprodüksiyonunu yapmada kullanılacak klişelerin hazırlanması için kitabın uzman bir fotoğrafçıya götürülmesi gerekiyordu. Kitabın bir eşi bulunmayan ilk baskısı, editör, yayıncı, dizgici ve fotoğrafçının arasında bir yerde kayboldu. Kitap üretiminde bu türden hatalar hep olur ve bunlara benden daha çok üzülen yoktur.

Bu giriş yazısını, McCandless'ın kitabının hafifçe değiştirilmiş tıpkıbasımına çok onurlu bir yerin verildiği kısa bir içindekiler listesiyle bitiriyorum.

GİRİŞ
Alasdair Gray
sayfa 9
Bir İskoç Hükümet Tabibinin
Önceki Yaşamından Sahneler
M. D. Archibald McCandless
sayfa 25
Bir toruna ya da torunun torununa kitap hakkında mektup
M. D. "Victoria" McCandless
sayfa 251
TARİHSEL VE ELEŞTİREL BÖLÜM NOTLARI
Alasdair Gray
sayfa 275

Bölüm notlarını birtakım on sekizinci yüzyıl gravürleriyle süsledim, ama kendi kitabındaki boşlukları *Gray's Anatomy*'nin ilk baskısından alınmış resimlerle dolduran McCandless'tır; bunun nedeni muhtemelen, kendisinin ve arkadaşı Baxter'ın şefkatli tedavi sanatını bu kitaptan öğrenmiş olmasıdır. Karşı sayfadaki tuhaf dizayn Strang'indir ve orijinal kitaptaki hataların üzerine gümüşle basılmıştır.

Benim aziz tatlı müşfik Ünlü doktorum lütfen
Gülümse bu hediyeye bir aşığından gelen,
Hastaydı -yaşlı deli kocan- ve doktordu zaten
Öp bu son kitabımı ve (geri veremeyeceğinden)
Bir kez oku sonra da yak gitsin eğer nefret
edersen!

Sadık dostun
Archie, 1911 Haziran

YAZAR

BİR İSKOÇ HÜKÜMET TABİBİNİN ESKİ YAŞAMINDAN SAHNELER

M. D. ARCHIBALD McCANDLESS

GRAVÜRLER: WILLIAM STRANG

GLASGOW. Yazar adına basan:
ROBERT MACLEHOSE & COMPANY
Üniversite Basımevi 1909

HAYATIMI
YAŞAMAYA DEĞER KILAN
KADINA

1
Kendimi Yaratmak

O günlerdeki tarım işçilerinin çoğu gibi, benim annem de bankalara güvenmezdi. Ölümü yaklaşınca bana, hayat boyu biriktirdiği paraların yatağın altındaki teneke bir kutuda durduğunu söyledi ve "Al onları ve say," diye mırıldandı.

Dediğini yaptım ve paranın tutarı beklediğimden fazlaydı. Annem "Onunla kendini bir şey yap," dedi.

Kendimi doktor yapacağımı söyledim ve kadının dudakları, bütün tuhaf iddialara karşı takındığı kuşkucu bir yüz ekşimesiyle büküldü. Sonra da hemen ardından hararetli bir şekilde "Cenazeye bir peni bile harcama," dedi. "Kıvran beni garibanlar mezarlığına bırakırsa da cehennem ıslah etsin onu! Benim bütün paramı kendin için saklayacağına söz ver."

Kıvran, babamın oralardaki lakabıydı ve kötü beslenmiş kümes hayvanlarına musallat olan bir hastalık anlamına gelirdi. Kıvran annemin cenazesi için para verdi ve "mezar taşını sana bırakıyorum," dedi bana.

Benim doğru dürüst bir anıt yaptıracak gücü bulmam on iki yılı buldu ve o zaman da kimse mezarın yerini hatırlamıyordu.

Üniversitede giysilerim ve davranışlarım benim çiftlik uşağı kökenlerimi ilan ediyordu ve kimsenin beni bu yüzden küçümsemesine izin vermediğimden, dershaneler ve sınav salonları dışında genellikle yalnızdım. İlk sömestrin sonunda bir profesör beni odasına çağırdı ve "Bay McCandless," dedi, "adil bir dünyada sizin için parlak bir gelecek öngörebilirdim ama bu dünyada

değil; tabii eğer bazı değişiklikler yapmazsanız. Hunter'dan daha büyük bir cerrah, Simpson'dan daha mükemmel bir doğumcu, Lister'dan daha iyi bir tedavici hekim olabilirsiniz ama yumuşak bir azamet havası ya da rahat bir mizah duygusu kazanamazsanız hiçbir hasta size güvenmez, diğer doktorlar da sizden uzak durur. Birçok aptalda, züppede ve aşağılık kişilerde var diye kibar bir görünüşü küçümsemeyin. İyi bir terziye kendiniz için iyi bir palto yaptıramıyorsanız, iyi rehincilerde el konulmuş mallardan sizin için uygun bir tanesini bulun. Pantolonunuzu şiltenizin altına yerleştireceğiniz iki tahtanın arasına düzgün bir şekilde katlayıp koyarak yatın. Gömleğinizi her gün değiştiremiyorsanız hiç olmazsa gömleğinizin üzerine yeni kolalanmış bir yaka takmanın bir yolunu bulun. Katılmaya çalıştığınız sınıfın düzenlediği sanatsal toplantılara ve sigaralı konserlere katılın; bizim kötü bir insan takımı olmadığımızı göreceksiniz ve ister istemez taklit sürecine girip yavaş yavaş uyum sağlayacaksınız."

Paramın harçlar, kitaplar, aletler ve yemekten ötesine yetmediğini söyledim ona.

"Sizin sorununuzun bu olduğunu biliyordum zaten!" diye bağırdı muzaffer bir edayla. "Ama bizim senato, vasiyetle bırakılan paraları sizin gibi hak eden vakalar için kullanıyor. Bağışların çoğu din öğrencilerine gidiyor ama bilim niçin dışlansın ki? Sanırım eğer bize gerektiği şekilde başvurup bir dilekçe verirseniz en azından yeni bir takım elbisenin parasının verilmesini sağlayabiliriz size. Ne dersiniz? Buna girişelim mi?"

Deseydi ki; "Sanırım siz bir bursu hak ettiniz, başvuru şöyle yapılacak ve sizin referansınız ben olacağım..." Böyle deseydi ona teşekkür edebilirdim; ama koltuğunda sallanıp geriye yaslanarak ellerini dışarı pörtlemiş yeleğinin üzerinde birbirine kenetledi ve başını yukarı kaldırıp da bana (oturmam söylenmemişti çünkü) öylesine tatlı cilveli bir züppe sırıtışıyla baktı ki dişlerini dağıtmamak için yumruklarımı cebime soktum. Bunun yerine, benim Galloway'in, insanların sadaka dilenmekten hoşlanmadığı bir bölgesinden geldiğimi, ama kendisi benim yeteneklerime değer veriyorsa

ikimizin de yararına bir şey yapabileceğimizi söyledim. Bana yüz pound borç vermesini teklif ettim; bunun karşılığında ben borcun yıldönümlerinde bu paranın yüzde yedi buçuğunu geri verecek ve sonunda da, pratisyen hekim olarak çalışacağım beş yahut uzman olarak çalışacağım üçüncü yıl geri kalan tutarını tamamlayıp bunun üzerine de yirmi pound bahşiş ekleyecektim. Ağzı açık kaldı ve ben çabucak ekleyiverdim: "Tabii eğer mezun olamazsam yahut okuldan atılırsam batarım, ama sanırım ben güvenli bir yatırımım. Ne dersiniz? Deneyelim mi?"

"Şaka mı yapıyorsunuz?" diye mırıldandı dik dik bakarak; taklit etmemi istediği gülümsemenin başlangıcında kalan dudakları titriyordu. Şakadan gülümseyemeyecek kadar sinirlendiğimden omuzlarımı silktim, hoşça kalın dedim ve çıkıp gittim.

Bu konuşmayla, bir hafta sonra bana gelen, bilinmedik bir el yazısıyla yazılmış zarf arasında herhalde bir bağlantı vardı. İçinde beş poundluk bir banknot vardı ve bu paranın çoğunu ikinci el bir mikroskop, kalanını da gömlekler ve yakalar almak için harcadım. Artık bir köylüden ziyade, züğürt bir kitap satıcısı gibi giyinebiliyordum. Öğrenci arkadaşlarım bunu bir düzelme gibi gördü, çünkü beni neşeli bir şekilde selamlamaya ve son dedikoduları haber vermeye başladılar ama benim onlara verecek haberim yoktu. Eşit bir şekilde konuştuğum tek kişi Godwin Baxter'dı, çünkü biz ikimiz Glasgow Tıp Fakültesine katılmış en zeki fakat en asosyal kişilerdik (diye inanıyordum ben hâlâ).

2
Godwin Baxter'ı Yaratmak

Üç sömestr boyunca, tek kelime konuşmadan, sadece sima olarak tanıyordum onu.

Bir kadavra salonunun köşesinde, kapısı çıkarılmış bir yüklük dolabının içine bir masa konularak özel bir çalışma yeri yapılmıştı. Baxter genellikle hep orada oturur, kesitler hazırlayıp inceleyerek çabuk çabuk notlar alırdı ve kocaman suratı, tıknaz bedeni ve kalın kol ve bacaklarıyla sanki cüceymiş gibi görünürdü. Ara sıra dışarı çıkıp, beyinlerin karnabaharlar gibi yığıldığı dezenfektan tanklarına koşardı ve başkalarının yanından geçerken onlardan tam bir baş uzun olduğunu görürdünüz, ama müthiş utangaç olduğundan, başkalarından mümkün olduğu kadar uzak dururdu. Devimsi bedenine karşın onda tedirgin bir çocuğun umut dolu kocaman gözleri, küçücük burnu, kederli dudakları ve kaşlarında hiç eksilmeyen üç derin yarık vardı. Kahverengi kaba saçları sabahları yağlanmış ve tam ortadan iki yana taranıp bastırılmış olur, ama gün ilerledikçe kulaklarının arkasında diken öbekleri yükselir ve öğlen olduğunda kafa derisi bir ayının postuna benzeyen kaba bir pösteki haline gelirdi. Giydiği pahalı gri kumaştan, modaya gayet uygun giysiler onun tuhaf bedenini mümkün olabildiğince normal gibi gösterecek kadar iyi dikilmişti ama yine de ben onun bir Türk pantomiminin şalvar ve türbanıyla daha doğal görüneceğini hissediyordum.

ODWIN BAXTER

Colin Baxter'ın, yani Kraliçe Victoria tarafından şövalye ilan edilen ilk tıp adamının tek oğluydu bu. Sir Colin'in portresi, John Hunter'ın portresinin yanında, sınav salonumuzun duvarında dururdu: Tamamen tıraşlı, yüz hatları keskin, ince dudaklı, oğluna hiç benzemeyen bir adam. "Sir Colin'in güzel kadınlara karşı ilgisizliği çok ünlüdür," denmişti bana dedikodulardan birinde, "ama çocuğu, herifte çirkin kadınlara karşı tuhaf bir iştah olduğunu gösteriyor." Godwin'in babasının onu hayatının geç bir döneminde, bir hizmetçiden yaptığı, ama (benim babamın aksine) çocuğuna soyadını verip özel bir eğitim olanağı sağladığı ve küçük bir servet bıraktığı söyleniyordu. Godwin'in annesi hakkındaysa kesin bir şey bilinmiyordu. Kimileri kadının bir tımarhanede olduğunu, kimileriyse Sir Colin'in onu, meslektaşlarını ve meslektaşlarının eşlerini yemeğe çağırdığında masaya sessizce tabaklar koyan, siyah giysiler, beyaz kep ve gömlek giymiş hizmetçisi olarak çalıştırdığını söylüyordu. Büyük cerrah, Godwin'in okula kaydolmasından bir yıl önce ölmüştü. Çocuk parlak bir öğrenciydi, hastanedeki çalışması dışında; tuhaf görüntüsü ve sesiyle hastaları korkutup personeli kızdırıyordu ve bu yüzden okuldan mezun olamadı ama çalışmasına bir araştırma görevlisi olarak devam etti. Onun araştırma konusunu kimse bilmiyor ya da pek ilgilenmiyordu. İstediği gibi gelip gitmesine ses çıkarılmıyordu, çünkü harçlarını düzenli bir şekilde yatırıyor, kimseyi rahatsız etmiyordu ve meşhur bir babanın oğluydu. Çoğunluk onun bilimle sırf eğlence kabilinden uğraşan meraklı bir tip olduğu kanısındaydı ama ben onun kentin doğusundaki bir demir dökümhanesinde sonradan yapılmış bir kliniğe parasız yardımda bulunduğunu ve kolu bacağı yananları ve belkemiği kırılanları olağanüstü başarılı bir şekilde tedavi ettiğini de duydum.

İkinci yılımda katıldığım, herkese açık bir münazaranın konusu benim ilgimi çektiyse de pek yeni bir şey değildi: Yaşamın evrimi küçük ve tedricî mi yoksa büyük ve felaketimsi değişim-

lerle mi gerçekleşir? O günlerde bu konunun bilimsel olduğu kadar dinsel bir konu da olduğu düşünülüyordu ve asıl konuşmacılar fanatik bir ciddiyetten esprili bir şakacılığa geçiveriyor ve rakiplerine karşı hafifçe bir avantaj bile sağlayacak olsa tezlerinin dayanağını değiştiriyorlardı. Ben dinleyici salonundan söz alarak, hepimizin onaylayabileceği ve yeni fikirlerden oluşan bir yapı kurabileceği gayet gerçeğe dayalı prensipleri dile getirdim. Sözcüklerimi dikkatle seçtim ve ilk önce herkesin beni sessizce dinlediğini duydum, ama sonra başlayan yaygın bir mırıltı kabaran kahkaha dalgaları halinde yükseldi. Ertesi gün bir tanıdık bana, "Güldüğümüz için üzgünüm McCandless," dedi, "ama senin o kaba şivenle boyuna Comte ve Huxley ve Haeckel'den alıntılar yaptığını duymak sanki Kraliçe'nin Parlamentoyu bir Cockney işportacısı gibi konuşarak açtığını duymak gibi bir şeydi."

Ben konuşurken milleti böyle müthiş eğlendirdiğimi bilmiyordum ve düğmeleri çözüldü mü diye hep giysilerime göz atıyordum. Kahkahalar sağır edici hale geldi. Ama söyleyeceklerimi bitirdim ve sonra, sadece kahkahadan kırılan değil, alkışlayıp ayaklarını vurmaya da başlayan dinleyicilerin arasından geçerek dışarı çıktım. Kapıya vardığımda kulakları delen bir sesle durdum ve herkes birden suspus kesildi. Godwin Baxter salondan konuşuyordu. Çınlayan, yayvan bir konuşmayla (ama tüm sözcükler netti yine de) platformdaki her bir konuşmacının nasıl, kanıtlamak istedikleri her şeyin altını oyan tezler kullandığını gösterdi. Sözlerinin sonunda "...Ve platformdakiler seçilmiş birkaç kişidir!" dedi. "Son konuşmacının mantıklı tezine gösterilen tepki de kitlenin mental kalitesini gösteriyor."

"Teşekkür ederim Baxter," dedim ve çıkıp gittim.

İki hafta sonra Cathkin Braes'de bir Pazar yürüyüşü yaparken, uzaktan sanki iki yaşında bir çocuk küçük bir köpek yavrusuyla Cambuslang tarafından geliyormuş gibi gördüm. Yaklaşınca, kocaman bir Newfoundland köpeğini gezdiren Baxter'ı tanıdım.

Durup birkaç laf ettik, ikimizin de uzun yürüyüşlerden hoşlandığımızı fark ettik ve meseleyi hiç konuşmadan yan yollara sapıp nehre indik ve Rutherglen kıyısındaki sakin bir yoldan Glasgow'a geri döndük. Bir gün önce Clerk Maxwell'in bir konferansına katılan tek tıp fakültesi mensupları bizdik ve ikimiz de, bir gün göz hastalıklarına teşhis koyması gereken öğrencilerin ışığın fiziksel özellikleriyle hiç ilgilenmemesini tuhaf bulmuştuk. Godwin "Tıp bir bilim olduğu kadar bir sanattır da," dedi, "ama bilimimizin mümkün olduğunca geniş bir alana yayılması gerekir. Clerk Maxwell ve Sir William Thomson, beynimizi aydınlatan ve sinirlerimizde heyecan uyandıran şeyin müthiş hızını keşfetmişler. Tıp fakültesi patolojik anatominin önemini çok abartıyor."

"Ama sen günlerini kadavra salonunda geçiriyorsun."

"Sir Colin'in bazı tekniklerini mükemmelleştirmeye çalışıyorum."

"Sir Colin mi?"

"Benim ünlü ceddim."

"Ona hiç baba demedin mi?"

"Ona Sir Colin'den başka bir şey dendiğini duymadım. Patolojik anatomi eğitim ve araştırmalar için temeldir fakat onun yüzünden çoğu doktor, hayatı, esasen ölmüş bir şeydeki heyecan gibi görüyor. Hastaların bedenlerine sanki düşünceler, yaşamlar önemsizmiş gibi yaklaşıyorlar. Hastalara karşı geliştirdiğimiz rahat tavrın, onları üzerinde eğitim gördüğümüz cesetler kadar pasif hale getirecek ucuz bir anestetik maddeden öteye geçtiği pek vaki değildir. Ama bir portre ressamı, sanatını Rembrandt'ın vernik tabakalarını kazıyarak, sonra kalın boya katmanlarını kaldırarak, astarı eritip de sonunda tuvalin ipliklerini birbirinden ayırarak öğrenmez."

"Katılıyorum," dedim, "tıp bir bilim olduğu kadar bir sanattır da. Ama biz bu sanata hastaneye girdiğimizin dördüncü yılında varıyoruz elbette, değil mi?"

"Saçma!" dedi Baxter hemen. "Devlet hastaneleri doktorların, yoksullar üzerinde pratik yaparak zenginlerden nasıl para kazanacaklarını öğrendiği yerdir. Yoksullar bu yüzden onlardan korkar ve nefret eder ve geliri iyi olanların ameliyatları bu yüzden özel olarak yahut evlerinde yapılır. Sir Colin'in hastanelerle hiç ilgisi yoktu. Ameliyatları kışın bizim kent evimizde, yazları da kır evinde yapardı. Ben ona sık sık yardım ederdim. Gerçek bir sanatçıydı... Hastane yönetim kurullarının aseptik tıbbı görmezden geldiği ya da sahtekârlık diyerek aşağıladığı günlerde bütün aletlerini kaynatır ve ameliyathanesini sterilize ederdi. Tanınmış hiçbir cerrah, kirli neşterleri ve kandan kaskatı kesilmiş örtüleri yüzünden her yıl bir sürü hastanın öldüğünü kabul etme cesaretini gösteremiyor ve bunları kullanmaya devam ediyorlar. Zavallı Semmelweis'ı çıldırttılar, gerçeği etrafa yaymaya çalışarak intihar etti. Sir Colin, Semmelweis'tan daha ketumdu. Anortodoks keşiflerini kendine sakladı."

"Unutma lütfen," dedim ona, "o zamandan bugüne hastanelerimiz düzeldi."

"Düzeldiler gerçekten... İyi hemşireler sayesinde. Şimdi tıp sanatının en gerçek pratisyenleri hemşirelerimizdir. İskoç, Galli ve İngiliz doktor ve cerrahların hepsi birdenbire düşüp ölüverse, hemşireler çalışmaya devam ettiği takdirde hastanelerimize yatırılan hastaların yüzde sekseni iyileşir."

Baxter'ın, en gariban türden bir hayırsever kliniği dışında, hastanede çalışmasının engellendiğini hatırladım; bu da onun mesleğe karşı sert tavrının bir açıklamasıydı. Fakat ayrılmadan önce, bir sonraki Pazar günü yürüyüşe çıkmak üzere sözleştik.

Pazar yürüyüşlerimiz bir alışkanlık haline geldi ama kadavra salonunda hâlâ birbirimizi görmezden geliyor ve kalabalık yerlerde yürüyüş yapmaktan kaçınıyorduk. İkimiz de başkalarının bakışlarına hedef olmaktan çekiniyorduk ve Baxter'la gezen herkes bir merak konusu haline gelirdi. Birlikteyken çoğu kez konuş-

madan duruyorduk, çünkü bazen onun sesinden ürkmemek elimde değildi. Böyle bir şey olduğunda Baxter gülümsüyor ve susuyordu. Onu yeniden konuşsun diye teşvik etmem için bazen yarım saat geçiyordu ama daima teşvik ediyordum. Sesi çok itici, ama söylediği şeyler çok ilginçti. Bir gün onunla buluşmadan önce kulağıma pamuk tıkaçlar koydum ve bu sayede pek rahatsızlık çekmeden dinleyebildiğimi fark ettim. Campsie ve Torrance arasındaki dar orman yollarında neredeyse kaybolduğumuz bir sonbahar öğleden sonrasında onun tuhaf eğitimini dinledim.

Konuyu kendi çocukluğumdan söz ederek açmıştım. Baxter içini çekerek, "Ben," dedi, "Bayan Nightingale'in hemşireliği Britanya tıbbının önemli bir parçası haline getirmesinden yıllar önce, Sir Colin'in bir hemşireyle teşriki mesaisi sayesinde dünyaya geldim. O zamanlar, çalışkan bir cerrah kendi hemşire kadrosunu bizzat eğitmek zorundaymış. Sir Colin hemşirelerden birini kendi anestezisti olarak eğitmiş ve kadınla öylesine yakın çalışmış ki, beni üretmeyi becermişler, sonra kadın ölmüş. Onu hiç hatırlamıyorum. Evlerimizde ona ait hiçbir şey yok. Sir Colin ondan hiç söz etmezdi; sadece bir kez, ben henüz yeniyetmeyken bana onun, hayatta tanıdığı en zeki, en çabuk öğrenen kadın olduğunu söylemişti. Onu çeken şey buydu herhalde, çünkü güzel kadınlarla hiç ilgilenmezdi. İnsanlarla da cerrahi vakalar dışında pek ilgilenmezdi. Benim eğitimim evde verildiğinden ve başka hiçbir aile görmediğimden ve başka çocuklarla hiç oynamadığımdan, annelerin ne yaptığını tam olarak ancak on iki yaşındayken öğrendim. Doktorlarla hemşirelerin arasındaki farkı biliyordum ve anneleri de, küçük insanlar üzerinde uzmanlaşmış daha alt bir hemşire türü sanıyordum. Daha başından beri büyük olduğumdan böyle birine hiç ihtiyacım olmamış diye düşünüyordum."

"Ama Kutsal Kitabın Tekvin bölümündeki 'babasıydı' faslını okumuştun elbette, değil mi?"

"Hayır. Sir Colin beni bizzat eğitti ve bana sadece kendisini ilgilendiren şeyleri öğretti. Oldukça aşırı bir mantıkçıydı. Şiir,

kurgu, tarih, felsefe ve Kutsal Kitap ona saçmalık gelirdi... 'kanıtlanamaz saçmalıklar', öyle derdi bunlara."

"Sana neler öğretti?"

"Matematik, anatomi ve kimya. Her sabah ve akşam ateşimi ve nabzımı kaydeder, benden idrar ve kan alır, analiz ederdi. Altı yaşına geldiğimde bunları kendim yapıyordum. Kimyasal bir dengesizlikten ötürü benim sistemimde, değişen dozlarda iyot ve şekere gerek vardı. Bunların etkisini çok kesin bir şekilde takip etmeliydim."

"Ama babana hiçbir zaman, ilk olarak nereden geldiğini sormadın, öyle mi?"

"Sordum; ve resimler, modeller, patolojik numuneler göstererek ve nasıl yapıldığım konusunda bir ders daha vererek yanıtladı. Bu dersler hoşuma gidiyordu. Bunlar içsel organizasyonuma hayran olmayı öğretti bana. Çoğu kişinin benim görünüşüm hakkında neler hissettiğini fark ettiğimde kendime karşı saygımı korumamı sağladı.

"Acıklı bir çocukluk... Benimkinden daha kötüymüş."

"Katılmıyorum. Kimse bana sert davranmadı ve gerek duyduğum tüm hayvansal sıcaklığı ve sevgiyi Sir Colin'in köpeklerinden aldım. Onun daima bir sürü köpeği vardı."

"Ben üremeyi tavuklarla horozları seyrederek keşfettim. Senin babanın köpekleri hiç yavrulamaz mıydı?"

"Onlar köpekti, kancık değil. Sir Colin erkek ve kadın vücudunun niçin farklı olduğunu öğretmek için benim yeniyetmeliğimi bekledi. Her zamanki gibi, bunları bana resimler, modeller ve patolojik numuneler göstererek öğretti, ama sağlıklı, canlı bir örnekle pratik bir deneme de sağlayacağını söyledi, eğer merakım bu yönde bir eğilime yol açarsa... Yol açmadı."

"Sorduğum için bağışla ama... Babanın köpekleri... Hayvanları kesip araştırma yapar mıydı?"

"Evet," dedi Baxter ve yüzü biraz sarardı. "Sen de yapıyor musun?" diye sordum.

Karşımda durdu ve hüzünlü, kocaman çocuksu yüzüyle bana baktı ve bu hareketi sanki daha da küçük bir çocukmuş hissi verdi bana. Sesi öylesine tiz ve kulak paralayıcı hale geldi ki, pamuk tıkaçlara karşın kulak zarlarımın zarar görmesinden korktum. Dedi ki: *"Ben canlı bir yaratığı hayatım boyunca hiç öldürmedim ve hiç eziyet etmedim, Sir Colin de böyle bir şeyi hiç yapmadı."*

"Keşke ben de bunu söyleyebilseydim," dedim.

Yürüyüşün geri kalanı boyunca hiç konuşmadı.

3
Tartışma

Bir gün ona, araştırmalarının tam niteliğini sordum.

"Sir Colin'in tekniklerini mükemmelleştiriyorum."

"Bunu daha önce de söyledin Baxter, ama yeterli bir cevap değil. Niçin demode teknikleri mükemmelleştiriyorsun? Senin baban büyük bir cerrahtı ama tıp onun ölümünden beri muazzam ilerledi. İnanılmaz sandığımız şeyler keşfettik son on yılda; mikropları ve fagositleri, beyin tümörlerinin nasıl teşhis edileceğini ve nasıl çıkarılacağını ve ülseröz perforasyonların nasıl onarılacağını."

"Sir Colin bunlardan daha iyi bir şeyi keşfetti."

"Neyi?"

"Ee," dedi Baxter, yavaşça, sanki konuşmak istemediği halde konuşuyormuş gibi, "bir bedendeki hayatı, sona erdirmeden durdurmayı keşfetti, yani sinirlerden hiçbir mesaj geçmiyor, solunum, dolaşım ve sindirim tamamen duruyor, hücrelerin canlılığı bozulmuyordu."

"Çok ilginç Baxter. Bunun ne yararı var, medikal yönden konuşursak?"

"Ah, kendine has yararları var!" dedi beni fena halde kızdıran bir sırıtışla.

"Ben sırlardan hiç hoşlanmam Baxter!" dedim ona, "Özellikle de daima birer saçmalık olan, insanlar tarafından yaratılan türlerinden. Benim sınıfımdaki öğrencilerin çoğu senin hakkında ne düşünüyor biliyor musun? Önemli görünmek için beyinlerle ve

mikroskoplarla oynayan zararsız, önemsiz bir deli sanıyorlar seni."

Zavallı dostum kalakaldı ve bana bakmaya devam etti, çok şaşırmıştı belli ki. Ben de hiç kımıldamadan baktım ona. Kekeleyerek, ben de onu böyle mi görüyorum diye sordu. Ben "Eğer sorduğuma samimi bir cevap vermezsen nasıl başka türlü görebilirim ki?" dedim.

"Peki," dedi içini çekerek, "eve gel, sana bir şey göstereceğim."

Bu hoşuma gitmişti. Daha önce beni hiç evine davet etmemişti çünkü.

Park Meydanı'nda, gayet uzun, karanlık bir teras evdi ve Baxter'la Newfoundland köpeğini girişte gürültülü bir şekilde karşılayan iki Saint Bernard, bir Alsaz köpeği ve bir Afgan tazısı vardı. Beni köpeklerin yanından çabucak geçirdi, bir merdivenden bodruma indik ve yüksek duvarlarla çevrili dar bir bahçeye çıktık. Evin bitişiğindeki taş döşeli bir alanda tahtadan bir güvercinlik ve güvercinler vardı, sonra sebze tarhları ve alçak bir çitle çevrili küçük bir çayırlık geldi. Çayırda tavşan kafesleri vardı ve tavşanlar otluyordu. Baxter adımını çitin üzerinden attı ve bana da aynını yapmamı söyledi. Tavşanlar mükemmel evcildi. Baxter, "Şu ikisini bir incele ve ne düşündüğünü söyle," dedi.

Tavşanlardan birini yerden alıp bana verdi ve ben incelerken ötekini kolunda, bağrına basarak ve hafifçe okşayarak tuttu.

İlkinin en belirgin tuhaflığı, kürkünün rengiydi; burnunun ucundan beline kadar simsiyah, belinden kuyruğunun ucuna kadar bembeyazdı. Vücudunun en dar yerine bir ip bağlansa bir taraftaki tüylerin hepsi siyah, öteki taraftakilerin hepsi beyaz olacaktı. Şimdi, doğada böylesine kesin ayrımlar sadece kristallerde ve bazaltta vardır; berrak bir günde denizin ufku tamamen dümdüz görünebilir, fakat aslında kavislidir. Ama ben yine de bu tavşan hakkında, diğer herkesin düşündüğünü düşündüm; doğal bir tuhaflık. Öyleyse, diğer tavşan da bunun tam tersi bir tuhaflıktı;

sanki bir cerrahın neşteriyle kesilmiş kadar net ve kesin bir bel çizgisine kadar beyaz ve sonra da kuyruğunun ucuna kadar siyah. Böylesine tam eşit ve zıt renkler hiçbir selektif çiftleştirme işlemiyle yaratılamazdı ve bunun üzerine ben tavşanları tekrar parmağımla dokunarak incelerken Baxter'ın de beni, tavşanlarına baktığım gibi sakin, dikkatli ve meraklı bakışlarla seyrettiğini fark ettim. Hayvanlardan birinin erkek cinsel organlarıyla dişi memeleri varken, ötekinin dişi cinsel organları ve hemen hemen fark edilmeyecek kadar küçük memeleri vardı. Vücutlardan birinde kürkün renginin değiştiği yerin altında, tüm vücudun kuyruğa doğru hafifçe ama birdenbire daraldığı, zar zor fark edilen bir çizgi hissettim; ötekinde de gövdenin genişlediği, aynı şekilde belli belirsiz bir çizgi vardı. Bu hayvancıklar doğanın değil, insan elinin eseriydi. Elimdeki hayvan birdenbire müthiş değerli geldi bana. Onu dikkatle çayıra bıraktım ve huşuyla Baxter'a baktım, hayranlıkla ve bir tür acımayla. Yetenekleri yüzünden hepimizden ayrı düşen kişilere acımamak zordur, bunlar bilinen türden zararlar veren siyasal önderler olmadıkça (tabii ki). Sanırım gözlerim yaşararak "Nasıl yaptın bunu Baxter?" diye sordum.

"Hiç harika bir şey yapmadım," dedi sıkıntılı bir şekilde, diğer tavşanı yere bırakırken. "Aslında gayet kötü bir şey yaptım. Mopsy'yle Flopsy sıradan, mutlu iki tavşancıkken ben bir gün uyuttum onları ve bu halde uyandılar. Artık üremeyle, bir zamanlar çok zevk aldıkları bir etkinlikle hiç ilgilenmiyorlar. Ama yarın, daha önce yaptığımın aynısını yaparak onları birleştirip eski haline getireceğim yine."

"Ama Baxter, senin ellerin bunu yapabiliyorsa, yapamadığı ne?"

"Ah, zenginlerin hasta kalplerinin yerine yoksulların sağlam kalplerini takabilirim ve çok para kazanabilirim. Fakat ihtiyacım olan tüm paraya sahibim zaten ve zenginleri böyle bir günaha teşvik etmek zalimlik olur."

"Bunu sanki cinayetmiş gibi söyledin Baxter, ama kadavra salonlarımızdaki cesetler kazayla ya da doğal nedenden ölmüş. Onların zarar görmemiş organlarını ve kollarını bacaklarını diğer insanların onarılmasında kullanabilirsen Pasteur ve Lister'den bile daha büyük bir kurtarıcı haline gelirsin... Dünyanın her tarafındaki cerrahlar patolojik bir bilimi doğrudan ve yaşayan bir sanata dönüştürür!"

"Tıp mesleğindekiler," dedi Baxter, "insanlardan para kazanmak yerine hayat kurtarmak isteseydi hastalıkları önlemek için birleşirler, ayrı ayrı tedavi etmeye çalışmazlardı. Çoğu hastalığın nedeni en azından İsa'dan önce altıncı yüzyıldan, yani Yunanlıların bir Hijyen tanrıçası yarattığı zamandan beri biliniyor. Güneş ışığı, temizlik ve hareket McCandless! Herkes için temiz hava, temiz su, iyi bir diyet ve temiz, geniş evler ve bu şeyleri zehirleyen ve engelleyen her işe karşı tam bir devlet yasağı."

"Olanaksız bu, Baxter. Britanya dünyanın sanayi atölyesi haline geldi. Sosyal yasalar Britanya sanayisinin kârını durdurursa dünya pazarımız Almanya ve Amerika tarafından kapılır ve binlerce kişi açlıktan ölür. Britanya'nın yiyeceğinin yaklaşık üçte biri dışarıdan ithal ediliyor."

"Kesinlikle! Yani biz dünya pazarımızı yitirinceye kadar Britanya tıbbı kalpsiz bir plütokrasinin suratında hayırsever bir maske tutmak için kullanılacak. Ben East End'deki kliniğimde gönüllü çalışmakla bu maskeyi yerinde tutuyorum. Vicdanımı rahatlatıyor. Tek bir kişiye karın nakli yapmak için otuz üç saatlik bir ameliyat gerekir. Başlamadan önce de en azından iki haftamı hastama uygun bir bedeni bulmak ve hazırlamak için harcarım. Bu süre zarfında benim yoksul hastalarımın birçoğu sıradan bir cerrahinin yokluğu yüzünden ölür ya da büyük acılar çeker."

"Peki niçin babanın tekniklerini mükemmelleştirmek için zaman harcıyorsun?"

"Özel bir nedenden ötürü bunu sana ifşa etmek istemiyorum McCandless. Bunun arkadaşlığa yakışan samimi bir yanıt olma-

dığını biliyorum; şimdi görüyorum ki sen asla benimle arkadaş olmazdın ama zararsız, önemsiz bir delinin arkadaşlığına, diğer iyi giyimli öğrenciler senin arkadaşlığına tahammül etmiyor diye tahammül ettin. Ama gelecekten korkma McCandless, akıllı bir adamsın sen! Parlak değilsin belki, ama güvenilir ve ne yapacağı tahmin edilir birisin ki insanlar bunu tercih eder. Birkaç yıl sonra sen usta bir hastane cerrahı olacaksın. Açlığını duyduğun her şey elde edilecek: Servet, saygı, çevre ve kibar bir eş. Bense daha tenha bir yolu takip ederek yakınlık aramaya devam edeceğim."

Bunları konuşurken tekrar eve girmiştik ve yine merdivenlerden çıktığımız karanlık koridorda beş köpek İran halılarının üzerinde yatıyordu. Sahiplerinin düşmanca duygusunu hissederek boyunlarını ve kulaklarını kaldırıp burunlarını bana çevirdiler, sonra da köpek suratlı sfenksler gibi hareketsiz kaldılar. Yukarıdaki merdiven boşluğunda, bir merdiven sahanlığının tırabzanından aşağıya bakan beyaz boneli bir başı göz ucuyla görmekten ziyade hissettim; yaşlı bir kâhya ya da hizmetçiydi herhalde.

"Baxter!" diye fısıldadım alelacele, "Böyle şeyler söylemekle delilik ettim. Yemin ederim seni hiç incitmek istememiştim."

"Katılmıyorum. Beni incitmek istedin ve düşündüğünden çok daha fazlasını yaptın. Güle güle."

"Godwin, senin babanın keşiflerini ve yaptığın mükemmelleştirmeleri yayınlayacak vaktin olmadığından, o notları bana ver! Onları yayınlamayı hayatımın en büyük işi haline getireceğim. Her şeyi sana atfedeceğim... Her şeyi, senin değerli vaktini hiç işgal etmeden. Ve kitlesel gürültü koptuğunda -muazzam bir tartışma başlayacak çünkü- seni savunacağım, senin buldoğun olacağım tıpkı Darwin'in buldoğu Huxley gibi! McCandless, Baxter'ın buldoğu olacak!"

"Güle güle McCandless," dedi hiçbir yumuşama göstermeden ve köpekler hırlıyordu ve ben onun beni dış kapıya götürmesine karşı koymadım ve dış kapının merdivenlerine gelince "Hiç ol-

mazsa bir elini sıkayım Godwin!" diye yalvardım. "Neden olmasın?" dedi ve elini uzattı.

Bundan önce hiç el sıkışmamıştık ve ben onun eline hiç yakından bakmamıştım ve bunun nedeni de herhalde gezinti sırasında Baxter'ın ellerini hep kol ağızlarının içinde yarı saklı halde tutmasıydı. Sıkmak istediğim el dörtköşeden ziyade kübikti, kalınlığı neredeyse genişliği kadardı ve müthiş kalın ilk parmak boğumlarından sonra parmakları, küçücük pembe tırnaklı bebeksi parmak uçlarına doğru öylesine birden incelerek gidiyordu ki parmakları konik görünüyordu. İçimden soğuk bir ürperti geçti; böyle bir ele dokunamazdım. Hiçbir şey söylemeden ona başımı salladım ve Baxter gülümsedi birden, onun sesinden ürktüğüm günlerde yaptığı gibi.

Bir taraftan da omuzlarını silkti ve kapıyı yüzüme kapattı.

4
Büyüleyici Bir Yabancı

Bunun ardından hayatımın en yalnız ayları geldi. Baxter artık üniversiteye gelmiyordu. Eski çalışma yerindeki masa kaldırılmış, orası yeniden yüklük dolabı haline getirilmişti. Ben en azından iki haftada bir Park Meydanı'nda dolaşıyor, fakat ön kapıdan kimsenin girip çıktığını görmüyordum ve merdivenleri çıkıp kapıyı çalacak cesaretim yoktu. Ama pencere camlarının temiz ve kepenklerin kapatılmamış olması evin kullanıldığını gösteriyordu ve ziyaretçisi yokken Baxter'ın arka bahçeden açılan hizmetkârlar kapısını kullanmayı tercih ettiğini fark etmeliydim. Onun arkadaşlığına duyduğum özlem bir çıkarcılık değildi, çünkü ben onu bilimsel bir mucize yaratan biri gibi görmüyordum artık. Öğrendiklerim bana, bir solucanın ya da tırtılın bile ön yarısını başka birinin arka yarısına nakledemeyeceğimizi göstermişti. Jannsky'nin ana kan gruplarını tanımlamasından yirmi yıl öncesiydi, yani kan nakli bile yapamaz durumdaydık. Tavşanlarda gördüklerimi, bunların Baxter'ın sesindeki hipnotik bir şeyle tesadüfen biraraya gelmesinden kaynaklanan bir halüsinasyon olarak nitelendiriyordum, ama yine de hafta sonları, ormandan ve kırlardan geçen o yollarda yürüyordum çünkü bu yollar onunla birlikte yürüdüğümüzde yaptığımız konuşmaları hatırlatıyordu. Ve tabii ki, Baxter'la yeniden karşılaşmayı bekliyordum.

Kışın ilkbahara dönmeye başladığı soğuk ve berrak bir Cumartesi günü Sauchiehall Caddesi'nde yürürken, ilk önce sanki bir arabanın demir tekerleği kaldırım taşına sürtüyormuş gibi gelen bir ses duydum. Hemen sonra hatırladığım tanıdık ses "Buldok McCandless!" diyordu. "Hava nasıl buldoğum?"

"Senin bet sesini duyduktan sonra çok daha güzel oldu Baxter" dedim. "Sen hiç kendine yeni bir gırtlak edinmeyi düşünmedin mi? Bir koyunun bile ses telleri seninkilerden daha melodik ses çıkarır."

Yanım sıra yürüyordu her zamanki, sanki tahta bacaklıymış gibi hantal yürüyüşüyle ve benim çevik yürüyüşüm kadar hızlı gidiyordu yine de. Kolunun altına bir bastonu subayların sopası gibi kıstırmış, kenarları kıvrık bir silindir şapka takıp başının arka tarafına ittirmiş, çenesini yukarı kaldırmıştı ve bol bol gülümsemesi, yolda karşılaştığı diğer kişilerin bakışlarına artık hiç aldırmadığını gösteriyordu. İmrenmenin verdiği bir sıkıntıyla, "Çok mutlu görünüyorsun Baxter," dedim.

"Evet McCandless! Şimdi seninkinden çok daha koltuk kabartıcı bir arkadaşlık yaşıyorum; hoş, hoş bir kadın, McCandless, hayatını benim şu parmaklarıma borçlu; şu becerli, becerli parmaklara!"

Elini havaya kaldırıp parmaklarını sanki piyano çalıyormuş gibi oynattı. Kıskanmıştım. "Onun nesini iyileştirdin?" dedim.

"Ölümünü."

"Yani onu ölümden kurtardım demek istiyorsun."

"Kısmen, evet, ama bu daha ziyade gayet ustaca yapılmış bir diriltmedir."

"Dediğinden bir şey anlaşılmıyor Baxter."

"Öyleyse gel de tanış onunla; farklı bir fikri memnuniyetle karşılarım. Kadın fiziksel sağlık yönünden mükemmel ama zihni henüz oluşuyor, evet, onun zihninin yapacağı harika keşifler var. Kadın sadece son on haftadır öğrendiklerini biliyor fakat onu birleştirilen Mopsy ve Flopsy'den daha ilginç bulacaksın."

"Yani hastan amnezik mi?"

"İnsanlara söylediğim bu ama sen inanma bana! Kendin hüküm ver."

Ve biz Park Meydanı'na varıncaya kadar bunun dışında söylediği şey sadece, adının Bell, yani Bella'nın kısaltılmışı olduğu ve Baxter onun olabildiğince çok şeyi görme, işitme ve tutma zevkini yaşamasını istediğinden, kocaman bir yığının arasında yaşadığıydı.

Baxter evinin ön kapısının kilidini açarken, The Bonnie Banks o'loch Lomond'u çalan bir piyanonun sesini duyduğumu düşündüm; öylesine yüksek sesle ve hızlı çalıyordu ki melodi deli gibi neşeliydi. Baxter'ın beni götürdüğü salonda, müziği çalanın mekanik bir piyanonun önüne oturmuş bir kadın olduğunu gördüm. Sırtı bize dönüktü. Dalgalı siyah saçları bedenini beline kadar örtüyor, ayaklarını silindiri çeviren pedallara, müzik kadar egzersizden de hoşlandığını gösteren bir enerjiyle basıyordu. Kadın, martı gibi iki yana açtığı kollarını müziğin ritminden ilgisiz bir şekilde çırpıyordu. Kendini öylesine kaptırmıştı ki bizi fark etmedi. Bu sırada salonu gözden geçirme fırsatı buldum.

Salonda, Meydan'a bakan yüksek pencereler ve mermer bir şöminede yanan parlak bir ateş vardı. İri köpekler bir şömine halısının üzerinde, çenelerini birbirlerinin karnına dayamış, uykulu bir halde yatıyordu. Onlardan mümkün olduğu kadar uzakta, çok yüksek koltukların arkalıklarına oturmuş üç kedinin her biri salondakileri görmüyormuş gibi davranıyor, fakat içlerinden biri kımıldasa hepsi hemen irkiliyorlardı. Açık bir çift kanatlı kapıdan, arka bahçeye bakan bir oda gördüm ve bu odadaki şöminenin başında yaşlı ve sakin bir kadın oturmuş yün örüyor, küçük bir oğlan çocuğu yerdeki oyuncak tuğlalarla oynuyor, iki tavşan bir çay tabağından süt içiyordu. Baxter mırıldanarak, kadının onun kâhyası, oğlanın da kadının torunu olduğunu söyledi. Tavşanların biri bembeyaz, öteki simsiyahtı ama ben bundan fantastik bir sonuç çıkarmamaya karar verdim. Burasını tuhaf kılan, halıların, masaların, büfelerin ve koltukların üzerinde duran bir sürü şeydi: Üze-

rine bir teleskop takılmış bir tripod, ayaklı bir perdeye yöneltilmiş bir lambalı slayt projektörü, birer metre çapında gökküre ve yerküreler, Britanya adalarını gösteren ve yarı birleştirilmiş bir yapboz; tam donanımlı bir oyuncak ev ve bunun açık ön cephesinden görünen, çatı katının yatak odasındaki zayıf bir hizmetçi kızdan tutun da, bodrumdaki mutfakta hamur yoğuran şişman aşçıya kadar bir sürü tip; gayet ayrıntılı bir şekilde biçimlendirilmiş ve boyanmış yüzlerce hayvanın bulunduğu oyuncak bir çiftlik; yapraklarıyla ve renkli camdan meyveleriyla bir ağaç biçimi verilmiş gümüş bir ayaklı portmantoya tellerle asılı duran doldurulmuş gerçek sinekkuşlarından oluşan parlak renkli bir sürü; bir ksilofon, bir arp, bakır davullar, dik duran bir insan iskeleti ve salamuraya konmuş ellerin ve birtakım organların bulunduğu cam kavanozlar. Bu numuneler muhtemelen Sir Colin'in koleksiyonundandı ama bunların hastalıklı kahverengiliği çevrelerindeki vazolarda bulunan nergislerle, saksılardaki sümbüllerle ve küçük, mücevher renkli tropikal balıkların ok gibi fırlayarak yüzdüğü ve büyük, altın rengi balıkların süzüldüğü büyük bir kristal çanakla çelişiyordu. Bir sürü kitap açılmış ve canlı resimleri görünecek şekilde dik olarak konmuştu. Bir Meryem'le Bebek İsa'yı, Eğilip Bir Tarla Faresine Bakan Burns'ü*, Kraliçe'nin Son Limanına çekilen *Muharip Téméraire*'i** ve Harz Dağlarının Altındaki Bir Mağarada Ichthyosaurus İskeleti Bulan Koboldlar'ı fark ettim.

Müzik durdu. Kadın kalkıp bize döndü ve sallanarak yürüdükten sonra sanki dengesini korumaya çalışıyormuş gibi durdu. Uzun boylu, güzel, dolgun vücudu yirmiyle otuz yaş arasında, yüz ifadesiyse çok, çok daha genç görünüyordu. Faltaşı gibi gözleriyle ve ağzı bir karış açık halde bana bakıyordu ve bunlar, yetişkin bir insanda dehşet anlamına gelmesine karşın, onun açıkça belirgin pür dikkat halindeyse daha çoğunu görmeyi umut eden

* Robert Burns. İskoç besteci. (ç. n.)

** İngiliz ressam Turner'in, parçalanmaya götürülen bir savaş gemisini betimleyen resmi. (ç.n.)

bir hoşnutluğu gösteriyordu. Yakası ve kol ağızları dar dantelden, siyah bir kadife elbise giymişti. Bir kuzey İngiliz aksanıyla, çok dikkatle konuştu ve her bir hecesi sanki bir flütten çıkarmışçasına tatlı ve netti: "Mer ha ba God win, mer ha ba ye ni a dam."

Sonra iki kolunu birden bana doğru uzatıp o halde tuttu.

"Yeni adamlara sadece bir elini uzat Bell," dedi Baxter nazikçe. Kadın sol elini bıraktı ve sol kolu yan tarafına düştü, başka hiçbir yeri kıpırdamadı yahut umutlu parlak gülümsemesinde hiçbir değişiklik olmadı. Kimse bana böyle bakmamıştı. Ne yapacağımı şaşırdım çünkü benim için uzatılan el, normal bir el sıkışma için çok yüksekteydi. Şaşırıp öne doğru bir adım attım, parmaklarımın ucuna basarak yükseldim, Bell'in parmaklarını tutup öptüm. Kadın nefesini tuttu ve hemen ardından elini yavaşça geri çekti ve eline bakıp başparmağını diğer parmaklarına sürttü nazikçe, sanki dudaklarımın parmaklarında bıraktığı bir şeyi kontrol ediyormuş gibi. Kadın bir yandan da benim büyülenmiş yüzüme şaşkın ama mutlu bakışlar atarken Baxter'sa bir okulun Pazar pikniğinde iki çocuğu tanıştıran bir rahip gibi gururla gülümseyerek bakıyordu bize. "Bu, Bay McCandless, Bell," dedi.

"Mer ha ba Bay Candle*," dedi kadın, "ye ni a dam havuç çayı kır mı zı saçlı, me raklı yüzlü, ma vi kra vatlı, kırı şık ce ket ye lekli pan tulonu kah veren gi. Kar. Dif. Fen mi?"

"Kadife, tatlım," dedi Baxter kadına, onun bana baktığı gibi neşeli bir gülümsemeyle bakarak.

"Kar dif fen, pa muk tan dokun muş yivli bir kum maştır Bay Make Candle**. "

"Mac Cand less***, tatlı Bell."

"Ama tat lı Bell in mumu yok ya ni tat lı Bell de mumsuz, God win. Lüt fen Bell in ye ni Mumu siz o lun ye ni mum cu."

"Çok güzel anlam çıkarıyorsun Bell," dedi Baxter, "ama senin daha, isimlerin birçoğunun bir anlam taşımadığını öğrenmen

* İngilizcede "Mum". (ç. n.)
** "Mum Yapar" anlamına gelir. (ç. n.)
*** "-sız" eki. (ç. n.)

lazım. Ah, Bayan Dinwiddie! Bell'i ve torununuzu mutfağa götürüp onlara limonata ve şeker serpilmiş çörek verin. McCandless'la ben çalışma odasına çıkacağız."

Biz merdivenleri çıkarken Baxter heyecanla "Evet bizim Bella hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Kötü bir beyinsel hasar vakası Baxter. Ancak bunaklar ve bebekler böyle konuşur; böylesine büyük bir mutluluk, yeni birisiyle tanışınca böylesine yürekten bir neşe ve yakınlık gösterir. Bunları güzel bir kadında görmek korkunç bir şey. Kadın sadece bir kez düşünceli göründü, senin kahya onu uzaklaştırırken benden... Bizden, demek istedim yani."

"Bunu fark ettin mi? Ama bu bir olgunlaşma belirtisi. Beyin hasarı konusunda yanılıyorsun. Onun zihinsel gücü muazzam bir hızla gelişiyor. Altı ay önce bir bebeğin beyni vardı onda."

"Onu o duruma düşüren şey neydi?"

"Onu o duruma düşüren bir şey yok, kadın o durumdan bu duruma yükseldi. Mükemmel sağlıklı bir beyinceğizdi."

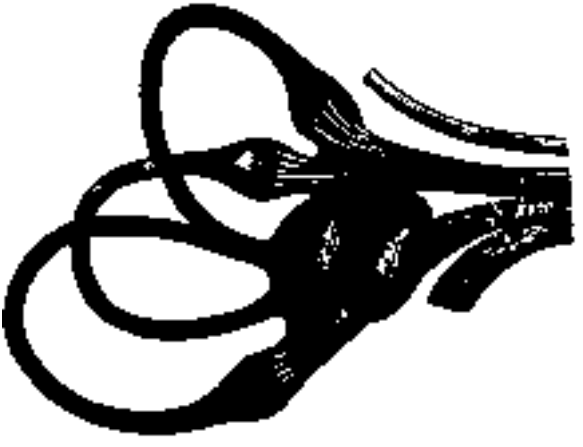
Baxter'ın sesinde hipnotik bir nitelik olsa gerek, çünkü ne demek istediğini hemen anladım ve inandım. Olduğum yerde kalakaldım ve kendimi çok kötü hissederek tırabzana tutundum. Diğer parçaları nereden bulduğunu kekeleyerek soran kendi sesimi duydum.

"İşte sana anlatmak istediğim bu, McCandless!" diye bağırıp kolunu omuzuma doladı ve beni rahatça kaldırıp merdivenden yukarı çıkardı. "Dünyada bundan söz edebileceğim tek kişi sensin."

Ayaklarım halıya değince kendimi bir canavara yakalanmış gibi hissettim ve çırpınmaya başladım. Bağırmaya da çalıştım ama Baxter eliyle ağzımı kapattı, beni bir banyoya götürdü, başımı soğuk duşun altına soktu, sonra çalışma odasına götürdü, bir divana oturttu ve bir havlu verdi. Havluyla kurulanırken biraz sakinleştim, ama bana gri bir sümükle dolu bir bardak verince yine

panikledim sanki. Baxter bunun meyvelerden ve sebzelerden hazırlandığını, sinirleri, kasları ve kanı çok aşırı bir uyarıya yol açmadan güçlendirdiğini, kendisinin bundan başka bir şey içmediğini söyledi. Reddettim ve bunun üzerine Baxter camlı kitaplıkların altındaki dolaplarda bir şeyler aradı ve sonunda, babasının ölümünden beri kimsenin tadına bakmadığı bir şişe şarap çıkardı. Ben koyu yakut rengi şurubu yudumlarken, Baxter, onun evi, Bayan Bell, evet ve ben, ve Glasgow, ve kırsal Galloway, ve bütün İskoçya aynı şekilde hiç olmayacak ve saçma şeyler gibi geldi birdenbire bana. Gülmeye başladım. Histerimi yanlış anlayıp aklımın yerine geldiğini sanan Baxter rahatlayıp bir nefes koyverdi ve yan odada bir lokomotifin buharlı düdüğü çalmış gibi bir ses çıktı. Ürktüm. Bir çekmeceden pamuk çıkardı. Onunla kulaklarımı tıkadım.

Ve bu hikâyeyi anlattı bana.

5
Bella Baxter'ı Yaratmak

"Geordie Geddes, Glasgow İnsanlık Derneği'nin, Glasgow Green'deki bedava bir evde oturan bir çalışanıdır. İşi, Clyde nehrinden insan gövdelerini yakalayıp çıkarmak ve hayatlarını kurtarmaktır, eğer mümkünse. Mümkün değilse Geddes onları, ikametgâhına bitişik olan ve bir polis cerrahının otopsi yaptığı küçük bir morga koyar. Eğer görevli bulunamazsa bana gönderirler. Cesetlerin çoğu intihardır, elbette, ve kimse almazsa bunlar kadavra salonlarına ve laboratuvarlara nakledilir. Bu nakilleri ben ayarlarım.

"Seninle bir yıl önce yaptığımız tartışmadan hemen sonra, senin Bella diye bildiğin cesedi incelemek için çağırıldım. Geddes, evinin yakınındaki asma köprünün korkuluğuna çıkan genç bir kadın görmüş. Kadın, intiharcıların çoğu gibi çivileme atlamamış. Yüzücüler gibi, düzgün bir şekilde suyun dibine dalmış ama ciğerlerine hava çekmeyip, ciğerlerindeki havayı vererek yapmış bunu, çünkü su yüzüne canlı halde çıkmamış. Geddes cesedi çıkardığında kadının, taş dolu bir el çantasının kemerini bileğine bağlamış olduğunu görmüş. Alışılmadık şekilde bilinçli bir intihar yani, ve unutulmak isteyen biri tarafından işlenmiş. Görgülü bir şekilde son moda giysilerinin cepleri boştu; astarlarda ve iç çamaşırlarında, zengin sınıftan kadınların isimlerinin yahut isimlerinin baş harflerinin dikildiği yerlerde net bir şekilde kesilip açılmış delikler vardı. Vardığımda katılaşma başlamamış, ceset pek soğumamıştı. Kadı-

nın gebe olduğunu fark ettim; ve parmağının etrafında, çıkarılmış bir nikah yüzüğünden kalan izler vardı. Bunlar sana neyi düşündürüyor McCandless?"

"Ya nefret ettiği bir kocanın çocuğunu taşıyordu ya da kocasına tercih ettiği bir sevgilinin, onu terk eden bir sevgilinin çocuğunu."

"Ben de böyle düşündüm. Akciğerlerindeki suyu, rahmindeki fetusu boşalttım; ve ustaca bir elektrik şoku onu utanç duyduğu yaşamına geri döndürebilirdi. Buna kalkışmadım. Bella'yı uyurken görürsen bunun nedenini anlarsın. Bella'nın sükûn içindeki yüzü, karşımda, morg mermerinde yatan o yiğit, bilge, hüzünlü kadının yüzü. Terk ettiği hayat hakkında hiçbir şey bilmiyorum; tek bildiğim, o kadar nefret etmiş ki, olmamayı seçmiş, hem de ebediyen! Bilinciyle seçtiği bomboş sonsuzluğundan çekilip sürüklenerek bizim kalın duvarlı, yetersiz personelli, kötü donanımlı tımarhanelerimizden, ıslahhanelerimizden ya da hapishanelerimizden birinde olmaya zorlansaydı neler hissederdi? Çünkü bu Hıristiyan millet intihara delilik ya da suç olarak bakar. Evet ben bedeni sırf hücresel bir düzeyde canlı tuttum. Kamuya duyuruldu. Kimse gelip almadı. Onu buraya, babamın laboratuvarına getirdim. Çocukluk umutlarım ve delikanlılık hayallerim, eğitimim ve yetişkinlikte yaptığım araştırmalar beni hep bu an için hazırlamıştı.

"Her yıl yüzlerce kadın yoksulluk ve korkunç adaletsiz toplumumuzun önyargıları yüzünden kendini suda boğuyor. Ve doğa da haksızlık yapabilir. Anormal dediğimiz, çünkü yapay yardım olmadan yaşayamayacak ya da hiç yaşayamayacak bebekleri ne kadar sık ürettiğini biliyorsun: Anensefalikler, bisefalikler, sikloplar ve, bilimin isimlendiremeyeceği kadar benzersiz birtakım vakalar. İyi doktorlar annelerin bunları hiç görmemesini sağlar. Bazı malformasyonlar o kadar büyük değildir fakat aynı şekilde korkunçtur; sindirim sistemi olmayan bebekler ki bunlar göbek kordonu kesilir kesilmez açlıktan ölmek zorundadır eğer şefkatli bir el onları daha başında boğmazsa. Hiçbir doktor böyle bir şeyi yapmaya, ya da yapsın diye hemşireye direktif vermeye cesaret ede-

mez ama bu şey gerçekleşir, hem de modern Glasgow'da... Britanya'nın boyut olarak ikinci ve çocuk ölümlerinde birinci kentinde... Kendilerine verilen her ölü küçücük beden için bir tabuta, bir cenazeye ve bir mezara maddi gücü yeten ana baba çok azdır. Katolikler bile vaftiz edilmemişlerini limboya bırakır. Dünyanın Atölyesinde limbo normalde tıp fakültesidir. Ben yıllardır, atılmış bir bedeni ve atılmış bir beyni toplumsal mezbeleliğimizden almayı ve bunları yeni bir yaşamda birleştirmeyi planlıyordum. Şimdi bunu yaptım; sonucu Bella'dır."

Sakin sakin anlatılan bir masalı dikkatle dinleyen çoğu kişi gibi ben de sakinleştim ve bu benim yeniden mantıklı düşünmeme yardımcı oldu.

"Bravo Baxter!" diye bağırdım bardağımı kaldırarak, sanki şerefine kadeh kaldırırmış gibi. "Kadının şivesini nasıl açıklıyorsun? Onun damarlarında Yorkshire kanı mı var, yoksa beyninin anasıyla babası kuzey İngiltere'den mi gelmiş?"

"Sadece tek bir açıklama mümkün," dedi Baxter düşünceli bir şekilde. "Öğrendiğimiz ilk alışkanlıklar (ve konuşma da bunlardan biridir) tüm sinirleri ve kaslarıyla vücudun bir içgüdüsü haline geliyor olsa gerek. İçgüdülerin tümüyle beyinden kaynaklanmadığını biliyoruz, çünkü kafası kesilmiş bir tavuk yere yıkılmadan önce metrelerce koşabilir. Bella'nın gırtlağının, dilinin ve dudaklarının kasları hâlâ, bence Leeds'ten çok Manchester'a yakın bir yerdeki varoluşlarının ilk yirmi yılındaki gibi hareket ediyor. Ama kullandığı bütün sözcükleri benden, ya da benim evimi çekip çeviren ihtiyar İskoç kadınlardan yahut burada onunla oynayan çocuklardan öğrendi."

"Bella'nın varlığını nasıl açıklıyorsun onlara Baxter? Yoksa sen, emrindekilerin bir şey sormaya cesaret edemeyeceği kadar despot bir ev sahibi misin?"

Baxter bir an tereddüt etti, sonra mırıldanarak, bütün hizmetkârlarının Sir Colin tarafından eğitilmiş eski hemşireler olduğunu ve karmaşık ameliyatlarla kurtarılan yabancı kişilerin varlığına şaşırmadıklarını söyledi.

"Peki kadını topluma nasıl açıklıyorsun Baxter? Meydan'daki komşularına... Kadınla oynayan çocukların ana babalarına... Bölgedeki polise... Bunlara kadının cerrahi bir ürün olduğu söylendi mi? Gelecek nüfus sayımında nasıl açıklayacaksın bu kadını?"

"Annesi babası Güney Amerika'daki bir tren kazasında ölmüş, kendisi de bu facia sırasındaki darbeden ötürü total bir amneziye uğramış, Bella Baxter adında uzak bir akraba olduğu söylendi onlara. Bu hikâyeyi desteklemek için matem kıyafeti giydim. İyi bir hikâye bu. Sir Colin'in yıllar önce kavga ettiği, sonra patates kıtlığından önce Arjantin'e giden ve kendisinden bir daha haber alınamayan bir kuzeni vardı. Adam, Arjantin gibi bir ırklar potasında pekâlâ bir İngiliz göçmenin kızıyla evlenmiş olabilir. Ve şansımıza, Bella'nın cildi (gerçi benim onun hücresel çürümesini durdurmamdan önce farklıysa da) şimdi benimki gibi soluk renkli ve bu da bir ailesel özellik yerine geçebilir. Yani Bella, çoğu kişinin bir ana babası olduğunu öğrendiği ve kendi de bunların bir çiftine sahip olmak istediği zaman anlatılacak hikâye budur. Yok olmuş, saygın bir ana baba, hiç olmamasından iyidir. Cerrahi bir ürün olduğunu öğrenmesi Bella'nın yaşamına gölge düşürür. Gerçeği bir tek senle ben biliyoruz ve senin inandığından da kuşkuluyum."

"Doğruyu söylemek gerekirse Baxter, tren kazası daha inandırıcı."

"Neye istiyorsan ona inan McCandless, ama lütfen şarabı yavaş iç."

Şarabı yavaş içmeyi reddettim. Bardağı kasten bir kez daha doldururken aynı kasıtlılıkla, "Yani sen Bayan Baxter'ın beyninin bir gün bedeni gibi yetişkin hale geleceğini düşünüyorsun" dedim.

"Evet, hem de hızla. Konuşmasına bakarak onun kaç yaşında olduğuna hükmedersin?"

"Sanki beş yaşında bir çocuk gibi konuşuyor."

"Ben onun mental yaşını, oynadığı çocuklara göre belirliyorum. Benim kâhya kadının torunu Robbie Murdoch henüz tam iki yaşında değil. İkisi beş hafta öncesine kadar yerlerde gayet mutlu bir şekilde emekliyorlardı, sonra Bella çocuğu sıkıcı bulmaya baş-

ladı ve benim aşçının yeğenlerinden birine karşı tutkulu bir hayranlık geliştirdi. Bu yeğen altı yaşında, zeki bir çocuk ve Bella'nın yeniliği geçip gidince bu kez o, Bella'yı çok sıkıcı buldu. Bence Bella'nın mental yaşı dört civarında ve ben yanılmıyorsam onun bedeni beyninin gelişimini harika bir hızla stimüle ediyor demektir. Bu bazı sorunlar çıkaracak. Sen farkında değilsin McCandless, ama sen Bella'yı cezbettin. Sen onun benim dışımda tanıştığı ilk yetişkin erkeksin ve kadının bunu parmak uçlarıyla hissettiğini gördüm. Kadının tepkisi, onun eski yaşamındaki bedensel duyguları hatırladığını gösteriyor ve bu duygular onun beynini heyecanlandırıp yeni düşüncelere ve sözcük biçimlerine yöneltti. Senden onun mumu ve mumcusu olmanı istedi. Bunun üzerine müstehcen bir şeyler kurulabilir."

"Saçmalık!" diye bağırdım dehşetle. "Güzel yeğenin hakkında nasıl böyle çirkin şeyler söylersin. Sen küçükken başka çocuklarla oynamış olsaydın bu sözlerin sıradan bir çocuk tekerlemesi olduğunu bilirdin. Al-bir-bilmece al-bir-bilmece al-ezbere-koy-sepete-sepete, mini mini bir adam mini mini bir kayıkta. Willie Winkie koşar içinde geceliğiyle. Küçük bir kocam var parmağım kadar. Küçük Arı Jack onu bir eriğe sokar... Peki, Bayan Baxter büyüyüp de bu hoş duruma sığmaz olunca nasıl eğiteceksin onu?"

"Bir okula göndererek değilim," dedi kesin bir şekilde. "İnsanların ona bir garabet gibi davranmasına izin veremem. Kısacası, dikkatle planlanmış bir dünya seyahatine çıkaracağım onu, hoşlandığı yerlerde daha çok kalacak. Böylece birçok şey görecek ve onu Britanyalı gezginlerden daha tuhaf bulmayacak ve kaba görünüşlü refakatçisiyle kıyasladıklarında büyüleyici bir şekilde doğal görecek insanlarla konuşarak birçok şey öğrenecek. Ayrıca bana onu, hijyenik olmayan bir şekilde romantik hale geliyor gibi duran bağlantılarından da hızla koparmak olanağı verecek."

"Ve tabii ki Baxter," dedim ona kayıtsızca, "kadın, senin ev hizmetkârlarından oluşan zayıf kurum aracılığıyla bile olsa, onu koruyacak hiçbir kamuoyu olmaksızın, tümüyle senin merhametine kalacak. Son karşılaştığımızda Baxter, tartışmanın hararetiyle bana,

bir kadını tümüyle kendine mal etmek için gizli bir yöntem geliştiriyor olduğunu söyleyerek övünmüştün ve şimdi senin sırrının ne olduğunu biliyorum; kız kaçırmak! Erkeklerin çağlar boyunca hep umutsuzca özlemini çektiği şeye, pırıl pırıl güzel bir kadının muhteşem bedeninde masum, sana güvenen, bağımlı bir çocuğun ruhuna sahip olacağını sanıyorsun. İzin vermem buna Baxter. Sen güçlü bir soylunun zengin varisisin, bense yoksul bir çiftçinin piç oğluyum ama bu dünyadaki sefillerin arasında zenginlerin anlayamayacağı kadar güçlü bir bağ vardır. Bella Baxter senin ister öksüz yeğenin olsun, ister iki kez öksüz ürünün olsun, ben onun senin asla olamayacağın kadar gerçek akrabasıyım ve bu kadının onurunu damarlarımdaki kanın son damlasına kadar koruyacağım... Cennette bir Tanrı varsa Baxter! Dünyanın en güçlü krallarının bile karşısında serçelerden daha zayıf kaldığı bir Ebedi Merhamet ve İntikam tanrısı varsa."

Baxter buna, şarap şişesini aldığı dolaba geri götürüp kapağını kilitleyerek karşılık verdi.

O bunu yaparken ben sakinleştim ve Türlerin Kökeni'ni okuduktan sonra Tanrı'ya, Cennete, ebedi merhamete falan inanmaz olduğumu hatırladım. Ama tek arkadaşımla, müstakbel karısıyla hiç beklenmedik bir şekilde karşılaştıktan ve ilk şarap şişesinden sonra, saçmalık olduğunu bildiğim ve sadece uykudan önce kafamı rahatlatmak için okuduğum romanların diliyle zırvalamaya başlamam tuhaftı yine de.

6
Baxter'ın Düşü

Baxter geri döndü, yerine oturdu ve dudaklarını sıkarak ve kaşlarını kaldırarak baktı bana. Galiba yüzüm kızardı. Yüzümün kesinlikle sıcak olduğunu hissettim. Baxter sabırlı bir şekilde, "Hafızanı kullan McCandless," dedi. "Ben çirkin bir herifim ama sen hiç benim çirkin bir şey yaptığımı gördün mü?"

Düşündüm ve sonra huysuz şekilde "Mopsy'yle Flopsy nedir peki?" dedim.

Bunu duyunca Baxter incinmiş ama çok incinmemiş göründü ve bir süre sonra düşünceli bir şekilde konuştu sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi.

"Sir Colin, onun hemşireleri ve köpekleri bana, bu yerküreye yeni gelen çoğu kişiye gösterilenden daha çok ilgi gösterdiler ama ben bundan daha fazlasını istedim. Büyüleyici bir yabancıyı düşledim; henüz hiç karşılaşmadığım, ancak hayal edebildiğim bir kadını; bana, benim ona muhtaç ve hayran olduğum kadar muhtaç ve hayran olacak bir arkadaşı. Çoğu genç yaratıkta bu gereksinimi bir annenin karşılayacağı kuşkusuzdur, gerçi zengin aileler çoğu kez annenin yerini tutacak bir hizmetçi tutuyorsa da. Beni büyütenlere karşı hiçbir özel bağlantım oluşmadı; belki de sayılarının çok olmasındandı bu. Ben daima güçlü bir koca heriftim ve karnımı doyurmayı, yıkanmayı ve giyinmeyi kendi başıma yapabilir duruma gelinceye kadar, bunları yapacak en az üç olgun hemşireyi çağırabilir durumdaydım. Sayıları belki de daha fazlaydı, çünkü sanırım sırayla çalışıyorlardı. Yetişkinlik yıllarımın bir takıntısını çocukluğuma yüklüyorum belki, fakat içimde, yabancı ve hayatım boyunca evde hiç görmediğim kadar güzel biri tarafından doldurulmayı has-

retle bekleyen, kadın biçiminde bir boşluk hissetmediğim tek bir günü bile hatırlamıyorum. Bu hasret, felaketvari bir apansızlıkla gerçekleşen buluğ çağıyla daha da şiddetlendi. Ama sesim ne yazık ki hiç çatallanmadı ve bugüne dek hâlâ mezzosoprano halde duruyor, ama bir sabah, bizim cinsiyetimizden çoğu kişinin başına dert olan büyümüş bir penis ve dolu testislerle kalktım."

"Ve sonra, bana daha önce anlattığın gibi, baban sana dişilerin anatomisinin seninkinden nasıl farklı olduğunu açıkladı ve sana tam çalışır vaziyette, sağlıklı bir örnek sağlamayı teklif etti. Bu fırsata hemen atlamışsındır herhalde."

"Sen beni dinlemedin mi McCandless? Her şeyi iki kez mi anlatmam gerekiyor? Ben, bana muhtaç ve hayran olan bir kadına hayran olmaya muhtaçtım. Anatomik olarak söyleyeyim mi? Sperm ejekülasyonu bende ancak, yüksek sinir merkezlerinin, kanalsız salgı bezlerine baskı yaparak kanımın kimyasını sadece birkaç kasılma dakikası süresince değil, karıncalanmalarla geçen birçok gün boyunca değiştirecek uzun süreli bir tahrikiyle biraraya geldiği zaman homeostaz* sağlayabilir. Hayal ettiğim kadın beni böyle tahrik ediyordu. O kadının resmini Lamb'ın *Shakespeare'den Masallar*'ında buldum; buraya Sir Colin'in hastalarından biri bırakmıştı herhalde; evdeki tek kurgu kitap oydu. Ophelia, ağabeyini, müthiş sakalına karşın yavan görünen bir delikanlıyı dinliyordu. Kız, adamın söylediklerini ciddi bir şekilde dinliyormuş gibi yapıyordu sadece, çünkü ateşli yüzü resmin ötesindeki harika bir şeye bakıyordu, ve ben bu şey ben olayım istiyordum. Kızın yüz ifadesi beni dökümlü mor bir giysinin içindeki güzel vücudundan daha çok tahrik ediyordu, çünkü sanırım vücutlar hakkında her şeyi biliyordum. Kızın yüz ifadesi beni güzel yüzünden daha çok tahrik ediyordu, çünkü parkta böyle yüzlü kadınlar görmüştüm; ama bana doğru yürüdüklerinde yüzleri donup kalıyor, sararıyor ya da kıpkırmızı kesiliyordu ve bana hiç bakmamaya çalışıyorlardı. Ophelia bana sevgi dolu bir hayretle bakıyordu çünkü benim olacağım o içteki

* Bir organizmanın kendi fizyolojik işlemlerini düzenleyerek içsel dengesini koruması. (ç. n.)

erkeği görüyordu; onun hayatını ve milyonların hayatını kurtaracak, dünyanın en şefkatli, en büyük doktorunu yani. Kızın gerçekten seven bir ruh olduğu bu piyesin feci hikâyesini okudum. Bu hikâyede, tifo gibi, herhalde sarayın mezarlığından Elsinore su rezervine karışan sızıntıdan kaynaklanan epidemik bir beyin hummasının yayılışı betimleniyordu belli ki. Savaş sırasında nöbet tutan askerler arasında pek fark edilmeyen bir şekilde başlayan enfeksiyon prense, krala, başbakana ve saray halkına yayılıp halüsinasyonlara, logomaniye* ve paranoyaya yol açıyor ve sonunda bunlar delice kuşkular ve katilce dürtüler yaratıyor. Ben bu dramın epey erken bir aşamasında saraya, bilgili bir hükümet tabibinin tüm yönetici yetkileriyle girdiğimi hayal ediyordum. Hastalığın ana taşıyıcıları (Claudius, Polonius ve belli ki tedavi olmaz haldeki Hamlet) ayrı koğuşlarda karantinaya alınıyor. Bir temiz su rezervi ve yüksek verimli modern bir sıhhi tesisat Danimarka devletini hemen düzeltiyor ve bu sevimsiz İskoç doktorun, halkını temiz ve sağlıklı bir geleceğe yönlendirdiğini gören Ophelia'nın, aşkını benden esirgeyecek gücü kalmıyor.

Bunun gibi hayaller McCandless, çalışmalarımla meşgul olmadığım zamanlarda yüreğimi hızlandırıyor ve bedenimin dokusunu değiştiriyor ve saatler boyunca mütemadiyen devam ediyordu bu. Sir Colin'in bana bulacağı bir fahişe, babamın bir entrikası, yay yerine parayla çalışan kurmalı bir oyuncak olacaktı sadece."

"Ama sıcak ve canlı bir vücut Baxter."

"Benim o yüz ifadesini görmem lazımdı."

"Karanlıkta..." diye konuşmaya başladım, ama bir işaretle susturdu beni. Kendimi ondan daha hayvan gibi hissederek oturup kaldım.

Bir süre sonra içini çekti ve "Şefkatli, popüler ve sevilen bir hekim olma hayalim olanaksız çıktı" dedi. "Üniversitenin gelmiş geçmiş en parlak tıp öğrencisiydim; nasıl olmayabilirdim ki? Sir Colin'in en güvendiği yardımcısı olarak ben, birçok hocanın teorik

* Aşırı ve tutarsız konuşma. (ç. n.)

olarak öğrettiği şeyleri pratikten biliyordum. Ama Sir Colin'in ameliyathanesinde dokunduğum hastalar ancak anesteziye olmuş insanlardı. Şu ele bak, görüntüsü seni muhakkak ki rahatsız ediyorsa da, kenarına beş tane sosis saplanmış bir somon balığı yerine, tepesinden beş tane koninin uzandığı şu küp biçimine bak. Benim dokunmama izin verilen hastalar sadece, bu konuda bir tercihte bulunamayacak kadar zavallı halde ya da baygın kişilerdi. Tanınmış birçok cerrah, ölmeleri kariyerlerine zarar verecek ünlü kişileri ameliyat ederken benim asistanlık yapmamı isterler, çünkü benim çirkin parmaklarım ve (doğruyu söylemek gerekirse) çirkin kafam acil bir durumda onlarınkinden iyidir. Ama hastalar beni hiç görmez, yani bir Ophelia'nın hayranlık dolu gülümsemesini kazanmanın yolu yoktur. Ama benim şikâyet edeceğim bir şey yok artık. Bella'nın gülümsemesi Ophelia'nınkinden daha mutlu ve beni de mutlu kılıyor."

"Yani Bayan Baxter senin ellerinden ürkmüyor mu?"

"Hayır. Gözlerini burada açtığı andan beri bu eller ona yiyecek, içecek ve şeker verdi, önüne çiçekler koydu, oyuncaklar sundu, nasıl kullanılacaklarını gösterdi, resimli kitaplarının pırıl pırıl sayfalarını çevirdi. İlk başta, Bella'yı yıkayan ve giydiren hizmetkârlara onun karşısında parmaksız siyah yün eldivenler taktırıyordum ama bunun anlamsız olduğunu çabucak gördüm. Başkalarının elinin benimkilerden farklı olması Bella'yı, benim ve benim ellerimin bu ev ve günlük yemekler ve sabahın gün ışığı kadar normal ve gerekli bir şey olduğunu düşünmekten vazgeçirmedi. Ama sen bir yabancısın McCandless, ve senin ellerin ona heyecan veriyor. Benimkiler vermiyor."

"Bu durumun değişeceğini umut ediyorsun tabii."

"Evet. Ah evet. Ama ben sabırsız değilim. Ancak kötü bakıcılar ve ana babalar genç beyinlerden hayranlık bekler. Ben Bella'nın beni ayağının altındaki döşeme gibi, hiç takdir etmeden kullanmasından memnunum; üzerinde piyanonun müziğinden keyif aldığı, aşçının yeğeniyle arkadaşlık etme hasretiyle yandığı ve senin elinin dokunuşuyla heyecanlandığı bir döşeme, McCandless."

"O kadını kısa bir süre sonra görebilir miyim?"

"Ne kadar kısa?"

"Şimdi... Ya da bugün akşam... En azından, dünya turuna çıkmanızdan önce."

"Hayır McCandless, biz dönünceye kadar beklemen lazım. Senin Bella'da yaptığın etki kaygılandırmıyor beni. Onun senin üzerindeki etkisi kaygılandırıyor, şimdiki durumda."

Baxter'ın beni kapıya kadar geçirirken hali son ziyaretimdeki kadar katıydı ama kapıyı üzerime kapatmadan önce omuzumu şefkatle pışpışladı. Elinin temasından irkilmedim ama, "Bir dakika Baxter!" dedim birdenbire. "Kendini suda boğduğunu söylediğin o kadın... Gebeliği kaç aylıktı?"

"En azından dokuz aylık."

"Bebeği kurtaramadın mı?"

"Elbette kurtardım; onun düşünme parçasını. Bunu sana söylemedim mi? Uygun bir beyni niçin başka yerde arayayım ki kadının vücudu zaten böyle bir şey taşıdığı halde? Ama sen buna inanmak zorunda değilsin; eğer seni rahatsız ediyorsa."

7
Çeşmede

Bella'yla tekrar karşılaşıncaya kadar on beş ay geçti ve bu süre hiç beklenmeyecek kadar mutluydu. Kıvran öldü ve parasının dörtte birini bana bırakarak beni çok şaşırttı; dul karısıyla meşru oğlu geri kalanı paylaştılar. Kraliyet Hastanesinde doktor oldum ve bana muhtaç olduğu görülen ve bazıları bana hayranmış gibi davranan bir koğuş dolusu hastam oldu. Benim onlara ne kadar muhtaç olduğumu, sevimli bir mizah duygusunun hiç beklenmedik parıltılarıyla dalgalanan, pürüzsüz, azametli bir su yüzeyinin altında gizledim. Emrim altındaki hemşirelere alışıldık ölçüler içinde, hepsine eşit şekilde kur yaptım. Herkesin bir şarkı söylemesinin gerektiği sigaralı konserlere davet edildim. Galloway şivemle söylediğim şarkılar komik olduğunda gülündü ve dokunaklı olduğunda alkışlandı. Meşgul olmadığım zamanlarda, özellikle de yatağa yatıp uykuya dalmadan önceki yarım saat süresince çoğunlukla Bella'yı düşünüyordum. Bu zamanlarda Bulwer-Lytton'un romanlarını okumaya çalışıyordum fakat onun karakterleri sıradan birer kukla gibi geliyordu bana, Bella'nın piyanonun başında kollarını kuzgun kanatları gibi çırpışını, sürekli bir hoşnutlukla gülümseyişini, sarsılarak yürüyüşünü ve yalpalayarak duruşunu ve kollarını bana, başka hiç kimsenin yapmadığı şekilde, sanki sarılacakmış gibi uzatışını hatırlayınca. Onu rüyamda görmedim çünkü ben hiç rüya görmezdim ama bir sonraki karşılaşmamızda neredeyse bir dakika boyunca, kentteki bir parkta ve gayet uyanık olmama karşın, yatakta rüya görüyorum sandım.

İki hafta süren sıcak, sakin ve bulutsuz bir yaz havası Glasgow'u çok iğrenç bir hale getirmişti. Yıkayıp indirecek hiçbir yağmurun yahut esip götürecek hiçbir esintinin olmadığı fabrika dumanları ve gazları vadiyi çevredeki dağların yüksekliğine kadar dolduran bir sis halinde duruyor, bu tozlu sis her şeyi, gökyüzünü bile gri bir tabakayla kaplıyor ve gözkapaklarının altında diken gibi batıyor ve burun içinde kabuklar oluşturuyordu. Ev içlerinin havası daha temizdi sanki, ama bir akşam biraz hareket etme gereksinimi duyarak Kelvin nehri kıyısındaki kasvetli bir alanda yürüyüşe çıktım. Bir noktada karşıma çıkan su bendinde, nehirdeki bir kağıt fabrikasından gelen atıklar her biri birer kadın başlığı büyüklüğünde ve biçiminde ve birbirlerinden opak bir kir tabakasıyla kaplı bir yarıkla ayrılan pis yeşil köpük yığınları halinde birikmişti. Görüntüsü ve pis kokusu kimyasal bir imbik haznesinin içeriğine benzeyen bu madde West End Parkı'nın içinden akan nehrin üzerini tamamen örterek suyu görünmez hale getirmişti. Bu nehrin Patrick'le Govan arasında, yağlarla kirlenmiş Clyde nehriyle birleştiği yerdeki karışımı gözümün önüne getirdim ve insanlar suya pisleyen tek kara hayvanı mı diye düşündüm. Daha güzel şeyler düşünmek isteğiyle, yukarıya fışkırıp sonra aşağıya serpilen suyun havaya biraz ferahlık verdiği Loch Katrine anıt çeşmesine doğru yürüdüm. Şık giyinmiş insanlar ve çocukları çeşmenin etrafında geziniyordu ve ben de onların arasında, kalabalıklara girdiğimde hep yaptığım gibi yere bakarak yürüdüm. Bella'nın gözlerinin rengini hatırlamaya çalıştım ama hatırladığım şey onun, bir tabağa tek tek düşen inciler gibi duyulan heceleriydi: "Mum, nerede senin kar dif fenlerin?"

Kadın karşımda, ucu yere değmiş bir gökkuşağı gibi, ama gerçek, uzun, şık bir şekilde parıldıyor, Baxter'ın koluna yaslanmış, özlemle gülümsüyordu. Gözleri kızıl kahverengiydi, giysisi gök mavisi kadifeden ceketli kırmızı bir ipektendi. Mor bir bere, kar beyaz eldivenler giymişti ve omuzuna yaslayıp sol elinin parmaklarıyla çevirdiği şemsiyenin ince sapının etrafında dönen, çimen

yeşili püsküller başının arkasından sarkan, düğünçiçeği sarısı ipek bir kubbe vardı. Siyah saçlarıyla kaşları, solgun teni ve parlak kızıl kahverengi gözleri bu renklerin yanında göz kamaştırıcı bir şekilde hem yabancı hem de yerinde görünüyor, ama kadının muhteşem bir rüyaya benzeyen bu görüntüsünün yanında Baxter bir kâbus gibi duruyordu. Baxter'dan uzakken belleğim onun korkunç kütlesini ve pöstekiye benzeyen çocuksu kafasını daima daha makul bir şeye dönüştürür, fakat onun beklenmedik görüntüsü bir hafta sonra bile şok edici gelirdi bana. Baxter'ı yetmiş haftadır görmemiştim. Vücut ısısını diğer çoğu kişiden daha hızlı yitirdiğinden, dışarı çıktığı zaman her türlü havada giydiği kalın pelerinine ve paltosuna sarınmıştı, ama beni en çok yüzü şok etti. Yüzü normalde mutsuz görünürdü zaten ama şimdi şaşkınlıkla bakan gözleri, akıl sağlığı yahut oksijen kadar önemli bir şeyin yokluğunu, yavaş yavaş öldüren bir yokluğu yansıtıyordu sanki. Üzerine çökmüş kasvette düşmanca bir şey yoktu... Beni dalgın bir şekilde hatırlayarak başıyla selamladı. Ama yine de bir tehlike hissettim çünkü Baxter'ın hasretini çektiği ve muhtaç olduğu şeye benim de sahip olamayacağımdan korktum bir an, o sırada Bella bana eskisi gibi heyecanla ve umutla gülümsüyor olsa da. Kadın sağ elini Baxter'ın kolundan çekmiş ve bana doğru dimdik uzatmış halde tutuyordu. Yine ayak parmaklarımın ucuna basarak yükselip parmaklarını tuttum ve dudaklarımı dokundurdum.

"Haha!" diye gülerken elini başından yukarıya kaldırdı sanki bir kelebek yakalıyormuş gibi. "Bu hâlâ benim küçük Mum'um God! Sen benim küçük Robbie Murdoch'tan sonra sevdiğim ilk erkektin Mum, ve ben kendim Bell Bayan Baxter Glasgow sakini İskoçya yerlisi Britanya İmparatorluğu vatandaşı şimdi bir dünya kadını oldum! Fransız Alman İtalyan İspanyol Afrikalı Asyalı Amerikalı erkekler ve kuzeyli ve güneyli türünden bazı kadınlar öptüler bu eli ve başka yerleri ama ben yine de hep ilk seferkini hayal ediyorum eski güzel günlerden beridir arada derin okyanuslar gürlediyse de. Sen otur şu banka God. Ben Mum'u götüreceğim bir yürüyüş oyalanma gezinme dolaşma turlama koşturma

tırıslama kısa dörtnal ve ta-vaf-et-mek için. Zavallı God. Bella olmadı mı sen giderek üzgün daha bir üzgün çok üzgün olacaksın ve sonunda beni tam ebediyen kaybolmuş kırılmış vurulmuş dövülmüş sanıyorken ben şu çobanpüskülünün arkasından çıkıvereceğim. Ona göz kulak olun çocuklar."

Bella'yla Baxter'ın yanında, kocaman ayakkabıları ve kaba giysileri hizmetkârlara ya da zanaatkâr sınıfından kişilere ait olduklarını gösteren beş tane çocuk vardı. Çocuk eşlikçiler Bella'nın beyni hakkında hâlâ bir ipucuysa da, kadının beyinsel yaşı bu kez on ikiyle on üç arasındaydı. Baxter yüz ifadesinde hiçbir değişiklik olmadan, kalabalık bir banktaki boş bir yere gayet itaatkâr bir şekilde çöküverdi. Bir tarafından bir subay, öteki tarafından da kucağındaki bebek ağlamaya başlayan bir bakıcı kadın alelacele kalkıp gittiler. Onların yerine çocuklardan ikisi oturdu. Diğer çocuklar Baxter'ın önüne dizilip yüzleri ileriye dönük halde durup bacaklarını açarak kollarını göğüslerinde kavuşturdular. "Güzel!" dedi Bella takdir ederek. "Birisi gözünü dikip God'a bakarsa vazgeçinceye kadar siz de dik dik bakın ona. Ben yokken sana güç verecek bu."

Cebinden çıkardığı bir keseden her çocuğa kocatopak denen iri şekerlerden birer tane verdi, sonra benim elimi tutup kolunun altına koydu ve beni çekerek zorladığı hızlı bir tempoyla yürüyerek ördek havuzunun yanından geçtik.

Bella'nın ısrarlı ve konuşkan tavrı yüzünden, sözcüklerden oluşan bir selle karşılaşacağımı bekliyordum fakat olan bu değildi. Kadın bir o yana bir bu yana bakınarak yürüdü ve sonunda çalılıkların arasında dar bir geçit gördü ve beni birden oraya yöneltti. Geçidin dönemeç yaptığı bir yerde durdu, şemsiyesini çat diye kapattı, sık bir ormangülü çalısına mızrak gibi fırlattı ve beni çalının içine çekti. O kadar şaşırmıştım ki karşı koyamadım. Yapraklar boyumuzdan yüksek olduğunda beni bıraktı ve sağ elindeki eldivenin düğmelerini çözdü ve gülümseyerek, dudaklarını yalayarak "Haydi şimdi!" diye mırıldandı.

BELLA CALEDONIA

Eldivenini çıkarınca çıplak avucunu benim ağzımın üstüne kapatırken öteki kolunu boynuma doladı. Elinin kenarı burun deliklerimi tıkıyordu ve hâlâ mücadele edemeyecek kadar şaşkınken hemen ardından bir de nefessiz kaldım. Kadının gözleri kapalıydı, başını bir o yana bir yana yatırıyor, kan dolmuş ve uzanmış dudaklarının arasından mırıldanıyordu: "Bir Mum oh Mum o Mum'un Mum'u Mum'a Mum'la Mum'dan ben Mum sen Mum biz Mum. . ."

Kendimi bir bebek gibi çaresiz hissederken birdenbire, bu durumdan başka bir şey istemez oldum, ağzıma ve boynuma yaptığı baskı korkunç hoş hale geldi; boğulmaya karşı değil de dayanılmayacak kadar büyük bir zevke karşı mücadele vermeye başladım. Bir an sonra serbesttim, afallamıştım ve kadının eldiveni asılı durduğu daldan alıp tekrar giydiğini görüyordum.

"Biliyor musun Mum," dedi kadın derinden hoşnut iç çekmelerin ardından mırıldanarak, "iki hafta önce Amerika'dan geldiğimiz gemiden indiğimden beri bunu yapma fırsatı bulamadığımı? Baxter beni kendisinden başka hiç kimseyle yalnız bırakmadı. Yaptığımız şeyden zevk aldın mı?"

Başımı sallayarak onayladım. Kadın muzipçe "Benim kadar zevk almadın bundan," dedi. "Yoksa bu kadar çabucak geri çekilmezdin ve daha deli gibi davranırdın. Fakat erkekler kötüleşip de deli gibi davrandıklarında daha iyi oluyorlar."

Şemsiyesini tekrar aldı ve yukarıdaki tepenin bir taraçasından bizi seyredenlere neşeyle salladı. Yukarıdan seyredildiğimizi görünce tedirgin oldum ama görenlerin onun ilk önce beni boğmaya kalkıştığını sanacağını ve sonra da benim kanayan burnumla meşgul olduğuna karar vereceklerini fark edince rahatladım.

Tekrar yola çıktığımızda giysilerimizdeki dalları, yaprakları ve çiçekleri silkeledi, elimi kolunun altına koydu yine ve yürümeye devam ederken "Nelerden konuşacağız?" dedi.

Ben yanıtlayamayacak kadar şaşkın haldeydim ve soruyu tekrarladı.

"Bayan Baxter... Bella... Ah sevgili Bell çok erkekle yaptın mı bunu?"

"Evet, dünyanın her tarafında, ama çoğunlukla Pasifik'te. Nagazaki'den kalkan gemide iki astsubayla tanıştım... Birbirlerine çok bağlıydılar. Ve bazen her biriyle günde altı kez yaptım."

"Peki sen... Diğer erkeklerle daha öte bir şey yaptın mı Bella, ikimizin az önce çalıların arasında yaptığımızdan?"

"Seni kaba küçük Mum! God gibi kötü şeyler söylüyorsun!" dedi Bella yürekten bir gülüşle. "Elbette ben ERKEKLERLE asla bizim az önce yaptığımızdan ötesini yapmam. Erkeklerle bunun ötesinde bebek olur. Ben zevk istiyorum, bebek değil. Sadece kadınlarla yaparım ötesini, görünüşlerini beğenirsem, ama birçok kadın utangaç. Bayan MacTavish San Francisco'da benden kaçtı çünkü eli ve yüzü öpmekten ötesini yapmak onu korkuttu. Bunları seninle açık açık konuşabildiğimiz için memnunum Mum. Erkeklerin birçoğu da utangaç."

Bir çiftlikte büyümüş, nitelikli bir doktor olduğum için açık açık konuşmaktan çekinmediğimi söyledim ona. Bir de Bayan MacTavish'i sordum.

"O kadın Glasgow'dan ayrıldığımızda bizim kortejin maiyetin kah-fi-lenin ekibin alayın yanımızdakilerin ya da hizmetkârlar grubunun önemli parçasıydı. San Francisco'ya kadar benim öğretmenim eskortum mürebbiyem yol arkadaşım hocam eşlikçim pedagogum dadım rehberim filozofum ve dostumdu. Son kopuşa kadar bana bir sürü sözcük ve şiir öğretti. Sen bir çiftlikte büyüdün! Baban Grampian dağlarında sürülerine bakan kanaatkâr bir çoban mı yoksa bütün gün evini doyurmak için kan ter içinde çalışan bir çiftçi mi? Anlat anlat anlat şu Bell'e Bell'e Bell'e. Ben bir çocukluk koleksiyoncusuyum bütün hafızamı yok eden o çarpışmadan beri."

Annemle babamdan söz ettim ona. Annemin nereye gömüldüğünü hatırlamadığımı duyunca gülümsedi ve başını sallayarak onayladı fakat gözlerindeki yaşlar yanaklarına süzülmeye başladı.

"Ben de!" dedi. "Buenos Aires'de benim annemle babamın mezarını ziyaret etmeye kalktık, ama Baxter öğrenmiş ki defin için

para verilen demiryolu şirketi dipsiz bir uçurumun kenarındaki bir mezarlığa koymuş onları ve Chimborazo ya da Cotopaxi ya da Popocatapetl yanardağı patladığında hepsi birden bir toprak kaymasıyla dibe çöküp mezar taşları tabutlar iskeletler ezilip bölünmeyecek kadar küçük atomlardan bir toza dönmüş. Onları o vaziyette görmek bir yığın pudra şekerini ziyaret etmek gibi bir şey olacaktı ve bunun yerine Baxter onlarla birlikte yaşadığımı söylediği bir eve götürdü beni. Evin tozlu bir avlusu vardı bir köşesinde çatlamış bir su deposu ve bir şeyler gagalayıp duran tavuklar ve yaşlı bir bakıcı müstahdem odacı kapıcı hizmetli (çıngırdamayı bırak Bell) yaşlı bir adamdı bana Bella Señorita dedi yani sanırım hatırladı beni fakat ben onu hatırlayamadım. Ben baktım baktım baktım baktım baktım o sıska tavuklara ve yanında bir asma büyümüş o çatlak su deposuna ve bunları hatırlamak için ÇABALADIM ama hatırlayamadım. God her dili biliyor ve yaşlı adama İspanyolca sordu ve ben orada pek uzun süre yaşamadığımı öğrendim çünkü benim anamla babam akıp giden sular gibi bir oraya bir buraya giden göçmenlermiş Bayan MacTavish'in çok iyi söylediği ayağını koyacak yeri olmayan adamın oğlu gibi. Babam Ignatius Baxter kauçuk bakır kahve boksit et zift alfa-otu yani hep pazarı dalgalanan şeyler satarmış ve babamla annem de dalgalanmak zorundaymış. Ama benim öğrenmek istediğim, onlar dalgalanıp dururken ben ne YAPIYORDUM? Benim gözüm var ve yatak odamda bir ayna var Mum, GÖRÜYORUM ben yirmili yaşların ortasında ve yirmiden çok otuza yakın bir kadınım, kadınların çoğu bu yaşa kadar evlenmiş oluyor..."

"Evlen benimle Bella!" diye bağırdım.

"Konuyu değiştirme Mum, annemle babam niçin Bell Baxter gibi güzel bir şeyi hâlâ yanlarında taşıyıp duruyormuş? Öğrenmek istediğim bu."

Konuşmadan yürüdük; o belli ki kendi kökeninin sırlarını derin derin düşünmekle meşguldü, ben onun ağzımdan istemsiz çıkmış fakat içten teklifimi duymazdan gelmesi yüzünden kendi

kendimi yiyorum. Sonunda dedim ki: "Bell... Bella... Bayan Baxter, çalılıkta yaptığımız şeyi birçok erkekle yapmış olduğunu kabul ediyorum. Bunu hiç Godwin'le yaptın mı?"

"Hayır. God'la yapamam ve onu perişan eden de bu. God o tür bir işte zevk alınmayacak kadar sıradan. Benim kadar sıradan."

"Saçmalık bu, Bayan Baxter! Senle senin muhafızın en olağandışı çiftsiniz benim bugüne kadar..."

"Sus Mum, sen görüntülerden çok etkilenmişsin. Ben Beauty and the Beast'i ya da Ruskin'in Venedik Taşları'nı ya da Dumas'ın Notre-Dam'ın Kamburu'nu yoksa Hugo'nun muydu Tauchnitz basımevinden yumuşak kapaklı İngilizce çeviri fiyatı iki şilin altı peni başından sonuna kadar okumadım ama soyumuzun bu büyük epikleri hakkında bana yeterince şey anlatıldı ve ben çoğu kişinin God'la beni çok gotik bir çift olarak gördüğünü biliyorum. Yanılıyorlar. Aslında biz Brontë'lerden birinin Uğultulu Tepeler'indeki Cathy ve Heathcliff gibi sıradan köylüleriz."

"Ben onu okumadım."

"Okumalısın çünkü bizimle ilgili. Heathcliff'le Cathy bir çiftçi ailesindendir ve çocuk kızı seviyor çünkü beraber büyümüşler ve beraber oynamışlar hemen hemen ebediyen ve kız da çok hoşlanıyor ondan fakat Edgar'ı daha sevilebilir bulup onunla evleniyor adam ailenin dışından olduğu için. O zaman Heathcliff çıldırıyor. Dilerim Baxter böyle yapmaz. İşte Baxter, yapayalnız, ne kadar da becerikli. Çocukları eve gönderdiğine sevindim."

Çeşmeye vardığımızda park bekçileri parkın kapılarını kapatmak için düdük çalıyordu ve kıpkırmızı bir güneş mor ve sarı bulutların arkasında batıyordu. Zavallı Baxter'ın tek başına koca gövdesi tıpkı bıraktığımız gibi çöküp kalmış halde duruyordu; iki bacağının arasında dik bir şekilde duran iri bastonun sapını kavramış, çenesini ellerinin üzerine dayamış, şaşkın gözleri bir hiçliğe bakıyordu sanki. Biz onun karşısında kol kola durduğumuzda başlarımız onunkiyle bir hizadaydı ama yine de bizi görmüyor gibiydi.

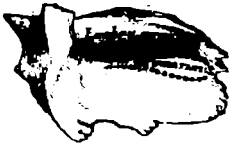
"Boo!" dedi Bella. "Şimdi kendini daha iyi hissediyor musun?"

"Biraz daha iyi" diye mırıldandı gülmeye gayret ederek.

"Güzel," dedi Bella, "çünkü Mum'la ben evleniyoruz ve sen buna sevinirsin herhalde."

Sonra hayatımın en korkunç olayı geldi. Baxter'ın hareket eden tek yeri ağzıydı. Yavaşça ve sessizce açılıp kafasının orijinal boyutundan daha büyük bir yuvarlak delik haline geldi sonra daha da genişledi ve sonunda kafası bunun ardında kayboldu. Bedeni, arkasındaki kırmızı günbatımında kapkara, gittikçe genişleyen ve dişlerle çevrili bir oyuğu taşıyor gibiydi. Çığlık geldiğinde bütün gökyüzü çığlık atıyordu sanki. Bu henüz olmadan ellerimle kulaklarımı kapatmıştım ve böylece Bella gibi bayılmadım ama yüksek perdeden tek bir nota her yerde çınladı ve beynimi bir dişi hiç anestezi yapılmadan delen bir diş matkabı gibi deldi. Bu çığlık sırasında duyularımın çoğunu kaybettim. Duyularımın geri gelmesi öylesine yavaş oldu ki kesinlikle göremedim Baxter'ın nasıl kalkıp da Bella'nın bedeninin yanında diz çöktüğünü, kafasını yumruklayadığını ve insan sesine benzer hıçkırıklarla sarsıla sarsıla, boğuk bir bariton sesle "Affet beni Bella, böyle bir şey yaptığım için affet beni" diyerek inlediğini.

Bella gözlerini açtı ve baygın bir ses tonuyla "Ne demek oluyor şimdi bu?" dedi. "Sen bizim Göklerdeki Babamız değilsin God. Yok yere böyle yaygara koparmak ne kadar aptalca bir şey. Ama yine de, sesin çatallanmış, şükredecek bu var. İkiniz yardım edip kaldırın beni."

8
Nişan

Kadın ikimizin arasında, ikimizin de koluna girmiş halde hızlı hızlı yürüyerek parktan çıkarken sağlığının çabucak düzelivermesinin ve keyfinin yerine gelmesinin Baxter'a herhalde bir kalpsizlik gibi geleceğini biliyordum; ama Baxter benim hayatta tanıdığım en içten insansa da, yeni normal sesiyle söyledikleri bende rol yaptığı duygusu uyandırdı: "Senin bana bir gemi enkazı, McCandless'aysa bir cankurtaran sandalı gibi davrandığını görmek korkunç bir acı Bell. Dünya turu sırasındaki gönül maceraların dayanılabilir şeylerdi çünkü geçici olduklarını biliyordum. Çünkü yaklaşık üç yıldır seninle ve senin için yaşıyordum ve hiç bitmesin istiyordum."

"Seni bırakmıyorum God," dedi kadın teselli verircesine, "ya da hemen bırakmıyorum. Mum çok yoksul ve bizim uzun bir süre seninle birlikte yaşamamız ikimiz için de yararlı olacak. Babanın eski ameliyathanesini bizim için bir misafir odasına çevirirsen her geldiğinde hoş karşılanan bir konuk olacaksın. Ve tabii ki yemekleri seninle yiyeceğiz. Ama ben çok romantik bir kadınım ve çok seks isterim ama senden değil çünkü bana bir çocuk gibi davranmamak senin elinde değil ama ben çocuk gibi davranamam DAVRANAMAM sana. Mum'la evlenmemin nedeni ona canımın istediği gibi davranabilmem."

Baxter sorgulayarak bakıyordu bana. Biraz utanmış bir şekilde, hep asık yüzlü, bağımsız tavırlı bir adam olmaya çalışmama karşın Bella'nın doğru davrandığını söyledim ona; bizi tanıştırdığı andan itibaren Bella'ya tapıyor ve hep özlemini çekiyordum; ondaki her

şey kadınca mükemmelliğin zirvesi gibi geliyordu bana. Onu en küçük sıkıntıdan korumak için en korkunç acılara seve seve katlanırdım. Ayrıca, Bella'nın bana daima, canı nasıl istiyorsa öyle davranabileceğini ekledim.

Bella "Ve Mum'un öpücükleri neredeyse senin haykırışın kadar güçlü God," dedi, "ve yetişkin bir kadın olmasaydım o da beni bayıltabilirdi."

Baxter başını saniyelerce hızlı hızlı sallayarak onayladı ve sonra "Nasıl istiyorsanız öyle yapmanıza yardım edeceğim," dedi, "fakat ilk önce lütfen bir iyilikte bulunun bana, belki de hayatımı kurtaracak bir iyilik bu. İki hafta birbirinizi görmeyin. Seni kaybetmeye hazır olacak kadar güç kazanmam için bir on dört gün ver bana Bella. Biliyorum beni yararlı bir dost olarak görmeye devam edeceğini söylemek istiyorsun ama evliliğin seni nasıl değiştireceğini bilemezsin Bell... Kimse bilemez. Lütfen bana bu iyiliği yap. Lütfen!"

Baxter'ın dudakları titredi, ağzı yeni bir çığlığa başlamak için şekilleniyordu sanki, ve çabucak kabul ettik. Onun ikinci bir kez, ilkindeki kadar yüksek sesle çığlık atabileceğinden kuşkuluydum fakat ağız boşluğunun ikinci bir kez aniden genişlemesiyle kafatası belkemiğinden ayrılacak diye korktum.

Biz bir sokak lambasının altında vedalaşırken Baxter sırtı bize dönük halde duruyordu. Bell "İki hafta benim için yıllar yıllar ve yıllar gibi," diye mırıldandı.

Ona her gün yazacağımı söyledim ve kravatımın düğümünden, ucuna küçük bir inci tutturulmuş bir topluiğne çıkarıp, bunun sahip olduğum tek güzel şey ve en pahalı şey olduğunu söyledim ve bunu sonsuza dek hep saklamasını ve bunu her gördüğünde ya da dokunduğunda beni hatırlamasını istedim. Başını yedi ya da sekiz kez şiddetle sallayarak onayladı ve ben iğneyi ceketinin yakasına taktım ve bunun bizim nişanlandığımız anlamına geldiğini söyledim ona. Sonra bana bir eldivenini yahut eşarbını ya da mendilini, dokusu ya da kokusuyla bizzat ona yakın olmuş ve

böylece, aramızdaki sözün kutsal bir yadigârı haline gelecek herhangi bir hatıra vermesini rica ettim. Kaşlarını çatarak düşündü, sonra kocatopak kesesini verdi ve "Hepsini al," dedi.

Onun henüz gelişen beyni için bunun soylu bir fedakârlık olduğunu gördüm ve dudaklarımı parmaklarının ucundaki oğlak derisinden torbaya dokundururken gözlerimde yaşlar vardı. Dudaklarımı neredeyse dudaklarına götürecektim ama sonra, çıplak parmaklarına değen dudaklarımın onu bayıltmasına ramak kaldığına göre, daha ateşli davranmak için tam mahremiyeti beklemenin daha doğru olacağını düşündüm. Ama yine de, kendimi hızla geri çekerken hayatımın en harika macerasıyla kendimden geçmiştim. Baxter'ın çığlığı hayatımın en korkunç olayıysa bu da hayatımın en hoş ânıydı. Pansiyonuma gidince yazacağım aşk mektubu için cümleler kurmaya başlamıştım bile. Baxter'ın, kadın iki hafta benden ayrı kalırsa fikrinin değişeceğini umut ettiğini biliyordum ama Bella'yı kaybetme korkusu duymuyordum, çünkü Baxter'ın ona sert bir baskıda bulunmayacağını, sinsice yahut alçakça bir şey yapmayacağını biliyordum. Üstelik onun Bella'yı diğer erkeklerden koruyacağına da inanıyordum.

Hastanedeki görevlerimi neredeyse bir hafta boyunca hep dalgın bir şekilde yerine getirdim. Hayal gücüm uyanmıştı. Hayal gücü, apandis gibi, türümüzün varlığını korumasına yardımcı olduğu ilkel bir çağdan kalmıştır ama modern bilimsel sanayi milletlerinde daha ziyade bir hastalık kaynağıdır. Ben hayal gücümün olmamasıyla övünürdüm ama demek ki hayal gücüm uyur halde kalmıştı sadece. Şimdi ben insanların benden beklediği şeyleri yapıyordum ama büyük bir enerji ve hevesle yapmıyordum, çünkü kağıda dökmediğim anlarda bile kafamda hep aşk mektupları yazıyordum ve koşturarak bunları postaneye götürüyordum. Güçlü bir şiir yeteneğim olduğunu keşfettim. Bella'yla ilgili tüm anılarım ve umutlarım öylesine kolayca kafiyeli cümleler haline geliveriyordu ki, bunları yaratmıyormuşum da, daha önceki bir varoluştan hatırlıyormuşum gibi hissediyordum sık sık. İşte bir örnek:

Ah güzelim Bella, bir benzerin yok bu dünyada,
Belleğim gezinip duruyor hâlâ tatlı tatlı
Kıyısında Kelvin nehrinin (yarın gelinimsin!)
İlk kez öptüğüm yerde senin o parmaklarını.
Arkadaşların yanında neşelendim sevgili,
Keyifli şen içkiler içtik onlarla beraber,
Büyük bir neşeyle yaptım alışverişlerimi,
Düşüncelerim o günden beri hep mutlu şeyler,
Coşkuyu göllerden ve denizlerden öğrenmiştim,
Ve taşkın sellerden hani dağları yarıp geçen,
Fakat öyle coşku görmedim (yarınki gelinim!)
Bugüne kadar hiç görmemiştim (müstakbel eşim!)
Daha büyük bir mutluluk Anıt Çeşme'dekinden.

Ona yolladığım daha birçok şiir hep aynı şekilde kendiliğinden ve hep aynı şekilde güzeldi ve bana yanıt vermesini dileyen gittikçe daha şiddetli ricalarla sonlanıyordu hepsi. Nihayet aldığım tek yanıtı harfi harfine veriyorum. Yanıtın geldiği, hemen hemen on tane mektup kağıdının sığabileceği kocaman zarfı görünce çok sevindim. Ama Bella'nın harfleri öylesine kocamandı ki, eski İbraniler ve Babilliler gibi sesli harfleri kullanmayarak yerden kazanmasına karşın, her kağıda sadece birkaç sözcük sığmıştı:

SVGL MM,
BNDN B ŞKLD PK FZL BR ŞY LMYCKSN.
SZCKLR SYLNMYP D DYLDĞ ZMN BN GRÇK GB GLMYR. SNN MKTPLRN NLM YNNDN ŞK MKTPLRN ÇK BNZYR, ZLLKL DNCN WDDRBRNNKN.
SDK DSTN,
BLL BXTR.

Bu sessiz harfleri yüksek sesle mırıldana mırıldana, *ZLLKL DNCN WDDRBRNNKN* hariç hepsinin anlamını yavaş yavaş çıkardım, fakat anladıklarım beni telaşlandırıp tedirgin etti, çünkü bana

sadık olduğunu bildiren son iki sözcükten başka, umutlarımı destekleyen hiçbir şey yoktu. Bu, sıradan bir iş mektubu hitabıdır, ama Bella ne sıradan biri, ne de bir iş kadınıydı. Ne olursa olsun, Baxter'a verdiğim sözden caymaya ve Bella'yı mümkün olduğunca kısa bir zamanda ziyaret etmeye karar verdim. O gün akşam bunu yapmak üzere Kraliyet Hastanesinden çıkarken Bayan Dinwiddie, yani Baxter'ın kâhyası seslendi bana; dış kapıdaki bir arabada beni bekliyordu. Kadın aşağıdaki mektubu verdi bana ve hemen okumamı istedi:

Sevgili McCandless,

Senle Bella'yı birbirinizden ayırmakla delilik ettim. Hemen gel. Hiç istemeden üçümüzü de korkunç şekilde yaraladım. Bir tek sen, belki kurtarabilirsin bizi, buraya hemen, bu gece, güneş batmadan, mümkün olduğunca çabuk gelirsen.

Senin kötü ve, inan bana
içtenlikle pişman arkadaşın
Godwin Bysshe Baxter.

Arabaya atladım, Park Meydanı'na götürüldüm ve zemin kattaki misafir odasına dalarken "Ne oldu? Nerede o?" diye bağırdım.

"Yukarıda, kendi yatak odasında," dedi Baxter, "ve hasta falan değil, ve çok mutlu. Sakin olmaya çalış McCandless. Bu berbat hikâyenin tamamını benden dinleyip sonra da fikrini değiştirmeye çalış onun. İçecek bir şey istersen bir bardak sebze suyu verebilirim. Şarap söz konusu değil."

Oturup gözlerimi diktim ona. Baxter, "Bella, Duncan Wedderburn'le kaçmak için bekliyor" dedi.

"Kimle?"

"Olabilecek en kötü adamla... Tıraşlı, yakışıklı, şık görünüşlü, mantıklı, prensipsiz, zampara bir avukat; uzmanlık alanı -geçen haftaya kadar- hizmetçi sınıfından kadınları baştan çıkarmaktı. Geçimini namusuyla çalışarak kazanamayacak kadar tembeldir.

Ayrıca, üzerine titreyen yaşlı bir halasından gelen miras da çalışmayı gereksiz kıldı zaten. Kumar borçlarını ve pis aşk maceralarının karşılığını hukukun karanlık tarafındaki hafiften uygunsuz işlerden uygunsuzca yüksek fiyatlar isteyerek ödüyor. Bella şimdi seni değil onu seviyor McCandless."

"Nasıl tanıştılar?"

"Seninle nişanlandığı günün ertesi sabahı, sahip olduğum her şeyi ona bırakmak için bir vasiyetname yapmaya karar verdim. Çok saygın, yaşlı bir avukatı, babamın eski bir dostunu ziyaret ettim. Bana Bell'in benimle kesin ilişkisini sorunca biraz şaşkın bir şekilde yanıtladım çünkü birden kuşkuya düştüm... Onun Baxter ailesi hakkında, hizmetkârlara anlattığım hikâyeye inanmayacak kadar çok şey bilip bilmediğinden tam emin değildim. Yüzüm kızardı, kekeledim, sonra hiç hissetmediğim bir öfke numarası yaparak, yapacağı iş için ona para verdiğimi ve saygınlığıma gölge düşüren münasebetsiz soruları yanıtlamak için bir neden göremediğimi bildirdim. Keşke söylemeseydim bunları! Ama ne yapacağımı şaşırmıştım. Bana çok soğuk bir şekilde, kendisinin sadece, vasiyetnameme Sir Colin'in diğer akrabaları tarafından itiraz edilememesini sağlamak için soru sorduğunu, Baxter ailesine yaklaşık üç kuşaktır hizmet ettiğini ve kendisinin ketumluğuna güvenmiyorsam başka bir yere gitmemi söyledi. O yaşlı adamcağıza tüm gerçeği anlatmayı nasıl isterdim bilemezsin McCandless, ama beni deli sanacaktı. Özür dileyip ayrıldım.

Beni kapıya götüren sekreterin patronunun kapısını dinlemiş olduğunu fark ettim, çünkü herifin beni içeri buyur ettiği zamanki dalkavukça tavrından eser yoktu. Onu kapıya doğru giden koridorda durdurup hakimane ve kafası meşgul bir şekilde yoklama çektim. Patronunun benim işimi yapamayacak kadar meşgul olduğunu söyledim; bana başka birini tavsiye edebilir miydi? Kentin güney tarafında, özel evinde çalışan bir avukatın adını ve adresini fısıldadı bana. Pezevenge bahşişini verdim ve çıkıp bir araba tuttum. Heyhat, Wedderburn yerindeydi. Ne istediğimi açıkladım ve bunun mümkün olduğunca çabuk olması için ekstra para verece-

ğimi söyledim. Verdiğim bilgiden fazlasını sormadı. Minnettardım. Görünüşüne ve tatlı dilli tavrına hayran oldum ve o zamanlar onun ruhunun karanlık kötülüğü hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Ertesi gün vasiyetnamenin imzalanacak nüshalarıyla buraya geldi. Bella yanımdaydı, buradaydı, bu salondaydı ve onu her zamanki coşkusuyla karşıladı. Herifin tepkisi öylesine soğuk, mesafeli ve küçümseyiciydi ki kızın incindiği görülüyordu. Bu duruma sinirlendimse de belli etmedim. Zili çalıp Bayan Dinwiddie'yi çağırdım şahitlik etsin diye ve belgeler imzalanıp mühürlenirken Bell bir köşede somurtarak oturuyordu. Sonra Wedderburn bana faturasını verdi. Kasamdan para getirmek için odadan çıktım ve sana yemin ederim McCandless, geri dönmem ya dört dakika ya da daha kısa sürdü. Artık Bayan Dinwiddie'nin odadan ayrılmış olmasına ve Wedderburn'ün eskisi kadar soğuk olmasına karşın Bella'nın yine her zamanki gibi neşeli bir şekilde sohbet ettiğini görünce sevindim. Ve bu, Duncan Wedderburn'ün son gelişiydi güya, ben öyle sanıyordum. Bella bu sabah kahvaltı masasında bana neşeli bir şekilde, son üç gecedir, hizmetkârlar çekildikten sonra herifin onu yatak odasında ziyaret ettiğini söyledi. Herifin gece yarısı sinyali sahte bir baykuş ötüşü, kızınki pencerede yanan bir mum, sonra yukarıya bir merdiven dayanıyor ve herif yukarıda! Ve bu gece, şu andan itibaren iki saat sonra kız onunla kaçacak eğer onun fikrini değiştirmezsen. Sakin olmaya çalış McCandless."

Ellerimle saçlarımı kavramıştım ve bu kez çekip yolarken "Ah ne YAPTILAR birlikte?" diye bağırdım.

"Sonucundan korkmanı gerektirecek hiçbir şey McCandless. Onun romantik tabiatını dünya turumuzda çok erken fark ettim ve Viyana'da çok kalifiye bir kadına, ona gebelik önleme sanatını öğretsin diye para verdim. Bell bana Wedderburn'ün bu konuda da gayet usta olduğunu söylüyor."

"Kıza herifin ne kadar kötü ve tehlikeli olduğunu söylemedin mi?"

"Hayır McCandless. Ancak bu sabah, kız herifin ne kadar kötü ve tehlikeli olduğunu bana söylediği zaman öğrendim bunu. Kurnaz şeytan, bu kızı, aldattığı ve kandırdığı bütün kadınlarla yaptığı çapkınlıkları anlatarak baştan çıkarmış; ve sadece kadınlar da değil McCandless! Herif bir itiraflar çılgınlığına kaptırmış kendini... Kız bunların bir roman kadar ilginç olduğunu söylüyor... Ve tabii ki herif Bella'ya duyduğu büyük aşkla hayatının saflaştığını ve yeni bir adam haline geldiğini ve Bella'yı asla terk etmeyeceğini ilan ediyor. Bunlara inandın mı diye sordum Bella'ya. Pek inanmadığını söyledi, ama şimdiye kadar kimse onu terk etmemiş ve değişiklik iyi gelebilirmiş ona. Ayrıca, kötü insanların da iyiler kadar aşka ihtiyaç duyduğunu ve bunda çok daha başarılı olduklarını söyledi. Yanına git McCandless ve yanıldığını göster ona."

"Gidiyorum," dedim ayağa kalkarak, "ve Wedderburn gelince Baxter, köpeklerini saldırt üzerine. Yasal olarak burada bulunmaya hiç hakkı olmayan bir ev hırsızıdır o."

Baxter gözlerini dikip bana, Wedderburn'ü Glasgow Katedralinin kulesinde çarmıha ger deseydim göstereceği bir hoşnutsuzluk ve şaşkınlıkla baktı. Ayıplarcasına bir tavırla "Bell'i engellememeliyim McCandless," dedi.

"Ama Baxter o mental yönden on yaşında! Bir çocuk o!"

"İşte bu yüzden zor kullanmamalıyım. Onun sevdiği birine zarar verirsem bana sevgisi korku ve güvensizliğe dönüşür ve hayatımın bir amacı kalmaz. O Wedderburn'den bıkarsa, ya da Wedderburn ondan, evim onun geri dönebileceği bir yer olursa yine hayatımın bir amacı olacaktır. Ama sen her iki vukuatı da durdurabilirsin belki de.

Git onun yanına.
Kur yap ona.
Bunda benim rızamın olduğunu bildir."

9
Pencerede

Merdivenlerden koşarak yukarı çıkarkenki hiddetim Bella'yı görünce birdenbire bir üzüntüye dönüştü, çünkü kadının aklı bende değildi. İlk merdiven sahanlığında durup açık kapıdan bakınca Bella'yı bir pencerenin önüne oturmuş, dirseğini denizliğe ve yanağını da eline dayamış halde gördüm. Bir yolculuk kıyafeti giymişti; ayağının dibinde kayışları bağlanmış bir bavul ve bavulun üzerinde duran geniş kenarlı bir şapkayla tülü vardı. Bahçeye bakıyor olsa da profilden gördüm onu ve yüz ifadesinde ve duruşunda daha önce hiç var olmayan bir şey fark ettim: Geçmişle ya da gelecekle ilgili bir düşüncenin melankolisinin rengi vurmuş bir gönül rahatlığı ve huzur. Artık bugün konusunda hırslı ve ateşli değildi. Olgun bir kadını gözetleyen bir oğlan çocuğu gibi hissettim kendimi ve dikkatini çekmek için öksürdüm. Dönüp baktı ve tatlı bir gülümsemeyle karşıladı beni. "Gelmekle ne kadar iyi ettin Mum, ve eski, eski evdeki son birkaç dakikamda yanımda bulunmakla. Keşke God gelebilseydi fakat öyle perişan halde ki hiç çekemem onu şimdi."

"Ben de perişanım Bella. Seninle evleneceğiz sanıyordum."

"Biliyorum. Yıllar önce kararlaştırmıştık bunu."

"Hayır altı gün oldu; bir haftadan az."

"Bir günden fazla her şey sonsuzluk gibi geliyor bana. Duncan Wedderburn senin hiç dokunmadığın yerlerime dokundu birdenbire ve şimdi ben onun için çıldırıyorum. Akşam karanlığı çökünce gelecek, dışarıdaki sokağa bakan şu karşıki kapıdan sessizce gire-

cek ve kapı mandalını kapanmasın diye bir kumaşla tıkayacak. Sonra patikada parmaklarının ucuna basa basa yürüyerek gelecek, ve kıvırcık marul tarhına gizlenmiş merdiveni sessizce kaldıracak. Çok iyi gizlenmemiş, baktın mı kolayca görüyorsun... Ve ah ne kadar nazikçe ne kadar ustaca kaldırıp dikiltecek, ne kadar yavaşça yaklaştıracak merdivenin ucunu bana doğru ve böylece ben onu tutacağım ve kendi ellerimle penceremin denizliğine dayayacağım. Sen benimle hiç böyle şeyler yapmadın. Sonra hemen ikimizi götürecek hayata, aşka ve İtalya'ya, Afrika'nın güneşli çeşmelerinden altın kumların aktığı Coromandel sahiline. Merak ediyorum nerede duracağız? Zavallı Duncan'cık şeytanlık yapmayı çok seviyor. God'un bizim ikimizin beraber ön kapıdan güpegündüz çıkıp gitmemize izin vereceğini bilseydi belki de istemezdi beni. Ve Mum, nişanlanmamızın yanı sıra senin eski günlerde beni nasıl sık sık ziyaret ettiğini hep hatırlayacağım ve ben sana piyano çalarken dinleyişini ve sonrasında daima benim elimi öperek bana kendimi ne kadar harika bir kadın gibi hissettirdiğini."

"Bella, seninle hayatımda sadece üç kez karşılaştım ve üçüncüsü bu."

"Çok doğru!" diye bağırdı Bella korkutucu bir öfke rüzgârıyla. "Ben ancak yarım bir kadınım Mum, yarım bile değil hatta çünkü çocukluğum yok; sürüklediğimiz övünç bulutlarıyla doldurduğumuz hayat parçası diyordu Bayan MacTavish, şeker-ve-baharat-ve-her-şey-hoş-küçük-kızlık falan yok, ilk-aşkın-genç-düşleri-kadınlık falan yok. Hayatımın tam bir çeyrek yüzyılı kayboldu kırıldı gümledi mahvoldu. Ve bu boş Bell'de* birkaç küçücük anı çınlıyor çalıyor çarpıyor çıngırdıyor takırdıyor tangırdıyor dongluyor dingliyor gongluyor banglıyor tınlıyor yansıyor uğulduyor detoneliyor titriyor aksettiriyor yankılanıyor geri yankılanıyor bu zavallı boş kafatasında sözler halinde sözler sözler sözler sözlersözlersözlersözlersözlersözlersözlersözlersözlersözler küçük şeyleri çoğaltmak için fakat olmuyor. Bana daha çok geçmiş gerek. Nil'de

* Bell, 'çan' anlamına gelir. (ç. n.)

yaptığımız gemi yolculuğunda tek başına yolculuk eden güzel bir kadın vardı ve birisi bana geçmişi olan bir kadın bu dedi, Ah nasıl imrendim ona. Ama Duncan bana bir sürü hızlı geçmiş verecek. Duncan hızlı."

"Bell!" diye bağırdım yalvarırcasına, "o herifle GİTMEYECEKSİN ve EVLENMEYECEKSİN! Onun çocuğunu TAŞIMAYACAKSIN!"

"Biliyorum!" dedi Bella, ürkmüş bir şekilde bakarak. "Seninle nişanlıyım."

Seyahat ceketinin yakasını gösterdi ve kravat iğnemin küçük incisini gördüm. "Eminim benim bütün kocatopaklarımı yemişsindir."

Kocatopakları şimdi lojmanımdaki bir büfenin üzerinde duran kapaklı bir cam kavanoza koyduğumu, çünkü cebimde taşırsam vücut ısımın onları yavaş yavaş eritip biçimsiz bir kütleye dönüştüreceğini söyledim ona. Ayrıca, Baxter onu bu kötü ve değersiz adamdan korumayı reddettiğine ve kendisi de kendini korumayı reddettiğine göre, hemen aşağı inip o herifi geçitte bekleyeceğimi söyledim; eğer onu sözlerimle geri döndüremezsem yumrukla devirecektim. Öfkeyle baktı bana -onun öfkeli bakışını hiç görmemiştim- ve kadının altı dudağı kızgın bir bebek gibi kabardı ve dışarı fırladı ve bebekler gibi bir feryat koparacağından korktum.

Ama bunun yerine güzel bir şey oldu. Yüzü rahatladı ve ilk kez karşılaştığımızdaki gibi hoşnut bir gülümseme belirdi, kalktı ve kollarını dimdik uzattı bana o günkü gibi, ama bu kez ben kollarının arasına girdim ve sarıldık. Daha önce başka hiç kimseye bu kadar yaklaştığımı hatırlamıyordum, yüzümü göğsüne öyle bir bastırdı ki bana parkta sarıldığı zamanki kadar bile nefes alamıyordum. Bayılıncaya kadar bu şekilde kalamazdım ve yine mücadele vererek kendimi kurtardım. Ellerimi tutarak durdu ve gayet içten bir şekilde "Sevgili küçük Mum," dedi, "ben sana zevk vermeye çalışıyorum sen alamıyorsun ve geri çekiliyorsun. Peki sen bana nasıl çok zevk vereceksin ki?"

"Sen benim sevdiğim tek kadınsın Bella; ben hizmetçi kadınlar üzerinde, süt versin diye tutulan kadınları da sayarsan hayatı bo-

yunca pratik yapmış Duncan Wedderburn gibi değilim. Annem bir çiftlikte çalışıyordu. Patron onun üzerinde pratik yaptı, ben oldum ve bunun ardından adam ikimizi de sepetlemediği için şanslıyım. Bizim hayatımızda hiç aşka vakit yoktu; ücret çok düşüktü, karşılığında yapılacak iş çok ağırdı. Ben sevginin küçük miktarlarıyla yaşamayı öğrendim Bell. Kucak dolusu zevk almaya birdenbire başlayamam."

"Ama ben başlayabilirim ve başlayacağım Mum. Ah evet!" dedi Bella hâlâ gülümseyerek ama başını çok sert bir şekilde sallayarak. "Ve sen bir zamanlar seninle canımın her istediğini yapabileceğimi söylemiştin."

Gülümsedim ve ben de başımı sallayarak onayladım artık onu kazanıyor olduğumdan emin bir şekilde ve hâlâ benimle canının her istediğini yapabileceğini, ama diğer erkeklerle yapamayacağını söyledim. Bunu duyunca kaşlarını çattı ve huysuz bir şekilde içini çekti, sonra yüksek sesle güldü ve bağırarak "Ama Duncan saatler saatler ve saatler boyunca burada olmayacak o halde üst kata gel de sana bir sürpriz yapayım!" dedi.

Sağ elimi tutup kolunun altına koydu ve beni kapıya yöneltti. Kendimi tümüyle mutlu hissederek sürprizi sordum; sormayıp beklememi söyledi bana.

En üst merdiven sahanlığına çıktığımızda düşünceli bir şekilde, "Duncan amatör bir boks şampiyonudur," dedi.

Ben de dövüşçüyüm dedim ona; Whauphill okulunun oyun sahasında birden fazla büyük çocuğun, sakin davranışım ve küçük cüssem yüzünden beni kolayca vurulacak bir hedef sandıklarını ama her seferinde kazanmasam da yanıldıklarını daima göstermiş olduğumu söyledim. Elimi parmaklarıyla sıktı. O zaman tuhaf bir şekilde tanıdık gelen bir şey fark ettim: Hastanelerde duyulan fenik asit ve cerrahi alkolün birbirine karışmış kokusu. İhtiyar Sir Colin'in ameliyathanesinin bütün ameliyathaneler gibi üst katta olduğunu biliyordum, ama hâlâ kullanıldığı hiç aklıma gelmemişti. Yukarıya çıktıkça ışık artıyordu. Güneşin batmasına daha

bir saat vardı. Çıkan bir esinti gökyüzünü süpürüp temizlemişti ve yaz gündönümüne yakın günlerde, sokaklar ve tarlalar ne kadar karanlık olursa olsun İskoçya göklerinde daima bir ışık vardır. En üst sahanlığın hemen üzerinde merdiven boşluğunu aydınlatan büyük bir kubbe vardı. Bella bir kapının tokmağını tuttu ve "Dışarıda beklemen ve ben seni çağırıncaya kadar içeriye bakmaman lazım Mum," dedi "o zaman şaşıracaksın."

Yan dönerek kapıdan içeri süzüldü ve kapıyı öylesine çabucak kapattı ki içeriyi bir an bile göremedim.

Beklerken aklıma çok tuhaf düşünceler geldi. Wedderburn onu, çağırıldığım zaman karşımda çıplak göreceğim kadar yoldan çıkarmış olabilir miydi? Bu düşüncenin yarattığı çelişkili duyguların heyecanıyla titriyordum, ama zaman geçtikçe başka ve daha da kötü bir kuşkunun işkencesi başladı. Büyük evlerin çoğunda hizmetçiler için dar arka merdivenler vardır. Bella bu merdivenden inmiş, hatta şimdi Wedderburn'un evine gidecek bir araba bulmak üzere Charing Cross'a doğru hızlı hızlı yürüyor muydu yoksa? Kadının bu görüntüsü gözümün önünde öylesine bir netleşti ki ben tam açmak üzereyken kapı birden içeriye doğru hızla açıldı ve Bella'nın kapının arkasında duruyor olduğunu biliyordum; karşımdaki odada görünür bir yaşam belirtisi yoktu. Kadının "İçeri gir ve gözlerini kapa," dediğini duydum.

İçeri girdim ama gözlerimi hemen kapatmadım.

Burası gerçekten Sir Colin'in ameliyathanesiydi, Meydan'ın inşa edildiği Crystal Palace döneminde, Sir Colin'in istediği niteliklere göre yapılmıştı. Eşyalar az ve kasvetliydi fakat ılık akşam güneşiyle yıkanıyordu. Işıklar uzun pencerelerden ve dört tane tepe camından oluşan tavandan geliyor, eğik tepe camlarından giren aydınlığın yöneldiği, tam ortadaki bir reflektör de hemen altındaki ameliyat masasına daha parlak bir ışık düşürüyordu. Üzerinde tavşan ve köpek kafeslerine benzer şeyler bulunan tezgâhlar gördüm ve hastane kokusunun yanı sıra bir hayvan kokusu da hissettim. Kapının arkamdan kapandığını duydum, Bella'nın en-

semde nefes aldığını hissettim. Onun çıplak olduğundan birden emin olarak gözlerimi yarı kapattım ve titremeye başladım. Kadın arkamdan kolunu uzatıp belimi kavradı ve bu kolun onun yolculuk kıyafetinin kol yeninin içinde olduğunu görüp rahatladım. Beni geri çekip vücuduna bastırdı ve ben gevşerken, ortamdaki kimyasal kokunun olağanüstü kuvvetlendiğini fark ettim. Bella'nın kulağıma mırıldandıklarını duyduğum kadar hissettim de: "Bell küçük Mum'unu kimsenin incitmesine izin vermeyecek."

Eliyle ağzıma ve burnuma bastırdı
ve nefes almaya çalışırken
bayıldım.

10
Bella'sız

Bir havagazı lambasının hafif ve monoton ıslık sesini duyuyordum. Başım ağrıyordu, ama gözlerimi açmıyordum çünkü gözlerim ışıktan rahatsız olacaktı. Korkunç bir şeyin olduğunu, çok vazgeçilmez bir şeyin benden alındığını biliyor, ama bunu düşünmek istemiyordum. Yakınımdaki birisi içini çekti ve "Kötü," diye fısıldadı. "Kötüyüm ben."

Bella'yı hatırladım. Doğrulup oturdum ve üzerimdeki bir battaniye kaydı.

Baxter'ın çalışma odasındaki divanda oturuyordum (yatırılmıştım). Üzerimde ceketim yoktu, yeleğimin düğmeleri çözülmüş, yakam ve ayakkabılarım çıkarılmıştı. Divan, siyah at kılından bir kumaşla döşenmiş masif maun bir eşyaydı. Baxter divanın diğer ucunda oturmuş, canı sıkkın bir şekilde bana bakıyordu. Perdesi çekilmemiş pencerelerden kocaman bir yarım ay gördüm berrak bir gece göğünde, koyu mavi bir ışıkla dolu ve hiç yıldız görünmeyen bir gece göğünde. "Saat?" dedim.

"İkiyi bayağı geçiyor."

"Bell?"

"Kaçtı."

Hemen ardından, beni nasıl bulduğunu sordum. Bella'nın kocaman ve kargacık burgacık el yazısıyla dolu bir deste kağıt verdi bana. Başım öyle bir ağrıyor ki hiçbir şeyin şifresini çözemem diyerek geri verdim. Onları yüksek sesle okudu bana.

"Sevgili God, Mum'u ameliyathanede kloroformladım. Uyanınca Mum'a seninle birlikte kalmasını söyle, o zaman ikiniz bol bol konuşursunuz bu konuda, Sadık Dostun, Sevgili Değerli Bell Baxter. Not. Vardığım zaman telgraf çekip nerede olduğumu söyleyeceğim."

Ağladım. Baxter "Aşağıya mutfağa gel de bir şeyler ye," dedi.

Alt katta ben dirseklerim mutfak masasına dayalı halde otururken Baxter kilerden bir şeyler çıkarmak için uğraşıyordu ve sonunda benim önüme bir tas süt, kulplu bir bardak, tabak, bıçak, bir somun ekmek, peynir, salatalık turşusu ve kızarmış bir tavuktan kalan soğuk artıkları koydu. Bu sonuncuyu, gizlemeye çalışıp da pek başaramadığı bir iğrenmeyle getirmişti, çünkü vejetaryendi ve eti sadece hizmetkârlar için bulunduruyordu. Ben yiyeceklerle meşgul olurken o, diyetinin ana kısmını oluşturan gri şuruptan neredeyse bir galonu yavaş yavaş içiyor, sanayi asitlerini taşımada kullanılan türden cam bir damacanadaki şurubu kepçeyle alıp kulplu bir bardağa dolduruyordu. Bir ara hacetini gidermek için dışarı çıktığında sırf merakımdan birazcık içtim ve deniz suyu gibi tuzlu geldi bana.

Ara sıra bir konuşma patlamasıyla bozulan melankolik bir sessizlik içinde, şafak vaktine kadar oturduk. Bella'nın kloroform kullanmayı nereden öğrendiğini sordum. "Yurtdışından geldiğimizde," dedi, "Bella'nın bir şeylerle meşgul olması için oyuncaklardan öte bir şeylerin gerektiğini biliyordum ve küçük bir veteriner kliniği kurdum. Arka kapımıza getirilen hasta hayvanların ücretsiz tedavi edileceğini duyurdum. Bella benim kabul memurum ve yardımcımdı ve her iki yönden de iyi bir klinisyendi. Hem yabancılarla tanışmayı hem de hayvanları iyileştirmeyi seviyordu. Ona yaraları dikmeyi öğrettim ve o da, işçi sınıfından kadınların gömlek dikerken ve orta sınıftan kadınların o gereksiz nakışları yaparkenki becerikli tutkulu sebatıyla yapıyordu bunu. Kadınların

daha karmaşık tıp icraatlarının dışında bırakılması yüzünden birçok can ve kol bacak yitiriliyor McCandless."

Bu konuyu tartışamayacak kadar yorgun ve keyifsiz hissediyordum kendimi.

Bundan bir süre sonra, Bella'yla nişanlandığımız günün ertesinde niçin birdenbire bir vasiyetname yaptığını sordum. "Ölümümden sonra Bella'nın geçimini sağlamak için" dedi. "Sen ne kadar çalışsan da yıllarca zengin olamayacaksın McCandless."

Bizim evliliğimizden sonra kendini öldürmeyi planlamakla suçladım onu. Omuzlarım kaldırdı ve bunun sonrasında yaşamak için bir nedeninin kalmayacağım söyledi.

"Seni bencil budala Baxter!" diye bağırdım öfkeyle. "Bell'le ben o parayı senin intiharın sayesinde alsaydık nasıl rahat bir şekilde harcayabilirdik ki? Parayı alırdık, elbette, ama bizi çok perişan ederdi bu. Kızın adama kaçması, eğer üçümüzü böyle bir şeyden kurtardıysa tamamen de kötü bir şey değilmiş hani."

Baxter hızla bana sırtını döndü ve bu ölümün intihar gibi görünmeyeceğini söyledi mırıldanarak. Böyle bir bilgiyi verdiği için ona teşekkür ettim ve onu gelecekte yakından takip edeceğimi ve kendisi bir gün mutsuz bir durumdayken ölürse gereken adımları atacağımı söyledim. Dönüp bana dik dik baktı şaşkın bir halde ve "Ne adımı?" dedi. "Dinen aykırı bir yere mi gömdüreceksin beni?"

Somurtuk bir yüzle, yeniden nasıl canlandıracağımı buluncaya kadar onu buzda donduracağımı söyledim. Bir an sanki gülecekmiş gibi göründü, ama kendine hâkim oldu. "Şimdi ölmemelisin" dedim. "Eğer ölürsen bütün servetin Duncan Wedderburn'e kalır."

Baxter, Avam Kamarası'nda, evlenen kadınların kendi servetlerinin kendilerine ait olmasına izin veren bir yasa tasarısının görüşüldüğünü hatırlattı. Ben de ona bu tasarının asla yasalaşmayacağını söyledim. Bu kanun evlilik kurumunu zayıflatacaktı ve milletvekillerinin çoğu evli birer erkekti. İçini çekti ve "Ben diğer bütün katiller gibi ölümü hak ediyorum," dedi.

"Saçmalama! Niçin böyle diyorsun kendine?"

"Unutmuş gibi davranma. Sana Bella'yı gösterdiğim ilk gün rasgele sorduğun bir soruyla benim suçumu açığa çıkarmıştın. İzninle."

O sırada birden idrar kesesini ya da bağırsaklarını boşaltmak için çıkıp gitti. Hangi operasyonsa yaklaşık bir saat sürdü ve geri döndüğünde ben "Affedersin Baxter ama," dedim, "kendine niçin katil dediğin konusunda benim en ufak bir fikrim yok."

"Boğulmuş kadının bedeninden canlı çıkardığım, yaklaşık dokuz aylık o küçük fetus benim evlatlığım olarak büyütülmeliydi. Onun beynini annesinin bedenine geri döndürerek ömrünü, onu sanki kırk yahut elli yaşında bıçaklayarak öldürmem kadar kasti bir şekilde kısalttım, ama ben bu yılları onun yaşamının sonundan değil, başından eksilttim; çok daha kötü bir şey bu. Ve ben bunu, genelev patronlarından çocuk satın alan yaşlı zamparalarla aynı nedenden ötürü yaptım. Bencilce bir hırs ve sabırsızlık güttü beni ve İŞTE!" diye bağırırken masaya öyle şiddetli bir yumruk vurdu ki masadaki en ağır şeyler bile en az üç santim havalandı, "İŞTE bu yüzden, bütün sanatlarımız ve bilimlerimiz biraraya gelse dünyayı düzeltemez liberal hümanistler ne derse desin. Yeni ve muazzam bilimsel becerilerimiz öncelikle tabiatımızın ve milletimizin lanet olası haris bencil sabırsız öğeleri tarafından kullanılıyor, ılımlı ve şefkatli toplumsal öğeler hep ikinci sırada geliyor. Sir Colin'in teknikleri olmasaydı Bell şimdi iki buçuk yaşında normal bir çocuk olacaktı. Benden bağımsız hale gelinceye kadar bir on altı yahut on sekiz yıl onun arkadaşlığının keyfini sürebilirdim. Ama benim lanet olası cinsel iştahım bilimsel becerimi bu kızı yoldan saptırmada kullandı ve Duncan Wedderburn için bir yem haline getirdi! DUNCAN WEDDERBURN için!"

Ağladı ve derin düşüncelere daldı.

Ben de derin düşüncelere daldım uzun süre ve sonra "Bu son söylediklerin esasen doğru," dedim, "dünyayı bilimsel yoldan dü-

zeltmek olanağı hakkındaki sözlerin dışında. Liberal Parti'nin bir üyesi olarak bu konuda sana karşı çıkmak zorundayım. Senin Bell'in ömrünü kısaltılmana gelince, unutma ki yaşlanma konusunda bildiğimiz tek kesin şey, sefaletin ve çekilen acıların insanları mutluluğa nazaran daha hızlı yaşlandırdığıdır, yani Bella'nın kesinlikle mutlu genç beyni sayesinde bedeni normal sürenin çok ötesine kadar yaşayabilir. Eğer sen Bell'i bu haliyle yaratmakla bir suç işlemişsen ben bu suçtan ötürü müteşekkirim çünkü ben onu bu haliyle seviyorum, Wedderburn'le evlense de evlenmese de. Ayrıca, beni kloroformlayan kadının da birisinin çaresiz oyuncağı olacağını pek sanmıyorum. Belki de Wedderburn'e acımamız lazım."

Baxter bana baktı, baktı ve sonra masanın üzerinden uzandı. Sağ elimi öyle bir kavradı ki parmak eklemlerim çatırdadı. Acıdan inledim ve iyileşmesi bir ay sürecek eziklere maruz kaldım. Özür diledi ve yürekten minnettarlığını böyle ifade ettiğini söyledi. Gelecekte minnettarlığını kendisine saklamasını rica ettim.

Bunun ardından birazcık neşelendik. Baxter mutfakta voltalamaya başladı ve ancak Bell'i düşünüp de kendini unuttuğu zamanlardaki gibi gülümsedi.

"Evet," dedi, "iki buçuk yaşındakilerin çoğu bu kadar tedbirli, kendine hâkim, kıvrak zekâlı değildir. Yaşadığı her şeyi ve duyduğu her sözcüğü hatırlıyor, hatta bir anlamı yoksa bile bir anlam çıkarıyor. Ve ben onu çok zararlı bir dezavantajdan kurtardım ki, kendim için asla yapamadım bunu: O hiç küçük olmadı ve korku nedir hiç bilmedi. Sen, şimdiki boyuna ulaşmandan önce sen olan o cücenin halini hatırlıyor musun McCandless? Altmış santim boyundaki o yer cücesinin? Bir metre boyundaki o bücürün? Yüz yirmi santim boyundaki o bodurun? Sen küçükken dünyanın sahibi devler senin kendini onlar kadar önemli hissetmene hiç izin verir miydi?"

Ürperdim ve herkesin çocukluğu benimki gibi değil dedim. "Belki öyledir," dedi, "ama zenginlerin evinde de ağlayan bebekler, korkutulan çocuklar, küskün yeniyetmeler olağan bir şeydir, du-

yuyorum. Doğa çocuklara, küçük olmanın getirdiği baskıları atlatabilmelerine yardım eden büyük bir duygusal esneklik veriyor ama yine de bu baskılar onların hafiften ruh hastası yetişkinlere, bir zamanlar sahip olmadıkları ya da (daha yaygını) kendilerini kurtarmak için çıldırıp tüm gücü ele geçirmek için deliren yetişkinlere dönüştürüyor. Şimdi Bella'da (ve bu yüzden sen Wedderburn'e acıma konusunda haklı olabilirsin), Bella'da çocukluğun tüm esnekliğiyle birlikte, mükemmel kadınlığın tam bir endamı ve gücü var. Gözlerini açtığı gün menstrüasyon siklusu sel gibiydi yani hiçbir zaman bedenini iğrenç bulmayı yahut arzuladığı şeylerden korkmayı öğrenmedi. Küçüklükte ve baskı görülen zamanlarda yaşanan korkaklığı hiç öğrenmediğinden, konuşmayı sadece düşündüklerini ve hissettiklerini söylemek için kullanıyor, gizlemek için değil; yani o, ikiyüzlülük ve yalancılıkla yapılan hiçbir kötülüğü -kötülüğün neredeyse hiçbir türlüsünü- beceremez. Onun tek eksiği tecrübedir, özellikle de karar verme tecrübesi. Wedderburn onun ilk önemli kararıdır fakat adamın karakteri konusunda hiçbir hayale kapılmış değil. Bayan Dinwiddie onun mantosunun astarına, Wedderburn'le birden ayrılırlarsa parasız kalmamasını sağlamaya yetecek kadar para dikti. Benim asıl korkum, onun daha çok ilgisini çekecek birinin onu bizim hayal bile edemeyeceğimiz bir maceraya sürüklemesidir. Ama yine de, nasıl telgraf çekileceğini biliyor."

"Onun en büyük hatası," dedim (Baxter kızgın bir şekilde baktı birden), "zaman ve mekân konusunda çocukça anlayışı. Kısa süreleri çok uzunmuş gibi hissediyor, fakat istediği her şeyi birden, ondan ya da birbirinden ne kadar uzak olursa olsun ele geçirebileceğini sanıyor. Sanki benimle nişanlanması ve Wedderburn'le kaçması birbiriyle simültane şeylermiş gibi konuştu benimle. Ona, zaman ve mekânın böyle bir şeye engel olduğunu söyleyecek cesaretim yoktu. Ahlak yasasının engel olduğunu bile anlatmaya kalkmadım."

Baxter, bizim zaman, mekân ve ahlak anlayışlarımızın doğal yasalar değil, duruma uygun alışkanlıklar olduğu yolundaki açıklamasının yarısına geldiğinde yüzüne karşı esnedim.

Pencerenin dışında günışığı ve kuş sesleri vardı. Hüzünlü fabrika düdükleri işçileri tersanelere ve fabrikalara çağırıyordu. Baxter, bir misafir odasında benim için yatak hazırlandığını söyledi. Birkaç saat sonra görevime gitmem gerektiği ve kendisinden, bir banyosunu, usturasını ve tarağını kullanmaktan başka bir şey istemediğim yanıtını verdim. Beni üst kata götürürken "Bella hakkında konuştuk seninle, tam da mektubunda söylediği gibi," dedi, "yani sen burada yaşasan iyi edersin. Bunu bana bir iyilik olarak rica ediyorum McCandless. Yaşlı kadınların arkadaşlığı yeterli değil artık benim için."

"Park Meydanı, Kraliyet Revirine benim Trongate'teki pansiyonuma göre çok uzak. Senin koşulların nasıl olacak?"

"Kirasız bir oda ve bedava havagazı ışığı, bedava kömür ateşi ve bedava yatak çarşafları. Bütün çamaşırların ve gömleklerin bedava yıkanacak, yakaların bedava kolalanacak, çizmelerin boyanacak. Bedava sıcak banyo. Yemeğini benimle yemek istersen bedava yemek."

"Senin yiyeceklerin beni hasta eder Baxter."

"Sana Bayan Dinwiddie ve aşçı ve hizmetkârların kendilerine çıkardığı yemekten verilecek... Harika pişirilmiş sade yemekler. Sir Colin'in zamanından beri büyük ölçüde büyütülmüş iyi bir kütüphaneden serbestçe yararlanacaksın."

"Peki karşılığında?"

"Boş vaktin olduğunda bana klinikte yardım edebilirsin. Köpeklerden, kedilerden, tavşanlardan ve papağanlardan, iki ayaklı tüysüz hastalarını tedavi etmende sana çok yararı dokunacak şeyler öğrenebilirsin."

"Hımm! Bunu düşüneceğim."

Sözlerimin boş bir erkekçe bağımsızlık gösterisi olduğunu düşünüyormuş gibi gülümsedi. Haklıydı.

O gün akşam büyük bir bavul ödünç aldım, içini doldurdum, Trongate'teki ev sahibime tahliye bedeli olarak on beş günlük kiramı ödedim ve bir arabaya binip bütün mallarım, eşyalarım, öteberimle Park Meydanı'na geldim. Baxter beni bir yorumda bulunmadan karşıladı, yeni odamı gösterdi ve birkaç saat önce Londra'dan çekilmiş bir telgraf verdi. BRDYM (buradayım) diyen telgrafın sonunda bir isim yoktu.

11
Park Meydanı On Sekiz Numara

Eğer çok ve yararlı çalışma, ilginç, kolay bir arkadaşlık ve rahat bir ev mutluluğun en iyi gerekçeleriyse, bundan sonraki aylar belki de yaşadığım en hoş zamanlardı. Baxter'ın bütün hizmetkârları hayata benim annemin sınıfından birer köylü kızı olarak başlamıştı ve, gerçi hiçbirinin yaşı pek elliden aşağı değilse de, evde, yaptıkları yemekleri zevkle yiyen nispeten genç birinin olmasından sanırım hoşlanmışlardı. Beni hiçbir zaman yemek yerken görmediler, çünkü benim yemeklerim yemek odasına bir yemek asansörüyle gönderiliyordu; ama ben sık sık, ucuz bir demet çiçek ya da bir teşekkür notu gönderiyordum bulaşıklarla birlikte mutfağa.

Yemekleri Baxter'la birlikte kocaman bir masada, ondan olabildiği kadar uzak oturarak yiyordum. Pankreası ya çok küçük olduğundan ya da hiç olmadığından, sindirici meyve sularını kendi yapıyor, yemeklerini ancak içine bunları kattıktan sonra çiğneyip yutuyordu. Bunların içinde neler olduğunu sorduğumda yanıtını vermekten, utanmış bir yüz ifadesiyle kaçınıyordu ve bu durum da, bunların bazılarının onun bedensel atıklarından elde edildiğini düşündürüyordu. Masanın onun tarafındaki koku bunu doğruluyordu. Sandalyesinin arkasındaki büfede damacanalar, ağzı tıpalı şişeler, ölçekli cam kaplar, pipetler, şırıngalar, turnusol kağıtları, termometreler ve bir barometre, ayrıca bir distilasyon cihazının Bunsen beki, imbiği ve boruları vardı. Bu sonuncusu kısık bir gaz

alevinin üzerinde gün boyunca kabarcıklar çıkarırdı. Baxter her yemekte, hiç tahmin edilemeyecek bir anda birden çiğnemeyi bırakır ve tümüyle hareketsiz kalırdı sanki çok uzak, fakat onun içindeki bir şeyi dinliyormuş gibi. Bu şekilde birkaç saniye geçtikten sonra yavaşça kalkar, tabağını dikkatle büfeye götürür ve içine katacağı karışımları hazırlamak için dakikalarca uğraşırdı. Büfenin üzerinde, dört saatte bir nabzını, solunumumu ve vücut ısısını, ayrıca kanındaki ve lenfatik sistemindeki değişiklikleri kaydettiği bir çizelge dururdu. Bir sabah kahvaltıdan önce bu çizelgeyi gözden geçirdim ve öylesine tedirgin oldum ki bir daha hiç bakmadım. En güçlü ve sağlıklı bedenin bile hayatta kalamayacağı kadar düzensiz, aniden ve çok dik iniş-çıkışlı günlük dalgalanmaları gösteriyordu. Baxter'ın net, küçücük, çocuksu ama yine de düzgün yazısıyla yazılmış saatler ve günler, bir gün önce benimle konuşurken onun sinir sisteminin epileptik bir nöbetin eşdeğeri bir şey geçirdiğini gösteriyordu ama ben yine de davranışlarında hiçbir değişiklik fark etmemiştim. Yoksa tüm bu cihaz ve çizelgeler, çirkin bir hipokondriyakın* kendini insanüstü hissetmek için hastalığını abartmada kullandığı bir tezgâh, bir hile miydi?

Yemek odasının dışında, Park Meydanı 18 numaradaki yaşam mükemmel bir şekilde sıradandı. İkimiz akşam yemeğinden sonra ameliyathanedeki hasta hayvanlarla ilgilenir, sonra çekildiğimiz çalışma odasında ya bir şeyler okur, ya (hep Baxter'ın yendiği) satranç, ya (hemen hemen hep benim yendiğim) dama ya da (galibin önceden tahmin edilemediği) bir iskambil oyunu oynardık. Uzun hafta sonu yürüyüşlerine yeniden başladık ve hep Bella'dan konuşuyorduk. Kadın kendini hiç unutturmuyordu. Her üç ya da dört günde bir, Amsterdam'dan, Frankfort-am-Maine'den, Marienbad'dan, Cenevre'den, Milano'dan, Trieste'den, Atina'dan, Konstantinopolis'ten, Odessa'dan, İskenderiye'den, Malta'dan, Fas'tan, Cebelitarık'tan ve Marsilya'dan, "BRDYM" diyen bir telgraf geliyordu.

* Hastalık hastası. (ç. n.)

Sisli bir Kasım gününün öğleden sonrasında Paris'ten NDŞLNMYN diyen bir telgraf geldi. Baxter çıldırdı. Bağırarak, "Endişelenme dediğine göre, endişelenecek korkunç bir şey olsa gerek" dedi. "Ben Paris'e gidiyorum. Dedektifler tutacağım. Bulacağım onu."

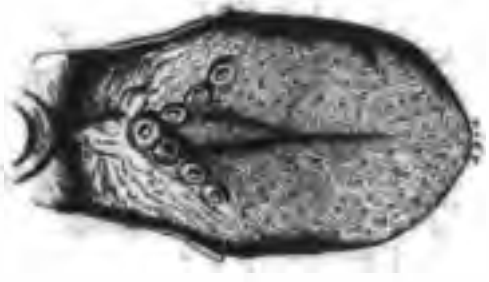
Ben "Seni çağırıncaya kadar bekle Baxter" dedim. "Onun dürüstlüğüne güven. Bu mesaj onun, seni ya da beni altüst edecek bir olaydan rahatsız olmadığı anlamına geliyor. Ona engel olmayıp Duncan Wedderburn'e emanet ettin. En iyisi, şimdi onu kendisine emanet et."

Bu söylediğim onu ikna etti fakat sakinleştirmedi. Tam bir hafta sonra Paris'ten aynı mesaj gelince Baxter metanetini yitirdi. Bir sabah işe giderken, geri döndüğümde Baxter'ın Fransa'ya gitmiş olacağından emindim fakat ön kapıdan girdiğimde beni çalışma odasının sahanlığından canlı bir şekilde selamladı ve bağırarak "Bella'dan haber var McCandless!" dedi. "İki tane mektup! Biri Glasgow'daki bir manyaktan, öteki de Bella'nın Paris'teki ikametgâhından!"

"Haber nasıl?" diye bağırdım paltomu fırlatıp üst kata koşarken. "İyi mi? Kötü mü? Bella nasıl? Kim yazmış bu mektupları?"

"Haber kesinlikle tamamen kötü değil" dedi temkinli bir şekilde. "Aslında, onun gayet iyi yaptığı kanısındayım, geleneksel ahlakçılar onaylamasa da. Çalışma odasına gel de sana mektupları okuyayım, en iyisini sona bırakarak. Öteki mektupta bir güney Glasgow postanesinin damgası var ve bir manyak tarafından yazılmış."

Divana oturup sakinleştik
Aşağıdakileri okudu yüksek sesle.

W.S.
DUNCAN WEDDERBURN

WEDDERBURN'ÜN MEKTUBU: BİR MANYAK YARATMAK

Aytoun Caddesi no. 41
Pollokshields
14 Kasım

Bay Baxter,

Bir hafta öncesine kadar size yazmaktan utanıyordum efendim. O zamanlar, bir mektupta benim imzamı görünce siz öyle bir nefrete kapılacaksınız ki, mektubu hiç okumadan yakacaksınız diye düşünüyordum. Beni bir iş meselesi için davet ettiniz evinize. "Yeğeninizi" gördüm, âşık oldum, onunla plan yaptık, birlikte kaçtık. Evlenmemiş olmamıza karşın, karı-koca gibi tüm Avrupa'yı gezdik ve Akdeniz'i dolaştık. Bir hafta önce onu Paris'te bıraktım ve annemin Glasgow'daki evine tek başıma döndüm. Bu olanlar kamuoyuna duyurulsa herkes beni en karanlık türünden kötü bir adam gibi görürdü ve bir hafta öncesine kadar ben de kendimi böyle görüyordum: Genç ve güzel bir kadını saygın evinden ve sevgi dolu koruyucusundan kaçıran, suçlu, vicdansız bir zampara. Ama şimdi Duncan Wedderburn'ü çok daha iyi ve sizi çok, çok daha kötü görüyorum efendim. Glasgow Kraliyet Tiyatrosunda büyük Henry Irwing'in yaptığı, Goethe'nin Faust prodüksiyonunu seyrettiniz mi? Ben seyrettim. Çok etkilendim. Azap çeken o kahramanda, hizmetçi sınıfından bir kadını baştan çıkarmak için Cehennem Kralı'ndan yardım isteyen, orta sınıfın o meslek sahibi saygın üyesinde kendimi gördüm. Evet, Goethe ve Irving Modern Erkeğin -yani Duncan Wedderburn'ün- aslında çift bir kişilik olduğunu biliyormuş: Neyin doğru ve meşru olduğu konusunda tam eğitim almış soylu bir ruh, fakat öte yandan da güzelliğin, onu sırf çekip aşağıya düşürerek alçaltmak için seven bir tutkunu. Bir hafta öncesine kadar kendimi böyle görüyordum. Ben bir aptalmışım Bay Baxter! Kandırılmış kör bir aptal! Bella'yla yaşadığım aşk macerası daha başından beri Faustvariydi, burnumda Şeytan'ın sarhoş edici kokusunu duyuyordum "yeğeninizi" bana yamadığınız andan itibaren. BU melodramda benim, karşısındakine güvenen, masum Gretchen rolünü oynayacağımı, karşı konulmaz yeğeninize Faust rolünün verildiğini ve SİZİN! EVET SİZ Godwin Bysshe Baxter'ınsa Şeytan'ın Ta Kendisi olduğunuzu bilmiyordum!

"Herifin aynen senin sarhoşken konuştuğun gibi yazdığına dikkat et McCandless," dedi bu noktada Baxter.

Sakin bir şekilde yazmaya çalışmalıyım bunları. Tam bir hafta önce ben duran bir tren kompartımanın bir köşesinde sinmiş otururken Bella dışarıda perondaydı, benimle pencereden sohbet ediyordu. Her zamanki gibi parlak ve güzeldi ve bir de tümüyle yepyeni görünen, ama yine de çok uğursuz bir şekilde tanıdık gelen taze ve beklenti dolu bir gençlik hali vardı. NİÇİN tanıdık? Çünkü birbirimize ilk âşık olduğumuzda Bella'nın aynen öyle baktığını hatırlıyorum. Ve bu kez, o tümüyle gayet sevecen görünüşüyle (ayrılmamız gerektiğini söyleyen bendim çünkü) beni yıpranmış bir ayakkabı ya da kırılmış bir oyuncak gibi fırlatıp atıyor ve YERİME BAŞKA BİRİNİ KOYUYORDU, hiç görmediğim birini, daha o sabah ancak herhalde şöyle bir görüverdiği birini; çünkü biz Marsilya'dan Paris'e geleli henüz altı saat olmuştu. O altı saatte hiç kimseyle tanışmadı, benden ve bizim otelin müdiresinden başka hiç kimseyle konuşmadı. Tüm bu zaman zarfında hep onun yanındaydım, yakındaki bir katedrale yaptığım, otuz dakika ya süren ya sürmeyen ziyaret dışında... Yine de, o sürede bile yeniden âşık olmuş! Bir orospu için her şey mümkündür. Birdenbire bana, "Glasgow'a gittiğinde God'a, hemen mum istediğimi söyleyeceğine söz ver" dedi. Söz verdim, her ne kadar bu mesajın bir anlam taşımadığı -yahut daha ziyade büyü gibi bir şey olduğu- kanısındaysam da. Bu mektup o sözün yerine getirilmesidir.

Ama bunu yerine getirdiğim halde niçin size daha çok şey anlatma, her şeyi anlatma dürtüsünün pençesindeyim ki? Suçlu ve azap çeken yüreğimin en gizli sırlarını SİZE, Mefisto Baxter'a ifşa etmeye böyle bir açlık neden? Bunları zaten bildiğinize inandığımdan mı?

"Ancak Katoliklik düzeltebilir bunun akıl sağlığını," diye mırıldandı Baxter. "Günah çıkarma ritüeli olmaymca herif ikinci el, ikinci sınıf duygusallıklarıyla herkese zırvalamak için her türlü bahaneyi kullanacaktır."

İki yıl önce Kraliyet Tiyatrosunda, o büyük İrlandalı, Oliver Goldsmith'in Alçalıp Fetheden Kadın'ının Beerbohm-Tree prodüksiyonunu gördünüz mü? Kahramanı, arkadaşları tarafından sevilen, yaşlılar tarafından takdir edilen, kadınlara çekici gelen parlak, zeki ve yakışıklı bir beyefendidir. Ama tek bir kusuru vardır. Sadece hizmetçi sınıfından kadınların yanında rahattır. Onun gelir grubundaki saygın kadınlar onda soğuk ve resmî bir duygu uyandırır ve ne kadar güzel ve hoş olurlarsa bu kadınları sevmede o kadar acemi ve beceriksiz hisseder kendini. Tam benim vakam! Ben çocukken, ancak elleriyle çalışan kadınların doğal Duncan Wedderburn'ü iğrenç bir yaratık olarak görmeyeceğine kesin gözle bakardım ve bunun sonucu da, çalışan kadınların bana cazip gelen tek dişi sınıfı haline gelmesiydi. Yeniyetmeyken bunu benim hayvani bir tip olduğumun kanıtı sanırdım. Üniversiteye girdiğim zaman, öğrencilerin ÜÇTE İKİSİNİN aynen benim gibi düşündüğünü gördüm desem inanır mısınız? Bunların çoğu bu dürtüyü saygın kadınlarla evlenip onlardan çocuk yapacak kadar yendi, fakat onların gerçekten mutlu olduğundan kuşkuluyum. Benim dürtülerim bunu yapamayacak kadar güçlüydü, yahut belki de ben bir yalanı yaşayamayacak kadar dürüsttüm. Goldsmith'in kahramanı sonunda, onu hizmetçisi gibi giyinip konuşarak tavlayan, kendi sınıfından, güzel bir kadın kahraman tarafından kurtarılıyordu. Ama heyhat, on dokuzuncu yüzyılda, Glasgowlu bir avukat için böyle bir mutlu son mümkün değil. Benim aşk hayatım merdiven altında ve meslekî hayatımın sahnelerinin arkasında geçti ve bu daracık çevrelerde ben, İskoçya'nın Ulusal Ozanı Rabbie Burns'ün keyif aldığı, öğütlediği ve yaşadığı zevkleri yaşadım ve onun ahlak yasalarını benimsedim. Nefes alan her güzele söylediğim gibi, sonsuza dek sevecektim onu, bunda tümüyle ciddiydim ve gerçekten, aramızdaki sosyal uçurum yasaklamasa her biriyle evlenebilirdim. Birkaç tane zavallı piç kızanım (İskoç şivemi bağışlayın ama kızan sözcüğünde, bebek ya da çocuktan çok daha gerçek bir insan sıcaklığı varmış gibi geliyor benim kulağıma) benim birkaç tane zavallı piç kızanım (sizin parmaklarınızın sayısından azdır Bay Baxter, çünkü benim tedbirlerim birçoğunu önlemiştir) benim birkaç zavallı piç kızanım hiçbir zaman ihmal edilmedi. Hepsi de arkadaşım Quarrier'in hayır kurumuna girdi. O büyük insanseverin, bu zayıf ta-

lihsizleri nasıl evlat gibi büyüttüğünü, sonra Kanada'ya gönderip bunların orada, Kuzey'deki İmparatorluğumuzun genişleyen uç topraklarında gayet iyi tarımsal hizmet işlerine yerleştirildiklerini (The Glasgow Herald'ı okuyorsanız) bilirsiniz. Anneleri de hiç acı çekmedi. Hiçbir nefis bulaşıkçı, hiçbir baştan çıkarıcı çamaşırcı, hiçbir hoş hela temizleyici Duncan Wedderburn'le vakit geçirdi diye bir günlük işinden kalmadı, fakat onların boş vakitlerinin kısalığı ve düzensizliği benim birçoğuna birden kur yapmamı gerektiriyordu. Habis tarzıma karşın temelde masum -yüzeysel ikiyüzlülüğümün altında esasen dürüst- işte böyleydi sizin sözde yeğeninize tanıştırdığınız adam, Bay Baxter.

GÖRÜR GÖRMEZ ANLADIM onun sınıfsal ayrımları gayet anlamsız bulan bir kadın olduğunu. Son moda ve şık giyimine karşın bana, yarım kron bahşiş verilen ve hanımefendisi arkasını dönünce yanağı okşanan bir hizmetçi kız gibi mutlu ve samimi bir şekilde baktı. Onun, avukatın içindeki doğal Wedderburn'ü gördüğünü ve hoş karşıladığını biliyordum. Heyecanımı size belki de nezaketsizlik gibi gelen soğuk bir maskeyle gizledim ama kalbim öyle şiddetli çarpıyordu ki sesini duyacağınızdan korktum. Gönül işlerinde dolaysız olmak en iyisidir. Onunla yalnız kalınca "Kimse bilmeden sizi tekrar, hemen görebilir miyim?" diye sordum.

İrkilmiş gibi göründüyse de başını sallayarak onayladı. "Odanız evin arka tarafında mı?" diye sordum.

Gülümsedi ve başını sallayarak onayladı. "Bu gece burada herkes yatınca pencerenizin denizliğine yanan bir mum koyar mısınız;" dedim. "Bir merdiven getireceğim."

Güldü ve başını sallayarak onayladı. "Seni seviyorum" dedim.

"Bunu yapan başka bir adamım daha var" dedi ve siz geri döndüğünüz zaman nişanlısından söz ederek çene çalıyordu Bay Baxter. Kurnazlığına hayran kaldım ve beni tahrik etti bu. Bugün hâlâ inanamıyorum.

Fakat aptal gibi, sizi kandırdığımı sanmama karşın hiçbir zaman onu kandırmaya kalkmadım. Ona geçmişimdeki bütün günahlarımı, burada bulabildiğim cesaret ve yere nazaran daha dobra dobra ve tam olarak ifşa ettim

("Aman çok şükür!" diye mırıldandı Godwin heyecanla.)

çünkü (o kadar kör bir aptalım ki) çok yakında karı-koca olacağımızı sanıyordum! Erkeklerden hoşlanan ve, özellikle de, kaçtığı adamla evlenmek İSTEMEYEN, yirmili yaşlarda bir orta sınıf kadınını hiç duymamıştım. Bella'nın çok yakında karım olacağından o kadar emindim ki, zararsız bir hile yaparak, ikimizi karı-koca gibi gösteren bir pasaport çıkarttım. Evlilik akdi imzalanır imzalanmaz çıkmayı düşündüğüm Avrupa'daki balayımızda sorun çıkmasın diyeydi bu. Ve elim kalbimde yemin ederim ki Bella Baxter'ı Bella Wedderburn'e döndürme kararımda parasal çıkarın hiçbir rolü yoktu. Vasiyetnamenizi yapmak isterkenki tavrınızın bana, sizin herhalde bu dünyada pek fazla kalmayacağınızı düşündürdüğünü kabul ediyorum, fakat en azından balayımızdan sonra geri dönüşümüzü görecek kadar yaşayacağınızdan emindim. Maddi bakımdan sizden beklediğim şey en çok, efendim, Bella'nın sizinle birlikteyken yaşadığı hayat tarzını sürdürebilmem için küçük ve sabit bir harçlıktı. Yılda birkaç bin bunu sağlamaya rahatça yeterdi, ve Bella'nın söyledikleri, kendisi -yani sizin yeğeninizmiş gibi davranan kadın- söz konusu olduğunda sizin cömertliğinizin sınırsız olduğunu düşündürüyordu. İkiniz de kahkahalarla gülüyorsunuzdur herhalde benimle nasıl kurnazca gırgır geçtiğinize! Çünkü o tatlı yaz akşamı Londra trenine bindiğimizde Kilmarnock'ta yolculuğumuza ara vermeyi planlamış ve oralı bir sicil memurunu yatmayıp bizi beklesin, bizi evine kabul etsin ve birleştirsin diye ikna etmiştim. Ama şaşkınlığımı bir düşünün; biz daha Crossmyloof'a varmadan ne dese beğenirsiniz; BENİMLE EVLENEMEZMİŞ ÇÜNKÜ BAŞKA BİRİSİYLE NİŞANLIYMIŞ!!!! Ben "Bu herhalde geçmişteki bir şey, değil mi?" dedim.

"Hayır; gelecekte," dedi.

Ben "Ne zaman bırakacak bu beni?" dedim.

"Şimdi ve burada Wedder" dedi ve sarıldı bana. O bir Huriydi, Muhammet'in cennetiydi. Kondüktöre rüşvet verdim ve birinci sınıf bir kompartımanı tümüyle bize tahsis etmesini sağladım. Bir ekspres tren değildi, yani Kilmarnock'ta, Dumfries'de, Carlisle'da, Leeds'de ve Watford Kavşağının kuzeyindeki bütün istasyonlarda durması LAZIMDI ama ben hep hareketle geçen şehvet dolu yolculuğumuzdan ve kısa duraklamalarından başka bir şey anlayamadım. Ben ona yeterli bir erkeğim, ama hız müthişti.

"Bu senin canını sıkıyor mu McCandless?" diye sordu Baxter.
"Devam et!" dedim ellerimle yüzümü gizleyerek, "Devam et!"
"Peki, fakat herifin abarttığını unutma."

Sonunda, rayların takırtısı, düdüklerin çığlığı ve tekerleklerin yavaşlayan ritmi, bizim nefes nefese giden kömür ateşli küheylanın Midland hattının güney ucunda durmak üzere olduğunu gösteriyordu. Üstümüzü başımızı düzeltirken bana, "Bunu doğru düzgün bir yatakta yeni baştan yapmayı bekleyemem" dedi. Bizim Birleşme Eylemlerimizin diğer erkekle ilgili tüm duyguları yok ettiğinden emin olarak yine, benimle evlenmesini istedim. Şaşırmış bir şekilde "Bu konuda verdiğim cevabı hatırlamıyor musun?" dedi. "İstasyon oteline gidelim de muazzam bir kahvaltı söyleyelim. Yulaf lapası ve sucuk ve yumurta ve sosis ve çiroz ve bir yığın tereyağlı kızarmış ekmek ve bardak bardak tatlı sıcak sütlü çay istiyorum. Ve senin de çok yemen lazım!"

Ama bana lazım olan şey oteldi. Çok hızlı bir gün geçirmiştim ve yirmi dört saattir uyumamıştım. Bella'ysa Glasgow'dan ayrıldığımız zamanki gibi zinde görünüyordu. Resepsiyon masasına geldiğimizde sendeledim, düşmemek için onun koluna yapıştım ve "Zavallı kocam bitkin düştü," dediğini duydum. "Kahvaltıyı odamızda yapmamız gerekecek."

Ve sonunda Bella muazzam kahvaltısını yaparken ben ceketimi, ayakkabılarımı, yakamı çıkardım ve kısa bir uyku çekmek için yatağa yattım. Bir sürü rüya gördüm ama tek hatırladığım, bir berber dükkânına girip İskoç Kraliçesi Mary'ye sakal tıraşı olduğum. Kadın benim yüzümü ve boğazımı sıcak bir sabun köpüğüyle kapladı ve tam bunu sıyırmaya başlamışken uyandım ve kendimi gerçekten, Bella tarafından tıraş edilirken buldum. Yatakta çıplak halde yatıyordum, omuzlarımın ve başımın altına, üzerine havlu serilmiş yastıklar konmuştu. İpek bir sabahlık giymiş Bella bilenmiş usturamın ağzını yanaklarıma sürüyordu. Gözlerimin nasıl faltaşı gibi açıldığını görünce kahkaha attı.

"Seni dün geceki gibi pürüzsüz ve tatlı ve yakışıklı hale getirmek için kıllarını alıyorum Wedder," dedi, "çünkü neredeyse gece oldu yine. Öyle korkmuş gibi bakma, seni kesmem! Ben bir sürü köpeğin, kedinin ve yaşlı bir gelinciğin gövdesindeki yaraların ve çıbanların etrafındaki kılları tıraş

ettim. Amma da derin uyuyorsun ha! Bu sabah ben senin üstündekileri çıkarıp da seni pikenin altına kaydırırken gözlerini hiç açmadın. Ben bugün nereye gittim bil bakalım! Westminster Abbey'e ve Madam Tussaud'a ve Hamlet'in bir matine gösterisine. Sıradan askerlerin ve prenslerin ve mezarcıların şiirden konuştuklarını duymak ne kadar harika! Keşke her zaman şiirden konuşabilsem. Ayrıca bir sürü perişan kılıklı çocuk gördüm ve dışarı çıkmadan önce senin cebinden aldığım paranın birazını onlara verdim. Şimdi yüzünü bu yumuşak ve sıcak kumaşla sileceğim ve sana güzel kapitone sabahlığını giydireceğim ve yatma vaktinden önce yarım saat oturup, ısmarladığım lezzetli yemeği yiyebilirsin, çünkü senin gücünü korumamız lazım Wedder."

Bitkinlikten ötürü çok uyuyan ve normalde yatması gereken bir saatte uyanan herkesin hissedeceği bir sersemlik halinde kalktım. Akşam yemeği, soğuk et, salatalık turşusu ve salatayla elmalı turta ve iki şişe Hindistan Ale birasından oluşan hafif bir menüydü. Altında ateş yanan bir nihalenin üzerinde sıcak tutulan bir çaydanlıkta kahve vardı. Yavaş yavaş daha canlı ve uyanık hale gelirken Kader tanrıçama bir baktım; masanın karşısındaki geniş bir koltuğa yılan gibi kıvrılmıştı. Gözlerini dikmiş halde bana öylesine tuhaf anlamlar taşıyan bir gülümsemeyle baktı ki, huşuyla, korkuyla ve şiddetli bir arzuyla titredim. Çıplak omuzları darmadağınık saçlarından oluşan siyah pelerinin önünde bembeyazdı, yavaşça yükselen. . .

"Buradaki birçok cümleyi atlayacağım McCandless," dedi Baxter, "çünkü Wedderburn'ün standartlarına göre bile korkunç uzun bir şekilde yazılmış. Bunların bize bütün anlatacağı, herifle bizim Bella'nın o geceyi trende geçirdikleri gibi geçirdikleri; yalnız sabah saat 7'ye kısa bir süre kala herif, uyumasına izin versin diye yalvarmış Bella'ya. O noktadan okumaya başlıyorum."

"Niçin?" diye sordu Bella. "Kahvaltıdan sonra istediğin kadar uyuyabilirsin. Buranın yönetimine senin hasta olduğunu söyledim ve çok anlayışlılar."

"Ben bütün balayımı Midland demiryolu terminal otelinde geçirmek istemiyorum," dedim içimi çeke çeke ve yaşadığım iç daralmasıyla, hiç

evlenmemiş olduğumuzu unutarak, "Birlikte yurtdışına gitmeyi tasarlamıştım" dedim.

"Yihhuuu!" dedi, "Yurtdışını severim. İlk önce neresi?"

Önceden (artık bana yıllar öncesinde kalmış gibi gelen) Glasgow'dayken onu tenha bir Breton balıkçı köyünün sakin bir küçük oteline götürmeyi planlamıştım fakat artık Bella'yla tenha bir yerde beraber olma düşüncesi içimi donduruyordu. "Amsterdam" diye mırıldandım ve hemen uykuya daldım.

Beni saat onda kaldırdı; cüzdanımı alıp Thomas Cook acentesine gitmiş, öğleden sonra Lahey'e gideceğimiz bir gemi ayarlamış, otel faturamızı ödemiş, bavullarımızı toplamış ve fuayeye götürmüş. Bir tek benim tuvalet çantamla, yeni bir takım giysi kalmıştı.

"Açım ve uykum var!" diye bağırdım. "Kahvaltımı yatakta yapmak istiyorum!"

"Endişelenme zavallı çocuk," dedi yatıştırıcı bir tavırla. "Kahvaltı bir on dakika sonra bizim için alt katta hazır olacak, ondan sonra canının istediği kadar uyuyabilirsin arabada, trende, gemide, diğer trende ve diğer arabada."

Şimdi siz benim, biz Avrupa'ya kaçıp Akdeniz'de dolaşırkenki varoluş biçimimi biliyorsunuz. Benim uyanık ve faal saatlerim hep geceleri yatakta, hiç uyumayan bir kadınla geçiyor, yani gün boyunca ya hep uyukluyor, ya da sersem bir halde güdülüyordum. Böyle bir olasılığı Londra'dan ayrılmadan gördüm ve Lahey'e giden gemide bunu, Bella'yı BİTKİN HALE GETİREREK önlemeye karar verdim! Bu fikrin aptallığı karşısında sizin korkunç gırtlağınızda patlayan şeytani kahkahanın sesini duyar gibiyim neredeyse. Çelikten bir iradenin verdiği gayret ve boyuna fincanlar dolusu sert siyah kahveyle, hiç durmadan, bir haftada Avrupa'nın dört ülkesini kat ederek Bella'yı her gün koştura koştura trenlerle, nehir gemileriyle ve arabalarla hiç durmadan en patırtılı otellere, tiyatrolara, müzelere, yarış sahalarına ve heyhat heyhat kumarhanelere götürdüm. Bunun her dakikasından büyük keyif aldı ve parlayan bakışlarla ve hafif okşamalarla, minnettarlığını bana çok yakında, mahrem aşk eylemleriyle göstereceği sözünü verdi. Artık benim tek umudum şuydu: Kent ulaşımıyla gidip gelmeler ve günün baş döndürücü telaşı Bella'yı

yattığı zaman bayıltamıyorsa da bari beni bayıltsa. Boşuna bir umut! Bella'yla, doğal Wedderburn -yani Wedderburn'ün en aşağılık parçası- arasında, benim işkence çeken zavallı beynimin uyuşturmada ya da karşı koymada hep ACİZ KALDIĞI bir karşılıklı bağ vardı. Tekrar tekrar her seferinde yatağa bir ölüm uykusuna dalar gibi dalıyor ve hemen sonra kendimi tekrar ona zevk verirken buluyordum. Geri çekilip uzaklaşmak yerine kendini İLERİYE, uçuruma fırlatan bir vertigo kurbanı gibi, BİLİNÇLİ BİR ŞEKİLDE sarılıyordum aşk dansına kendinden geçmişlik ve çaresizlikten inleyerek, benim yeni bir günün azaphanesine girdiğimi gösteren günışıkları panjurların arasından süzülünceye kadar. Venedik'te yıkıldım, San Giorgio Maggiore'nin merdivenlerinden yuvarlanıp göle düştüm, boğuluyorum sandım ve bunun için Tanrıya şükrettim. Ama yatakta, yanımda yine Bella'yla uyandım. Deniz tuttu beni. Akdeniz'i geçen bir geminin birinci sınıf bir kamarasındaydık.

"Zavallı Wedder, temponu çok zorladın!" dedi. "Artık sana kumarhaneler ve café dansantlar yok! Artık senin doktorunum ve tam bir istirahat veriyorum sana, şimdiki gibi seninle birlikte koyun koyuna olduğumuz zamanlar hariç."

O günden, kaçıp kurtulduğum ana kadar ben hep saman dolu bir kukla ve çaresiz oyuncağıydım onun. Ama gün içinde her fırsat bulduğumda yüzükoyun yatarak sonunda yavaş yavaş biraz güç toplamaya başladım.

Ama yine de sevecen sanıyordum onu! KAHKAHA! KAHKAHA!! KAHKAHA!!! Evet, siz lanet olası Baxter, kahkahanızın şiddetinden yarılsın o lanet olası göğsünüz! Meleksi Şeytanımın sevecen olduğunu sanıyordum ben hâlâ! Başımı kollarıyla kaldırıp ağzıma çatallar dolusu yiyecek sokarken gözlerimden minnettarlık yaşları dökülüyordu. Vardığımız limanlarda beni Britanya bankalarına sokup da memura zavallı kocasının pek iyi olmadığını söylediğinde ve benim elimi yönlendirerek bir çeki ya da para transferini imzalatırken gözlerimden minnettarlık yaşları dökülüyordu. Pırıl pırıl mavi bir gün ikimiz güverte şezlonglarında yan yana, el ele yatıyorduk İstanbul Boğazından, iskele tarafımızda bütün Asya ve sancak tarafımızda bütün Avrupa ya da bunun tersi halde geçerken.

"Sen sadece bir konuda iyisin Wedder," dedi bana düşünceli bir şekilde, "ama bu konuda gerçekten çok iyisin, gerçek bir kral asilzade prens ekselans imparator lord cumhurbaşkanı veliaht başkan süper biri ve patronsun bu konuda."

Gözlerimden minnettarlık yaşları dökülüyordu. Öylesine bağımlı ve harap haldeydim ki benimle evlensin diye durmadan umutsuzca yalvarıyordum ona hâlâ. Gözlerim Cebelitarık'ta olanlardan sonra bile açılmamıştı.

Orada gemiden indik ve ben İskoç Dul ve Yetimleri hisse senetlerimi satma işini halledinceye kadar bir süre kaldık; acele davranılmaması gereken bir işti bu. Bir banka müdürünün bana, başımı ağrıtan bir ısrarla "Ne yaptığınızı bildiğinizden emin misiniz Bay Wedderburn?" diye sorduğunu hatırlıyorum; Bella'ya baktım ve Bella "Bize para lazım Wedder," dedi, "ve bu durumda bir tek biz değiliz." Belgeyi imzaladım. Bella beni bankadan çıkardı ve Alameda Bahçelerinden, pansiyonumuzun bulunduğu Güney Kale'ye doğru götürüyordu. Birden, Bella'nın karşılaştığı şişman, gösterişli, şık giyimli bir kadın "Sizi görmek ne büyük sürpriz Bayan Blessington," dedi, "ne zaman geldiniz? Neden önce bize uğramadınız? Beni hatırlamadınız mı? Dört yıl önce Cowes'te, Prince of Wales yatında tanışmıştık sizinle herhalde, değil mi?"

"Ne harika!" diye bağırdı Bella. "Ama çoğu kişi bana Bella Baxter der Wedderburn'ümün yanında değilken."

"Ama herhalde... Herhalde siz Cowes'te tanıştığım General Blessington'un eşisiniz, öyle değil mi?"

"Oo keşke! Gerçi God benim dört yıl önce Güney Amerika'da olduğumu söylüyor. Benim kocam nasıl biriydi? Buradaki mecalsiz ihtiyar Wedderlerden daha yakışıklı mıydı? Uzun boylu muydu? Daha güçlü müydü? Daha zengin miydi?"

"Belli ki bir yanlışlık var," dedi kadın soğuk bir şekilde, "her ne kadar, görünüşünüz ve sesiniz son derece benziyorsa da."

Kadın eğilerek selam verdi ve yürümeye devam etti.

"Bu kadını dün üstü açık bir arabayla hızla geçerken görmüştüm," dedi Bella düşünceli bir şekilde, "ve birisi bunun, bu koca Kaleye komutanlık eden yaşlı bir amiralin karısı olduğunu söyledi. Ama kadın benim

hiçbir soruma cevap vermedi. Kadının evine damlayıp da soruları tekrar sorabilir miyim acaba? Niçin benim bir yerlerde yedek bir asker kocam ve, azıcık ismimden daha çok ismim olmasın ve kraliyet yatlarında gezmeyeyim ki?"

Böylece öğrendim Korkunç Metresimin bir şoktan önceki hayatıyla ilgili hafızasının olmadığını ve saçlarının altındaki, kafatasını çepeçevre dolanan ve tuhaf bir şekilde düzgün çatlağın bu şoktan kaynaklandığını; EĞER ÇATLAKSA, Bay Baxter! Ama bunun ASLINDA ne olduğunu SİZ biliyorsunuz, ve BEN DE BİLİYORUM ARTIK

"Baxter," dedim inleyerek, "Wedderburn buradan her şeyi çıkarmış mıdır?"

"Wedderburn'ün çıkardığı mantıklı hiçbir şey yok McCandless. Onun güçsüz beyni Venedik'te çöküşünden sonra hiç iyileşmemiş. Dinle."

bunun ASLINDA ne olduğunu SİZ biliyorsunuz, ve BEN DE BİLİYORUM ARTIK; bir cadı işareti bu. Evet! Kabil'in, bulunduğu kişiyi bir lemur, bir vampir, şeytan ve murdar bir şey haline getiren işaretinin dişi karşılığı.

"Şimdi, batıl itikat zırvalamalarıyla dolu tam altı sayfayı atlıyorum ve Bella'nın onu gece yarısı treniyle Paris'e getirişini anlattığı, sondan ikinci sayfadan başlıyorum. Yine parasız kalıyorlar ve bir arabaya para vermek istemiyorlar. Geceleri lağım çukurlarından taşan pislikleri toplayanların geri döndüğü kocaman arabalardan başka bir aracın dolaşmadığı, henüz kalabalıklaşmamış sokaklarda taban teperek yürüyorlar. Gökyüzü süt beyazı, hava serin, serçelerin sesi duyuluyor. Bell, gördüğü her şeye çok heveskâr bir zevkle bakıyor ama bir taraftan da bütün eşyaların konduğu iki kocaman ağır bavulu taşıyor, her biri bir omuzunda. Wedderburn hiçbir şey taşımıyor. Fiziksel gücünün çoğunu yeniden kazanmıştır ama bunu Bella'ya söylemekten korkuyor çünkü (oradan okuyorum) *benim bütün erkekliğimi yeniden boşaltacaktı.* Dinle."

Rue Huchette, nehrin yakınında çok dar bir sokak. Orada küçük ve, saat göz önüne alınırsa gayet gürültülü bir otel bulduk. Yandaki bir kafenin garsonu kaldırıma sandalyeler ve masalar çıkarıyordu ve ben orada otururken Bella keşif yapmaya gitti.

Hemen sonra bavulsuz ve morali yükselmiş bir şekilde geldi. Bir saat içinde bizim için bir oda hazır olacaktı; ayrıca, otelin müdiresi, bir Fransız'ın dul karısı olmasına karşın Londra'da doğmuştu ve gayet akıcı bir Cockney konuşuyordu. Bella'yı kendi bürosunda beklemeye davet etmişti ve büro çok küçük olduğundan, ben olduğum yerde oturmaya devam eder miydim? İstersem otelin lobilerinden birinde de bekleyebilirdim ama lobiler de çok küçüktü, bir gecelik müşterilerin birçoğu gitmek üzereydi ve benim üzerime yıkılabilirlerdi. Ben acıklı bir sesle, dışarıda bekleyeceğimi söyledim birlikte kaçışımızdan beri ilk kez açık havada Bella'sız kalma fırsatından duyduğum sevinci gizleyerek. Bella hızla sıvışıp otele giderken öylesine neşeyle gülümsüyordu ki onun da benden kurtulmaktan aynı şekilde memnun olduğunu düşünecektim neredeyse.

Garsona bir kahve, bir croissant ve bir konyak söyledim. Bunlar bana cesaret verdi. Sonunda, Cebelitarık'ta, Clydesdale and North of Scotland Bankasından gelen para havalesiyle beraber aldığım mektubu açıp okuyacak gücü bulmuştum. Annemin el yazısıyla yazılmış o mektubun acı ve haklı birtakım sitemlerle dolu olduğunu biliyordum; midemde brendi ve yanımda BELLA'SIZLIK olmadan asla yüzleşemeyeceğim sitemler; çünkü Bella beni kesinlikle rahat bırakmaz ve fazlasıyla hak ettiğim vicdan azabı ve bedbahtlık duygularının içinde rahatça haşlanmama izin vermezdi. Zarfı neredeyse güven içinde yırttım ve içindekilerden irkildim.

Haberler korktuğumdan da kötüydü. Annem neredeyse yoksul durumdaydı. Artık evinde iki tane uşaktan, İhtiyar Jessy ve aşçıdan başka kimse kalmamıştı. Ben ilk aşk zevklerimi bu ikisiyle keşfetmiştim ama bunlar artık miadını çoktan doldurmuştu. İhtiyar Jessy öylesine bunamıştı ki Noel'den sonra onu düşkünler evine göndermeyi tasarlamıştık. Aşçıysa şimdi bir ayyaştı. Bunlar anneme parasız hizmet ediyordu çünkü başka hiç kimse bunlara yatacak yer vermezdi. Daha az trajik, ama daha dokunaklı olansa, sevgili narin annemin, kırk altı yıldır yalnız bir dulun artık giysilerini Londra ve Edinburgh'dan sipariş edemeyip, Glas-

gow'daki dükkânlardan bizzat almasının gerekmesiydi. Suçluluk duygusu ve öfkeden kalbim küt küt atarak ayağa fırladım; öfkem özellikle Bella'yaydı, çünkü ne yapmıştı bu kadın benim bütün parama? Hiç düşünmeden, koridor gibi dar bir sokakta yürümeye başladım o muhteşem canavarın pençesinde çektiklerimi hatırlayıp dişlerimi gıcırdatarak.

Tanrının eli miydi beni o kalabalık köprüden geçirip sonra da büyük Katedralin açık kapısının önünde durduran? Sanırım öyleydi. Bir Roma Katolik yapısına daha önce hiç girmemiştim. Hangi tüyler ürperten umut yöneltmişti beni bunun içine?

Her şeyin üzerini kaplayan koca bir loşluğu taşıyan dev taş ağaçlardan caddeler gibi uzanıp giden, güçlü direklerden koridorlar gördüm; muhteşem bir esinti hissettim Açıkçası McCandless, herifin tarzı öylesine tiksindirici bir şekilde melodramatik ki, bundan sonrakileri özetleyeceğim. Duncan Dabılyu daha önce Tanrıya hiç dua etmemiş ama başkaları bunu burada yaptığından o da bir denemeye karar veriyor. Bir kutuya, kapağındaki bir yarıktan bir santim atıyor; bir mum yakıyor; mumu altarın önündeki bir demire tutturuyor; gözlerini sımsıkı kapatarak diz çöküyor ve Her Şeyin İlk Yaratıcısı'na diyor ki, Duncan Dabılyu özellikle, Kötü Bell Baxter yüzünden fena günahkâr bozuk ve yanlıştır, öyleyse lütfen yardım gönder. Birdenbire dünya daha bir aydınlık gibi geliyor. Gözlerini açan Wedderburn, altarın arkasındaki vitray pencereden üzerine güneş vurduğunu görüyor; kalp biçimi kırmızı bir camdan gelen ışık Duncan Dabılyu'nun son moda beyaz ipek yeleğinin göğsüne parlak pembe bir gölge düşürüyor. Duncan Dabılyu'ya İlk Yaratıcı'dan gelen kişisel bir telgraf mı? DW'nin ilk tepkisi Protestanca. Özel bir yere gidip bunları düşünmek istiyor; oturacak bir yeri ve kapısında bir kilidi bulunan, müdahalelerden korunacağı küçük, mahrem bir yer. Sıradan insanların girdiği bir dizi hücre görüyor, her kapıda boş mu dolu mu olduğunu söyleyen bir işaret var. Fırlayıp boş birine giriyor ama bunun bir günah çıkarma hücresi olduğunu görüyor tabii. Kafesin arkasındaki pederin İngilizce konuştuğunu söylesem, sonra neler olduğunu tahmin edebilir misin McCandless?"

"Hayır, edemem."

"Wedderburn, (İhtiyar Jessy'nin ona mastürbasyonu öğrettiği) beş yaşından, Bella'nın onun için geneleve benzer bir yerde yer ayırtmasından yarım saat öncesine kadarki tüm günahlarını itiraf etmek istiyor. Ayrıca, az önce Tanrıdan aldığı Kutsal Yürek telgrafının önemi hakkında profesyonel danışmanlık istiyor. Rahip, o kutsal yerin önünde dua eden herkesin güneş belli bir yönden ışırken o telgrafı alacağını ve, doğru okunursa mesajın daima iyi olduğunu söylüyor. Rahip, kendisinin Monsieur Dabılyu bir kâfir ya da pagan olduğundan Monsieur'nün günahlarını bağışlayamayacağını, fakat eğer Monsieur Dabılyu kendisine şimdi böylesine keder veren günahlarının beş dakikalık bir özetini sunarsa rahibin ona doğru bir fikir vereceğini söylüyor. Hikâye boca ediliyor. Rahip, Monsieur Dabılyu'ya ya Bella'yla evlenip annesinin evine dönmesini ya da Bella'yı bırakıp annesinin evine dönmesini yoksa Cehennemde yanacağını söylüyor. Rahip, Monsieur Dabılyu'ya, Glasgow'a dönünce Katolik İnancı hakkında bilgi almasını tavsiye ediyor ve şimdi Adieu Monsieur, sizin için dua edeceğim. Wedderburn'ün çıktığı sokakta *günışığı benim üzerimde bir takdis gibi parlıyordu, çünkü omuzlarımdaki korkunç bir yükün kalktığını hissediyordum* vesaire. Başka bir deyişle, sonunda Bella'dan usandığını ve bıktığını keşfediyor. Otele dön öyleyse! Bella yatak odasında bavulları boşaltıyor. 'Dur!' diye bağırıyor Wedderburn ve, Glasgow'a dönmesi ve ÇALIŞMASI gerektiğini, fakat onun karısı olarak geri dönmeyecekse onu birlikte götüremeyeceğini söylüyor. Bella neşeli bir şekilde 'Tamamdır Wedder, ben Paris'i biraz daha görmek istiyorum' diyor, Wedderburn'ün eşyalarını bavullardan birine dolduruyor ve dönüş için yol parası veriyor. Wedderburn 'Hepsi bu kadar mı?' diyor. Bella 'Senin parandan geri kalan bu kadar, ama sana daha çok lazımsa God'un bana verdiğini vereyim' diyor. Dikiş makasını çıkarıyor, yolculuk kıyafetinin astarını sökerek, 500£ tutarındaki Bank of England banknotlarını çıkarıp veriyor ve 'Bu, bana verdiğin bütün zevklerin karşılığıdır' diyor. 'Sen çok daha fazlasını hak ediyorsun, fakat elimdeki bütün para bu.

Ama yine de epey fazla, ve bunu bana God verdi, çünkü dedi sizin aranızda bunun gibi bir şey olacak.'

Şimdi mektuba dönüyorum McCandless. Wedderburn'ün, benim onun kızla kaçacağını daha vuku bulmadan bildiğimi duyduktan sonra yaptıklarını betimlemesi klinik yönden büyük bir önem taşıyor."

Kafamda ilk önce kadının sözlerinin gizli manasını kavramaya ve defetmeye çalışırken deliliğin ne olduğunu gördüm. Kafamı bir omuzumdan ötekine doğru sallayarak ve ağzımı sanki havayı ısırıyormuş ya da sessiz bir çığlık atıyormuş gibi hareket ettirerek bir köşeye çekilip yavaşça yere çökerken deli gibi yumrukluyordum başımın etrafındaki boşluğu sanki dev eşekarıları yahut etçil yarasalar gibi çok iğrenç ve sürü halinde gelen bir düşmanla boks yapıyormuşum gibi; ama biliyordum yine de bu haşarat aslında dışarıda değil beynimin İÇİNDEYDİ ve kemiriyor, kemiriyorlardı. Hala kemiriyorlar. Bella yeni arkadaşını, müdireyi çağırmıştı herhalde, ama benim deliliğim bu ikisini çoğaltıp, anlaşılmaz sözler söyleyen, her yaştan ve biçimden karmakarışık bir kadınlar kalabalığına dönüştürdü; giydikleri varla yok arası kıyafetler cinsel cazibelerini son haddine kadar sergiliyordu sanki hayatımda baştan çıkardığım bütün hizmetçi kızlar benden intikam alırcasına saldırıyorlarmış gibiydi bana. Ve Bella da onlardan biri gibiydi! Güçlü yuvarlak kol ve bacaklarıyla benim kollarımı bacaklarımı kundaklanan bir bebek gibi sımsıkı bağladılar. Ağzıma brendi döktüler. Aptallaşmış ve pasifleşmiştim. Bella beni bir arabayla Gare du Nord'a götürdü, bir bilet aldı, yeleğimin cebine koydu, paraların ve pasaportun hangi ceplerde olduğunu söyledi, beni ve bavulumu bir trene yerleştirdi ve tüm bu süre boyunca, teselli veren tatlı sözlerden oluşan çıldırtıcı bir sel boşaltıyordu boyuna: "...zavallı Wedder, zavallı koca çocuk, sana kötü davrandım, seni çok aşırı yordum, eminim ki mutlusundur annenin evine döneceğin için ve uzun bir süre gayet hoş bir şekilde dinleneceğin için, biriktireceğin parayı düşün, ama birlikte çok güzel günler geçirdik, hiçbir anından pişman değilim, eminim ki Duncan Wedderburn'den daha mükemmel bir atlet ve sporcu yoktur bu koskoca

dünyada ama lütfen God'a söyle ben hemen mum istiyorum hatırlıyor musun trendeki ilk gecemizi?" vesaire, ve tren hareket edince peronda trenin yanı sıra koşarken pencereden "GÜZEL İSKOÇYA'YA SEVGİLERİMİ GÖTÜR!" diye bağırdı.

Evet artık sizin yeğeninizin kim olduğunu biliyorum Bay Baxter. Yahudiler ona Havva ve Delilah diyordu, Yunanlılar Truvalı Helen, Romalılar Cleopatra, Hıristiyanlar Salome. Her çağın en soylu ve güçlü erkeklerinin onurunu ve erkekliğini yok eden Beyaz Şeytan o. Bana Bella Baxter kılığında geldi. Kral Louis'ye Madame de Maintenon kılığında gelmişti, Prens Charlie'ye Clementina Walkinshaw, Robert Burns'e Jean Armour falan ve General Blessington'a da Victoria Hattersley olarak geldi. Bu isim sizi titretiyor mu Lucifer Baxter? General'in evlenmekle yaşadığı facia gazetelerde pek fazla gürültü çıkarmadı ama biz hukukçuların başka bilgi kaynakları da vardır ve bunlar sayesinde sırrınızı çözdüm. ÇÜNKÜ BEYAZ ŞEYTAN HER ÇAĞDA VE MİLLETTE, DAHA BÜYÜK, DAHA KARANLIK BİR ŞEYTANIN KUKLASI VE OYUNCAĞIDIR! ! ! ! ! Havva'ya hükmeden Yılan'dı, Delilah'a Filistinli Yaşlılar, Madame de Maintenon'a Cardinal Thingummy ve Bella Baxter'a de SİZ, Godwin Bysshe Baxter, bu Maddi Bilimler Çağının Baş Şeytanı ve Manipülatörü! Ancak Modern Glasgow'da... Maddi Bilimlerin BABİL'İNDE... İnsan beyinlerini kazıyıp çıkararak, morglarda sinsice dolaşarak ve zavallıların ölüm döşeğine dadanarak servet, güç ve saygı kazanabilirdiniz. İskoçya'nın manevi bir ülke olduğu zamanlar olsaydı bir cinci diye yakılırdınız bu yüzden, DİPSİZ CEHENNEMİN CANAVARI! ! ! ! !

Siz Deccal olduğunuzu bilmiyorsunuz muhtemelen, çünkü hiç kimse lanetliler kadar yanıltılmış değildir, yani Bütün Yalanların Babası kendini herkesten daha doğru gibi görmeye mahkûm edilmiştir. Ama siz bir bilimadamısınız. Şimdi benim sakin ve mantıklı bir şekilde, başlıklar haricinde büyük harf kullanmadan sunduğum kanıtları bir inceleyin.

CANAVARIN ZUHURU

KUTSAL KİTAP KEHANETLERİ	*GÜNÜMÜZÜN OLAYLARI*
1 Canavarların sayısı 666'dır.	*Siz Park Meydanı 18 numarada oturuyorsunuz, ki bu numara 6+6+6'nın toplamıdır*
2 Canavar kırmızı giymiş bir kadını tutar.	*Bella kırmızıya çok düşkündür.*
3 Canavara Babil denir, çünkü bu kent antik dünyanın en büyük maddi imparatorluğuna hükmetmiş ve Tanrı'nın çocuklarını, o zamanın manevi insanlarını idam etmiştir. (Bağnaz Protestanların Roma'ya modern Babil ve Canavarın karargâhı demesine dikkat edin, ama Roma Katolikliğinin -bütün kusurlarına rağmen- günümüzde tümüyle manevi bir imparatorluk olduğunu hatırlayın.)	*Britanya İmparatorluğu dünyanın gelmiş geçmiş en büyük imparatorluğudur. Tamamen maddidir, çünkü sanayiye, ticarete ve askerî güce dayanır. Bunlar Glasgow'da yaratılmıştır. James Watt, Britanya trenlerini ve şileplerini ve savaş gemilerini yürüten buhar makinesini burada buldu ve bu lokomotiflerin ve gemilerin en iyileri burada yapıldı. Adam Smith modern kapitalizmi burada yarattı. Sir William Thomson okyanus zemininden geçerek tüm imparatorluğu birbirine bağlayan telgraf kablolarını, ayrıca geleceğin dizel elektrik motorlarını burada tasarlıyor.*
4 Canavara (ve tuttuğu Kadına) Muamma da denir.	*Kimya, elektrik, anatomi vesaire hemen hemen herkes için Muammadır... Siz hariç!*
5 Bu dünyanın bütün kralları Canavara tapar.	*Her ne kadar Kraliçe Victoria Edinburgh'u Glasgow'a, Balmoral'ı İskoçya'nın tümüne tercih edi-*

yorsa da, Rus Çarı'nın oğlu Grandük Alexis geçen yıl, babası için Elder tersanesinde yapılan Livadia denize indirilirken yaptığı konuşmada Glasgow'a "İngiltere'nin akıl merkezi" dedi.

6 Canavarın yedi başı -yukarı doğru yükselen yedi parçası- vardır. (Bağnaz Protestanlar, Roma'nın yedi tepeye kurulmuşluğundan ötürü taşıdığı kötü şöhret nedeniyle, Canavarın Romalı olması gerektiğini söyler.)

Ama Glasgow da yedi tepeye kurulmuştur! Golf Hill, Balmano Brae, Blythswood Hill, Garnet Hill, Partick Hill, Gilmore Hill yani Üniversitenin bulunduğu tepe ve Woodlands Hill yani beni Modern Babil'in Kırmızı Fahişesi'ne kurban ettiğiniz Park Meydanının bulunduğu tepe!

7 Canavarın sırtındaki Kırmızı Kadının elinde kötülüklerle dolu altın bir kadeh vardır.

Günümüzde bu kadehin tam olarak ne olduğunu bilmiyorum, çünkü Bella şaraptan ve alkolden hiç hoşlanmaz, ama sizle ben biraraya gelip de bu konuyu sakin bir şekilde tartışsak bir şey buluruz herhalde, değil mi?

Korkunç yalnızım. Annem bana hep kendimi toparlamamı söylüyor. Onun yanında oturmayı çok özledim ama böyle yaptığım zaman Annem huzursuz oluyor ve, niçin dışarı çıkıp da müzikhollere, spor kulüplerine ve, yurtdışına gitmeden önce çok meşgul olduğum diğer "ŞEYLERE" gitmediğimi soruyor bana. Bugünlerde bu "ŞEYLERDEN" korkuyorum. Ben küçükken Annem sinirlendiği zaman İhtiyar Jessy beni korurdu. Şimdi "şehirde bir gece" geçirmek için dışarı çıkıyormuş gibi yapıyorum ama satıcıların girdiği mutfak arka kapısının oraya sıvışıp gizleniyorum ve İhtiyar Jessy ve aşçıyla oturup içiyorum. Kazanovalık günlerimde hiç içki içmezdim, çünkü kendini Venüs'e adamış birinin Baküs'ü reddetmesi gerekir. Mutfak soğuk. Wedderburn servetini öylesine çarçur ettim ki,

Annemin uşakların yakacağı kömüre verecek parası yok. İhtiyar Jessy'yle aşçı ısınmak için birlikte yatıyorlar, ben de onların arasında yatıyorum. Tek başıma yatamıyorum. Lütfen geri dönüp ısıt beni Bella.

Yarın, üç şeyi birden yaparak yeni bir hayata başlayacağım. Kendimi mal feragatnamesi bilim ve sanatına şaşmaz bir şekilde adayarak Annemi yeniden zenginleştireceğim. Modern Babil'le Sokak köşelerinde, Glasgow Green'in açık forumunda ve basına göndereceğim mektuplar yoluyla boks yaparak Bella'mı Canavar Baxter'dan kurtaracağım. Sadece gerçek Katolik inancına sarılacağım, ebedi bekâret yemini edeceğim ve hayatımı bir manastırda huzur içinde sonlandıracağım. Dinlenmeye muhtacım. Yardım et bana Tanrım.

Ben, Bella'nın Sadık ve Ebedi,
Yoksun Hafif Sikleti
Kanayan Yelek Kalpli
Duncan McNab Wed Wed Wedder

(Ferman Katibi ve İhtiyar Jessy'nin Koca Şalgamı)

13
Ara

Baxter okumayı bitirince bir süre sessiz kaldık. Sonunda ben "Bu zavallı herifi delilikten kurtarmak için bir şey yapamaz mıyız?" dedim.

"Yapamayız," dedi Baxter kesin bir şekilde. Kağıt destesini bir zarfa koydu ve kahverengi bir kağıt paketten daha kocaman bir kağıt destesi çıkardı. Dikkatle dizlerinin üzerine koydu ve bunlara bakarak gülümserken en üstteki sayfayı konik başparmaklarının ince narin uçlarıyla hafif hafif okşuyordu.

"Bell'den mektup mu geldi?" diye sordum. Başını sallayarak onayladı ve "Niçin Wedderburn için endişeleniyorsun ki McCandless?" dedi. "Hayatının en olgun döneminde, hukuk eğitimi görmüş, güvenli bir evi ve destek olacak üç kadını bulunan orta sınıftan bir erkek o. Kendi nişanlını, bu herifin Paris'te beş parasız bıraktığı, beyni henüz üç yaşındaki çekici kadını düşün. Onun için korkmuyor musun?"

"Hayır. Wedderburn bütün avantajlarına karşın zavallı bir yaratık. Bell öyle değil."

"Doğru. Haklısın. Yanlışsız. Aynen. Evet, gerçekten!" diye bağırdı Baxter aynı görüşte buluşmanın coşkusuyla. Bense "Bell'in sinonim kullanma huyu bulaşıcı galiba," dedim sert bir şekilde. "Bu mektupta çok mu var bunlardan?"

Sevdiği bir öğrencisi zor bir soruyu yanıtlamış yaşlı bilge bir öğretmen gibi gülümsedi bana ve "Heyecanımı bağışla McCandless," dedi. "Sen bu heyecanı paylaşamazsın çünkü sen hiç baba olmadın, hiç yeni ve şahane bir şey yaratmadın. Bir yaratıcı için, evladının bağımsız bir şekilde yaşadığını, düşündüğünü ve dav-

randığını görmek harika bir şey. Ben Tekvin'i üç yıl önce okudum ve Tanrının, Adem'le Havva'nın iyiyle kötüyü bilmek istemesinden, Tanrı gibi olmak istemesinden niçin hoşlanmadığını hiç anlayamadım. Tanrının en gururlu anı olmalıydı bu."

"Onlar bilerek itaatsizlik ettiler ona!" dedim Türlerin Kökeni'ni unutup Kısa İlmihal'in diliyle konuşarak. "Tanrı onlara can vermişti ve zevk alacakları her şeyi, dünyadaki her şeyi vermişti, iki yasak ağaç hariç. Bunlar, meyveleri zarar veren kutsal sırlardı. Bunu yemelerine yol açan şey sapkınca bir açgözlülükten başka bir şey değildi."

Baxter başını salladı ve "Ancak kötü dinler gizli sırlara bağımlıdır," dedi, "tıpkı kötü yönetimlerin gizli polise bağımlılığı gibi. Gerçek, güzellik ve doğruluk sır değildir, bunlar hayatın en olağan, en belirgin, en temel gerçekleridir günışığı, hava ve ekmek gibi. Gerçeğin, güzelliğin, doğruluğun ender bulunur özel mülkler olduğunu sananlar ancak, pahalı bir eğitimle kafası karışmış kişilerdir. Doğa daha liberaldir. Evren, gerekli hiçbir şeyi bizden esirgemez; tümüyle bir hediyedir, armağandır. Tanrı, evren artı akıldır. Tanrının yahut evrenin ya da doğanın gizli bir sır olduğunu söyleyenler bunlara kıskanç ya da kızgın diyenlerle birdir. Onlar böyle demekle kendi yalnız, kafası karışık hallerini ilan ediyorlar."

"Tamamen saçmalık bu Baxter!" diye bağırdım. "Bütün hayatımız sırlara karşı bir mücadele. Sırlar bizi tehlikeye itiyor, bize güç veriyor, bizi mahvediyor. Büyük bilim adamlarımız bu sırları bir yönden aydınlatırken diğer yönlerden daha da derinleştirdi. İkinci termodinamik yasası evrenin soğuk bir lapaya dönüşerek son bulacağını gösteriyor, ama bunun nasıl başlayacağını, ya da başlayıp başlamayacağını bilmiyor. Bilimimiz Kepler'in yerçekimini keşfinden başlayarak gelişti, fakat en büyük galaksilerin, en seyrek gazların bile çekim gücünün nasıl olduğunu tanımlayabilmemize karşın, çekim gücünün ne olduğunu ya da nasıl işlediğini bilmiyoruz. Kepler bunun inorganik aklın bir biçimi olduğu tahmininde bulundu. Modern fizikçiler tahminde bile bulunmuyor, cahilliklerini formüllerin altında gizliyorlar. Türlerin nasıl başladığını biliyoruz ama küçücük bir canlı hücre bile yaratamıyoruz. Sen bir

bebeğin beynini annesinin kafatasına naklettin. Çok ustaca. Ama bu seni her şeyi bilen Tanrı yapmaz."

"Senin söylediğin şeylere değil, kullandığın dille karşıyım McCandless," dedi yine rahatsız edici bir alicenap gülümsemeyle. "Elbette hiçbir akıl geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki varoluşun ancak bir parçasından fazlasını bilemez. Ama senin sırlar dediğin şeye ben cahillikler diyorum ve, bilmediğimiz (adına ne dersen de) hiçbir şey, bildiğimiz şeylerden -yani biz olan şeylerden- daha kutsal, mukaddes ve mucizevi değil! Bizi yaratıp koruyan, toplumumuzun devamını sağlayan ve bunun içinde serbestçe davranmamıza izin veren şey insanların sevgi dolu şefkatidir."

"Şehvet, açlık korkusu ve polis de rol oynuyor ama. Bell'in mektubunu oku bana."

"Okuyacağım, ama dur da seni bir şaşırtayım. Bu mektup üç aylık bir dönemde tutulmuş bir günlük. İlk sayfasıyla son sayfasını bir karşılaştır."

İki kağıt verdi bana.

Bunları görünce şaşırdım; birincisi, tahmin ettiğim gibi, şifreliymiş gibi gruplanmış kocaman büyük harflerle doluydu:

SVGL GD B MV MV DNZ ÇLNCY KDR
SN MKTP YZCK HZR BLMDM

Son sayfadaysa birbirine yakın olarak yazılmış kırk satır vardı ve bunların arasında bir cümle ilişti gözüme:

Sevgili Mum'uma söyle, onun evlilik Bell'i artık Mum'un onun söylediği her şeyi yapması gerektiğini düşünmüyor.

"Üç yaşında biri için iyi değil mi?" diye sordu Baxter.

"Hâlâ öğreniyor," dedim sayfaları geri verirken.

"Hâlâ öğreniyor! Hayatta iyiye doğru mücadele verirken hayat hakkında akıl ve ustalık kazanıyor hâlâ. Bu mektup beni haklı çıkarıyor McCandless. Düşün ki ben Shakespeare'in eski okul öğretmeniyim, okumayı yazmayı öğreten öğretmeniyim yani. Düşün ki bu mektup eski öğrencimden bir armağandır, Hamlet'in, onun kendi elinden çıkmış orijinal elyazmasıdır. Bunu yazan ruh benim

ruhumdan daha yukarılara yükselmiş, tıpkı benim ruhumun. . ."

Durakladı, gözlerini benden başka tarafa çevirdi ve sonra "...en azından Duncan Wedderburn'den daha yukarılara yükseldiği gibi," dedi. "Benim Shakespeare benzetmem hiç zorlama değil McCandless. Bell'in cümlelerinde sıkıca yoğunlaştırılmış duygular, sözcük oyunları, ses ahengi bile Shakespeare'inki gibi."

"Öyleyse hemen oku bana."

"Derhal! Mektuba tarih atılmamış, ama Wedderburn'ün Trieste'de bir hendekte salya sümük diz çökmesinden yahut (onun bu vaka konusunda kendi mağrur anlatımını tercih ediyorsan) Grand Canal'a dalmasından hemen sonra bir gemide başlamış anlaşılan. Bu detay dışında, Bella'nın mektubu Wedderburn'ün anlattıklarının önemli kısmını doğruluyor; hatta herifin halüsinasyon diye bildirdiği bir olayı da doğruluyor. Ama kadının mektubu Wedderburn'ünkini, (İsa'nın dağdaki vaazını içeren) Saint Matthew İncili'nin (böyle bir şey içermeyen) Saint John İncilini gölgede bırakması gibi büyük farkla gölgede bırakıyor. Yoksa ben bunu yanlış mı biliyorum McCandless? Sen okuldayken İncil'i hafızladın. Saint Mark ya da Saint Luke..."

Okumaya başlamazsa babasının şarabı sakladığı dolabı kırıp açacağını söyledim. "Derhal öyleyse!" dedi. "Fakat okumadan önce Bell'in mektubuna bir başlık koyayım istersen; kendisinin koymadığı fakat seni Bell'in mektubunun kapsadığı genişlik, derinlik ve yüksekliğe hazırlayacak bir başlık. Ben bu mektuba BİR BİLİNÇ YARATMAK diyorum. Dinle."

Gırtlağını temizledi ve bana teatral gelen net bir ses tonu ve ağırbaşlı bir coşkuyla okudu. Sonraları konuşması, tutmaya çalışsa da başaramadığı, yürekten gelen birkaç hıçkırıkla kesildi. Aşağıdaki mektup, Bella'nın söylediği gibi değil, Baxter'ın okuduğu gibi verilmiştir.

BELLA BAXTER'İN MEKTUBU: BİR BİLİNÇ YARATMAK

14
Glasgow'dan Odessa'ya: Kumarbazlar

Sevgili God,

Bu mavi mavi denize açılıncaya kadar sana mektup yazacak huzuru bulamadım.

Wedder ranzada rahat ve halinden memnun
her zaman yap yap yaptığı şeyi yapmayacağından...
sersem çocuk bazı sersemce şeyler yaptı.
Şimdi nasıl da güzel eski günler gibi geliyor o yumuşak ılık parlak gece
sana veda ettiğim, Mum'u kloroformladığım
sonra merdivenden sekerek inip Wedder'in kollarına koştuğum.
Rüzgâr gibi gittik arabayla trene
ve perdesini çekip kompartımanın evlendik evlendik evlendik,
evlenerek gittik ta Londra kentine dek
ve Saint Pacras'ta bir otele yerleştik.
Ve zavallı Duncan bir de nikâh istedi!
Yapamadı bunu. Lütfen böyle söyle Mum'a.
Sen hiç evlenmedin God, bu yüzden bilemeyebilirsin
sekiz saat sürerse bu çok daha fazla şey alır erkeklerden,
eğer bol bol dinlenmezlerse, verebileceklerinden.
Ertesi gün tümüyle benimdi. Bazı yerleri gezdim,
sonra kaldırdım benim Wedder'i güzel koyu bir çayla.
"Nerelerdeydin sen?"
"Bütün gün gezdim" dedim.
"Kimle buluştun?"

"Hiç kimseyle." "Yani sen inanacağımı mı sanıyorsun
bütün gün gezip de tek bir erkek görmediğine?"
"Hayır; kalabalık erkekler gördüm ama konuşmadım hiçbiriyle;
Regent's Park'taki bir polis memuru hariç
Drury Lane'in yolunu sordum ona."
"Tabii!" dedi. "Tabii polis olacak ya!
Onlar uzun boylu ve yakışıklıdır öyle değil mi?
Muhafız subayları da güçlü ve yakışıklıdır ha.
Hayır demeyen kızlar için parklarda kol gezer onlar.
Belki de senin o polisin Muhafızlardandı.
Üniformaları çok benzer birbirine."
"Sen delirdin mi?" diye sordum. "Neyin var?"
"Senin bugüne kadar sevdiğin tek kişi ben değilim...
kabul et, benden önce yüzlercesi var!"
"Yüzlerce değil; hayır. Hiç saymadım,
fakat elli tane hemen hemen doğrudur herhalde."
Nefesi kesildi, ağzı bir karış açık kaldı, inledi, kıvrandı, hüngür hüngür ağladı
ve yoldu saçlarını
sonra detayları sordu. Yani nasıl öğrendiğimi
el öpmenin aşk olduğu kanısında değildi.
Aşk denen şey (Wedder'e göre) ancak
erkekler ayaksız orta bacağını soktuğu zaman hak eder bu adı.
"Eğer öyleyse Sevgili Wedder, bunların hepsi gösteriyor ki
benim hayatımda sevdiğim tek erkeksin sen."
"Seni yalancı sahtekâr orospu!" diye bağırdı. "Aptal değilim ben!
Sen bakire değilsin! İlk kim bozdu senin kızlığını?"
Ne demek istediğini anlamam biraz zaman aldı.
Anlaşılan şu ki benim Wedder gibi bir evleniciyle
evlenmemiş kadınların hepsinde
Wedderburnlerin yarımadalarını soktuğu
aşk yarığını kapatan kağıt gibi bir deri varmış.
O kağıt gibi deriyi bende bulamamış.
"Peki nasıl açıklayacaksın şu yara izini?" dedi

benim aşk yarığımın üstündeki kıvırcık kılların
arasından başlayan ve, saman yığınına benzeyen
bir yeri bulunan Süleyman göbeğini
Greenwich boylam hattı gibi dikine bölen
ince beyaz bir çizgiyi göstererek.
"Her kadının karnında böyle bir çizgi vardır herhalde."
"Hayır hayır!" diyor Wedder. "Ancak gebe kalıp da
kesilip çocukları çıkarılanlarda vardır."
"Bu B.K.Ç.Ö. olsa gerek," dedim, "herhalde,
yani zavallı Bella'nın Kellesini Çatlatmalarından Önce."
Saçlarımın altında kafamı çepeçevre dolaşan
o çatlağa dokunmasını söyledim. İçini çekti ve
"Ben sana her şeyi anlattım," dedi, "en derin duygularımı,
çocukluğumu ve yaptığım en karanlık şeyleri. Sen niçin
söz etmedin kendi geçmişinden? Ya da, geçmişsizliğinden."
"Bana bu geceye kadar hiç fırsat vermedin ki
bir şey anlatayım sana, hep çok konuşuyordun.
Öğrenmek istemiyorsun sandım benim geçmişimi,
düşüncelerimi ve beklentilerimi ve bizim evlenmemizde
herhalde bir şeye yaramayacak olan hiçbir şeyimi."
"Haklısın... bir şeytanım ben! Ölmem gerek!"
diye bağırdı, sonra kafasına vurdu, gözyaşları boşandı,
pantolonunu çıkardı ve hemen evlendi benimle hızlı hızlı.
Yatıştırdım onu, çocuk gibi şımarttım (o bir çocuk)
ve münasip bir hızda evlendirdim onu.
Evet, evlenmeyi beceriyor, evleniyor, ama küçük Mum,
üzülme sakın sen okuyorsan eğer bunları.
Kadınlar Wedderburnlere gerek duyar ama
daha çok severler evde bekleyen sadık sevecen kocalarını.

Bir zamanlar bir çocuğum olmuş. God, doğru mu bu?
Eğer doğruysa gerçekten o kız ne oldu?
Çünkü nedense ben eminim onun kız olduğundan.
Bell'in düşünemeyeceği kadar büyük bir düşünce bu.
Yavaş yavaş derece derece girmeliyim içine.

God, okuyor musun içimdeki değişikliği?
Bir zamanlarki kadar bencil değilim artık ben.
Yanımda değilse de hissettim Mum'u
ve teselli etmeye çalıştım onu. Korkmaya başladım
yitirdiğim küçük kızı çok düşünürsem
içimde büyüyecek duygulardan.
Tuhaf bir şey bu, çatlamış ve bomboş kafalı Bell'e
bu çocuk akıllı Wedderburn'ün öğretmesi
diğer insanlara karşı daha duygusal olmayı.
Beni bakıcısı haline getirerek yaptı bunu
İsviçre'ye vardığımızda. Anlatacağım nasıl olduğunu.

Londra'dayken gösterdiği kıskançlık
Amsterdam'a vardığımızda gitmemişti.
Kol kola durmadığımız tek süre
Beni bıraktığı zamandı bir bekleme salonunda
letarjisinden ötürü için görünmek doktora;
onun hissettiği yorgunluk dediği şey bu,
ki gayet doğal. Hepimize dinlenme gerek,
ve zaman gerek oturmak ve bakmak ve düşlemek ve düşünmek için.
Doktorun hapları yüzünden vazgeçti dinlenmekten.
Birinden girip birinden çıktık yarış sahalarının, boks kulüplerinin,
Katedrallerin, café-dansantların, müzikhollerin.
Yüzü bembeyazdı, kocaman açılıyor ve parlıyordu gözleri.
"Ben güçsüz değilim Bell!" diye bağırıyordu. "Haydi! Haydi!"

Teşekkür ederim sevgili God, öğrettiğin için bana
bir yerde otururken gözlerimi kapatarak uyumayı.
Otobüslerde, trenlerde, faytonlarda, gemilerde ve tramvaylarda
çok işe yarıyordu bu, ama yeterli değildi;
uyumanın başka bir yolunu daha bulmam lazımdı.
Yurtdışında geçen ikinci gece
bir Wagner operasına gittik. Uzundu,
ve gözlerimi her kapattığımda Wedder beni dürtüyor,
"Uyan ve konsantre ol!" diyordu dişlerinin arasından.

Bu yüzden öğrendim gözlerim açık uyumayı.
Hemen arkasından, ayaktayken ve kol kola
oradan oraya koştururken de yapabiliyordum bunu. .
Sanırım uykumda yanıt veriyordum sorularına;
ona gereken tek yanıt "Evet canım"dı.
Ama hep uyanıktım kaldığımız otellerde,
sana telgraf çektiğim postanelerde
(Wedder annesine telgraf çekerken)
Restoranlarda, çünkü yemek yemeyi severim,
ama bunun dışında hiçbir yerde, Frankfort hayvanat bahçesi hariç
ve anlatacağım bir Alman kumarhanesinde bir de.

Sanırım beni birden uyandıran şey kokuydu.
Orada (tıpkı hayvanat bahçesi gibi) pis kokusu vardı çaresizliğin,
Ve korkulu bir umudun, ayrıca da kokmuş bir saplantının
ki bu da pis kokan ilk ikisinin bir karışımıydı sanki.
Benim hayalperest burnum biraz abarttı belki de;
ışıl ışıl aydınlık bir salonda açtım gözlerimi.
Hatırlıyor musun beni götürüp gösterdiğin
Glasgow Borsası'nı? Oraya benziyordu.
Çevremde yivli sütunlar vardı, krem rengi ve altın sarısı,
bunların üzerinde kemerli bir tavan, mavi ve beyaz,
oradan sarkan parlak kristal avizeler
aşağıdaki her şeyi pırıl pırıl aydınlatıyordu;
şık insanların rulet oynadığı altı masayı.
Duvarların dibinde divanlar vardı, kırmızı peluş,
orada daha şık insanlar oturuyordu, ve biri de bendim.
Ve Wedderburn yanımda dikiliyordu,
Ve hemen yakınımızdaki masaya dikmişti gözlerini,
ve "Görüyorum. Görüyorum. Görüyorum" diye mırıldanıyordu.
Uykusunda konuşuyor sandım gözleri açık halde,
benim yaptığım gibi. Dedim ki,
(yumuşak ama kararlı bir şekilde) "Otelimize gidelim,
sevgili Duncan. Seni yatağa yatıracağım."

Dik dik baktı bana, sonra başını yavaş yavaş salladı.
"Henüz değil. Henüz değil. Yapacağım bir şey var.
Biliyorum içinden hor görüyorsun benim beynimi...
yarağımın bir uzantısından ibaret
ve taşaklarım kadar işe yaramaz sanıyorsun onu.
Söyleyeyim sana Bella, şimdi bu beyin
güçlü bir OLAY yakaladı diğer herifler ŞANS diyor buna
çünkü yakalayamıyor onlar bunu. Şimdi ben görüyorum ki
TANRI, KADER, ALINYAZISI, tıpkı TALİH ve ŞANS gibi
ciddi bir isim yazan etiketlerin altında
CEHALETİ yücelten lakırdılar.
Kalk kadın, ve benimle beraber oyuna katıl!"
Masadakiler başlarını çevirip uzun uzun baktılar
biz yaklaşırken. Birisi Duncan'a bir sandalye verdi.
O mırıldanarak teşekkür etti, ve hemen oturuverdi.
Ben arkasında durup seyrettim o para sürerken.

Sevgili God yorgunum. Geç oldu. Shakespeare gibi yazmak, doğru dürüst imla bilmeyen kafası çatlak bir kadın için zor bir iş, gerçi yazımın giderek ufaldığını fark ediyorum. Yarın Atina'ya gideceğiz. Çağlar önce beni Zagrep ve Sarajevo üzerinden oraya götürdüğünü hatırlıyor musun? Dilerim Parthenon'u onarmışlardır. Şimdi Wedder'in yanına sokulacağım ve sonra onu başka bir gün çöküşe götüren şeyi yazacağım, bu bölümü bir dizi yıldızla kapatarak.

* * * * * * * * * * * * * * *

Şafak vakti gemimiz, bir Rus gemisi bu,
Konstantinofalan'dan ayrıldı; şimdi tamyol
İstanbul Boğazından çıkıp Odessa'ya gidiyoruz.
Hava serin ve sakin, gökyüzü berrak mavi.
Kocamı sıcak bir şekilde sarmalayıp oturttum
dışarıdaki bir güverte şezlonguna bir saat.
Bunu yapmasaydım çömelip oturacak,
ranzasında bütün gün İncil okuyacaktı.
Yine yalvardı benimle birleşmek için

"kutsal evlilik bağıyla". Kutsal evlilik bağı! Hıh.
Evliliğin sevinçleri hiçbir zaman bağlanamaz,
kısmen de olsa, onun sallanıp duran kafası da
benim başka biriyle evlenmem gerektiğini hatırlayamaz.

Rulet masasının etrafına yığılmış kalabalık
şık görünmüyordu biz katıldığımızda.
Elbette bazıları zengindi ya da zengin giyimliydi
güzel ipekli yeleklerle, subay fraklarıyla
ve dekolte kadife giysilerden görünen göğüslerle.
Ötekiler orta halli varlıklılardı
tacirler, küçük mülk sahipleri gibi
ya da rahipler, hepsi düzgün ve ciddi,
ve bazılarının yanında karıları vardı.
İlk başta hiç yoksulluk fark etmedim
(yoksullar içeriye sokulmuyordu belli ki)
ama sonra gördüm ki bazı giysiler pek temiz değildi,
ya da kol ağızları yıpranmış, ya da boğazına kadar düğmelenmiş
iç çamaşırlarının rengi görünmesin diye.
Zenginler altınlar ve banknotlar koyuyordu karelerin içine.
Orta halliler altından ziyade gümüşle kumar oynuyordu,
ve çok düşünüyorlardı paralarını koymadan önce.
En yoksullar küçük madeni paralar koyuyor,
ya da durup seyrediyorlardı Wedder gibi bembeyaz yüzleriyle.
Parayı hızla hareket ettirenler zenginler ya da yoksullardı,
ya da çabucak zengine ya da yoksula dönüşenler:
Ama zenginler, yoksullar, orta halliler... çılgın, sersem, şaşkın...
genç, gücünün zirvesinde ya da yaşlı...
Alman, Fransız, İspanyol, Rus yahut İsveçliler...
hatta zaman zaman para süren
ama çevresine sanki çok üstünmüş gibi bakan birkaç İngiliz...
hepsinde bir sorun vardı. Nedir diye bulmaya çalıştım
fakat anlayamadım olanlar oluncaya kadar.

Dönen çark ve tıkırdayan küçük top
bir şeyler oyuyordu para yatırıp da bekleyenlerin içinde,
ve memnundular onun oyduğunu hissetmekten
çünkü bu şey öylesine değerliydi ki nefret ediyorlardı,
ve hoşlanıyorlardı başkalarını da mahvettiğini görmekten.
Akıllı bir adamla tartıştım bunu
bu değerli şeyin birçok adı var diyor.
Yoksul insanlar para der; rahipler ruh,
Almanlar irade der ve şairler, aşk.
Adam özgürlük diyordu buna, çünkü diyordu yaptıkları şeyden
kendilerini sorumlu hissettirir erkeklere. Nefret ederler bu duygudan,
ve parçalamak öldürmek isterler onu. Ben erkek değilim.
Buranın pis kokusu Romalıların, azap çeken bedenlerin değil
azap çeken ruhların sergilendiği bir oyunu gibi geliyor bana.
Düşünceleri, küçücük bir rastlantısal topa
tutturulmuş bir sonsuzlukta gezinen
insan aklını görmeye gelmiş bu kalabalık.
Zavallı Wedder kumar oynamaya başlamıştı bu sırada.

Kumarcıların çoğu paraları siyah karelerden
kırmızı karelere sürüyor sonra geri çekiyorlardı boyuna.
Wedderburn üzerinde sıfır yazan
tek bir kareye oynayıp koydu bir altın lira.
Kaybedip iki sürdü, yine kaybetti, ve sonra
Dört, sekiz, on altı sürüp kaybetti, peşinden otuz iki koydu.
Tahta tırmıklı bir adam ittirdi bunun on ikisini geriye...
kumarhane kabul etmiyordu yirmiden yükseğini.
Wedderburn omuzlarını silkti ve yirmiyi bıraktı yerinde.
Top takırdaya takırdaya döndü ve Wedder kazandı.
Çok para kazanmıştı. Küçük altın yuvarlaklar
verildi kendisine küçük mavi zarflar içinde.
Döndü ve gülümseyerek baktı bana mutlu bir şekilde,
kaçtığımızdan beri gördüğüm ilk gülümsemesiydi.
Altınları cebine koyarken "İyi mi?" diye mırıldandı

"Hiç sanmıyordun değil mi Bell, bunu başaracağımı!"
Nasıl acıdım onun o sersem kafasına
ve hiç farkına varamamıştım onun beni
hayran edecek bir şey yaptığını sanıp sevindiğini.
"Ah Duncan muhteşemsin!" demeliydim,
"Neredeyse bayılacağım, öylesine müthiş etkilendim...
haydi bir yemek yiyip kutlayalım bunu."
Böyle demeliydim. Ama dediğim şuydu:
"Ah Duncan lütfen götür beni buradan!
Bilardo oynayalım... bilardo yetenek gerektirir.
Haydi gel, o mükemmel fildişi küreleri
kaydırıp çarpıştıralım o pürüzsüz yeşil çuhada."
Yüzü beyazdan kırmızıya döndü. Korktum bunu görünce.
"Kazandığımı görmek hoşuna gitmedi mi? Rulet hoşuna gitmedi mi?"
dedi dişlerinin arasından. "Öyleyse kadın, hoşlanmıyorum bil ki ben de!
Nefret ediyor ve hor görüyorum! Ve kanıtlamak için bunu sadece
ŞAŞIRTACAK, AFALLATACAK, UTANDIRACAĞIM ŞİMDİ
BU KUMARI OYNAYAN APTALLARI
PARMAĞINDA DÖNDÜREN KRUPİYELERİ!"

Kalktı, hızla yürüyüp başka bir masaya gitti,
oturup oynamaya başladı hemen eskisi gibi.
Onu bırakıp çekip otelimize giderdim
ama yolunu da bilmiyordum, adını da.
Yürürken bu kadar çok uyumanın sonu buydu...
nerede olduğumu bilmez olmuştum sonunda.
Oturdum duvarın kenarındaki bir divana
Wedder kazandığı her masadan kalkıp da
bir yandakine geçerken. İnsanlar peşindeydi.
Bir sürü mırıltı duyuyordum "Bravo!" diye bağırmalar
sonra gürültü, şamata, bir kargaşa.
Onu bir kahraman sanıyordu diğer kumarbazlar.
Kimisi cesaretini övüyordu. Dekolte giysili bayanlar
parlak bakışlar atıyordu "Gel benimle hemen evlen" anlamında.

Çeşmeler gibi gözyaşı döken Yahudi bir simsar
şansı kaçmadan bırakıp gitsin diye yalvardı.
Wedder gece kumarhane kapanıncaya kadar oynadı.
Epey bir vakit aldı parasının paketlenmesi.

Bu yapılırken zavallı Wedderburn'e kurlar yapıldı,
yaltaklanıldı kendisine ve şımartıldı hep istediği gibi,
ama benim tarafımdan değil, bir öksürük duydum ve birisi
"Madam," dedi, "davetsiz yaklaşırsam bağışlar mısınız?"
ve yan tarafa bakarken ding dong yaşasın Tanrım!
Akşam yemeği zili! Kurt gibi gözü dönmüş haldeyim...
açım mahvolmuşum gebermişim ve susamışım bortsch için
harika bir pancar çorbası, ama vaktim var yine de
bu bölümü bir kafiyeyle bitirmeye.

* * * * * * * * * * * * * *

Artık Shakespeare gibi yazmayacağım. Bu yüzden yavaşlamak zorunda kalıyorum, özellikle de sözcükleri çoğu kişi gibi uzun şekilde yazmaya çalışırken. Odessa'da yine sıcak bir gün. Gökyüzü, ufku bile örtemeyen, mükemmel pürüzsüz soluk beyaz bir buluttan oluşan yüksek bir çarşaf gibi. Küçük yazı çantam açık halde dizlerimin üstünde, limana doğru inen devasa bir merdivenin en üst basamağında oturuyorum. Bu merdivenler koca bir ordunun yürüyerek inebileceği kadar geniş, ama bunun dışında bizim evin yakınındaki West End Park'a inen merdivenlere çok benziyor God. Her türden insan gezintiye çıkmış burada, ama ben Glasgow merdivenlerinde oturup mektup yazsaydım çoğu kişi bana kızgın ya da şaşkın bir şekilde bakardı ve kıyafetim kötüyse polis beni kovardı. Ruslar beni ya tümüyle görmezden geliyor ya da dostça gülümsüyorlar. Gezdiğim tüm ülkeler içinde bana en çok uyanlar ABD ve Rusya. İnsanlar yabancılarla, resmî ya da hoşnutsuz bir şekilde davranmadan konuşmaya daha hazır gibi görünüyor. Bunun nedeni onların da benim gibi pek geçmişlerinin olmaması mı? Kumarhanedeyken edindiğim, bana ruletten, özgürlükten ve ruhtan söz eden arkadaş Rus. O bana Rusya'nın ABD kadar genç bir ülke olduğunu, çünkü bir halkın yaşının ancak ede-

biyatının yaşı kadar olduğunu söyledi. "Bizim edebiyatımız sizin Walter Scott'unuzun çağdaşı Puşkin'le başladı," dedi bana. "Puşkin'den önce Rusya gerçek bir ulus değildi, hükmedilen bir bölgeydi sadece. Aristokrasimiz Fransızca konuşurdu, bürokrasimiz Prusyalıydı ve tek gerçek Ruslar -köylüler- hem hükmedenler hem de bürokratlar tarafından hor görülürdü. Sonra Puşkin, halktan bir kadın olan bakıcısından halk masallarını öğrendi. Onun öyküleri ve şiirleri dilimizle gurur duymamızı ve trajik geçmişimizin, tuhaf bugünümüzün, muamma gibi geleceğimizin farkına varmamamızı sağladı. Rusya'yı bir akıl ülkesi haline getirdi; gerçek kıldı. O günden beri, sizin Dickens'iniz kadar büyük olan Gogol'umuz ve sizin Eliot'unuzdan daha büyük olan Turgenyev'imiz ve Shakespeare'iniz kadar büyük olan Tolstoy'umuz oldu. Ama sizin Shakespeare'iniz Walter Scott'dan asırlar önce vardı."

Bayan MacTawish'in San Francisco'da kollarımdan kaçmasından beri, bu kadar az cümlede bu kadar çok yazardan söz edildiğini hiç duymamıştım ve bunların hiçbirini okumamıştım! Onun Bell Baxter'ı tam bir cahil sanmasına engel olmak için, Burns'ün Scott'tan önce yaşamış büyük bir İskoç şair olduğunu ve Shakespeare, Dickens falan bunların hepsinin İngiliz olduğunu söyledim; fakat adam diğer bütün konularda gayet bilgili olmasına karşın İskoçya'yla İngiltere'nin arasındaki farkı kavrayamıyordu. Ayrıca, çoğu kişiye göre, roman ve şiirin boş vakit eğlencesinden başka bir şey olmadığını söyledim; bunları biraz fazla ciddiye almıyor muydu?

"Ülkelerinin hikâyeleri ve şarkılarıyla ilgilenmeyenler," dedi, "bir geçmişi -bir belleği- olmayan insanlar gibidir; yarım insandır onlar."

Bu sözleri duyunca neler hissettiğimi bir düşün! Ama Rusya gibi ben de kaybettiğim zamanı telafi ediyorum galiba.

Kalabalık güruhlar Wedder'e yaltaklanıp dururken kumarhanede benimle konuşan yabancıydı bu. Mum gibi ufak tefek, düzgün bir adamcağızdı fakat, (anlatması zor geliyor bana) Mum'dan hem daha mütevazı, hem de daha gururluydu. Giysilerinden onun yoksul olduğunu anladım, ve yüzünden de zeki olduğunu. Onun, belki hızlı bir evlenici değilse de, sevilebilecek bir erkek olduğunu hissettim ve hoşuma gitti. Regent's Park'taki polisten beri, Wedderburn'den başka hiç kimse konuşmamıştı

benimle. "Evet," dedim, "ilginç birine benziyorsunuz siz! Ne söylemeniz gerekir bana?"

Sevindi bunu duyunca ve şaşırmış gibi de görünüyordu. "Ama siz herhalde büyük bir hanımefendisiniz;" dedi, "bir İngiliz soylusunun ya da baronunun kızısınız, değil mi?"

"Değilim. Nereden çıkardınız bunu?"

"Rusya'daki büyük hanımefendiler gibi konuşuyorsunuz. Onlar da kurallara hiç aldırmadan, hissettikleri şeyi söyleyiverirler hemen. Siz öyle biri olduğunuzdan hemen söyleyeceğim, kendimi tanıtmadan; müzmin bir kumarbaz olduğumu söyleyeceğim; son derece gereksiz bir insan; bana hiçbir maliyeti olmayan, ama sizi korkunç bir zarardan kurtarabilecek bir öğüdü verecek biri."

Heyecan vericiydi bu. "Devam edin," dedim.

"Böylesine büyük başarı kazanan şu İngiliz, sizin?.." Sol elimin parmaklarına bakıp bir nikâh yüzüğü arıyordu. "O ve ben evlendik" dedim.

Onu hafiften aldatmaktı bu çünkü çoğu kişi evlenmekle nikâhlanmanın aynı şey olduğunu sanır, ama zor açıklamalarda bulunmaktan daha kolaydı bu. Adam "Peki kocanız daha önce hiç rulet oynamadı mı?" diye sordu.

"Rulet oynamadı."

"Onun niçin böyle sistematik oynadığını açıklıyor bu. Onun sistemi dünyanın en çok bilinen sistemidir; düşünebilen bütün kumarcılar ilk oyunlarında bunu keşfeder ve sona varmadan bırakır. Ama bu gece kocanızda dünyanın en iyi şansı vardı, yahut en kötü, onun kocanızı nasıl yakalayacağına bağlı olarak. Oyunun biçimi sırf tesadüfen, kocanızın çocukça sistemine tam uydu, hem de tekrar tekrar! Hayret verici! Pek olmaz bu, fakat olduğunda da genellikle hep, (bağışlayın, gelenekçi bir İngiliz kadınına söyleyemezdim bunu) çok aşık, ve dolayısıyla da normal kişilere göre ya kendine daha güvenli yahut umutsuz bir acemiye rastlar. Evet, aşk ve hırs hayatta bir kez biraraya gelerek koltuklarımızı kabartır. Benim başıma geldi. Bir servet kazandım ama sevdiğim kadını kaybettim ve sonra da serveti tabii, çünkü kumar ateşi girdi kanıma. Ben olan şeyi yarattı -yitik bir ruh- başarısız bir varoluş. Kocanızı bu küçük cehennem kentten gitmeye ikna edemezseniz o yarın bu kumarhaneye tekrar gelecek, kazandığı her şeyi kaybedecek, sonra da bunu tekrar kazanma derdine düşüp diğer her

şeyi bir kenara atacak. Belediyenin gelirleri sadece kumarhanelere bağlıdır ve bankalarda, mülkleri insafsızca döviz kurlarıyla hızla nakit paraya çevirmek için en modern olanaklar vardır. Büyük bir prenses görmüştüm; elli yaşında ama hâlâ keskin zekâlı ve mantıklı bir kadın. Ben bu kadının, acemi şansı yüzünden, uşaklarının hayatı dışında neredeyse her şeyini çarçur ettiğini ve ancak ondan sonra aklının başına geldiğini gördüm."

Konuşmasındaki bilinçten ve yapmak istediği iyilikten ötürü bu küçük yabancıyı öpmek geldi içimden. Ama bunun yerine içimi çekmem ve zavallı kocamın ne yazık ki benim öğüdümü tutmayacağını çünkü böyle bir şey yaparsa kendini güçsüz hissedeceğini, yapmazsa da güçlü hissedeceğini söylemem gerekti. "Ama," dedim, "başka birisinin öğüdünü dinleyebilir. Bana söylediklerinizi lütfen ona da söyleyin. İşte geliyor."

Birden benim bir yabancıyla konuştuğumu gören Wedder hemen kalabalığın arasından sıyrıldı ve hızlı adımlarla bize doğru gelmeye başladı her haliyle çok kullanılıp yıpranmış bir fırçanın kılları gibi dikilmiş saçlarıyla. Yüzü sarıdan ziyade mor gibi görünüyordu ve gözleri kanlanmıştı. Onun kazandıklarını bir çantayla taşıyan, kumarhanenin üniformasını giymiş bir uşak da yanı sıra koşturdu.

"Duncan," dedim, "lütfen bu beyefendiyi dinle. Sana söyleyeceği çok önemli bir şey var."

Wedder kollarını göğsünde kavuşturup dimdik bir şekilde durdu ve yeni arkadaşıma dik dik baktı. Yabancı daha birkaç cümle söylemişti ki Wedderburn sert bir şekilde "Niçin anlatıyorsunuz bunları bana?" dedi.

"Ekspres trenler hakkında hiçbir şey bilmeyen iki çocuğun bir demiryolunda piknik yaptığını görürsem onlara tehlikeden söz etmem doğaldır," dedi yabancı, "ama daha kişisel bir neden istiyorsanız şunu dinleyin. Bir İngiliz arkadaşım (Bay Astley, Lovel and Co.'dan, ünlü bir Londra firması) bir zamanlar bana, karşılığını hiçbir zaman veremediğim bir iyilik yaptı. O günden beridir İngilizlere borçlu hissediyorum kendimi ve sizin kanalınızla bunun birazını ödemek istiyorum onlara."

"Ben İskoç'um," dedi Wedderburn bana bakarak ve bakışında yalvaran bir şey gördüm.

"Bunun beni caydırması gerekmez," dedi yeni arkadaşım. "Bay Astley Lord Pibroch'un akrabasıdır."

"Gitmemiz lazım Bell," dedi Wedderburn donuk bir şekilde ve titremesini durdurmak için kollarını sımsıkı kavuşturduğunu gördüm. Uykusuzluk ve heyecan onu öylesine bitkin hale getirmişti ki hiçbir şeyi pek duymuyor ya da görmüyordu; bütün gücü ve konsantrasyonu sadece, ayakta durmak ve aklı başındaymış gibi görünmek için gerekliydi. Onunla kabalığından ötürü bir ağız dalaşına girmek yerine koluna girdim ve koluma yapıştı.

"Zavallı kocamın dinlenmesi lazım şimdi," dedim, "ama bana söylediklerinizi unutmayacağım. Çok teşekkürler. İyi geceler."

Yanımızda uşakla birlikte kapıya doğru giderken Wedderburn'ün benim yaptığım gibi, yürürken uyuduğunu gördüm.

Giriş holüne vardığımız zaman otelimizin adını öğrenmek için çimdikleyerek uyandırdım onu. Bilinci yerine gelince ilk önce bir tuvalet ihtiyacının olduğunu söyledi ve sendeleye sendeleye tuvaletin yolunu tuttu kazandığı paraları taşıyan uşakla birlikte, çünkü paralar gözünün önünden ayrılsın istemiyordu. Bir saniye sonra yeni arkadaşım yine yanımdaydı ve öylesine hızlı ve sessizce konuşuyordu ki kulağımı yaklaştırmak zorunda kaldım ona.

"Kocanız bu gece kazandıklarını sayamayacak kadar perişan görünüyor. O farkına varmadan, mümkün olduğunca çok parayı alıp saklayın. Bu bir hırsızlık değil. Eğer tekrar kumar oynarsa sizin bu kentten saygın bir şekilde gidebilmenizi sağlayacak tek olanağınız olacaktır o para."

Başımı sallayarak onayladım, elini iki elimle birden tutarak sıktım ve ona bir şekilde yardım edebilmeyi çok istediğimi söyledim. Yüzü kızarıp gül pembesine dönüştü, gülümsedi, "Çok geç!" dedi, eğilerek selamladı ve gitti.

Hemen ardından Wedder biraz daha düzgün bir görünüşle geri döndü. Yüzünün rengi hâlâ korkunçsa da bu kez titreme ya da bitkinlik belirtisi yoktu. Anti-letarji haplarından bir tane yuttuğunu ve bir evlenme gecesinin daha geliyor olduğunu biliyordum. Kolumu gayet amirane bir tavırla kavradığında, "Bu zavallı ruh daha ne kadar böyle gidebilir ki?" diye düşünüyordum.

Kapıda, çok muhteşem görünümlü bir adam "Gute Nacht mein Herr!" dedi. "Sizin tarzınızı yarın kapacağız, çılgınca bir umut mu bu?"

"Tabii," dedi Wedder çirkin bir gülümsemeyle, "altın madeniniz henüz tükenmediyse."

"Benden değil, diğer oyunculardan kazandınız," dedi adam sevimli bir şekilde ve ben adamın kumarhaneyi çalıştıranların başı olduğunu anladım.

Dışarı çıkınca, kumarhanenin, bizim otelin, bir bankanın ve tren istasyonunun aynı meydanda olduğunu gördüm, yani pek uzağa gitmemiz gerekmiyordu. Bizim odaya varınca Wedder çantayı hemen uşağın elinden aldı, kapıyı teşekkür etmeden ya da bahşiş vermeden hızla çarparak suratına kapattı, bizim yatağa (üzeri sayvanlı kocaman bir yataktı) koştu ve paraları yatağın üzerine boşalttı çıngırtılı bir gürültüyle, çünkü bazı zarflar yırtılıp açıldı. Bu zarfları yere fırlattı ve diğer zarfları da yırtıp içindeki metal paraları dökmeye başladı ipekli yatak örtüsünün üzerinde altınlarından bir göl oluşturmak gibi delice bir hevesle. Paraları saymadan önce, çamur birikintisine girip oynayan küçük Robbie Murdoch gibi, bunların içine girip oynayacağını fark ettim. Bütün gece devam edebilirdi bu. Onun ilgisini bir şekilde başka bir yere çekmeliydim.

"Burada iki sayfayı atlıyorum," dedi Baxter. "Bu sayfalarda, anatomiyle psikolojinin birbirinin biçimine girdiği bölgeye kuvvetli bir ışık düşürülüyor, ama senin müstakbel karın bir gün bunları sana bizzat öğretecektir, öyleyse bunları niçin önceden görelim ki burada? Bell, sade ve tam doğru bir dille, birkaç saat süresince, Wedderburn'e cilve yaparak onu nasıl altınlarına karşı çocukça saplantısından uzaklaştırıp ayı postundan bir şömine halısının üzerinde derin ve doğal bir debelenmeye geri döndürdüğünü anlatıyor. Yatağın üzerindeki yığından dört yüz friedrich altınını nasıl alıp sakladığını ve herifin uyanıp da geri kalanları düzgün kümeler halinde saydığı zaman bunların eksikliğini hissetmediğini yazıyor. Buradan devam ediyorum."

"Bu gece bunlar on katına -ya da yüz katına- çıkacak," dedi şeytanca bir gülümsemeyle. Ben ona bir aptal olduğunu söyledim.

"Bella!" diye bağırdı, "Dün gece boyunca hep insanlar bana, şansım

kaçmadan oyunu bırakayım diye yalvardı. Ben sonuna kadar oynadım ve kazandım çünkü ben MANTIĞI kullandım, şansı değil. Sen, hiç olmazsa sen bana inanmalısın, çünkü Tanrının gözünde meşru olarak evlendiğim karımsın sen benim!"

"God seni ne zaman istersem bırakmama izin veriyor," dedim, "ve ben o kumarhaneye bir daha asla adım atmayacağım. Oraya tekrar gidersen her şeyi kaybedeceğine bahse girerim; her şeyi."

"Neyine bahse giriyorsun?" diye sordu tuhaf bir bakışla. Bunu duyunca gülümsedim, çünkü aklıma çok parlak bir fikir geldi. "O paranın beş yüzünü bana ver," dedim. "Eğer daha zengin dönersen bunu sana geri vereceğim ve seninle evleneceğim. Eğer hepsini kaybedersen buradan gitmek için o paraya ihtiyacımız olacak."

Beni öptü ve ağlayarak, bu hayatımın en mutlu anı, çünkü artık bugüne kadar istediğim her şeye kavuşacağımı biliyorum dedi. Bense ona acıdığım için ağladım; başka ne yapabilirdim ki? Sonra bana beş yüz bini verdi, kahvaltı yaptık ve gitti. Oteldekilerden öğle yemeğinin odama getirilmesini istedim, odama döndüm ve yattım.

Tamamen tek başına uyanmak, tek başına banyo yapmak ve giyinmek ne kadar güzelmiş God. Evleneceğimiz zaman Mum, bayatlamamızı durdurmak için bir miktar zamanımızı birbirimizden ayrı geçirmeliyiz. Öğleden sonra meydanın ortasındaki bir parkta dolaşmaya gittim yeni arkadaşımı görmek umuduyla ve gördüm, uzaktan. Şemsiyemi salladım. Zıt yönlerden gelip boş bir banka oturduk. Adam nazik bir şekilde, "Yaptınız mı?" diye sordu.

Gülümsedim, başımı sallayarak onayladım ve "Benim adam nasıl gidiyor?" diye sordum.

"Ah, erkenden başladı ve bir saat içinde hepsini kaybetti. Olağanüstü sakinliğiyle hepimizi şaşırttı. O zamandan beri iki kez bankaya ve dört kez de telgraf bürosuna gitti... dedikodular böyle. Büyük Britanya dünyanın en büyük ve yoğun para pazarına sahip. Onun tekrar geleceğini ve tekrar aynı miktarda, ya da daha fazla parayı kaybedeceğini tahmin ediyoruz, bir iki saat içinde."

"Daha mutlu şeylerden konuşalım," dedim. "Aklınıza gelen bir şey var mı?"

"Pekala," dedi acı bir gülümsemeyle, "insan soyunun parlak geleceğinden konuşabiliriz; bundan bir yüzyıl sonrasında, bilimin, ticaretin ve kardeşçe demokrasinin hastalıkları, savaşı ve yoksulluğu ortadan kaldıracağı ve herkesin, bodrum katında iyi bir Alman diş hekiminin yönettiği parasız bir klinik bulunan hijyenik apartmanlarda yaşayacağı bir zamandan. Ama ben böyle bir gelecekte kendimi yitik hissederim. Eğer Tanrı benim dileklerimi dikkate aldıysa (ve belki de almıştır) beni saygınlıktan yoksun bir azatköle -işsiz bir uşak- anavatanının yenileşmesi için mücadele vermek yerine bir Alman parkında cesur bir İskoç kadınla sohbet etmeyi tercih edecek bir Rusya sevdalısı yapardı. Bu pek fazla bir şey olmayabilir ama bana yeter, ve bir tahtakurusu olmaktan iyidir. Gerçi tabii ki tahtakurularının da kendilerine has, benzersiz birer dünya görüşü vardır herhalde."

Ve insanların en çok neyi istediğinden, ve özgürlükten, ruhtan, Rus edebiyatından konuştuk; onun Polonyalılardan hoşlanmadığından çünkü kendisinden daha yoksul oldukları halde kendilerine beyefendi gibi davranılmasını istediklerinden, ve Fransızlardan hoşlanmadığından çünkü içeriği boş bir biçimlerinin olduğundan ve Polonyalılara sempati duyduklarından, ve Bay Astley'den ötürü İngilizleri sevdiğinden, ve kendisinin nasıl azatköle -zengin bir generalin çocuklarının öğretmeni- olduğundan ve bir kumarbaz olmasına yol açan acıklı maceralardan. O kadar içten ve açık sözlüydü ki Wedder'le sorunlarımdan biraz söz ettim ona. Biraz düşündükten sonra bana, Wedder konusunda yapabileceğim en iyi şeyin onu, memleketine geri dönmeye müsait hale gelinceye kadar bir Akdeniz gezisine götürmek olduğunu söyledi. Bineceğimiz gemi yolcu gemisi değil, yolcu da taşıyan bir yük gemisi olmalıydı.

"Öyle bir gemide kumar oynamak için pek olanak yoktur," dedi, "ve sosyal uyaranlar çok azdır. Eğer sizin dediğiniz gibi çok dinlenmeye ihtiyacı varsa bir Rus gemisi, bir İngiliz ya da... bir İskoç gemisinden daha iyi olabilir, çünkü diğer yolcuların merakı pek o kadar dedikoduya yol açmayacaktır."

Vedalaşırken, verdiği öğüt için öptüm onu. Benim öpücüğüm sanırım onu neşelendirdi.

Geri kalanları çabuk anlatacağım. Wedder otele meteliksiz dönüyor, Shakespearevari bir şekilde, "Olmak ya da olmamak" vesaire. Ona, be-

nimle bahse girdiği beş yüz sayesinde evlenme turuna ertesi gün de devam edebileceğimizi ve parayı kendisine geri vereceğimi söylüyorum. Ertesi gün otelin parasını ödüyor, istasyona gidiyoruz, bizim için İsviçre'ye bilet alıyor. Trenin gelmesine yarım saat olduğundan, bavullarla birlikte beni bayan bekleme salonuna yerleştiriyor, kendisinin dışarıda bir sigara içeceğini söylüyor. Tabii ki dosdoğru kumarhaneye sıvışıyor, her şeyi tekrar kazanmasını sağlayacak çabucak bir deneme yapıyor, ve her şeyi kaybediyor, sonra tekrar bana koşuyor Ophelia'nın tabutuna kapanan Hamlet gibi çıldırmış bir halde. Onu sakinleştirmek için tek yolun biraz rol yapmak -tiyatroda dedikleri gibi "duygu sömürüsü yapmak"- olduğunu fark ediyorum. Buz gibi bir yüz ifadesi ve inlermiş gibi çıkan boğuk, monoton bir sesle "Para yok mu?" diyorum, "İkimiz için para bulacağım."

"Nasıl? Nasıl?"

"Asla sorma. Burada bekle. İki saatliğine gideceğim. Daha sonraki trene bineriz."

Gidiyorum, küçük hoş bir kafe buluyorum ve dört fincan nefis çikolatanın ve sekiz Viyana pastasının keyfini çıkarıyorum. Sonra trajik bir bakış takınarak, tam tren saatinde geri dönüyorum. Kompartımanımız kalabalık. Onun fısıltıyla konuşma girişimlerini gözlerim açık uyuyarak duymazdan geliyorum. Sonraki dört gün boyunca, hatta kendisini nereye götürdüğümü söylemem için yalvardığında bile "Asla sorma!"dan başka hiçbir şey söylemiyorum. Perişan yüz ifadem ve boğuk sesim onda, zavallı herifin her tarafının tir tir titremediği ve sıcak ya da soğuk terlerle sırılsıklam olmadığı zamanlarda da kafasını meşgul eden, suçluluk duygusunun yarattığı nefis bir azaba yol açıyor, çünkü anti-letarji haplarının sonuncusunu da kullanmıştır ve yeni bir hap için çıldırmaktadır. Bu kesin öldürücü bir şey olur! Allahtan, öylesine hasta ki, ben kolundan tutup götürmedikçe hiçbir yere gidecek hali yok. Öylesine bağımlı halde ki saatlerce otelde bırakabiliyorum onu ve bu sürede birtakım düzenlemeler yapma fırsatı buluyorum. Trieste'deki bir gemi acentesinde, tam da azatkölenin tavsiye ettiği türden bir gemiyle yapacağımız yolculuk için kayıt yaptırıyorum. Geminin adını yazamıyorum, çünkü Rus alfabesi benim hiç bilmediğim bir şey ama kes kullan at dermiş gibi geliyor sanki kulağa.

Limana giden geniş ama kasvetli bir caddeden (yağmur yağıyor) giderken Wedder beni birden bir tütüncü dükkânının önünde durduruyor ve daha önce hiç duymadığım perişan bir sesle "Ah Bella," diyor, "gerçeği söyle bana! Uzun bir gemi yolculuğuna mı çıkıyoruz?"

"Evet."

"Lütfen, Bella!" (ve dizlerinin üzerine çöküp, içinden sular akan bir hendeğin içine düşüyor) "Lütfen bana biraz para ver de puro alayım! Lütfen! Tamamen tükendim artık."

Trajik maskeyi çıkarma vaktinin geldiğini görüyorum.

"Zavallı perişan Wedder," diyorum kalkmasına yardım ederek, "ne kadar puro istersen alacaksın. Bunun için para verebilirim."

"Bella," diye fısıldıyor yüzünü yüzüme yaklaştırarak, "o parayı nereden bulduğunu biliyorum. Şanlı zaferimi kazandığım gece seni baştan çıkarmaya çalışan o pis cüce Rus kumarbaza sattın kendini."

"Asla sorma.."

"Evet, benim için yaptın bunu. Neden? Ben pis kokan bir çöp, leş kokulu bir gübre yığını, bir bok numunesiyim. Sense Venüs, Magdalena, Minerva ve Hüzünlerimizin Kadını'nın hepsi bir araya toplanmış halisin... Bana dokunmaya nasıl katlanıyorsun?"

Ama dört dakika sonra, dişlerinin arasına sıkıştırılmış bir puroyla gayet neşeli görünüyordu.

Evet şimdi, Rus ticaret gemisinin bizi Odessa'ya nasıl getirdiğini biliyorsun. Gemiye bu bölgede çok bol olan pancar kargosu yüklenirken üç günümüzü burada geçiriyoruz. Wedder artık kıskanç bir adam değil. Benim tek başıma kıyıya çıkıp gitmeme pek aldırmıyor, fakat ona mümkün olduğunca çabuk döneyim diye yalvarıyor bana. Sonunda bu mektubu günü gününe yazar hale geldiğimden, herhalde bugün geri döneceğim.

* * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * *
* * * * * * * * *
* * * * * * *
* * * * *
* *

15
Odessa'dan İskenderiye'ye: Misyonerler

Ben bu dünyanın çok büyük olduğunu sanırdım ama dün karşılaştığım bir şey yüzünden bundan kuşkuya düştüm. Sabah hava güzeldi yine. Gemi Odessa'dan öğlen kalkacaktı. Wedder'le, kamaramızın dışında, onu çıkmaya ikna edebildiğim tek yer olan, iki hava bacasının arasındaki kuytu bir yerde oturuyorduk. Wedder bir Fransız İncil'i okuyordu, çünkü yolcu salonundaki diğer tüm kitaplar Rusçaydı. Şansına, Fransızca biliyor ve kitapla ikisi ayrılmaz halde şimdi. Bazı bölümleri tekrar tekrar okuyor, ardından uzun bir süre boşluğa bakıyor kaşlarını çatarak ve "Görüyorum" diye fısıldıyor. Ben Punch ya da The London Charivari adlı bir İngiliz sanat ve mizah dergisi okuyordum. Resimlerde her türden insan vardı. En çirkin ve komik olanlar İskoçlar, İrlandalılar, yabancılar, yoksullar, hizmetçiler, çok yakın zamana kadar yoksul olan zengin kişiler, kısa boylu adamlar, evde kalmış yaşlı kadınlar ve Sosyalistler. En çirkini de Sosyalistler; çok pis ve kıllı ve çökük yanaklılar; zamanlarını hep sokak köşelerinde diğer insanlara homurdanıp her şeyden şikâyet ederek geçiriyorlar sanki.

"Sosyalist nedir Duncan?" diye sordum.

"Dünyanın düzeltilmesi gerektiğini sanan aptallar."

"Neden? Dünyada bir bozukluk mu var?"

"Sosyalistler dünyayla bozuk; ve benim şeytanca şansımla."

"Sen bir keresinde bana şans cehaletin ciddileştirilmiş adıdır demiştin."

"İşkence etme bana Bell."

Benim ağzımı kapatmak istediğinde hep böyle der. Yavaş yavaş hareket eden büyük bulutlarla dolu gökte dönüp duran martıları seyrettim. Renkli bayraklı ve bacalı, direkli ve yelkenli gemilerle dolu devasa limana baktım. Limandaki güneş ışığı vurmuş vinçlere, balyalara, çalışan güçlü kuvvetli liman işçilerine ve ünıformalı zabitlere baktım. Tüm bunlar nasıl düzelecek diye düşündüm ama her şey yolunda gibi görünüyordu. Sonra yeniden Punch'a baktım ve niçin resimlerdeki bütün iyi giyinmiş İngilizler, eğer yeni zengin değillerse diğer herkesten daha yakışıklı ve diğerleri gibi komik değil diye düşündüm. Bu düşünceler yüksek sesli bağırtılar ve toynak sesleriyle kesildi birden. Dörtnala koşan üç at liman boyunca savrula savrula gelen tuhaf bir arabayı çekerek getirdi ve bizim geminin çıkış yolunda durdu. Punch'ta görüp de düşündüğüm iyi giyimli, yakışıklı adamlardan biri çıktı arabadan. Adam Rus denizcilerin ve zabitlerin yanından geçerek gemiye binerken neredeyse kahkahalarla gülecektim; adamın zayıf ve dimdik bedeni, sert yüzü, parlak silindir şapkası ve şık frakı öylesine komik bir şekilde İngilizvari görünüyordu ki.

Bell Baxter yeni kişilerle tanışmayı seviyor. Wedder bizim kamaranın dışında yemek yemezdi ve ben de geçen gece zavallı kocamın boynuna temiz bir peçete bağladım, akşam yemeği tepsisinin önüne oturttum ve yemek salonunun yolunu tuttum. Ben artık bu gemide herkesin tanıdığı bir tipim ve İngilizce konuşan yolcular hep benim masamdadır. Bu kez yalnız iki tane vardı. İkisi de Odessa'dan binmişti. Bir tanesi, Doktor Hooker denen, iriyarı, esmer yüzlü bir Amerikalı doktordu; diğeriyse o çok bariz İngiliz'di; Bay Astley! Çok heyecanlanmıştım. "Siz Lovel and Co adlı bir Londra firmasında mı çalışıyorsunuz?" diye sordum.

"Yönetim kurulundayım."

"Lord Pibroch'un akrabası mısınız?"

"Evet."

"Ne kadar harika! Ben sizin önemli bir arkadaşınızın arkadaşıyım; Alman kumarhanelerinde çok yoksul bir şekilde sürüklenip duran kısa boylu sevimli bir Rus kumarbaz; hapse bile girmiş, ama çok kötü bir şeyden ötürü değil. İşin tuhafı, onun adını bilmiyorum fakat o sizi en iyi dostu olarak görüyor çünkü siz ona çok büyük bir iyilik yapmışsınız."

Uzun bir duraklamadan sonra Bay Astley yavaş bir sesle "Sizin tanımladığınız kişinin arkadaşı olduğumu söyleyemem," dedi.

Çorba kaşığını alıp yemeğe başladı ve şaşırmış Bell Baxter da öyle yaptı. Doktor Hooker Çin'deki misyonerlik faaliyetiyle ilgili hikâyelerle beni neşelendirmeseydi yemeği sessizlik içinde yiyecektik. Yemeğin bitmesinden az önce, düşünceli bir şekilde kahvesini karıştıran Bay Astley "Ama," dedi, "söz ettiğiniz adamı tanıyorum. Eşim Rus'tur, bir Rus generalin kızı. Bir zamanlar, onun babasının evindeki bir hizmetkâra, küçük çocuklara bakan bir tür erkek bakıcıya yardımda bulunmuştum. Yıllar önceydi."

Onu suçlarcasına "O çok iyi bilge bir insan!" dedim. "Bana çok yardım etti ve karşılığında hiçbir kazanç sağlamadı, ve bütün İngilizleri sizden ötürü seviyor!"

"Ah."

"Oh!" ya da "Ee?" deseydi ondan nefret etmeyecektim ama "Ah" dedi, sanki dünyadaki herkesten daha çok şey biliyormuş, o kadar çok şey biliyormuş ki konuşmak gereksizmiş gibi. Azatköle onun utangaç olduğunu söylemişti. Bence geri zekalı ve soğuk biri. Şişirilince, bir kadının ihtiyaç duyduğu bütün gerçek ısıyı verir duruma getirilen sıcak sıcak Wedder'ıma koşa koşa geri döndüğüme sevindim. Fakat endişelenme Mum. Senin kravat iğnen Bell'in yolculuk kıyafetinin yakasında parıldıyor hâlâ.

* * * * * * * * * * * * * * *

Ama Bay Astley'in aksine, Dr. H. beni her gördüğünde memnun oluyor. O sadece ilahiyat değil ayrıca da tıp doktoru ve bugün ondan, artık rengi sapsarı olmamasına ve titrememesine rağmen hâlâ hasta bir adam gibi davranan Wedder'e bir bakmasını istedim. Muayene sırasında kamaranın dışında fakat kapının yakınında durdum ve Dr. H.'nin şefkatli, gürleyen sesinin (sanırım) Wedder'in kısa yanıtlarıyla kesildiğini duydum ve sonunda Wedder bağırmaya başladı. Dr. H., dışarı çıkınca Wedder'in hastalığının fiziksel olmadığını söyledi.

"Kefaret doktrini konusunda," dedi bana, "ve Cehennemin kaçınılmazlığı konusunda kendisiyle uzlaşmazlığa düştük; benim gereğinden fazla liberal olduğum kanısında. Fakat onun asıl sorunu din değil. Tar-

tışmayı reddettiği, çok acı veren yeni bir anıyı kafasından uzaklaştırmak için kullanıyor dini. Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?"

Ona, zavallının bir Alman kumarhanesinde kendini aptal durumuna düşürdüğünü söyledim.

"Eğer hepsi bu kadarsa," dedi Dr. H. "bırakın iyi zamanlarında daha iyi olan kendine küssün. Onu sevgiyle tedavi edin, ama kendi güzel çiçeğinizi de neşeli sosyal yaşantılardan yoksun bırakarak çürütmeyin. Dama biliyor musunuz? Hayır mı? İzin verin öğreteyim size."

Muhteşem bir adam o.

* * * * * * * * * * * * * * *

Sevgili God, ateşli Byron'un âşık olduğu ve şarkı söylediği Yunan adalarının arasından geçiyoruz yeniden ve burada genç kızların göğüslerinin artık köleleri emzirmediğine çok memnunum ve az önce yaptığım muhteşem bir kahvaltıda Dr. H. ile Bay A. çok kötü bir şekilde tartıştılar ve tartışmayı başlatan Bay Astley! Hepimiz hayret içinde kaldık. Adam iki gündür bizimle birlikte yemek yiyor ama "Günaydın", "İyi günler", "İyi akşamlar"dan başka laf etmiyordu ve biz de sanki o yokmuş gibi sohbet eder olduk. Amerikalı arkadaşım bu sabah bana, Çinlilerin kafataslarının ufak olması yüzünden İngilizceyi zor öğrendiklerini söylüyordu ki Bay Astley "Çince öğrenmek size kolay mı geliyor Bay Hooker?" diye sordu.

"Sir," dedi Dr. H. dönüp ona, "ben Çin'e Konfüçyüs ve Lao-tse'nin dilini öğrenmek için gitmedim. On beş yıldır bir Amerikan İncil dernekleri federasyonuna hizmet ediyorum ve bu kurum -bizim ticaret odalarımızın ve Birleşik Devletler hükümetinin de yardımıyla- bana, Pekinlilere Hıristiyan Kutsal Kitabının dilini ve inancını öğretmek için maaş veriyor. Bu amaçla, yoksul amelelerin kullandığı çok basit bir jargonu (siz buna pidgin dili diyorsunuz) karmaşık Mandarin dilinden daha yararlı buldum."*

Bay Astley yavaş bir sesle "Sizin kıtanızı ilk sömürgeleştiren İspanyollara göre de, Hıristiyan inancının ve Kutsal Kitabının dili Latincedir" dedi.

"Benim telkin ettiğim ve yerine getirmeye çalıştığım dinin simgeleri," dedi Dr. H., "Musa ve İsa tarafından, Roma imparatorlarının bu dini alıp da dünyevi krallığın gereksiz ihtişamıyla süslemesinden çok önce telkin edilmişti."

* Uzakdoğu'da kullanılan, İngilizceden bozma karışık bir dil. (ç. n.)

"Ah."

"Bay Astley Sir!" dedi Dr. H. sert bir şekilde, "Basit bir soru ve imalı bir yorumla benim ağzımdan bir inanç ikrarı aldınız. Ben de sizden aynı şeyi isteyeyim. Siz İsa'yı yüreğinize kişisel kurtarıcınız olarak davet ettiniz mi? Yoksa siz bir Roma Katoliği misiniz? Ya da papası Kraliçe Victoria olan İngiliz Resmî Kilisesini destekliyor musunuz?"

"Ben İngiltere'deyken," dedi Bay Astley yavaş bir sesle, "İngiliz Kilisesini desteklerim. İngiltere'nin stabil halde kalmasını sağlıyor. Aynı nedenle, İskoçya'da İskoç Kilisesini, Hindistan'da Hinduizmi, Mısır'da Müslümanlığı desteklerim. Biz yerel dinlere karşı çıksaydık Britanya İmparatorluğu yerkürenin dörtte birine hükmedemezdi. Hükümetimiz İrlanda'da Katolikliği resmî din yapsaydı şimdi bu sorunlu koloniyi Katolik rahiplerin yardımıyla kolayca denetiminde tutardı, her ne kadar Ulsterliler de tabii ki bir köşeyi kapmak isteyeceklerse de."

"Bay Astley siz ateistlerden de betersiniz," dedi Dr. H. ciddi bir şekilde. "Ateistlerin hiç olmazsa, neye inanmadığı konusunda güçlü bir kanısı vardır. Siz hiçbir şeye sağlam ya da sabit bir şekilde inanmıyorsunuz. Siz zamana göre değişen birisiniz; inançsız birisiniz."

"Pek inançsız değilim," diye mırıldandı Bay Astley. "Ben Malthusçuyum; Malthus'un Kutsal Kitabına inanıyorum."

"Sanıyorum Malthus, İngiliz Kilisesinden, nüfusun artmasıyla kafayı bozmuş bir rahipti. Söyler misiniz bana, yeni bir din mi kurdu?"

"Hayır, yeni bir inanç. Dinlerde cemaatler, vaizler, dualar, ilahiler, özel binalar ya da kurallar ya da ritüeller vardır. Benim Malthusçuluk türünde bunlar yok."

"Sizin türünüz mü, Bay Astley? Çok var mı bunlardan?"

"Evet. Bütün sistemler gücünü alt bölümlerle gösterir; Hıristiyanlık, örneğin."

"Touché!" dedi Dr. H. kıkırdayarak. "Sizinle kılıç oynamak bir zevk. Ve şimdi Sir, sizin Malthusçuluk mezhebini lütfen anlatın bana. Beni bu dine döndürün!"

"Olduğunuz gibi kalın daha iyi Dr. Hooker. Benim inancım yoksullara, hastalara, zalimce kullanılmışlara ve ölüm noktasına gelmişlere teselli vermez. Onu yaymak gibi bir isteğim de yok."

"Umudun ve hayır işlemenin olmadığı bir inanç ha?" diye bağırdı Dr. H. "Öyleyse bunu silkip atın üstünüzden Bay Astley, çünkü damarlarınızdaki kanı dondurmuş belli ki! Atın onu denize. Bir ağırlık bağlayıp atın gemiden. Yüreğinizi ısıtacak, sizi diğer insan kardeşlerinize bağlayacak ve hepimize altın bir gelecek gösterecek bir inanç edinin."

"Sarhoş edici sıvılardan hoşlanmam. Acı gerçeği tercih ederim."

"Bay Astley, görüyorum ki siz, maddi dünyayı, içine giren duygulu yürekleri ve gören akılları yokeden acımasız bir makine sanan o hüzünlü modern ruhlardansınız. Düşünün, İsa'nın ciğerinin hakkı için, yanılıyor olabilirsiniz! Muhteşem bir şekilde değişen evrenimiz bizimki gibi beyinleri ve yürekleri yeşertebilir miydi Her Şeyin Yaratıcısı onları bu gezegen için tasarlamasaydı, bu gezegeni onlar için, ve her şeyi Kendisi için tasarlamasaydı!"

"Sizin bu, dünyanın Tanrının kendi tüketimi için insan sebzeler yetiştirdiği bir yer olduğu yolundaki görüşünüz bir pazar bahçıvanına cazip gelebilir Dr. Hooker," dedi Bay Astley, "bana değil. Ben bir işadamıyım. Sizin bir inancınız var mı Bayan Wedderburn?"

"Bunun God'la bir ilgisi var mı?" diye sordum benimle konuşmuş olmasına sevinerek.

"Elbette Bayan Wedderburn," diye bağırdı Doktor H., "çoğu kişiye göre böyledir, her ne kadar Bay Astley'e göre böyle değilse de. Fakat o da Tanrının çocuğu, her ne kadar kendisi kabul etmiyorsa da; ama siz özellikle öylesiniz. Temiz yüzünüzde parıldayan inanç, umut ve iyilik doğruluyor bunu. Lütfen söyleyin bize Bayan Wedderburn, Mekânı Gökler Babamızı nasıl hissediyorsunuz?"

Azatköleyle Alman parkında yaptığım gevezelikten beri kimseyle büyük muazzam sıradan tuhaf şeyler hakkında konuşma fırsatım olmadı çünkü Wedder bunları bir işkence gibi görüyor. Ve şimdi bu iki zeki adam benden HER ŞEY hakkında konuşmamı istiyordu! Ağzımdan şu laflar yuvarlandı:

"Benim o Tanrı hakkında bildiğim tek şey," dedim, "kendi God'umun, koruyucumun, Godwin Baxter'ın bana söyledikleridir. O bana dedi ki, Tanrı her şey için elverişli bir isimdir: Sizin silindir şapkanız ve rüyalarınız Bay Astley, gökyüzü gemiler Bonnie Banks o' Loch Lomond bortsch ben erimiş lav zaman fikirler boğmaca evlenme neşesinin esrimeleri beyaz tav-

şanım Flopsy VE yaşadığı kulübe; her sözlükte ve bugüne kadar var olmuş ya da var olabilecek her kitapta bir isim verilmiş her şey tanrıya bir şey ekler. Ama tanrının en büyük parçası harekettir, çünkü her şeyi boyuna karıştırıp yeni şeyler yapar. Hareket ölü köpekleri kurtçuklara ve papatyalara döndürür ve un tereyağı şeker bir yumurta ve bir servis kaşığı sütü Abernethy bisküvilerine, ve spermatozoa ve ovaryumları da büyüyüp bebek olan balığımsı küçük bitkilere döndürür eğer durdurmak için önlem almazsak. Ve hareket, katı cisimler canlı bedenlere ya da canlı bedenler birbirine çarptığı zaman acıya yol açar, yani yaşamın bizi yıpratıp tüketmesinden önce bir şey tarafından çarpılıp ölmemizi önlemek için bizim yaratılmış geliştirilmiş evrimleşmiş kazanılmış tasarlanmış olgunlaşmış sahiplenilmiş ve büyümüş gözlerimiz ve beyinlerimiz vardır bir çarpmanın geldiğini görmemizi ve kaçınmamızı sağlar. Ve bütün bu tanrısal çerçöp ne kadar da güzel çalışıyor! Üç gün önce Odessa limanını düzeltmeyi düşündüm ama nereden başlayacağımı bilemedim. Her şeyin her zaman böyle olmadığını biliyorum. Ben Pompei'nin Son Günleri'ni ve Tom Amcanın Kulübesini ve Uğultulu Tepeler'i okudum ve tarihin iğrençliklerle dolu olduğunu biliyorum, ama tarih tamamen geçmişte kalmış ve bugünlerde kimse başkalarına karşı zalim değil, kumarhanelere gittiklerinde bazen aptal oluyorlar sadece. Punch diyor ki sadece tembeller işsizdir yani çok yoksullar yoksul olmanın keyfini çıkarmalıdır. Üstelik onların komik olma gibi bir tesellisi var. Elbette bazen kötü kazaların olduğunu biliyorum, ama hayat devam ediyor. Annemle babam bir tren kazasında öldü ama ben onları hatırlamıyorum ve pek ağlamıyorum bile. Neyse, herhalde yaşlıydılar, yani yıpranıp tükenmeye yakındılar. Bir bebek kaybettiğim söylendi başka bir yerde, ama küçük kızıma bakıldığını biliyorum. Benim koruyucum hasta köpeklere ve kedilere parasız bakıyor yani kayıp bir küçük kız da sağ salim olsa gerek. Siz hangi acı gerçekten söz ediyordunuz Bay Astley?"

Ben konuşurken acayip bir şey oldu. İki adam da gözlerini dikmiş benim yüzüme dikkatle daha dikkatle çok daha dikkatle bakıyorlardı, ama Bay Astley eğilerek yaklaştı yaklaştı ve bunu yaparken Dr. H. geriye doğru eğilerek gittikçe daha çok uzaklaştı. Ama ben konuşmamı bitirince Bay Astley cevap vermedi, ve Dr H. yavaş bir sesle "Çocuğum," dedi, "sen Tanrının Kutsal Kitabını hiç okumadın mı?"

"Ben kimsenin çocuğu değilim!" dedim ona sert bir sesle, fakat o zaman amnezi konusunu açıklamam gerekti tabii. Bunu yaptığımda Dr. H. "Ama ço!. . .Bayan Wedderburn," dedi, "kocanız dindar bir Hıristiyana benziyor. Size hiç dinî bilgi vermedi mi?"

Zavallı Wedder'in İncilci kesildiğinden beridir ağzından pek bir laf duymaz olduğumu söyledim ona. Dr. H. bana hiç konuşmadan baktı baktı sonunda Bay Astley tuhaf bir sesle "Dr. Hooker," dedi, "Bayan Wedderburn'e ilk günah ve dünyevi suçların ebedi cezası doktrinlerini öğretmeye niyetiniz var mı?"

"Yok Sir," dedi Dr. Hooker sertçe.

"Bayan Wedderburn," dedi Bay Astley, "sizin koruyucunuzun evren konusundaki açıklaması ikimizin de pek itiraz edemeyeceği bir şeydir. Ama benim söz ettiğim acı gerçek istatistiksel bir şey; siyasal ekonominin bir ayrıntısı. Buna bir inanç derken şaka yapıyordum; Dr. Hooker'ı kızdırmak için söyledim bunu. Ben sakin bir adamım ve onun Amerikalı taşkınlığı sinirimi bozdu. Fakat ikimiz de sizin dünyayı güzel ve mutlu bir yer olarak görmenize sevindik."

"El sıkışalım" dedi Dr. H. sakin bir şekilde, ve elini uzattı, ve Bay Astley onun elini sıktı.

"Siz iki beyefendinin dost olduğunu görmek hoşuma gitti," dedim onlara, "fakat ikinizin işbirliği yaparak benden bir şeyi gizlediğinizi hissediyorum ve bunun ne olduğunu bulacağım. Güvertede bir yürüyüş yapalım mı?"

Ve güvertede yürüdüm onlarla. Güzel bir sabah. Şimdi benim Wedder'le bizim kamarada bir öğle yemeği yiyeceğim ve peşinden de sarılıp yatmayla geçen bir ikindi gelecek. Merak ediyorum, Dr. H. ve Bay A. ne konuşacaklar acaba bugün akşam yemeğinde?

* * * * * * * * * * * * * * *

"Sizi Odessa'ya getiren şey nedir Astley?"

"Pancar, Dr. Hooker. Firmam şekerkamışı şekeri üretip satıyor fakat Alman pancar şekeri bunun fiyatını düşürebilir eğer Alman ürünüyle rekabet etmezsek. Ama Britanya köylüleri şeker pancarı ekmek istemiyor; başka kök sebze mahsullerinden daha çok kazanıyorlar. Almanların

önünü kesmek için, şeker pancarını Avrupa'ya değil Asya'ya has ücretlerle çalışan çiftçilerden almamız lazım ve Rusya'ya bu nedenle geldim. Ayrıca bize, uluslararası denizcilik hatlarına bağlı bir liman lazım ve Odessa'ya da bu nedenle geldim."

"Yani İngiliz Aslanı Rus Ayısıyla ticari bağlantılar mı kuruyor?"

"Bunu söylemek için çok erken Dr. Hooker. Ruslar bir şeker fabrikası kurmamız için bize çok uygun koşullarda arazi ve işçilik sunuyor, ama toprak ve iklim şekerpancarı için çok uygun olmayabilir. Sizi Odessa'ya getiren nedir? Sizin İncil dernekleri federasyonu Rus Ortodoks Kilisesi cemaatini dininden döndürmeyi mi planlıyor?"

"Yo. Asıl gerçek, ben misyonerlikten emekli oldum. On beş yıl önce Çin'e normal Pasifik hattının gemisiyle gelmiştim. Vatanım olan Özgürlükler Ülkesine dönerken, bulabileceğim en güzel ve dolambaçlı rotayı takip ediyorum."

"Siyam, Hindistan, Afganistan mı?"

"Tam öyle değil."

"Dış Moğolistan ve Türkistan ya da Sibirya rotaları da hiç güzel yolculuklar değildir Dr. Hooker. Yolun çoğunda silahlı bir refakatçi gerekir size. Bunun parasını Birleşik Devletler hükümeti mi verdi yoksa Amerikan ticaret odaları mı?"

"Siz derin ve tehlikeli bir adamsınız Astley!" dedi Dr. Hooker biraz kıkırdayarak. "Sizin türünüzden tek bir İngiliz'le karşı karşıya kalmaktansa on tane kurnaz doğulu despotla karşılaşmayı tercih ederim. Evet, uzak görüşlü birkaç Amerikan yurttaşı benden Orta Asya'nın, dünyanın en büyük sahipsiz kâfirlik lağımının bazı yönlerini bildirmemi istedi. Bizi suçlayabilir misiniz? Britanya gezegenin geri kalanını koparıp aldı. İki yıldan az bir zaman önce Mısır'ı Fransızlardan -ve Mısırlılardan- kaptınız."

"Onların kanalı bize gerekli. Bunun için para verdik."

"İskenderiye'yi, bundan sonra uğrayacağımız limanı da bombaladınız."

"O kenti bize karşı silahlandırıyorlardı ve onların kanalı bizim için gerekliydi."

"Ve şimdi Britanya birlikleri Sudan'da Dervişlerle savaşıyor."

"Yerlileri kendi kendini yönetmeye sevk eden dinlere hoşgörülü davranamayız. Muhtariyet, ticareti ve kanaldan kolayca geçişimizi rahatsız eder."

Bir laf etti Bell Baxter: "Yerliler ne demektir Bay Astley?"

Bir şeyler öğrenmek umuduyla sessiz kalmıştım ama "önünü kesmek", "bazı yönlerini bildirmek", "sahipsiz kâfirlik", "gezegeni koparıp almak", "Mısır'ı kapmak", "muhtariyet", "ticareti rahatsız etmek" benim için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Ama "yerliler" insanlar gibi bir şeydi sanki.

"Yerliler," dedi Bay Astley dikkatli bir şekilde, "doğdukları topraklarda yaşayan ve buraları terk etmek istemeyen insanlardır. İngilizlerin çoğu yerliler olarak nitelenemez çünkü bizde başka insanların topraklarını tercih etme gibi romantik bir özellik vardır, her ne kadar kendi eski okullarımıza ve sınıf arkadaşlarımıza, taburlarımıza ve şirketlerimize çok sadık olsak da. Hatta bazıları, çok bencil bir ihtiyar kadın olan Kraliçe'ye bile bağlılık hissedebilir."

"Britanyalı yerliler yok mu?"

"Galler'de, İrlanda'da ve İskoçya'da belki. İngiltere'de de bir çiftçiler, çiftlik hizmetkârları, ev işçileri vesaire sınıfımız var, ama toprak sahipleri ve kent sakinlerine göre bunlar atlar ve köpekler gibi yararlı hayvanlardır."

"Peki Britanya askerleri niçin Mısırlı yerlilerle savaşıyor? Ben bundan hiçbir şey anlamıyorum."

"Bundan hiçbir şey anlamamanıza sevindim Bayan Wedderburn. Siyaset, lağım çukurlarının doldurulması ve boşaltılması gibi pis bir iştir ve kadınların bundan uzak tutulması gerekir. Daha temiz şeylerden konuşalım Dr. Hooker."

"Burada durun Astley!" dedi Dr. Hooker sertçe. "Birleşik Devletler'de biz kadınların entelektüelliğine ve eğitimine çok önem veririz. Ben Bayan Wedderburn'e dünya denen gezegenin tüm siyasi durumunu birkaç kelimeyle anlatabilirim ve gerek onun kadınca güdülerini, gerekse sizin vatanseverce güdülerinizi bir an bile yaralamadan yapabilirim bunu. Devam edebilir miyim?"

"Eğer Bayan Wedderburn ilgi duyuyorsa ve kahvemle birlikte bir puro içmeme izin verecekse ben de ilgilenebilirim."

Elbette bu ikisine de "evet" dedim. Bunun üzerine Bay A. puro kutusunu Dr. H.'ye uzattı, Dr. H. teşekkür etti, bir tane seçti, kokladı, mükemmel olduğunu söyledi, ucunu koparıp attı, yaktı, sonra puroyu tamamen unuttu, çünkü konuşması çok heyecanlıydı.

"Bayan Wedderburn bu sabah kahvaltıda dünyanın, eski kötü günlere göre ne kadar iyi olduğundan söz etti. Haklıydı, peki niçin? Çünkü kendisinin ve benim ve Bay Astley'in ait olduğu Anglosakson ırkı dünyayı kontrol etmeye başladı ve bizler bugüne kadar varolmuş en akıllı ve kibar ve en maceracı ve en hakiki Hıristiyan ve en çalışkan ve en özgür ve demokrat insanlarız. Üstün erdemlerimizle gururlanmamalıyız. Tanrı bunu, bize diğer herkesten daha büyük beyinler vererek yaptı ve böylece, kötü hayvansal dürtülerimizi kontrol etmek bize daha kolay geliyor. Bu demektir ki, Çinliler, Hindular, Zenciler ve Kızılderililerle kıyaslandığında -evet, hatta Latinler ve Yahudilerle de kıyaslandığında- bizler, okulun varolduğunu bilmek istemeyen çocuklarla dolu bir oyun sahasındaki öğretmenler gibiyiz. Onlara bunu öğretmek niçin görevimiz? Anlatayım size.

Çocuklar ya da çocuksu kişiler kendi başlarına bırakılırsa güçlüler diğerlerinden üstün gelir ve onlara zulmeder. Çin'de yasal işkence bir yol kenarı gösterisidir. Dul Hindu kadınlar kocalarının cesediyle beraber yakılır. Siyah insanlar birbirini yer. Araplar ve Yahudiler çocuklarının edep yerlerine ağza alınmaz şeyler yapar. Konuşkan Fransızlar kanlı devrimlere katılır, kaygısız İtalyanlar cinayet işleyen gizli derneklere girer, İspanyol Engizisyonunu hepimiz biliyoruz. Hatta ırk olarak bize en yakın olan Almanlar bile hayvani şiddette orkestra müziğine ve kılıç düellolarına meraklıdır. Tanrı Anglosakson ırkını tüm bunları durdurmak için yarattı ve biz de durduracağız.

Ama biz insanları birdenbire, her yerde düzeltemeyiz. Aşağı ırkın zorba hükümdarları bizim onların yerine geçmemizden hiç hoşlanmaz, yani onlara mantığı öğretmek için her şeyden önce bunları yenmemiz gerekir. Silahlarımız ve makineli tüfeklerimiz ve demir zırhlı savaş gemilerimiz ve üstün askersel disiplinimiz onları daima yenmemizi sağlıyor, ama bu süreç vakit alıyor. Anglosaksonlar küçücük Britanya adasındaki karargâhlarından, iki yüzyıldan birazcık fazla bir zamanda gezegenin dörtte birinden fazlasını fethetti. Fakat Atlantik'in batısında başka, daha büyük bir Anglosakson ulus kendi gücünü hissetmeye başlıyor ve kollarını uzatıyor; Birleşik Devletler! Yirminci yüzyıl bitmeden, Birleşik Devletler'in gezegenin tümüne hâkim olacağından kim kuşku duyabilir? Siz bundan kuşku duyuyor musunuz Astley?"

"Tahmin ettiğiniz şey mümkündür," dedi Bay A., "eğer boyun eğmiş ırklar bizden bir şey öğrenmezse. Ama Japonlar akıllı öğrenciler, ve Almanya'nın sanayi gücü neredeyse Britanya'yı geçti"

"Siz Prusyalıları halledin ve Nipponları bize bırakın, çünkü bizim okulumuzda öğrenciler asla hoca olamaz; küçük kafatasları engel olur buna. Alman kafatasının sizinkiyle ve benimkiyle aynı büyüklükte olduğunu kabul ediyorum, fakat esnekliği yok. Varmak istediğim nokta şudur Bayan Wedderburn. Dünya tamamen uygarlaşıncaya kadar bir yüzyıl daha dövüşmekle geçecek, ama dövüşmek savaşmak olarak görülmemeli. Britanya Mısır'ı işgal ettiğinde—Birleşik Devletler Meksika'ya ya da Küba'ya girdiğinde—yerlilere zarar vermiyor, onların asayişini sağlıyor ve uygarlaştırıyor. Evet, Anglosakson polis gücünün dünyayı zorbalardan kurtarması bir yüzyıl sürebilir, ama başaracağız bunu. Fakat 2000 yılına gelindiğinde Çinli fincan yapıcılar, Hintli inci dalgıçları, İranlı halı dokuyucular, Yahudi terziler, İtalyan opera şarkıcıları vesaire nihayet işlerini huzurlu ve başarılı bir şekilde yapacak, çünkü Anglosakson yasaları nihayet, dünyanın uysallara miras kalmasını sağlayacak."

Uzun bir sessizlik oldu ve bu sürede Dr. H. heyecanlı bir şekilde bir bana bir Bay Astley'e sonra yine bana, ama daha ziyade Bay Astley'e baktı ve sonunda Bay Astley "Ah" dedi.

Dr. H. sert bir şekilde "Sir," dedi, "benim öngörüme katılıyor musunuz?"

"Bayan Wedderburn'ün hoşuna gittiyse evet."

Bu akıllı adamların ikisi de dikkatle bana bakıyordu. Birden beni sıcak bastı, ellerime bakınca kızardığımı gördüm. Şaşkın bir şekilde, "Söylediğiniz bir şey beni şaşırttı Dr. Hooker," dedim. "Beyinli kişilere kötü hayvansal güdülerini kontrol etmenin daha kolay geldiğini söylediniz. Ben birçok hayvan gördüm ve onlarla oynadım, ama hiçbiri bana kötülük yapmadı. Bacağı kırık bir dişi köpek ben onun alçısını takarken hırlayıp ısırdı ama bu da sadece, canını yaktığım içindi. Kendini daha iyi hissedince bana bir ahbap gibi davrandı. Kötü hayvanlar çok var mı?"

"Kötü hayvan YOKTUR," dedi Dr. Hooker sıcak bir tavırla, "ve bu konuda benim yanlışımı düzeltmekte haklısınız. Bunu başka bir şekilde izah edeyim. İnsanoğlunda, biri yüksek ve biri alçak olmak üzere iki tabiat

vardır. Yüksek tabiat temiz, güzel şeyleri sever; aşağı tabiatsa pis, çirkin şeyleri. Siz iyi yetişmiş bir genç hanımefendisiniz ve sizde hiçbir aşağı güdü yok. Siz kendi cinsinize ve sınıfınıza uygun, sizi insanların pisliğinden ve sefaletinden kaynaklanan onur kırıcı görüntülerden koruyan Anglosakson bir eğitim aldınız. Nitelikli bir polis gücünün, suçluları, işsizleri ve diğer düzetilmez derecede pis yaratıkları soylu tabiatların, Anglosakson tabiatların yaşadığı yerlerden uzak tuttuğu Britanya'dan geldiniz siz. Britanya'da aşağı sınıfın çoğunlukla İrlandalılardan oluştuğunu duydum."

Ben hiddetli bir tavırla "Ben bir dünya kadınıyım Dr. Hooker," dedim. "Koruyucum beni geçirdiğim kazadan iyileşirken dünyanın her tarafına götürdü. Her türden insan gördüm ve bazıları yırtık ayakkabılar ve yamalı ceketler ve pis çamaşırlar giyiyordu, tıpkı Punch'ta güldüğümüz yoksullar gibi. Ama hiçbiri sizin iddia ettiğiniz kadar iğrenç değildi."

"Çin'de ve Afrika'da bulundunuz mu?"

"Bazı kısımlarında. Kahire'ye, Mısır'a gittim."

"Peki bahşiş diyerek ağlayan felahını gördünüz mü?"

"Konuyu değiştirin Hooker!" dedi Bay Astley sertçe, ama ben bırakmadım. "God beni Piramitleri görmeye götürdüğü gün otelimizden bir kalabalığın orasında çıktık. Bazı kişiler kalabalığın dışından aaa-ee, aaaee diye birtakım sözler söyleyerek bağırıyordu ama ben onları görmedim. Bahşiş ne demektir Dr. Hooker? O zamanlar hiç sormamıştım."

"Yarın İskenderiye'de benimle birlikte gemiden inerseniz bunun ne demek olduğunu size on beş dakikada ya da daha kısa bir sürede gösteririm. Görüntü sizi şok edecek ama çok şey öğretecek. Bunları gördüğünüz zaman anlayacağınız üç şey var: Günahkâr insan hayvanın doğuştan gelen ahlak bozukluğu; İsa'nın günahlarımız için neden öldüğü; Tanrının Anglosakson soyunu dünyayı neden ateş ve kılıçla kurtarmak için gönderdiği."

"Sözünüzü tutmadınız Hooker," dedi Bay Astley soğuk bir şekilde. "Pazarlığımıza uymadınız."

"Bunun için üzgünüm ama memnunum da Astley!" diye bağırdı Dr. H. (ve ben Mum'un bana evlenme teklif etmesinden ve Wedder'in rulette kazanmasından beri hiçbir adamın böyle heyecanlandığını görmemiştim). "Bayan Wedderburn'ün söyledikleri, kendisinin geçirdiği tren kazasının

korkunç etkilerinden kurtulmuş olduğunu gösteriyor. Çok eskiden kalan anılarını yeniden kazanamamışsa da konuşması sizinki ve benimki kadar net ve mantıklı bir aklı gösteriyor ama biz ona çok istediği bilgileri vermezsek, erken gelişmiş bir çocuğun aklı gibi kalacak. Siz İngilizler kadınlarınızı bu durumda tutmayı tercih ediyor olabilirsiniz fakat Amerikan Batısında biz kadınlarımız eşit partnerler olsun isteriz. İskenderiye'nin çirkin tarafını görme davetimi kabul ediyor musunuz Bayan Wedderburn? Kocanızı da gelmeye razı edebilirsiniz belki."

"Zavallı kocam gelse de gelmese de kabul ediyorum," dedim ona korkunç bir heyecan duyarak.

"Siz de gelin Astley," dedi Dr. H. "Ortak bir Anglo-Amerikan eskort sağlayalım zarif arkadaşımıza."

Bay A. dalgın görünüşlü bir duman üfledi, omuzlarını kaldırdı ve "Öyle olsun," dedi.

Masadan hemen kalktım. Duyduğum tüm bu yeni ve tuhaf şeyler hakkında düşünmek için sükûnete ihtiyacım vardı. Belki de suç benim çatlak kellemdedir ama Dr. H.'nin bana, Anglosaksonların ateş ve kılıçla tedavi etmediği dünyada bir sorun olmadığını anlatmasından beri kendimi pek eskisi kadar mutlu hissetmiyorum. Bugüne kadar, gördüğüm herkesin aynı sevecen ailenin birer parçası olduğunu sanıyordum, canı yanan biri bizim ısıran dişi köpek gibi davransa da. Niçin bana siyaset öğretmedin God?

* * * * * * * * * * * * * *

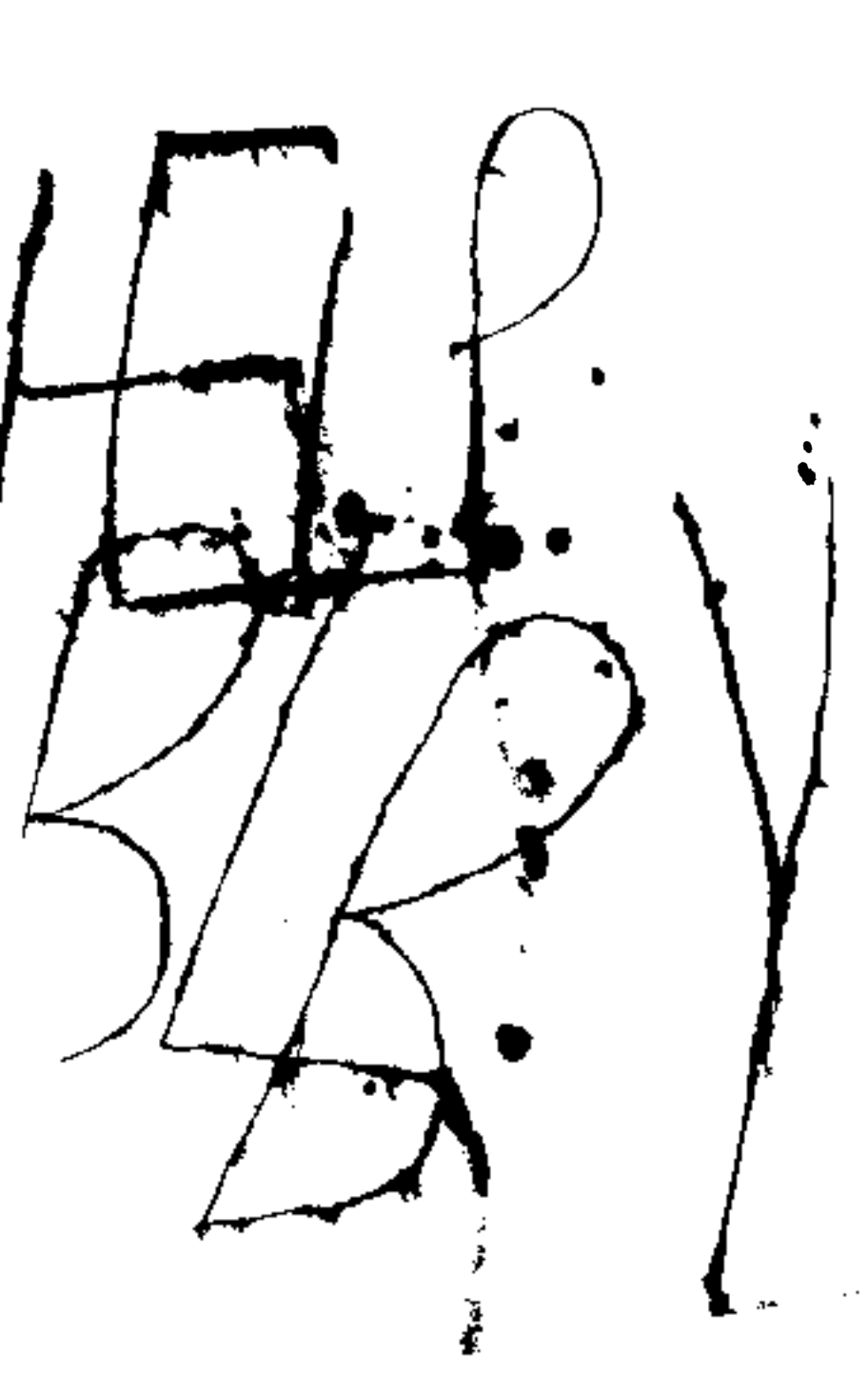
Bu noktada Baxter'ın sesi duraklayıp kesildi ve çok derinden gelen bir duyguyu bastırmak için çaba harcadığını gördüm. "Bundan sonraki altı sayfayı kendin oku" dedi ve bana verdi. Bu sayfaları bana verildiği gibi veriyorum burada: ≥ ≥ ≥

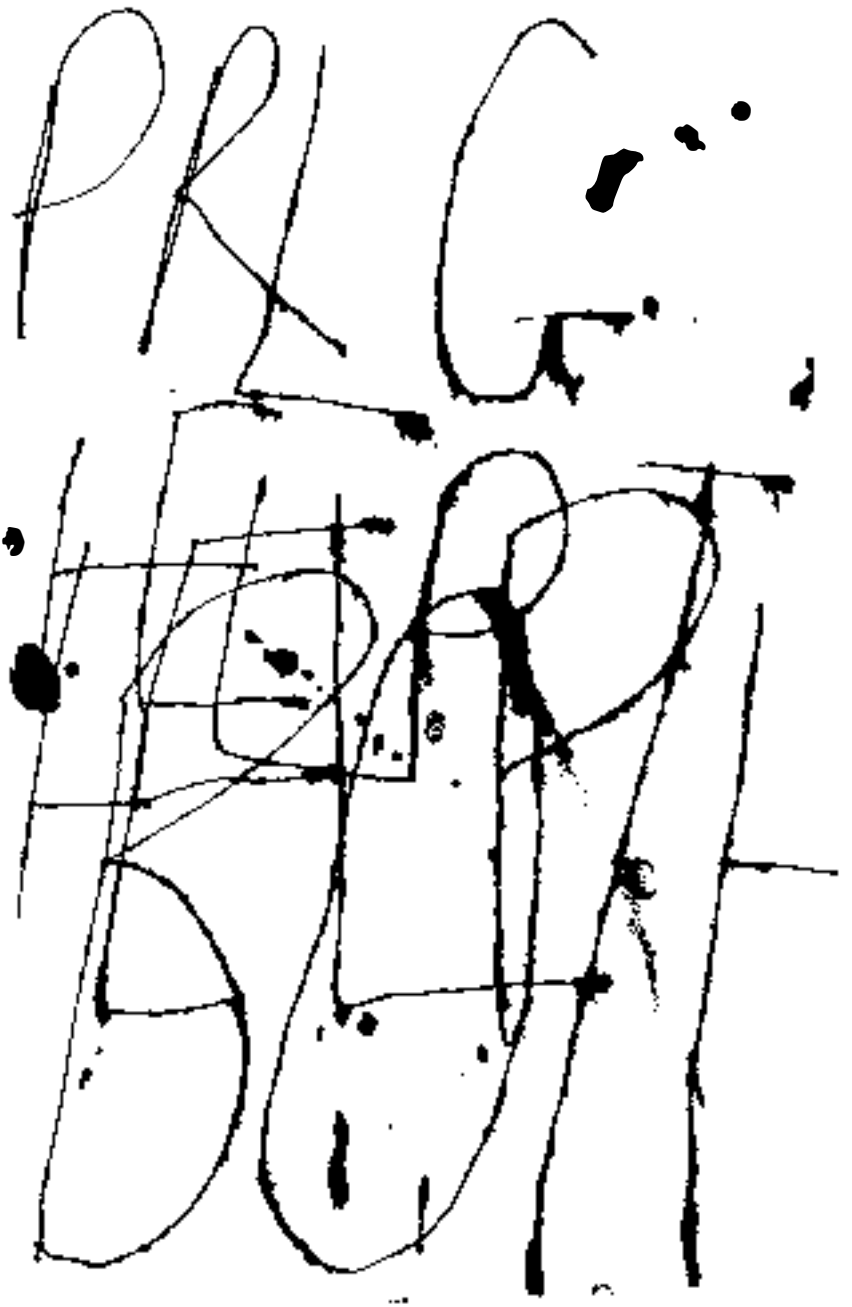
Bu sayfalar, gözyaşlarından kaynaklanan bulanıklık lekelerinin aynısını yeniden üreten, ama genellikle kağıdı delip geçen dolmakalem darbelerinin basınç izlerini göstermeyen bir foto-gravür işlemiyle basıldı.

cyooring with fir and sord. Bee
now I thot evray wun I met woz
part ov the saym frendlay famil
eeven when a Hart wun acted
lic owr snapish bitch. Whi did
yoo not teech mee politics God?

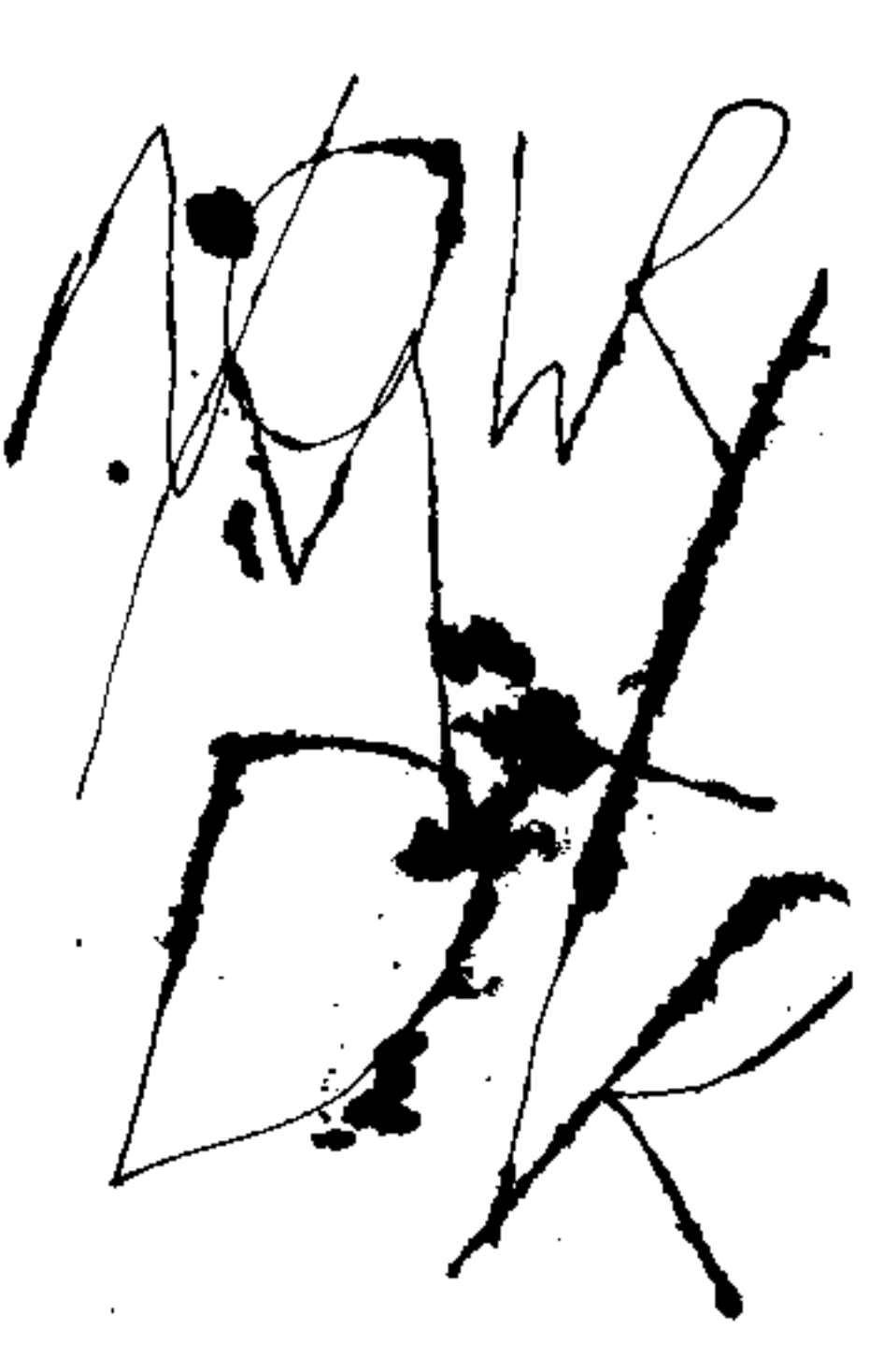
* * * * * * *

NO
HLP
FR
RLL
RLS
I am glad
I bit mister
Astley

"Sonunda, sert bir şekilde kendine gelerek daha önceki bir aşamaya katastrofik bir geri dönüş," dedim. "Bu karalamaların anlamı nedir Baxter? Evet; al bunları. Ancak sen çözebilirsin bunların şifresini."

Baxter içini çekti ve biteviye, monoton bir sesle "Bunlar diyor ki," dedi, "hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır, kurtar kör bebeği, zavallı kızcağızı kurtar kurtar ikisini de, ezilmişler hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır hayır, hayır nerede benim kızım, kurtaran yok kör bebekleri zavallı kızcağızları memnunum ısırdım Bay Astley'i."

Sonra Baxter mektubu masaya koydu, bir mendil çıkardı, katlayarak bir yastığa dönüştürdü (onun mendilleri bir yatak çarşafının dörtte biri büyüklüğündeydi) ve yüzünü bunun içine gömdü. Bir an kendini boğmaya çalışıyor olmasından korktum ama sonra, sesi bastırılmış patlamalar onun, mendili salgısal boşaltımlarını absorbe etmek için kullandığını gösterdi. Mendili kaldırdığında gözlerinde fazladan bir parlaklık vardı.

"Peki sonra?" diye sordum sabırsızlanarak. "Peki sonra? Bir sonraki bölüm açıklıyor mu tüm bunları?"

"Hayır, ama neler olduğu sonunda meydana çıkıyor. Geri kalan bölümler Harry Astley'le yaşadığı aşktan haftalar yahut aylar sonra yazılmış ve..."

"AŞK MI!" diye bağırdım...

"Sakin ol McCandless. Bella'nın açısından platonik bir aşkmış. Bunun Bella'nın mental gelişimine yardımcı olduğu, birdenbire küçük, düzgün ve dik hale gelen yazısından anlaşılıyor; hızla standart sözlüklere uygun hale gelen imlasından; bölümleri birbirinden, oyun oynarmış gibi yapılmış bir dizi yıldız yerine düz bir yatay çizgiyle ayırmasından. Ama büyümesinin en net görüldüğü yer, düşüncelerinin niteliği. Bundan sonrasında bu düşünceler doğulu bir bilgenin manevi sezgileriyle

David Hume ve Adam Smith'in
analitik zekasını birbiriyle harmanlıyor.
Dinle!

16
İskenderiye'den Cebelitarık'a Astley'in Acı Gerçeği

Düşünmekten haftalardır deliriyordum. Beni rahatlatan tek şey Harry Astley'le tartışmaktı. Astley, ancak onun acı gerçeğine -ve ona- sarılarak huzur bulacağımı söylüyor. İkisini de istemiyorum; ancak birer düşman bunlar. Çaresizlere karşı zulmün hiçbir zaman bitmeyeceğini, çünkü sağlıklıların bunları ezerek yaşadığını söylüyor Astley. Bense, bu dediği doğruysa böyle yaşamaya son vermemiz gerekir diyorum. Bunun imkânsız olduğunu gösteriyor dediği kitaplar verdi bana: Malthus'un Nüfus Üzerine Denemeler'i, Darvin'in Türlerin Kökeni ve Winwood Reade'nin İnsanın Şehitliği. Başım ağrıdı bunlar yüzünden. Bugün onun elindeki sargıyı değiştirirken bana karısının iki yıl önce öldüğünü söyledi ve sonra da "Sen Wedderburn'le yasal olarak evli değilsin, değil mi?" diye sordu.

"Bunu tahmin ettiniz, ne kadar zekisiniz Bay Astley."

"Lütfen bana Harry de."

Eli hemen hemen iyileşmişse de başparmağı çok sertleşmişti; neredeyse parmak köküne rastlayan dişlerim çepeçevre bir yara izi bırakmıştı parmağında. Düşünceli bir şekilde, "Bu iz ebediyen kalacak bende" dedi.

"Korkarım öyle, Harry."

"Bunu bir nişan yüzüğü sayabilir miyim? Benimle evlenir misin?"

"Hayır Harry. Ben başka biriyle nişanlıyım."

Nişanlımı sordu ve Mum'dan söz ettim ona. Yeni sargıyı sarıp bitirince, yüksek mevki ve unvan sahibi, aralarında Sutherland Düşesi ve Connaught'lu Prenses Louise'nin de bulunduğu birçok kadın tanıdığını, ama hayatında tanıdığı en saf aristokratın ben olduğumu söyledi.

Dr. Hooker Fas'ta, hoşça kal demeden yahut İncil'ini istemeden gemiden ayrıldı. İncil'i bana, İsa'da huzur bulayım diye vermişti ama huzur falan yoktu. İsa da benim gibi, her yerde var olan zulümden ve kayıtsızlıktan ötürü çıldırmıştı. İnsanları tamamen kendi başına düzeltmesi gerektiğini fark edince bundan hiç hoşlanmamıştı herhalde. Onun benden bir üstünlüğü vardı; mucize yapabiliyordu. Dr. Hooker'a, İsa benim açlık çeken küçük kızımla kör bebeğimi nasıl tedavi eder diye sordum.

"İsa, körleri gördürdü" dedi zavallı Dr. Hooker rahatı kaçmış görünerek.

"Eğer İsa onların gözünü görür hale GETİREMEZSE ne yapar onlar için?" diye sordum. "bir hayırsevmez gibi hemen geçmişe mi kaçar?"

Sanırım onun bugün öğleden sonra 'kes-kullan-at'tan ayrılmasının nedeni buydu. İsa gibi yaşamak istemiyordu, ama Harry Astley'in tersine, bunu söyleyecek cesareti yoktu.

Astley, Hooker, Wedder, bunların hepsi çatlamış bir Bell'in perişan ettiği kişiler. Wedder'in uğradığı zarar ben İskenderiye'den döndüğüm zaman gerçekleşti. Koşarak bizim kamaraya girdim ve evlendim evlendim evlendim evlendim onunla, hep evlendim evlendim evlendim ve sonunda yapmayayım diye yalvardı bana ve, verebildiğinden ve verdiğinden daha fazlasını veremeyeceğini söyledi; ama gördüğüm şeyleri düşünmememi sağlayan tek şey buydu. Onu evlenmekten bıktırdım, kendimden de bıktırdım ve sonunda düşünceler yine geri döndü. Günlerce Wedder'e tek kelime söylemeden derin derin düşündüm. Son gece benim sersem adamım birden gözyaşlarına boğularak, onu affetmem için yalvardı.

"Neden ötürü?" diyor ben. Anlaşılan o, benim gözyaşlarımın ve derin derin düşünmemin İskenderiye'deki dilencilerin görüntüsü yüzünden olduğuna inanmamış; beni Almanya'da fahişelik yapmaya ittiği için ona küstüğümü sanıyormuş. Kahkahalarla güldüm ve böyle bir şey yapmadığımı söyledim ona; ikimiz için harcadığım o paranın, çok para kazandığı gece uyuyakaldığı zaman aldığım onun kendi parası olduğunu söyledim. İlk önce inanamadı, sonra kaşlarını çatarak uzun süre hep tam karşısındaki bir yere bakarak boyuna "BENİM param! BENİM param!" diyordu. Aramızda yeniden bir evlenme başlatarak ona moral vermek istedim ama

"HİZMET ETMEYECEĞİM" diye bağırdı ve yatağa ters yatarak sırtını bana dönüp ayaklarını yastığa koydu. Ve bütün gece boyunca ranzanın dip tarafından gelen ve "Benim param. Benim param" diyen hafif hafif fısıltıları duydum.

Astley kötü, çünkü insanların yaptığı zulümden ve çektiği acılardan zevk alıyor, beni kötülüğün gerekli olduğuna ikna etmek istiyor. Başarsaydı beni de kötü yapacaktı. Onu dinlememin nedeni, bildiği her şeyi öğrenmek istiyor olmam. God gibi dürüst biri ve God'un hiç öğretmediği gerçekleri öğretiyor; değiştirmem gereken her şeyi; ve ben en iyisi not aldım bunları.

ZEVK KADINLARI— "Napolyon, kadınları savaşçıları gevşeten şeyler olarak görürdü. İngiltere'de kadın eşler, varlıklı toprak sahiplerinin, sanayicilerin ve meslek sahibi kişilerin toplumsal süsü ve özel zevk bahçesi gibi görülür. Annelik zevkleri kapalıdır onlara, çünkü doğumun acılarından sonra çocukları hizmetçiler tarafından sevilir ve bakılır. Onlar bebek emzirmek gibi hayvani bir zevkin üzerinde görülür -cinsel eylemin de üzerinde görülür- ama yine de daima, Türk haremindeki bir odalık gibi birer parazit, mahkûm ve zevk nesnesidirler. Bu sınıftan gelen entelektüel bir kadın eğer alışılmadık derecede duyarlı bir koca bulamazsa, yaşamı, hayatını Lancashire dokuma barakalarında çok ağır koşullarda çalışıp yavaş yavaş boğulup ölerek tüketen kadınlarınki kadar acılı olabilir. Ve sen bunun için benimle evlenmelisin Bella. Yasalara göre benim kölem olacak, ama gerçekte böyle bir şey olmayacaksın."

EĞİTİM— "Çok yoksul çocuklar dilenmeyi, yalan söylemeyi ve ana babalarından bir şeyler çalmayı öğrenir; yoksa hayatta kalmaları zordur. Zengin ana babalar çocuklarına, kimsenin yalan söylememesi, hırsızlık yapmaması ya da cinayet işlememesi gerektiğini, tembelliğin ve kumarın kötü şeyler olduğunu söyler. Sonra gönderdikleri okullarda çocuklar, düşünce ve duygularını gizlemezlerse bunun cezasını çekerler ve Achilles ve Ulysses, Fatih William ve Sekizinci Henry gibi katillere ve hırsızlara hayranlık duymaları öğretilir. Bu eğitim onları, zenginlerin parlamento yasalarını yoksulları bir evden ve ekmekten yoksun bırakmak için kullandığı, hak edilmemiş ka-

zançların borsa kumarıyla çoğaltıldığı, en çok mülke sahip olanların en az çalıştığı ve avlanarak, at yarıştırarak ve ülkelerini savaşa sokarak eğlendiği bir ülkedeki yaşamlarına hazırlar. Sen dünyayı dehşet verici buldun Bell, çünkü sen ona uydurulmak için gerekli bir eğitimle çarpıtılmadın."

İNSAN TÜRLERİ— "Üç tür insan var. En mutlular, herkesin ve her şeyin esasen iyi olduğunu sanan, dünyadan habersizler. Çocukların çoğu böyledir ve sen de, Hooker (benim çok karşı çıkmama rağmen) sana bunun tersini gösterinceye kadar böyleydin. İkinci ve en büyük tür, yarı pişmiş iyimserlerdir: Açlığa ya da sakatlığa rahatsız olmadan bakabilmelerini sağlayan mental bir büyü hilesi bulmuş insanlar yani. Bunlar ya kötülerin acı çekmeyi hak ettiğini, yahut uluslarının bu sefaletleri -yarattığını değil de- tedavi edeceğini, ya da Tanrının, Doğanın, Tarihin bir gün her şeyi düzelteceğini sanır. Doktor Hooker bunlardan biridir ve onun retoriğinin seni gerçeklere karşı körleştirmemiş olmasına seviniyorum. Üçüncü ve en ender türdekilerse, insan yaşamının ancak ölümün iyileştirebileceği, esasen acılı bir hastalık olduğunu bilir. Bizim, bu kör yaşayanların arasında bilinçli bir şekilde yaşayacak gücümüz var. Biz kinikleriz."

"Dördüncü bir tür olsa gerek," dedim, "çünkü ben artık dünyadan habersiz değilim ve Dr. Hooker'ın da senin de söylediklerinden aynı şekilde nefret ediyorum."

"Bu da senin var olmayan bir yolu araman yüzünden."

"Çocukça bir aptal ya da bencil bir iyimser yahut aynı şekilde bencil bir kinik olmaktansa hayat boyu hep arayacağım bunu," dedim ona, "ve kocamı da bir arayıcı yapacağım."

"Can sıkıcı bir çift olacaksınız."

TARİH— "Büyük uluslar başarılı yağmalama seferleriyle yaratılmıştır ve tarihin çoğu fatihleri sevenler tarafından yazıldığından, tarih normalde, yağmalananların, verdikleri kayıplarla düzeldiğini ve bundan ötürü minnet duymaları gerektiğini varsayar. Yağmalamalar ülkelerin içinde de gerçekleşir. Kral Sekizinci Henry, o günlerde yoksullara hastaneler, okullar ve sığınma yerleri sağlayan tek kurum olan İngiliz manastırlarını yağmaladı. İngiliz tarihçileri Kral Henry'nin hırslı, öfkeli ve

şiddet kullanan, ama birçok iyi şey yapmış biri olduğunda birleşir. Kilise topraklarıyla zenginleşmiş bir sınıftandır onlar."

SAVAŞIN YARARLARI— "Britanya'ya sanayileşmiş bir ulus olmak avantajını sağlayan Napolyon'dur. Hükümet ona karşı tüm Avrupa'da savaşmak için, en çok yoksulları ezen ağır vergiler koydu ve bu paranın çoğunu da durmadan üniformalar, çizmeler, silahlar ve gemiler almak için kullandı. Her türden fabrika kuruldu. Sağlam erkeklerin çoğu orduyla yurtdışına gitti, ama yeni makineler fabrikaların kadın ve çocukların ucuz emeğiyle çalışmasını mümkün kıldı. Bu da kârları öylesine çok arttırdı ki trenlere, zırhlılara ve yeni bir büyük imparatorluğa yatırım yapabildik. Boney'e çok şey borçluyuz."

İŞSİZLİK— "Napolyon savaşı bitince öyle çok insan işsiz ve aç kaldı ki bu sorunu tartışmak için bir parlamento komisyonu toplandı; hükümet bir devrimden korkuyordu. Robert Owen adlı sosyalist bir fabrikatör, kârı yüzde beşi geçen her firmanın yahut işyerinin bunun üzerindeki parasını, rakiplerini baltalamada kullanmak yerine, işçilerinin daha iyi beslenmesi, barınması ve okula gönderilmesi için harcaması gerektiğini savundu. Ama Malthusçular, yoksulları ne kadar beslerseniz daha çok üreyeceklerini kanıtladı. Yoksulluk, açlık ve hastalık bazı kişileri fırından ekmek çalmaya ve devrim hayal etmeye yöneltebilir, ama feci şekilde yoksulların bedenini güçsüzleştirerek ve çocuk ölümleriyle sayılarını düşürerek devrim olasılığını düşürür. Tüylerin ürpermesin Bell. Britanya'nın gereksindiği -ve elde ettiği!- şey, her sanayi kentinin yanında bir kışla, güçlü bir polis kuvveti, devasa hapishanelerdi; ayrıca da, çocukların ana babalarından ve kocaların karılarından ayrıldığı yoksul evleri; bir onur kıvılcımı bulunanların da son birkaç kuruşlarını ucuz içkilere harcamasına ve, siperlere gireceklerine çukurlarda soğuktan ölmelerine yol açacak kadar, özellikle kasvetli yerler yani. Dünyanın en zengin sanayi ulusunu böyle düzenledik ve gayet iyi çalışıyor."

ÖZGÜRLÜK— "Eminim ki, kölelik icat edilmeden önce özgürlük diye bir sözcük yoktu. Eski Yunanlılarda her türlü hükümet vardı -monarşiler,

aristokrasiler, plütokrasiler, demokrasiler- ve insanlara en çok özgürlüğü hangi sistemin vereceğini şiddetle tartıştılar, ama bunların hepsinde köleler vardı. Eski Roma cumhuriyeti de böyle yaptı. ABD'yi kuran yiğit silahşorlar da böyle yaptı. Evet, özgürlüğün tartışmasız tek tanımı, köle olmamaktır. Popüler bir şarkıda duyabilirsin bunu:

Rule, Britannia! Britannia rule the waves!
*Britons never never never will be slaves!**

İyi Kraliçe Bess zamanında biz İngilizler İspanyolların Kızılderilileri zalimce köleleştirmesinden öylesine bir iğrendik ki, hazinelerle yüklü gemilerini onlarla savaşta olsak da olmasak da yağmaladık. 1562'de (donanma haznedarı ve Armada savaşının kahramanı) Sir John Hawkyns Afrika'da Portekizlilerin elindeki siyah köleleri çalıp Yeni Dünya'da İspanyollara satarak İngiliz köle ticaretini başlattı. Parlamento bu ticareti 1811'de suç ilan etti."

"İyi!" dedim, "ve şimdi Amerikalılar da kaldırdı bunu."

"Evet. Bu sadece güneydeki çiftçilerine kâr sağlıyordu. Modern sanayi, işçileri günlük ya da haftalık kiralamayı daha ucuz buluyor; gerek duyulmadıklarında başka patronlardan iş dilenmekte özgürdürler. Bir sürü özgür adam iş dilendiğinde patronlar da daha düşük ücret konusunda özgürdür."

SERBEST TİCARET— "Evet, parlamentomuz özgürlüğü her yerde, kara ve deniz kuvvetlerimizin yardımıyla, mümkün olduğu kadar ucuza alıp mümkün olduğunca pahalıya satmak olanağımız şeklinde tanımladı. Bu bize ülkeleri kıtlıkla, bir marangozun tahtayı testereyle kestiği gibi çabucak kesip parçalamak olanağı veriyor. Dikkatle dinle Bell.

"Hintli dokumacılar dünyanın en iyi pamuklu ve muslin kumaşını yapardı ve bunu satmak sadece Britanyalı tüccarlar için serbestti; Fransızlar da bunu yapmaya kalktı ve biz onları Hindistan'dan kovduk. Sonra biz Britanyalılar bu kumaşı kendi fabrikalarımızdaki makinelerde daha ucuza yapmayı öğrendik, böylece Hintlilerin ham pamuğuna ve Angora yününe

* Hükmet Britanya! Hükmet dalgalara!
Britonlar köle olmayacak asla! (ç. n.)

gerek duyduk ve başkalarının Hindistan kumaşını satın almasını önledik. Bunun hemen ardından, Hindistan'a gönderdiğimiz genel valilerden biri Dakka ovalarının dokumacıların kemikleriyle dolduğunu bildirdi.

"On İrlandalıdan sekizinin patatesle geçindiğini biliyor muydun? Onlar zayıf topraklarında pek başka bir şey yetişmeyen ve başka yollardan kazandıkları paralar da toprak sahiplerinin kira bedellerine giden köylülerdi. Toprak sahipleri İngiliz işgalcilerin ve fatihlerin torunlarıydı ve mısır yetişen zengin toprakları onlar sahiplendi. Otuz beş yıl önce birdenbire bir hastalık patatesleri mahvetti ve köylüler açlıktan ölmeye başladı. Bu durumda, büyük yiyecek stoklarına sahip kişiler kıtlık olunca bunları ülke dışına çıkarmaya başladı, çünkü açlık çeken insanlar iyi bir fiyat veremeyecek kadar yoksuldu. Britanya parlamentosuna, İrlanda buğdayının İrlanda halkı tarafından yenilmesi için limanları kapatmamızı öngören bir önerge verildi. Serbest ticarete müdahale olacağı için reddedildi. Bunun yerine, buğdayın gemilere varmasını sağlamak için asker gönderdik. Yaklaşık bir milyon insan açlıktan öldü; bir buçuk milyon insan ülkeyi terk etti. Britanya'ya gelenler öylesine düşük ücretle çalıştılar ki, Britanya işçilerinin ücretleri düştü ve sanayimiz her zamankinden daha çok para kazandı. Şimdi geminin kıç tarafına git biraz."

Daha fazla dayanamadığımda geminin sonuna koşup küpeşteden dışarı sarktığımı, böylece, haykırışlarımı ve ağlamalarımı rüzgârın alıp denize götürdüğünü biliyordu. Bu kez ona sert sert baktım ve kendisi parlamentoda olsaydı limanların kapatılmasına ret oyu verir miydi diye sordum. Evet deseydi onu ısırmayacaktım; suratına tükürecektim. Harry sakin bir şekilde, "Sonrasında seninle karşı karşıya geleceğimi bilseydim öneriye ret oyu vermeye cesaret edemezdim Bell" dedi.

Ona kurnaz şeytan diyecektim az kalsın, ama Wedder'in konuşma tarzıdır bu. Tükürüğümü yuttum ve yürüyüp gittim.

İMPARATORLUK— "Nüfusu yoğun hiçbir yerde imparatorluklar eksik olmaz; İran, Yunanistan, İtalya, Moğolistan, Arabistan, Danimarka, İspanya ve Fransa sıralarını savdı. En az savaşçı ve en büyük ve en uzun süren imparatorluk Çin imparatorluğuydu. Biz bunu yirmi beş yıl önce yok ettik, çünkü hükümeti bize orada afyon sattırmadı. Britanya

imparatorluğu hızla büyüdü, fakat iki yahut üç yüzyıl sonra, Disraeli ve Gladstone'un yarı çıplak torunları Londra köprüsünün kırık bir iskelesinden dalıp, Thames nehrine atılan paraları çıkarabilir, bu manzarayı seyretmekten hoşlanan Tibetli turistlerin önünde."

ÖZYÖNETİM— Kendilerini sadece kendileri yöneten mutlu, müreffeh insanların bulunduğu ülkeler var mı diye sordum.

"Evet. İsviçre'de, dilleri ve dinleri farklı çok sayıda küçük cumhuriyet yüzyıllardır barış içinde yan yana yaşıyor, fakat onları birbirinden ve çevrelerindeki diğer uluslardan ayıran yüksek dağlar var. Dünyayı düzeltmek için yapman gereken tek şey Bella, her kentle en yakın komşu kentin arasına yüksek bir dağ inşa etmek ya da kıtaları eşit büyüklükte bir sürü küçük adaya bölmek."

DÜNYA DÜZELTİCİLER— "Evet Bella, benim öğrettiklerime karşın senin, yarı pişmiş iyimserlerin en modern türü, yani dünyadaki malları eşit şekilde paylaştırarak zenginliği ve yoksulluğu kaldırmak isteyen türden biri olacağını tahmin ediyorum."

"Tek sağduyu budur!" diye bağırdım.

"Seninle aynı görüşte dört tarikat var, ama bunu gerçekleştirme planları farklı.

"SOSYALİSTLER, yoksullar onları parlamentoya seçsin istiyor ve yaptıkları plana göre, zenginlerin fazla kazancını vergiyle alacaklar ve çıkaracakları yasalarla herkese iyi koşullarda, verimli bir iş ve bunun yanı sıra iyi bir beslenme, barınma, eğitim ve sağlık hizmeti sağlayacaklar."

"Çok hoş bir fikir!" diye bağırdım.

"Evet. Güzel. Diğer dünya düzelticiler diyorlar ki parlamento, orayı kendi çıkarlarını korumak için kullanan VE BUNDAN BAŞKA HİÇBİR ŞEY DÜŞÜNMEYEN soylular, lordlar, piskoposlar, hukukçular, tüccarlar, bankerler, simsarlar, sanayiciler, subaylar, toprak sahipleri ve devlet memurlarının bir ittifakıdır. Dolayısıyla bunlar, oraya seçilen Sosyalistleri ya kurnazlıkla alt edecek, ya rüşvet verecek ya da solda sıfır olarak kalmaya razı edeceklerdir. Ben bu tahmine katılıyorum.

Bu yüzden, KOMÜNİSTLERİN kurduğu, toplumun her sınıfından gelmiş kişilerden oluşan partiler sabırla çalışıyor ve ülkelerinin ciddi finansal sorunlar içine gireceği günü bekliyorlar; o zaman onu devirip hükümet olacaklar; kısa bir süre. Ülkeye, herkesin istediği şeyi alacağı ve bunu sürdürebileceği zamana kadar hükmedecek olan Komünistler o zaman dağılacaklarını söylüyorlar, çünkü o zaman onlara da başka bir hükümete de gerek kalmayacak."

"Yaşasın!" diye bağırdım.

"Evet, yaşasın. Diğer dünya düzelticilerse, şiddet yoluyla iktidara gelen gruplar kendilerini daima daha çok şiddet yoluyla sürdürür ve yeni bir diktatörlük haline gelir diyor. Katılıyorum.

ŞİDDET YANLISI ANARŞİSTLER ya da TERÖRİSTLER, iktidara geçmek isteyenlerden, halen iktidardakiler kadar nefret eder. Diğer tüm sınıflar, toprakta, madenlerde, fabrikalarda ve nakliyede çalışanlara bağımlı olduğundan, diyorlar, bu işçiler yaptıkları şeyleri kendilerinde tutmalı -parayı yok saymalı ve malları takas yoluyla değiş-tokuş etmeli- onlara katılmayan ama patronluk etmeye kalkanları korkutup kaçırmak için patlayıcılar kullanmalıdır."

"Öyle yapmalılar!" diye bağırdım.

"Katılıyorum. Polisin ve ordunun herkesten daha çok terörist olduğunu söyleyenlere de katılıyorum. Ayrıca, orta sınıfların, üreten kim olursa olsun, yiyecek ve yakıt depolarının anahtarını elinde tutması gerektiğini söyleyenlere de.

Bu durumda tek umudun olarak PASİFİSTLER ya da BARIŞÇI ANARŞİSTLER kalıyor. Dünyayı ancak kendimizi düzelterek ve başkalarının da bizi taklit etmesini umut ederek düzeltebiliriz diyorlar. Bunun anlamı, kimseyle dövüşmemek, paradan vazgeçmek ve hayatımızı ya başkalarının parasız hediyeleriyle ya da kendi yaptıklarımızla sürdürmektir. Buddha, İsa, Saint Francis bu yolu tuttu ve bu yüzyılda da Prens Kropotkin, Kont Leo Tolstoy ve, Thoreau adında, üniversite mezunu bir çiftçi-yazar. Bu hareket birçok zararsız aristokratı ve yazarı çekiyor. Kötü bir şey olarak düşündükleri vergiyi vermeyi reddederek hükümetleri kızdırıyorlar; ki vergiler genellikle böyledir, çünkü çoğu kısmı orduya ve silahlara harcanır. Ama polis sadece sıradan pasifistleri hapse tıkıyor ve

dayak atıyor. Ünlü kişilere hayranlık duyanlar onların ciddi sorunlara girmemesini sağlıyor. Sen siyasete girersen Bell, eminim ki bir Pasifist anarşist olacaksın. İnsanlar seni sevecek."

Ağladım ve "Ah ne yapabilirim?" diye bağırdım.

"Kıç tarafa gidelim Bell," dedi, "anlatacağım sana."

ASTLEY'İN ÇÖZÜMÜ— Ve küpeşteye yaslanıp, ay ışığıyla parlayan hafif dalgaların üzerinde geriye köpükler saçarak kayan geminin dümen suyunu seyrederken Harry "Senin," dedi, "bu dünyanın zavallılarına karşı duyduğun gözü yaşlı analık duygusu, doğru hedefinden yoksun bir hayvansal içgüdüdür. Evlen ve çocuklar doğur. Evlen benimle. Taşradaki topraklarımda bir çiftlik ve bir köy var; sahip olacağın gücü düşün. Ayrıca, (özel okula göndermeyeceğimiz) çocuklarıma bakarken beni kanalizasyonları düzeltmeye ve bütün topluluğun kirasını düşürmeye zorlayabilirsin. Entelektüel bir kadının bu pis gezegende yaşayabileceği kadar mutlu ve iyi bir yaşam şansını sunuyorum sana."

"Teklifin bana cazip gelmiyor Harry Astley, çünkü seni sevmiyorum; ama bir kadını tümüyle bencil bir yaşam sürmeye ikna etmek için uygulayabileceğin en kurnazca yol bu. Teşekkür ederim, ama hayır."

"Öyleyse lütfen elimi tut biraz."

Dediğini yaptım ve onun kim olduğunu ilk kez hissettim; acımasızlıktan benim kadar nefret eden ama hoşlanıyormuş gibi yapabildiği için kendini güçlü sanan bir adam, acı çekmiş bir oğlan çocuğu. Benim kayıp kızım kadar zavallı ve perişan, ama sadece içi böyle. Dışı mükemmel rahat. Herkes kendini sıcak tutacak bir dış kabuk bulmak zorunda, ceplerinde para bulunan iyi bir palto gibi. Ben Sosyalist olmalıyım.

Sefalet yüzünden iyi şeyler düşünemez oldum God, bu sabaha kadar sen hiç aklıma gelmedin. Şiddetli yağmurun çıkardığına benzeyen bir sesle uyandım ve yattığım yerde, bu yağmurun Mopsy'yle Flopsy'nin marullarını nasıl dipdiri yapacağını düşledim; nasıl hemen kahvaltı ederdim çılbırla ve böbrekle ve çirozla sen lapanı ve hava kabarcıklarını yerken; sonra hastanemizdeki hasta hayvanları görmeye gider ve tedavi ederdik. Mutluluğun ve huzurun tadını dakikalarca çıkardıktan sonra gözlerimi

açtım ve yanımda Wedderburn'ün ayaklarını ve kepenkleri kapalı pencerenin latalarından sızan günışığını gördüm. Yağmur sesinin otelin dışındaki bir okaliptüs ağacından, sert parlak yaprakları rüzgârda birbirine çarparak takırdayan ve hışırdayan bir ağaçtan geldiğini hatırladım. Ama huzurlu mutluluk gitmedi. Seni hatırlamak, dehşeti ve gözyaşını benden uzak tuttu, çünkü sen Dr. Hooker ve Harry Astley'in toplamından daha bilge ve daha iyisin. Sen hiçbir zaman, çaresizlere yapılan zulmün iyi ya da kaçınılmaz yahut önemsiz olduğunu söylemedin. Sen bana bir gün anlatacaksın benim henüz, kabarıp KOCAMAN olan, sesli harfleri kaybolmuş, mürekkebi gözyaşlarından akıp gitmiş sözcükler olmadan anlatamadığım şeyin nasıl değiştirileceğini.

Birisi kapıya vurdu ve dışarıdaki döşemeye buharlar çıkan bir bakraç sıcak su koyduklarını söyledi. İskenderiye limanına yanaştığımız günden beri Wedder'i tıraş etmemiştim ve şimdi bunu yapmaya karar verdim. Fırlayıp kalktıktan sonra çabucak yıkanıp giyindim, Wedder'in başıyla yastığın arasına bir havlu serdim ve bütün yüzünü sabunladım. Onun başı yatağın dip tarafındayken bunu yapmak çok daha kolaydı. Ne bir şey söyledi ne de gözlerini açtı ama hoşuna gittiğini biliyordum, çünkü kendi başına tıraş olmaktan hiç hoşlanmıyor. Kıllarını keserken ona, Lizbon ve Liverpool üzerinden Glasgow'a giden bir geminin bugün kalkacağını hatırlattım; Bay Astley'in bu gemiyle gittiğini ve bizim için yer ayırtmayı teklif ettiğini söyledim. Wedder, gözlerini hâlâ hiç açmadan "Biz Marsilya yoluyla Paris'e gidiyoruz," dedi.

"Ama niçin Duncan?"

"Senin gibi hırsız bir sürtük bile benimle evlenmeyi reddettiğine göre geriye bir tek Paris kalıyor. Oraya götür beni. Midinetlere ve küçük yeşil periye devret, sonra kimle istersen evlen; İngiliz mi, Amerikalı mı yoksa pis bir Rus mu ha ha ha ha ha."

Wedder, kendisinin şeytan olmadığına ve herhalde benim şeytan olduğuma karar verdiğinden beri çok daha neşeli. Ben "Ama Duncan," dedim, "paramız Paris'te kalmaya yetmiyor. Bende ancak memlekete geri dönmemize yetecek kadar para var."

Söylediğim doğru değildi. Senin paran hâlâ yolculuk paltomun astarında God, ama ben (zaten artık benimle pek evlenmek istemeyen) Wed-

der'den kurtulmanın en kibarca yolunun onu annesine geri götürmek olduğunu hissettim. Wedder, "Öyleyse," dedi, "mirasımdan alacağım son yıllık geliri tahsil edinceye kadar Cebelitarık'ta kalmam lazım; ve şunu bilesin kadın, bir daha benim bir kuruşumu çalamayacak ya da dolandıramayacaksın; bütün para bende duracak. Seni ilgilendiren şey para olduğuna göre, bugünden beni bırakıp değerli Astley'inle Britanya'ya dönsen iyi edersin."

Bu fikri beğendim ama Wedder'i memleketten bu kadar uzaktayken bırakamam. Midinetler ve küçük yeşil peri hakkında hiçbir şey bilmiyorum, fakat ona şefkatli davranacaklarsa Wedder onlarla Paris'te kalabilir ve ben Glasgow'a tek başıma dönerim.

Her zamanki gibi, yatağında çay ve tost istedi. Yemek salonuna gittim, bunların gönderilmesini söyledim ve Harry Astley'le son kez kahvaltı yaptım. Onun, benim evli olmadığımı çok önceden tahmin eden dul bir erkek olduğunu söylemiş miydim sana? Jambonlu yumurta yerken (personelin İspanyol olmasına karşın bir İngiliz oteli bu) onun yeniden evlenme teklif edeceğini fark ettim ve ancak bir dünya düzelticiyle evleneceğimi söyleyerek önledim bunu. İçini çekti, parmaklarını masanın örtüsüne trampet çalar gibi vurdu ve sonra, dünyayı düzeltmekten söz eden erkeklerden sakınmamı, çoğunun böyle sözleri benim türümde kadınları tuzağa düşürmek için kullandığını söyledi.

"Nasıl bir türmüş o?" diye sordum merakla. Gözlerini benden kaçırdı ve soğuk bir şekilde, "Cesur ve şefkatli, her sınıftan ve milletten acınacak insana karşı yüce gönüllü tür;" dedi, "soğuk, zengin ve bencillere karşı da yüce gönüllü."

Eriyip gidecektim neredeyse. "Ayağa kalk Harry," dedim.

Ona küçükken insanlara itaat etmesi öğretilmişti herhalde, çünkü şaşırmış görünmesine ve yemek salonunun çok kalabalık olmasına karşın hemen ayağa kalktı ve asker gibi dimdik durdu. Üstüne atıldım, kollarını kollarımla iki yanına bastırdım ve titreyinceye kadar öptüm onu. Sonra "Hoşça kal Harry" diye fısıldadım ve çabucak üst kata, bitkin Wedder'ime doğru koştum. O ve Harry birbirlerine çok benziyorlar, her ne kadar Harry'nin sinirleri daha sağlamsa da. Yemek salonundan çıkarken, mümkün olan son anda dönüp arkama baktım. Yabancı müşteriler gözlerini

dikmiş bana bakıyor, Britanyalılarsa tuhaf bir şey olmamış gibi davranıyordu. Bariz İngiliz Harry Astley kahvaltısına konsantre olmuştu.

Mum'un kıskançlığa kapılmaması gerekir. Harry'nin benden aldığı tek öpücük oydu ve hiçbir konuşmacı Bell Baxter'ı tuzağa düşüremeyecek. Ben eve gelince, God, sen bize dünyayı nasıl düzelteceğimizi anlatırsın, sonra senle ben, Mum, evlenir ve bunu gerçekleştiririz.

17
Cebelitarık'tan Paris'e: Wedderburn'ün Son Kaçışı

Nihayet, Wedder yok! Ve güzel, ayık Paris'in yüreğindeki dar bir sokakta kendi küçük odam! Hatırlıyor musun uzun zaman önce beni buraya getirdiğini? Louvre'daki kocaman resimlerin karşısında nasıl ağzımızın açık kaldığını? Ve Tuileries Bahçeleri'nde ağaçların altındaki küçük masalarda yemek yediğimizi? Ve Salpêtrière'de Profesör Charcot'yu ziyaret ettiğimizi ve adamın beni hipnotize etmek için ne kadar uğraştığını? Sonunda sanki başarmış gibi numara yapmıştım, çünkü adam ona tapan öğrencilerinden oluşan muazzam kalabalığın önünde kendini bir aptal gibi hissetmesin istemiştim. Sanıyorum benim numara yaptığımı fark etti; öylesine bilmiş şekilde gülümsemesi ve benim, hayatında profesyonel olarak incelediği en ayık İngiliz kadın olduğumu bildirmesi bu yüzdendi. Buraya tekrar nasıl geldiğimi anlatayım sana.

Cebelitarık'ta Wedder, parasını bankadan alırken beni dışarıda bekletti. Dışarıya, her ne kadar altında pek fazla bir şey olmadığını bilsem de çok hoşlandığım o kaygısız cakasıyla çıktı. Marsilya'ya gittiğimiz gemide yemeğimizin yanında şişe şişe şarap söyledi. Yeni bir şeydi bu. Ben içmedim, çünkü bir yudumu bile beni sersemletir, ama şarapsız yemeğin yemek olmadığını söyledi bana ve bütün Fransızların şarap içtiğini gösterdi. Bu gemi, Kes-kullan-at'ın aksine, tümüyle yolcular içindi. Wedder öğleden sonraları ve akşamları büyük salonun bir köşesinde birtakım adamlarla kağıt oynuyor ve ben yatmaya gittikten sonra da çok uzun süre devam ediyordu. Marsilya limanına varmamızdan önceki gece kamaraya döndüğü zaman ıslık çalıyor ve cıvıldıyordu: "Arım balım peteğim güzel kekliğim İskoç mavisi Bell'im, bir zamanlar söylediğin şey çok doğruymuş! Şans oyunları değil yetenek oyunlarıymış bu adamın harcı."

Kazandıklarını saydı ve sonra haftalardır ilk kez yatağa doğru taraftan yattı. "İkinci balayımız," dediği şeyden tam zevk almaya başlamıştım ki

birden uyuyakaldı. Ben değil tabii. Neler olacağını ve bunları durduramayacağımı biliyordum.

Marsilya'dan dosdoğru Paris'e gitmek yerine, gemideki kağıt oyuncularından birinin tavsiye ettiği bir otele yerleştik. Aynı arkadaşın ona söylediği bir kafe ya da kulüp yahut iskambil okulunda her gün öğleden sonra ve akşamları kağıt oynuyor ve bu sırada ben otelde fincan fincan çikolatalar içerek ve Malthus'un Nüfus Üzerine'si hakkında kafa yorarak bekliyordum. Wedder'in elindekilerin tümünü kaybetmesi beş gün aldı. Bunun üzerine davranışı beklediğimden iyiydi; bir öğleden sonra odaya geldi ve "İşte yine senin merhametine kaldım Bell," dedi. "Dilerim otele verecek paran vardır; ben tamamen temize havale oldum. Ama sen beni böyle tercih ediyorsun."

Senin paranı mümkün olan son ana kadar kullanmaya niyetim yoktu God. Gerekli şeyleri bir el çantasına koydum, giyinip süslendim, Wedder'e çeki düzen verdim, sonra onu bir tren istasyonuna doğru gezintiye çıkardım ve Paris'e giden bir gece trenine bindik. Treni beklerken Wedder bir yahut iki kez kaçmaya kalkıştı ve bana yalvararak otele dönmek, babasına ait gümüşlü saç fırçalarının bulunduğu bavulu almak istediğini söyledi. "Hayır Wedder," dedim, "Sen bizim kaldığımız otel odasını kiraladın. Buna karşılık otelin de değerli bir şey alacak olmasına sevinmelisin."

Marsilya'dan kazasız belasız kaçtığımız için öylesine rahatlamıştım ki, bir Fransız üçüncü sınıf vagonunun tahta sıralarında dimdik oturuyor olmama karşın derin bir uyku çektim.

Paris'e vardığımızda Wedder'in gözünü hiç kırpmamış ve çöküşün eşiğinde olduğunu gördüm. Onu sürükleyerek, otellerin muhtemelen daha ucuz olacağı, nehrin daha fiyakasız tarafındaki dolambaçlı sokaklara soktum, fakat oteller henüz açılmamıştı. Üç dar sokağın kesiştiği, taş döşeli bir meydandaki bir kafe masasına yığıldık ve "Sen burada dinlen Wedder," dedim, "Calais'ye giden trenlerin istasyonuna gidip bilet alacağım. Üç gün sonra Glasgow'a varabiliriz."

"İmkansız... Sosyal bir yıkım olur bu. Karı-koca değiliz."

"Öyleyse Glasgow'a ayrı ayrı dönelim sevgili Duncan."

"Şeytan kadın! İblis! Göstermedim mi seni sevdiğimi ve istediğimi? Senden ayrılmanın yüreğimi kökünden sökmek olacağını?" vesaire.

"Ama Paris'te yanlarında kalmak istediğin kişiler olduğunu söylemiştin. Belki bunu halledebilirim."

"Ne kişileriymiş?"

"Midinetler ve küçük yeşil peri."

"Kendi humbaramla gümledim ha ha ha ha ha."

Wedder tuhaf laflarını açıklamak istemediğinde bundan kurtulmak için başka tuhaf laflar kullanır. O sırada kafeyi müşterilere hazırlayan bir garson, istediğimiz bir şey var mı diye sordu ve Wedder "Oon absongth" dedi.

Garson gitti ve içinde suya benzer bir şey bulunan ayaklı bir küçük kadeh ve yine su dolu bir bardak getirdi. Wedder bardaktan birkaç damlayı küçük kadehe koydu ve sonra kadehi tutup kaldırdı. Kadehteki sıvı güzel bir sütümsü yeşile döndü. "Küçük yeşil periyle tanış" dedi ve bir dikişte içiverdi. Sonra garsona dönüp "Oon otray!" diye bağırdı, kollarını masanın üzerinde kavuşturdu ve yüzünü kollarına gömdü. O sırada, hemen yanımızdaki, duvarında boyayla "Hôtel de Notre-Dame" yazan bir binadan şık giyimli bir adamın çıktığını gördüm.

"İzninle Duncan," dedim ve içeri girdim.

Fuaye o kadar küçüktü ki, ortadaki büyük bir maun masayla hemen hemen ikiye bölünmüştü. Girip çıkan insanlar masanın yanlarından sıkışarak geçmek zorundaydı. Masanın arkasındaki kadın, Kraliçe Victoria'ya benzeyen fakat ondan daha genç ve sempatik biri, siyah ipek dul elbisesi giymiş zarif tombul uyanık ufak tefek bir kadındı.

"İngilizce biliyor musunuz Madam?" diye sordum ve "Bende var muhacir dili canım," dedi Londra şivesiyle "ve senin için ne yapabilirim?"

Dışarıda, fena halde dinlenmeye ihtiyaç duyan zavallı bir adamcağızımın olduğunu söyledim ona; çok paramızın ve pek eşyamızın olmadığını, yani onun en küçük ve ucuz odasını istediğimizi söyledim. Doğru yere geldiğimizi söyledi bana; burada bir odacığın ilk saat için fiyatı sadece yirmi franktı, peşin ödenecekti, ilave her saat için yirmi frank olmak üzere, fazladan her saat ya da yarım saatin fiyatı da kişilerden biri gitmeden ödenecekti. Bir odacık az önce boşalmıştı ve on yahut on beş dakika sonra kullanıma hazır olacaktı; arkadaşım olan beyefendi neredeydi? Yandaki kafede yeşil periler içtiğini söyledim. Kaçması muhtemel mi diye sordu. Güldüm ve "Hayır," dedim, "keşke kaçsa!"

O da güldü ve beklerken beni kendisiyle bir fincan kahve içmeye davet etti. "Şivenizden anladığıma göre," dedi, "Manchesterlisiniz ve ben sapına kadar İngiliz bir kadınla samimi bir sohbet etmeyeli yıllar oldu."

Fırlayıp koştum ve Wedder'e bunları söyledim. Bana mahmur gözlerle baktı baktı ve sonra ikinci yeşil periyi kafasına dikti. Tekrar içeri girdim.

Kadın bana, kendisinin bir zamanlar Seven Dials'lı Millicent Moon olduğunu söyleyerek başladı; otelcilik yapmayı çok istiyormuş ama Londra'daki otel kuralları yeni başlayanlar için hayatı çok zorlaştırıyormuş ve bu yüzden, yeni hôteliérlerin teşvik edildiği Paris'e gelmiş. Notre-Dame'da ilk önce çok alt düzeyde bir işe girmiş, ama zamanla müdür için öylesine vazgeçilmez hale gelmiş ki adam onunla evlenmiş; kadın şimdi Madam Cronquebil olarak biliniyormuş ama ben ona Millie diyecekmişim. Fransız-Prusya savaşından sonra, Komünistler Cronquebil'in uluslararası sempatisinden ötürü, bir tavan lambası yüzünden onun yöneticiliğini iptal edince kadın bizzat müdür olmuş. Kadın onun ölümüne çok üzüldüğünü, fakat işini, nezih mahallelerde bile takdir edilen bir beceri ve dirayetle sürdürdüğünü söyledi. Fransızları idare etmek İngilizlerden çok daha kolaymış. Britanyalılar dürüst ve pratik olduğunu iddia edermiş ama dipte çok eksantrik bir milletmiş. Bir tek Fransızlar önemli şeyler konusunda makulmüş; ben de aynı fikirde değil miymişim? Ben "Bir şey diyemeyeceğim Millie," dedim. "Nedir bu önemli şeyler?"

"Para ve aşk. Başka ne var ki?"

"Zulüm."

Güldü ve bunun çok İngilizlere has bir fikir olduğunu, ama zulüm yapmayı seven kişilerin bunun için ekstra para vermesi gerektiğini ve bunun da aşk ve paranın ilk sırada geldiğini göstereceğini söyledi. Ne demek istediğini sordum. Bana tuhaf tuhaf baktı ve benim ne demek istediğimi sordu. Ona bunu anlatmaktan korktuğumu söyledim. Bunun üzerine, anaç ve neşeli tavrını bıraktı ve bana yavaş bir sesle, bir erkek benim canımı mı yaktı diye sordu.

"Ah hayır Millie, hiç kimse canımı yakmadı. Bundan daha kötü şeylerden söz ediyorum ben."

Titriyordum ve ağlamaya başladım ama kadın ellerimi tuttu. Bu bana öyle büyük bir güç verdi ki, İskenderiye'de neler olduğunu anlattım ona.

Ve şimdi bunları sana da anlatacak güce kavuştum God; ama bunlar o kadar önemli ki, bunları mektubumun diğer kısımlarından ayırmak için yeni bir çizgi çizeceğim.

Bay Astley'le Dr. Hooker beni bir otele götürdü ve orada bir verandadaki masalarda oturup sohbet ederek yiyen içen bizim gibi düzgün giyimli kişilerin arasında oturduk ve neredeyse çıplak insanlardan oluşan ve çoğu çocuk olan kalabalık bir grup boş bir alanın ötesinden bizi seyrediyor ve eli kırbaçlı iki adam bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu ve ben ilk önce neşeli bir oyun oynanıyor sandım çünkü kalabalıktakilerin birçoğu verandadakileri yere kadar eğilerek onlara dualar ederek bedenlerini kıvrandırarak eğlendiriyorlar komik bir şekilde sırıtıyorlar sonunda verandadakilerden biri bir tane ya da bir avuç metal parayı verandanın önündeki tozlu yere fırlatıyordu sonra da ya bir iki kişi ya da bir sürü kişi hızla koşup kendilerini paraların üzerine atar yerleri tırmalar ve çığlıklar atarken masalardaki seyirciler ya gülüyor yahut iğrenmiş bir şekilde bakıyor ya da başlarını başka tarafa çeviriyor ve hep kollarını kavuşturmuş halde durarak hiçbir şey görmüyormuş gibi davranan eli kırbaçlı adamlar o sırada birden görüyor ve koşarak kalabalığın içine dalıp onları kırbaçlayarak ayırıp geri dönüyor ve bu da kahkahalara yol açıyordu ve Bay Astley Sfenks'i yapmış olan soydan kalanlar bunlar dedi ve Dr. Hooker bunun hak edilmiş bir durum olduğunu söyledi ve zayıf bir küçük kızı gösterdi kızın bir gözü kördü kucağında kocaman kafalı ve iki gözü de kör bir bebek vardı kız onu bir koluyla sımsıkı tutuyor öteki kolunu uzatmış avucu açık elini bir sağa bir sola sallıyordu mekanik bir şekilde sanki transa girmiş gibi transa girmiş gibi kalktım ve kıza doğru yürüdüm sanırım adamlar bağırdı ve peşimden geldi boş alanı geçtim ve dilenci kalabalığının arasına girip el çantamdan para cüzdanımı çıkardım kızın eline koymak için ama bunu yapamadan birisi hemen elimden kapıverdi para zaten asla yeterli değildi belki de benim kızımdı yere çömeldim kıza ve bebeğe sarıldım tutup kaldırdım onları sendeleyerek zar zor geri doğru yürüdüm sakat ve kör çocukların yaralarından cerahat akan ihtiyarların yırtılan cüzdandan saçılan paraları kapmak için yerleri tırmalayan çığlık atan birbirlerinin parmaklarını çiğneyenlerin arasından verandaya çıktım bir otel

görevlisi bunları buraya getiremezsiniz dedi ve ben onlar benimle beraber evime gelecek dedim ve Bay Astley Bayan Wedderburn liman görevlileri de kaptan da bunları gemiye sokmanıza izin vermez dedi ve bebek ağlıyor işiyordu ama küçük kız öteki koluyla bana sımsıkı sarılmıştı gayet eminim ki kız annesini bulduğunu biliyordu ama çekip ayırdılar bizi YAPTIĞIN HİÇBİR İŞE YARAMAZ diye böğürdü Dr. Hooker hiç kimse böyle küfretmemişti böyle hakaret etmemişti bana hayatımda nasıl söyleyebilirdi bana YAPTIĞIMIN HİÇBİR İŞE YARAMADIĞINI? Böyle çirkin bir sözü duyduğuma inanamayarak bağırdım ama Bay Astley kesinlikle hiçbir şey söylemedi ve senin bir zamanlar attığın çığlık gibi bir çığlık atmaya kalktım God çünkü bütün dünyayı bayıltmak istiyordum ama Harry Astley eliyle ağzımı kapattı Ah dişlerimin saplandığını hissetmenin müthiş coşkusu.

Kanın tadı beni kendime getirdi. Şaşırmıştım da, çünkü Bay Astley hiç irkilmemiş ve hiç sesi çıkmamıştı. Hafifçe kaşlarını çattı sadece, fakat iki saniye sonra yüzü sarardı ve yere yığılacakken Dr. Hooker'la ikimiz onu tutup içeriye götürdük ve salondaki bir divana yatırdık. Dr. Hooker sıcak su, tentürdiyot ve temiz sargı bezi istedi, fakat onun tıp diploması olmasına karşın yarayı yıkayıp pansuman eden ve bir turnike bandajıyla saran bendim. Ayrıca, çok üzgün olduğumu söyledim ona. O da bana gayet uykulu bir sesle, ne kadar acı verse de, temiz, hiç beklenmedik bir deri yarasının Eton'da okumuş birine sivrisinek ısırığı gibi geldiğini söyledi.

Bizi gemiye götüren arabada ben sessiz, kaskatı bir halde boşluğa bakarak otururken onlar konuşuyordu. Dr. Hooker, artık Anglosakson ırkını bekleyen büyük görevi, ayrıca da Göklerdeki Babamız'ın dünyadaki kötülüklere karşı niçin bir öteki dünya yarattığını bildiğimi söyledi. Aynı zamanda da (dedi) gördüğümüz şeylerdeki kötülüğü pek abartmamalıydım. Açık yaralar falan bunları sergileyenler için bir kazanç kaynağıydı, ve dilencilerin çoğu dürüstçe çalışıp emeğiyle geçinenlerden daha mutluydu. O kızla bebek durumlarına alışıktı, bizim anladığımız anlamda bir bedbahtlık değildi bu; onlar Mısır'da, uygar bir ülkede hiç olamayacakları kadar mutlu ve özgürdü. Benim, korkunç bir sürpriz karşısında gösterdiğim ilk tepkiden sonra böyle tümüyle kendime gelebilmeme hayran olmuştu, ama bu sürprizi hazırladığı için üzgün değildi; o günden

sonra ben artık bir çocuk gibi değil bir kadın gibi düşünecektim. Bay Astley, benim acıma duygumun doğal ve, kendi sınıfımdan olan talihsizlerle sınırlı kalırsa iyi bir şey olduğunu, fakat ayrımsız bir şekilde ve herkese yönelik olduğu takdirde, ölse daha iyi olacak birçok kişinin sefaletinin uzamasına yol açacağını söyledi. Benim az önce gördüğüm şey hemen hemen her uygar ulusun canlı bir modeliydi. Verandadaki kişiler mal sahipleri ve hükmedenlerdi; miras olarak aldıkları entelektüellik ve servet onları diğer herkesten üstün kılıyordu. Dilenciler kalabalığı kıskanç ve yetersiz çoğunluğu temsil ediyor, bunlar aradaki boşlukta dolaşanların kırbaçlarıyla yerinde tutuluyordu; bu sonuncular da toplumu olduğu gibi tutan polisleri ve görevlileri temsil ediyordu. Ve onlar konuşurken ben bu akıllı adamları ısırmamak, tırmalamamak için dişlerimi ve yumruklarımı sıkıyordum; onlar çaresiz küçük hastalarla ilgilenmek istemiyor, bütün acıların karşısında rahat olmak için dinleri ve siyasetleri kullanıyor, dinleri ve siyasetleri, sefaleti ateş ve kılıçla yaymanın bahanesi haline getiriyorlardı ve nasıl durdurabilirdim ki bütün bunları? Ne yapacağımı bilmiyordum.

"Hâlâ bilmiyorum," dedim Millie'ye gözyaşlarımın arasından gülümseyerek. "God'a geri dönüp ondan öğüt alsam iyi olacak. Ama dışarıda bekleyen zavallı adamdan kurtulmadan yapamam bunu."

"İçeri getir onu," dedi Millie sertçe. "Sizin oda onu çıkarmaya hazır, herifi çabucak haklayıver seninle başka bir şey konuşacağız. Senin kalbin bu berbat dünya için biraz fazla iyi canım. Güvenebileceğin, dost ve tecrübeli bir kadının öğüdüne ihtiyacın var senin."

"Herifi haklayıver"in, "onu yatağa yatır" demenin tuhaf bir yolu olduğunu düşündüm, ama dışarıya çıktım ve ne göreyim; Duncan yoktu! Masanın üzerinde dört tane boş yeşil peri bardağı duruyordu, parayı bekleyen garson hemen fırladı, ama bizim Wedder kaybolmuştu.

İçeri girdim yine. Millie yine kahve yaptı ve sonra da böyle bir adamla nasıl tanıştığımı ve Paris'te niçin bu kadar az eşyayla dolaştığımı sordu. Anlattım.

Kadın "Senin aklına müthiş hayran kaldım canım, saygın bir kocayla evlenmeden önce sevgilinle hoş ve uzun bir balayı yapmana. Bir sürü kadın

evliliğe, neyi alıp neyi vereceğinden tamamen habersiz bir şekilde giriyor. Fakat anlaşılan bu Wedderburn fazla sıkılmış bir portakala dönmüş. Şimdi türlü çeşitlisiyle eğlenirsen kocan için çok daha iyi bir eş olursun."

Otelin, Londralıların vuruş evi dedikleri türden bir yer olduğunu söyledi; müşterileri, tamamen yabancı biriyle bir saat yahut daha da az süre evlenmek için para veren erkeklerdi. Vuruş yapmak Britanya'da yasaktı ama her temiz ve akıllı kız bunu Fransa'da yapmak için bir lisans alabilir ya da kendisininki gibi lisanslı bir kurumda iş bulabilirdi.

"Yabancıların bu kadar çabucak evlenmesi mümkün mü?" diye sordum hayret içinde ve kadın, birçok erkeğin yabancıları tercih ettiğini, çünkü yakından tanıdıkları kadınlarla evlenemediklerini söyledi. Müşterilerinin çoğu evli erkeklerdi ve bazılarının metresi bile vardı. Anlaşılan, metres benim Wedder'e göre durumumdu, ama bunun Parisli türüne midinet deniyordu.

"Seni beklerken bir tane bulmuş anlaşılan," dedi kadın. "Otellerin işini durmadan amatörler kapıyor; bu işi sevmesem çoktan bırakırdım. Senin ebediyen burada kalmak isteyeceğini sanmıyorum, ama benimle çalışarak Tanrı'ya geri dönebilmek için yeterli parayı kazanan bir sürü terk edilmiş kadın var."

Sonra Wedder içeri girdi hızla. Yine hiddetli bir durumdaydı ve benimle özel olarak konuşmak istiyordu.

"Sen istiyor musun bunu canım?" dedi Millie.

"Elbette!" dedim.

Bizi çok sıkışık bir şekilde üst kata, bu hoş küçük odaya çıkardı ve sonra (Wedder'e) "Beraberinizdeki kişiye saygımdan ötürü, normalde peşin ödenen ücretten vazgeçiyorum," dedi, "ama kendisi herhangi bir eziyet çekerse duyunca şaşıracağınız bir miktar ödettirilecektir size."

Kadın çok Fransızvari bir şiveyle söyledi bunu.

"Ha?" dedi Wedder hiddetli olduğu kadar da kafası karışmış bir şekilde bakarak.

Kadın daha Londramsı bir şiveyle "Unutmayın, duvarların kulağı var," dedi ve çıkıp kapıyı kapattı.

Sonra Wedder bir aşağı bir yukarı voltalayarak, Shakespeare'den daha çok İncil'e benzeyen bir konuşma yaptı. Tanrı'dan, annesinden, evinin

yitik cennetinden, cehennem ateşinden, lanetten ve paradan söz etti. Beş yüz friedrich altınını çalarak onun şansının akışını kestiğimi, kumarhanedeki bütün parayı kazanacakken engel olduğumu ve evlilik konusunda kendisini kandırdığımı söyledi. Yaptığım hırsızlık, yoksulları kendisinin hayır işlerine ve kiliseye bağışlayacağı büyük bir paradan mahrum etmiş, bizi de Londra'da bir evden, Akdeniz'de bir yattan, İskoçya'da bir keklik avlağından ve Cennet Krallığında bir konaktan yoksun bırakmıştı. Ve kendisinin artık evlenmek istemediği şu anda -benimle Cehennemden de derin bir uçurumla ayrılmak istediği şu anda- gurursuzca bir parasızlık yüzünden, onu Cehenneme mahkûm etmiş olan şeytana zincirlenmişti... Artık nefret nefret nefret nefret nefretten, lanet, iğrenme ve nefretten başka bir şey hissetmediği bir kadına zincirlenmişti.

"Ama Duncan," diye bağırdım paltomun astarını yırtıp açarken sevinçle, "şans sana geri döndü yine! Bak bunlar beş yüz pound tutarında Clydesdale and North of Scotland banknotları; friedrich altınları kadar değerli bunlar. Bunu bana God verdi çünkü böyle bir şeyin olacağını biliyordu, ve ben bunları bizim son ânımıza kadar sakladım ve bu an geldi. Al hepsini! Glasgow'a dön, annene, senin erkekliğini benim sevemeyeceğim kadar seven hizmetçi kızlara, Tanrının hangi kilisesini istiyorsan ona dön. Özgür ol yine kuşlar gibi; uç git benden!"

Neşelenmek yerine, bir taraftan banknotları yutmaya çalışırken bir taraftan da kendini pencereden atmaya kalktı, fakat açamayınca kapıdan dışarı fırladı ve merdivenlerden baş aşağı atlamaya yeltendi.

Şansımıza Millie konuşulanları bitişik odadan dinlemiş (otelin her tarafı delik) ve kadrosunu çağırmıştı. Üstüne çullandılar ve midesini esaslı miktarda brendiyle doldurdular. Calais'e giden trende de Wedder'den ayrılmak kolay olmadı. Aslında benden ayrılmak istemiyordu, ama birçok insan işi kolaylaştırdı ve Wedder gitti. Millie benim beş yüz poundun çoğunu kendime saklamamı istedi ama hayır dedim; ben parayı Wedder kadar çok sevmiyordum ve bu para Wedder'e, zevk aldığımız evlenmeler için bir armağandı. Ben şimdi bana gereken parayı geçinmek için çalışarak kazanacaktım; daha önce yapmadığım bir şeydi bu. Millie bana, "Eğer gerçekten istediğin buysa canım," dedi.

Ve böylece buradayım.

18
Paris'ten Glasgow'a: Dönüş

Artık bir parazit değilim. Bir işi hem mümkün olduğu kadar iyi hem de çabuk, ama zevk için değil, çoğu kişi gibi para için yaparak üç günde bir maaş kazandım. Her sabah kırk kişiyi haklamaktan mutlu bir şekilde uyuyakalıyordum ve böylece dört yüz seksen frank kazandım. Popülerliğim beni şaşırttı. Bell Baxter elbette harika görünüşlü bir kadın, ama ben erkek olsaydım burada benden daha çok isteyeceğim en azından on tane kadın var: Yumuşacık şirin yavrular, uzun boylu şık uysallar, vahşi esmer egzotikler. Millie bizim broşürde beni şöyle betimliyor: "Agincourt ve Waterloo'dan acılarınızı (travail) tamamen telafi edecek güzel İngiliz kadını (la belle Anglaise)". Benim sadece Fransızlarla meşgul olmama dikkat ediyor, çünkü onun İngiliz müşterilerinden bazılarıyla daha sonraki yaşamımda karşılaşmam benim mahcup olmama yol açabilir (diyor). Kadın ayrıca, bunun onları mahcup edebileceğini de düşünüyor herhalde! Kadında hafta sonları bu müşterilerden bir sürü var ve Comédie Française'de çolışan bazı kızlarımızdan özel hizmet istiyorlar. Dün gece bu performanslardan birini delikten seyrettim. Müşterimiz, siyah bir maske takıp arabayla gelen ve her şeyini çıkarsa da maskesini çıkarmayan Monsieur Spankybot'tu. Büyük paralar verdiği çok tuhaf istekleri var; ilk önce bir bebek gibi davranıldı kendisine, sonra yatılı bir okulda ilk gecesini geçiren bir oğlan çocuğu gibi, sonra da vahşi bir kabilenin esir aldığı genç bir asker gibi. Attığı çığlıklar aslında kendisine yapılanlara göre çok abartılıydı.

Buradaki en iyi dostum Toinette bir sosyalist, onunla sık sık dünyayı düzeltmekten konuşuyoruz, özellikle de sefilleri, Victor Hugo'nun dediği

gibi, ama Toinette, Hugo'nun özel sezgilerinin très sentimental olduğunu ve benim kendimi Zola'nın romanlarına vermem gerektiğini söylüyor. Böyle şeyleri yandaki kafede konuşuyoruz çünkü Millie Cronquebil siyasetin otel ticaretine bulaştırılmaması gerektiğini söylüyor. Paris'in entelektüel yaşamı kafelerinde; ve (üniversitenin bulunduğu) bizim semtte müşterileri yazarlar ya da ressamlar ya da başka tür dahilerden oluşan kafeler var ve akademisyenlerin kafeleri devrimcilerinkinden ayrı. Bizim kafenin müdavimleri çoğunlukla devrimci hôtelierler ve, zenginler ancak structure totalein bir bouleversementıyla geri verecektir diyorlar.

Daha fazla yazacak zaman yok. Biri geliyor.

Bu mektubun son kısmını, tıpkı bizim ev gibi dezenfektan ve deri döşeme kokulu harika bir büroda yazıyorum. Bugün, iki saat süren korkunç bir karışıklıktan sonra Notre-Dam'ı birdenbire terk ettim. Nedeni benim kendi cehaletimdi. Bir gün bunun sonuna vardığımı görebilecek miyim?

Belli nedenlerden ötürü normalde sabahları geç kalkıyorduk, ama bugün Millie sekizi birazcık geçe kapımı çaldı ve derhal aşağıdaki Uluslararası Salon'a çabucak inmem gerektiğini çünkü doktorun orada kızları muayene ettiğini söyledi.

"Erken bir başlangıç gerçekten!" diye düşünüyor içinden Bell ama "Tabii Millie," diyor. "Ne doktoru bu?"

"Belediyede görevli, halk sağlığı yasalarını uygulamak için. Sadece sabahlığını giy şekerim, hemen bitecek zaten."

Böylece kuyruğa girdim ve birçok kızın kombinezon ve çoraptan başka bir şey giymediğini gördüm. Odacığın dışındakilerin hepsi her zamankinden daha sessiz ve somurtkan görünüyordu ve ben onlara moral vermek için, belediyenin bizim sağlığımızı korumasının iyi bir şey olduğunu söyledim ve (benim önümdeki) Toinette'e de, inşallah doktora migren ağrılarını geçirecek bir şey yazdırırsın dedim. Bu gerçekten neşelendirdi kızları; kıkırdayarak, espri yaptığımı söylediler ve bu da beni şaşırttı. Fakat odacığa vardığımda, zavallı Toinette'e sanki huysuz bir talim çavuşu gibi boyuna "Daha çok aç! Daha çok aç!" diye sert emirler veren, kaşlarını korkunç şekilde çatmış, kısa boylu, çirkin bir adam gördüm. Kızcağız üzeri minderli bir masaya bacakları birbirinden ayrık halde yatmıştı

ve herif çay kaşığı gibi bir şeyi kızın aşk yarığına ya da (Latinlerin deyişiyle) vajinasına sokuyordu ve peşinden burnuyla pos bıyığını da sokacaktı neredeyse. Herifin ilgilendiği şey kadınların yalnız o kısmıydı çünkü biraz sonra "Peh! Gidebilirsin," dedi.

"Ben bu herifin yanına girmem!" dedim sertçe. "Doktor değil bu; doktorlar şefkatli ve nazik olur ve hastalarının her tarafıyla ilgilenir."

Bir kahkaha. Sıradakilerin yarısından çoğu gülmekten kırıldı.

"Sen kendini hepimizden iyi mi sanıyorsun?" diye bağırdı diğerleri.

"Lisansımızı alsın mı istiyorsun?" diye bağırdı hızla koşup gelen Millie.

"Delilik!" diye kükredi doktor. "Bir sürü mikroplu erkek uzantısını seve seve buyur ediyor ama resmî bir bilim adamının elindeki klinik spatülünden korkuyor. Ama hayır, deli falan değil, bu bir İngiliz, ve sakladığı bir şey var."

Zührevi hastalıklardan bu şekilde haberdar oldum.

"Üzgünüm Millie, artık burada çalışamam. Bildiğin gibi, nişanlıyım ben. Ve bu tıbbi muayene haksız ve yararsız. Senin kızlar burada çalışmaya başlarken sağlıklıydı, o halde hastalığı yayan senin kadrondakiler değil müşteriler. Asıl, biz içimize girmelerine izin vermeden önce müşterilerin tıbben muayene edilmesi gerekir."

"Müşteriler bunu hiçbir zaman kabul etmez ve Fransa'daki doktorlar yetersiz."

Bu kez bürosunda Millie'yle baş başaydık. "Öyleyse kızlarını, evlenme başlamadan önce her müşteriyi muayene edecek şekilde eğit," dedim, "bunu seremoninin bir parçası haline getir."

"Ustalaşmış olanlar bunu yapıyor zaten ve bu evin acemiler için eğitim sınıfı açacak gücü yok. Para kazanmak için kiraya, hisselere, havagazına, donanıma, polis rüşvetine, ücretlere para yetiştirmek ve şirket için çalışan avukatlara kârın net yüzde on beşini vermek zorundayım. Aylık kârım yüzde on beşin altına bir düşerse benim yerime tout de suit bir başkası gelir ve ben yalnız ve perişan bir ihtiyar kadın olarak ölürüm."

Tombul ve kraliçevari bir kadın olmasına karşın, ufak bir çocuk gibi ağlamaya başladı ve ben ona tatlı dilin, öpüp sevgiyle kucaklamanın gerektiğini gördüm. Onu yukarıya, yatak odasına çıkardım ve bu sırada resepsiyon masasına Toinette baktı.

Ama ne yaptıysam onun moralini düzeltemedim. Paris'ten ve Fransızlardan nefret ettiğini ve yıllardır İngiltere'ye dönmek için çalıştığını söyledi. Brighton'da bir pansiyon almayı ve hayatının nezih bir İngiliz kilisesindeki bir cenazeyle sonlanmasını hayal ediyordu ama birazcık para biriktirmeyi başardığı her seferinde başına bu sabahki gibi bir kaza geliyor hepsini götürüyordu yani Paris'ten asla kurtulamayacaktı; onun ölüsü Seine kenarındaki kimsesizler morgunda bir mermerin üzerine konacaktı paslı bir çeşmeden damlayan sulardan makyajı falan akıp gitmiş bir halde. Söylediği diğer güzel, trajik, umutsuzca şeylerden yüreğim burkuldu, öylesine deliceydi hepsi. "Çok adaletsiz bir şey," dedi, "benim senin kalbindeki yerim beşinci sırada. İlk önce senin koruyucun geliyor, sonra köylü nişanlın, sonra kız tavlayıcı Wedderburn, sonra da frijit Astley. Küçük, zayıf bir kız olduğum günlerden beri hep bir dostum olsun diye dua ederdim ama Tanrı benden nefret ediyor. Hayatıma ne zaman güzel ve dost biri girse küt diye bir darbe gelir, uçup giderler ve boktan bir koca baykuştan başka bir şey kalmaz geride."

Hiçbir tanrının ondan nefret edemeyeceğini söyledim ona... Benim ona sevgiyle sarılmamı düşünmesini, hayali baykuşları düşünmemesini söyledim... Onu her zaman sevgiyle hatırlayacağımı söyledim... Ben kaç para kazanmıştım ki? Ancak İskoçya'ya dönmek için üçüncü sınıf bir bilet alacak kadar, öyle değil mi?

"Sen o hiçbir şeyi de kazanamadın," dedi. "Senin bütün kazandıklarını ve hatta daha da fazlasını polis doktoruna verdim, mesleğine yaptığın hakareti unutmasına yardımcı olsun diye. Fransızlar çok gururludur. Ben böyle bir şey yapsaydım lisansımı alırdı ve hepimiz işsiz kalırdık."

Birden, kendimi buz gibi soğumuş ve tek kelime söyleyemeyecek kadar bitkin hissettim. Odama gidip giyindim, çantalarımı topladım, aşağı indim, Toinette'i de tek laf etmeden öptüm (kadın bağırarak ağladı bunun üzerine) ve Hôtel de Notre-Dame'ı terk ettim ebediyen.

Wedder'le Paris'e gelmemizi sağlayan paradan kalmış birkaç frank vardı hâlâ. Bu para beni Salpêtrière'e götürecek bir arabanın parasına yetti ve kalanını da, yazdığım notu doğrudan Profesör Charcot'a götürsün diye bir hademeye verdim. Bu notta, Glasgow'dan Bay Godwin Baxter'ın yeğeni Bella Baxter koridorda bekliyor ve sizinle mümkün olan en

kısa zamanda görüşmek istiyor yazıyordu. Hademe geri geldi ve profesörün, işleri nedeniyle bir saat yahut daha uzun bir süre hiç vaktinin olmayacağını, fakat onu bürosunda beklemek istersem sekreterinin bana kahve ikram edeceğini söyledi. Ve bana, tıpkı senin Park Meydanı'ndaki odan gibi kokan odası gösterildi.

Nihayet gelen Charcot ilk başta gayet cana yakındı: "Bonjour, Mamselle Baxter; tamamen ayık tek İngiliz! Arkadaşım dev Godwin nasıl? Buraya teşrifinizin hiç umulmadık zevkini nasıl bir olaya borçluyum?"

Anlattım. Epey uzun bir zaman aldı çünkü bana birçok sorular sordu ve bunlarla da her şey ortaya çıktı ve ben konuştukça bana bakışı giderek somurtuklaştı. Sonunda birdenbire, "Size para lazım" dedi.

Glasgow'a dönmeye yetecek kadar, dedim, ondan sonra koruyucum bir havaleyle geri gönderecekti bu parayı. Buna karşılık hiçbir şey söylemedi, kaşlarını çatarak ve parmaklarıyla masada trampet çalarak oturdu ve sonunda kalktım, dinlediği için teşekkür ettim ve hoşça kalın dedim.

"Hayır hayır. Kafamın dağınıklığını bağışlayın... Size para lazım ve alacaksınız... Bu geceyi konuğum olarak benim evimde geçirdikten sonra, ne zaman isterseniz İskoçya'ya rahat bir şekilde dönmenize yetecek bir para. Ve bana teşekkür etmeyin. Siz hediyeler alarak para kazanmayı tercih ediyorsunuz. Onaylıyorum. Bu para, bana daha önce yaptığınız şekilde yardım etmeniz karşılığında yapılan ödeme olacaktır. Dinleyin!

"Bugün akşam çok az sayıda, çok kibar dinleyicilere hitaben bir konferans veriyorum: Duc de Germantes (gerçekten kültürlü bir adam) ve isimleri sizi pek ilgilendirmeyecek iki yahut üç kişi. Siyasetçi bunlar; entelektüel gibi görünmek isteyen sansasyon arayıcılar. Bu konferans, araştırmalarımın elleri halkın cebindeki kişiler tarafından onaylanmasını sağlayarak bilime dolaylı bir şekilde katkıda bulunacak. Bu gece hipnoz altında sorular soracağım insan dişi bir çiftlik hizmetkârı; dindar bir histerik, ama ne yazık ki Jeanne d'Arc ya da sizin kadar ilginç değil Mamselle Baxter. Lütfen bugün akşam, az önce bana anlattıklarınızın bir bölümünü (hipnoz altında tabii ki ve sorularıma cevap olarak) tekrar anlatarak bu vakaya canlılık katın."

"Hangi bölümünü?" diye soruyor Bell.

PROFESSOR JEAN MARTIN CHARCOT

"İskenderiye'yi görmeden önce hayattan nasıl zevk aldığınızı, suçluluk duygusu ve ölüm korkusuyla lekelenmemiş bir varoluş halindeyken aldığınız akıllıca zevkleri anlatın onlara. Noktasız ve virgülsüz o harika tarzınızla, yoksulların görüntüsünün sizi nasıl etkilediğini lütfen anlatın onlara, ve lütfen, Tanrı aşkına, gözyaşlarınızı tutmayın. Duygularınızı yanınızdaki erkeğe nasıl boşalttığınızı ve onun kanının tadından nasıl etkilendiğinizi söyleyin. Son olarak, insanlık durumu hakkındaki şimdiki duygunuzu tanımlayın. İstediğiniz gibi Sosyalist, Komünist, Anarşist olun; ister burjuvaziyi kınayın, ister plütokratları, aristokratları, hatta kraliyeti! Kraliyet hakkında bir şey biliyor musunuz?"

"Kraliçe Victoria'nın bencil bir ihtiyar kadın olduğunu söylediler bana."

"Mükemmel. Onların hoşuna gidecek. Sizin bu konuşmalarınız benim dinleyicilere yapacağım hızlı Fransızca hitaplarla kesilecek; buna dikkat etmeniz gerekmiyor. Her şeyden önce siz, hipnotik trans halinde olacaksınız."

"Sanırım onlara, benim yoksullara duyduğum acıma hissinin yer değiştirmiş bir analık duygusundan kaynaklandığını söyleyeceksiniz."

"Bunu biliyor musunuz? Öyleyse bir psikologsunuz siz!" diye bağırdı gülerek. "Ama bu gece bunu söylemeyin sakın! Toplum, emek işbölümüne dayanır. Ben hocayım, siz de benim deneğimsiniz. Büyük Charcot dışında biri görüşlerini aktarırsa muhterem dinleyicilerimizin kafası karışır. Bu arada, sizin anonimliğinizi garanti ediyorum. Ve arkadaşlarınızın adını söylemeniz gerekmiyor. Siz her şeyden önce bir Britanyalısınız. Ketumluk sizin için içgüdüsel bir şeydir ve hipnozun insanları iradeleri dışında etkileyemediğini herkes bilir. Tamam mı?"

Yani bu gece tekrar onunla birlikte gösteri yapacağım ve yarın memlekete doğru yola çıkacağım, ama bu mektubun bugün postaya verilmesi gerek, çünkü sana geri dönen Bell'in artık, zavallı Wedder'le kaçan, zevk peşinde bir uyurgezer olmadığını bilmelisin. Soracağım bazı zor soruları yanıtlamalısın. İşe yarayan şeylerin nasıl yapılacağını ve nasıl parazit olunmayacağını anlatmalısın bana. Mum'a da söyle, çünkü bundan sonra Bell onunla hemen yaşam boyu partner olacağından birlikte çalışmamız gerek. Sevgili Mum'uma söyle, onun evlilik Bell'i artık Mum'un

onun söylediği her şeyi yapması gerektiğini düşünmüyor. Ayrıca, Millie Cronquebil'in söylediği bir şeyin yanlış olduğunu söyle Mum'a: Notre-Dame'dayken eğlendiğim çeşit çeşit kişiler nedeniyle iyi bir eş olmayacağım ben, eğer benim sırtüstü yatıp da, çeşit çeşit hayran ses tonlarıyla "müthiş!" demem hoşuna gitmeyecekse tabii.

Bu arada, en iyi dilekler, ikinize de
En sevdiğinizden kişiden,
Ding dong Bell'den.

Not: Kedicikleri sev, köpekleri okşa, Mopsy'yle Flopsy'yi öp benim için.

"Ee, Mum?" dedi Baxter mektubu masaya koyup bana gülümseyerek, "bu gerçekten müthiş partnerin geri dönüşünden ötürü korkuya kapılmadın mı? Onun Duncan Wedderburn'e yaptıklarını bir düşün!"

O an Baxter'ın kibarca büyüklenmesine gücenemeyecek kadar sevinçliydim. Nabzım hızlanmıştı. Kanalsız salgı bezlerim kan dolaşımıma öylesine yaşamsal salgılar boşaltmıştı ki (hissetmiştim onların bu faaliyetini!) kaslarım büyümüştü ve birçok erkeğin toplam gücüne sahipti. "Hayır Baxter! Bella'mdan gelecek hiçbir şeyden korkmuyorum. O çok şefkatli bir kadın ve karakterler hakkında hüküm vermede mükemmel biri. Bir erkeğin elini sıkar sıkmaz onun ruhunun en derin özelliklerini hissediyor. Wedderburn'deki bencil azgın cinsel erkeği hissetti ve tam onun istediği gibi davrandı. Wedderburn, hiç bitmeyen bir ekstaziyle geçen bir yaşam isteyecek kadar aptaldı. Hiçbir organizmanın buna dayanamayacak olması Bell'in suçu değil. Ben bir bakirim. Bell'le yaşayacağım ekstaziler daha yumuşak, daha rahat sevgi halleriyle çeşitlenecek. En büyük çaba sana düşecek Baxter. Bay ve Bayan McCandless'ın dünyayı nasıl düzeltebileceğini göstermezsen onu korkunç bir düş kırıklığına uğratırsın; evliliğimiz gerçekleşmeyebilir. Asıl sen korkmuyor musun?"

"Hayır. Dünyanın nasıl düzeltileceğini, karakter ve yeteneklerinizin net bir şekilde gösterdiği yollardan anlatacağım size... Nedir bu ses?"

Saat gece yarısını biraz geçiyordu. Bella'nın bizi terk ettiği gece gibi, perdeler tamamen açıktı ve pencereden ay görünüyordu hızla sürüklenen bulutlar zaman zaman örtse de. Duyduğumuz ses bir anahtarın alt kattaki bir kilitte dönüşüydü, açılıp kapanan ön kapı, merdivenleri çıkan hafif ve çabuk adımlar. Çalışma odasının kapısı açılırken kalktım ve yüz yüze geldim onunla; Baxter yerinden kalkmadı. Bella karşımda duruyordu, yüzü eskisinden daha kuru ve süzülmüş görünüyordu ama gülümsemesi her zamanki gibi heyecanlı ve mutluydu. Yolculuk mantosunun düğmelerini çözdü ve böylece hem onun dikilerek onarılmış astarını hem de yakasında parlayan benim küçük incimi gördüm. Bakışlarımın incide sabitlendiğini görünce güldü ve "İkinizin hâlâ uyumamış ve eski mekânın tamamen aynı halde olduğuna sevindim;" dedi, "bu hariç. Bu yeni bir şey."

Şömineye gitti ve rafın üzerindeki kapaklı bir kristal vazoya baktı. İçinde bizim kocatopaklar vardı.

"Bizim evlilik sözleşmemiz!" diye bağırdı. Kapağı kaldırıp içinden bir tanesini çıkardı, sağlam bembeyaz dişlerinin arasında çiğneyip ezdi ve sonra bize kollarını açarak "Aman God'um ve Mum'um," diye bağırdı, "eve dönmek ne harika fakat aşağıda yiyecek bir şey var mı? Aç bir kadına şeker yetmez. Duncan Wedderburn öğretti bunu bana, karnımdaki yara izinin ne demek olduğunun yanı sıra."

Bunu söyleyince başka bir şey hatırladı. Birdenbire durup Baxter'a dikkatle baktı, yüzü giderek incelirken gözbebekleri büyüyüp tamamen simsiyah irisler haline geldi.

"Çocuğum nerede God?" diye sordu.

19
En Kısa Bölümüm

Bella, mektubunun bitiminden bu kadar kısa bir zaman sonra gelmeseydi sanırım Baxter bu soruya bir yanıt hazırlayacaktı, ama bu soru şimdi bir şok gibi geldi ve Baxter'ı müthiş etkiledi. Soluk benzindeki kan çekildi mi yoksa kan mı hücum etti bilmiyorum fakat iki saniyede rengi grimsi mora döndü. Birdenbire tomurcuklanan terler yüzünden aşağı süzülmedi, fırladı, çünkü Baxter titremiyor, vibrasyon yapıyordu. Gevşek giysileri kıpırdamadan dururken çizmelerinin, ellerinin ve başının oluşturduğu dış konturlar titreşen bir gitar teli gibi, net görünmez hale geldi. Ama Bell'i yanıtladı yine de. O koskoca kasvetli kafada koca bir çan gibi yavaş, bomboş ve demir tınılı bir sesle gümbürdeyen o kederli mağaradan gelen sözcükler bulanıksa da kendi yankılarıyla boğulmamışlardı.
"SENİN KAFANIN. ÇATLAMASINA. YOL. AÇAN. OLAYLAR. AYNI. ZAMANDA. YOK. . ETTİ. . . SENİN. . . SENİN. . . . SENİN. . . . . SENİN. . . . . ." Sessizlik. Dudakları, söyleyecek nefesi bulamadığı bir sözcüğü söylemek için kıvranıyordu. Dilinin ağzında çırpınışını gördüm, sözcüğün Y ile başladığını fark ettim, yani yaşamını olsa gerekti herhalde. Beyninin bir yarısı Bella'ya geçmişi hakkındaki gerçeği söylemeye çalışırken öteki yarısı bu girişimden ötürü donup kalmıştı ve ben de öyleydim.

"Senin çocuğunu Bella!" diye bağırdım. "Senin belleğini yok eden şok öldürdü senin içindeki çocuğu!"

Baxter giderek sakinleşirken Bella'ya şaşkın gözlerle ve ağzı bir karış açık halde bakıp duruyordu. Ben de öyle bakakalmıştım.

Bella içini çekti ve yavaş bir sesle "Korktuğum da buydu" dedi ve sonra Baxter'a, sanki kendisinin gözlerinden hiç yaş boşanmıyormuş gibi şefkatle gülümsedi. Sonra Baxter'ın dizine oturdu, kollarını Baxter'ın belinin ulaşabileceği kadarına doladı, başını çenesine dayadı ve uyuyakaldı. Baxter da gözlerini kapattı ve normal rengi yavaş yavaş geri geldi.

Rahatlamış bir halde ama kıskanarak onları bir süre seyrettim. Sonunda ben de Bella'nın yanına oturdum, beline sarıldım ve başımı omuzuna dayadım. Tamamen uyumamıştı, çünkü yanında rahat edebilmem için kımıldadı.

Üçümüz uzun bir süre
yattık öylece.

20
God Yanıtlıyor

Belki bir saat geçti. Bell esneyerek ve doğrularak uyandırdı bizi. Bunun ardından gelen konuşma çalışma odasında başladı. Bittiği yer de Bella'nın haşlanmış soğuk bir jambonun çoğunu, ekmek, peynir, turşu ve iki yahut üç kupa dolusu şekerli sütlü çay eşliğinde yiyip bitirdiği mutfak masasıydı. Onun duygusal şoklardan çabucak toparlanmasına alışıksam da, bunun bu kadar fiziksel bir şekilde gerçekleştiğini hiç görmemiştim. Yüzündeki zayıf ve bitkin görüntü kayboldu, yanakları dolgunlaştı, alnı düzleşip daha yumuşak bir hale geldi, zindeleşen yüzündeki küçük çizgiler ve kırışıklar silinip gitti. Yirmi beşle kırk yaş arası görünümdeyken on beşle yirmi beş yaş arası bir görünüme kavuştu. Benim katı bilimsel gözlerim onun bana sevgi dolu bakışlarından kamaşmış mıydı yoksa? Elbette değildi, fakat onun bitkinlik ve stres izlerini silen şey de sadece jambon ve çay değildi. Gözleri yüzümüzde besleniyor, kulakları ve beyni bizim sözcüklerimizi sindirip düşüncelerinin özüne katıyor, yenecek şeyleri kullanarak bedenini yenileyen dişleri ve midesi gibi çabucak güçlendiriyordu düşüncelerini. Çiğneme ve yutmalar arasında söylediği çok akıllıca sözler hem kendisiyle hem de benimle ilgili geleceğin ve evlilik tarihimizin belirlenmesini sağlayan bir konuşmanın başlamasına yol açtı. Fakat onun parıltısı benim gözlerimi gerçekten biraz kamaştırmıştı herhalde. Baxter'la Bella'nın konuştuklarının toplamı kadar çok konuştuğum halde, söylediklerimden pek bir şey hatırlamıyorum. Ama konuşmanın nasıl başladığı gayet net bir şekilde geliyor aklıma.

Bell, "Ben çocuğumu sorduğumda sen niçin terledin ve kekeledin ve titredin God?" dedi. "Vereceğin yanıtın beni çıldırtacağından mı korktun?"

Baxter onaylamak için başını öyle şiddetle salladı ki boynuna bir şey olacak diye korktuk.

Kadın, "Şaşırtıcı bir şey değil bu," dedi. "Senden kaçtığımda çocuktum; çocuk bir Bell Baxter'a kendi çocuğunu yitirdiğini nasıl söyleyebilirdin ki? Özellikle de babasının kim olduğunu bilmiyorsan. Bana dünyadaki güzel ve güçlü şeyleri öğreterek ve benim de bunlardan biri olduğumu göstererek beni güçlü ve kendimden emin kıldın God. Sen bir çocuğa deliliği ve zulmetmeyi öğretemeyecek kadar aklı başında birisin. Bunları, kendileri de deli ve zalim olan kişilerden öğrenmem gerekiyordu. Wedder bana bir zamanlar anne olduğumu söyler söylemez dünyada yanlış bir şeyler olduğunu anladım. Dr. Hooker bana tepeden bakarak o zavallı küçük kızı ve kör bebeği gösterir göstermez, kızımın başına feci şeyler gelmiş olabileceğini anladım. Bay Astley zengin ulusların çocuk ölümlerine nasıl muhtaç olduğunu anlatınca kızımın ölmüş olabileceğini anladım ve Millie Cronquebil'in yerinde zayıf ve yalnız kadınların nasıl kullanıldığını görünce de kızımın ölmüş olmasını diledim. Senin hiçbir suçun yok God, benimle ilgili hiçbir suçun yok. Ama sen zayıflara nasıl acı çektirildiğini biliyor ve bundan nefret ediyorsun, öyle değil mi?"

"Evet."

"Bunu durdurmaya çalışmadın mı hiçbir zaman?"

"Hiçbir zaman," dedi Baxter hüzünlü bir şekilde, "yalnız bir zamanlar, Blochhairn demir dökümhanesinde ve St. Rollox lokomotif fabrikasında yaralanan işçileri tedavi ederek acılarını azaltmaya çalışmıştım."

"Niçin bıraktın?"

"Çünkü bencildim," dedi Baxter yine terlemeye ve titremeye başlayarak, "ve seni bulmuştum. Senin sevgini kazanmayı, ağır sanayinin yanmış ve kemikleri kırılmış kurbanlarını düşündüğümden çok daha fazla istiyordum."

Bella bir gülümsemeyle sakinleştirdi Baxter'ı; gülümsemesindeki hafifçe hoşnut bir üzüntü ses tonunda da vardı.

"Sevgili God, sırf var olmakla ne çok yararlı şeyi önlemişim ben! Harry Astley haklı herhalde; dünyadaki insanlar gereğinden çok fazla gerçekten, özellikle de benim gibi refah içinde şımartılmış gözdeler. Senin paranı doğru dürüst kullanmaya başlamalıyız God. Gemiye binip İskenderiye'ye gidelim, küçük kızla bebek kardeşini bulalım, evlat edinelim ve buraya getirelim."

"O kadar uzağa gitmeye gerek yok Bell," dedi Baxter içini çekerek. "Yarın seninle High Street'te Glasgow Cross'tan yukarıya doğru yürüyelim. Sağ tarafında demiryolu manevra sahaları ve birtakım antrepolar göreceksin eski üniversitenin yerinde; Adam Smith'in dünyaca meşhur, Ulusların Zenginliği tezini ve evrensel olarak görmezden gelinen Sosyal Duygudaşlık tezini yarattığı üniversitenin yani. Öteki tarafta, zemin katında dükkânlar bulunan bir dizi ucuz apartman ve bunun arkasında da, İskenderiye güneşinin altında gördüğün kadar yoğun bir sefaleti bulabileceğin, pis kokulu, tıkış tıkış dolu odaların diyarı vardır. Yüzden çok kişinin bütün içme ve temizlik suyunu tek bir ortak çeşmeden aldığı avlular, her köşesine koca birer aile sığışmış odalar vardır. En yaygın hastalıklar dizanteri, raşitizm ve tüberkülozdur. Buradan istediğin kadar perişan kız çocuğu toplayabilirsin. Ana babalarına onları hizmetçi olarak eğiteceğini söyle, kızlarını götürdüğün için sana dua ederler. Altı tanesini getir buraya. Bayan Dinwiddie'nin yardımıyla muhtemelen üç ya da dört yılda çoğunu bir odayı temizleyebilecek ya da çamaşır yıkayacak şekilde eğitebilirsin. Onlara bundan iyi bir şey öğretemeyecek kadar cahilsin."

Bella iki eliyle saçlarını kavradı ve "Harry Astley gibi konuşuyorsun!" diye bağırdı. "Beni de parazit bir kinik mi yapmak istiyorsun God? Benim insanların acı çekmesine karşı nefretim yer değiştirmiş bir analıktan başka bir şey değil diye mi düşünüyorsun sen de?"

"Benim düşündüğüm şey herhalde, sen çocuklara annelik etmeye başlarsan onlara bağımsız olmayı öğretemeyeceğindir."

"Nasıl öğretebilirim bunu?"

"Kendin bağımsız olmayı öğrenerek; benden bağımsız olmayı, ve Mum'dan da, onunla evlensen de evlenmesen de. Çok çalışmak istiyor musun? Genelevin dışında, demek istiyorum tabii."

"Küçük hastanemizdeki hasta hayvanlar için bir zamanlar saatlerce çalıştığımı gördün."

"Ve şimdi de yoksul hasta insanlara yardım etmek istiyorsun."

"Bunu yapacağımı biliyorsun."

"Güçlü bir muhakeme kadar cesareti de gerektiren feci ortamlarda çok ağır çalışarak beynini ve bedenini tüketir misin?"

"Ben cahil ve kafası karışık biriyim ama bir aptal ya da korkak değilim. Beni sonuna kadar kullanacak bir iş ver bana!"

"Yani başına neler geleceğini biliyorsun."

"Hayır... Anlat bana!"

"Eğer yanıt senin kafanda hazır değilse," dedi Baxter sıkıntılı bir şekilde, "söyleyebileceğim hiçbir şey işe yaramaz."

"Lütfen bir ipucu ver bana."

"Yapacağın iş çok çalışmak kadar deneyimi de gerektirecek, ama senin en iyi dostların sana her iki konuda da yardım edebilir."

"Doktor olacağım."

Bell'in yüzü gözyaşlarından, Baxter'ın yüzüyse terden ıslanmıştı fakat öylesine mükemmel anlaşarak gülümsediler ve başlarını salladılar ki birbirlerine, konuşmanın başından beri Bell'le el ele tutuşuyor olmamıza karşın neredeyse kıskanacaktım onları. Bell herhalde kıskandığımı hissetmiş olacak ki beni öptü ve "Bana her türlü dersi verebileceğini düşün Mum," dedi, "ve benim nasıl dikkatle dinleyeceğimi!"

"Baxter benden çok daha fazla şey biliyor," dedim ona.

"Evet," dedi Baxter, "ama ben hiçbir zaman insanlara bunun hepsini anlatmam."

* * * * * * * * * * * * * * *

Yukarıdaki yıldızlar, aktarılan konuşmayla hızlı bir özeti birbirinden ayırmak içindir.

Baxter bize, Britanya'da şimdilik, hepsi de yabancı üniversitelerden mezun sadece dört tane kadın doktor olduğunu, ama 1876 tarihli Haklar Kanunu ve Sophia Jex-Blake'in çabaları sonucunda Dublin Üniversitesinin kapılarını kadın tıp öğrencilerine açtığını ve İskoç üniversitelerinin de çok yakında bunun aynısını yapmak zorunda kalacağını söyledi. Bu arada kendisi doğu Glasgow'daki bir hastanenin yoksullar koğuşunda çalışmaya başlayacaktı, eğer Bell oraya stajyer hemşire olarak girerse. Eğer orada disiplinli çalışmaya uyum gösterirse Baxter onun ameliyathane hemşiresi olarak kendisine yardım etmesinin bir yolunu bulurdu. Böylece, sonunda (ister Dublin, ister Glasgow'daki) tıp fakültesine gittiğinde dinleyeceği, ilk sınıf öğrencilerinin çoğuna göre bir ezber alıştırmasından başka bir şey olmayan dersler onun için çok daha fazla bir anlam taşıyacaktı. Baxter bütün doktorların ve cerrahların hemşirelik mesleğinden devşirilmesi gerektiğini ya da doktorluğa bu meslekte çalışarak başlaması gerektiğini söyledi. Sonra, Britanya'da her meslek için ilk eğitimin pratik yapmak olması gerektiğini öylesine hararetle savunmaya girişti ki kendisini asıl konuya döndürebilmemiz epey zaman aldı.

Sonra Bella'ya, genel bir pratisyen olmayı mı yoksa bazı tür insanlara mı yardım etmek istediğini sordu. Bella, küçük kızlara, annelere ve fahişelere yardım etmek istediğini söyledi. Baxter bunun iyi bir fikir olduğunu, çünkü hâlihazırda bu kişilerle çalışan hemen hemen tüm kişilerin hastalarından farklı cinsel organa sahip olduğunu söyledi. Bella, gelen her kadına en modern ve yararlı gebelik önleyici yöntemleri öğretmeye kararlı olduğunu söyledi. Baxter'la ben ona, bu niyetini fiilen uygulayabilir hale gelinceye kadar gizli tutmasını öğütledik. Hastalarına bir muayene odasının mahremiyetinde söyleyeceği şeylerin kamuoyunda bir skandala yol açmaması ancak o şekilde mümkündü. Doğum kontrolünü kamuoyunda

tartışmak istiyorsa bunu yaparken güçlü olması için en azından beş yıl tam kalifiye bir klinisyen olarak çalışmış olmalıydı. Bella bizimle ancak, biz bu bekleme süresinin başkasının değil onun tercihi olmasını kabul edince hemfikir oldu.

Sonra Baxter bana döndü ve babasının arkadaşlarının benim Glasgow tıp mesleğindeki durumum konusunda kendisini sürekli bilgilendirdiklerini söyledi. Ben, insan organizmasının yararlı fonksiyon görmesini sağlayan geniş bir hijyen bilgisine sahip, iyi bir diagnostik ve bakteriyel patologdum. Bunlar tam da bir hükümet doktorunda gereken niteliklerdi ve benim bunu düşünmemi diliyordu. Hastalıkların önlenmesi, tedavisinden önemliydi. Halka, Glasgow'u daha iyi suya, kanalizasyona ve ışığa -kısacası daha iyi barınma koşullarına- kavuşturmak için çaba harcayanlardan daha yararlı bir iş yapacak hiç kimse yoktu. Fakat onun benim böyle bir göreve gelmemi istemesinin asıl nedeni kişiseldi. Sonunda Bella kendi kliniğinin sorumluluğunu alınca (ve Baxter, Bella'nın böyle bir klinik yaratmasına yardım etmek için tüm servetini koyacaktı) yüksek düzeyde bir yerel hükümet görevlisinin desteği Bella'ya çok yararlı olacaktı. Bu sav beni ikna etti.

Bu kez ben evlilik konusunu ortaya attım ve bunun mümkün olduğunca çabuk olması gerektiğini söyledim. Bella, ilk önce kendisinin Madam Cronquebil'in yanında çalıştığı sürede zührevi bir enfeksiyon kapmadığından emin olması gerektiğini söyledi. Baxter, altı haftalık bir cinsel ilişki karantinası yeterlidir dedi, sonra da yorgun olduğunu söyledi ve hemen iyi geceler deyip üst kata çıktı. Bella'nın onun yerine benimle evlenmesinin onda hâlâ bir üzüntüye yol açtığını fark ettim. Bunu Bella'ya söyledim ve bu düşünceye güldü. Bunu yadsımadı, ama Baxter'ın bu hezeyandan kolayca kurtulacağı kanısındaydı. Sevgili Bella'mda, bir başkasının acısına karşı duyarsız davrandığını gördüğüm tek konu buydu. Ama kendi çocuklarımız olduğunda, çocuk milletinin çoğunlukla ana babalarına ve yanlarında kendilerini güvende hissettikleri koruyucularına KARŞI MUTLU BİR ŞEKİLDE DUYARSIZ OLDUKLARINI GÖRDÜM.

Ve öpüşüp iyi geceler diyerek üst kata çıktık, onun yatak odasının kapısının önündeki sahanlıkta tekrar iyi geceler diyerek öpüştük. Bella mırıldanarak "Şimdi çok daha güçlüsün Mum," dedi. "Eskiden bunu yaptığımızda neredeyse bayılacak gibi oluyordun."

Şimdi daha duyarsız olmaktan korktuğumu söyledim; bedenim onu o kadar uzun zamandır özlemişti ki, benimle beraber olduğuna henüz gerçekten inanamamıştı. Bella sessizce güldü ve kendisinin de eskisi kadar deli gibi olmadığını söyledi.

"Bugünlerde, evlenmekten çok sarılıp yatmaya ihtiyacım var," dedi, "ve Wedder'in İskenderiye'de ters yatmaya başlamasından beridir doğru dürüst bir gece boyunca sarılıp yatmadım. Bu gece beraber yatalım, sen bana gereklisin Mum. Aramızda bir çarşaf olursa bana sarılan kollarını hissederim ama sana bir zarar gelmez. Benimle böyle sarılıp yatmak ister misin?" Bunu seve seve yapacağımı ve bu evliliğe başlangıç ritüelinin kırsal İskoçya'da çok yaygın olduğunu, buna "sarmalanma" dendiğini söyledim ona.

Böylece yatağa girip sarmalandık ve o günden beri de, onun Londra'daki Fabian Derneği toplantılarına katıldığı günler dışında hiç ayrı yatmadık.

21
Bir Kesinti

Ateist olmama karşın, dar görüşlü değilim. Bella'da hastalık olmadığından emin olduğumuzda basit bir Presbiteryen nikâh töreni ayarladım, çünkü bunun yeminimizi resmileştirmeye yarayacak zararsız ve geleneksel bir yol olduğunu düşündüm. En yakındaki kilise Park kilisesiydi ama komşu çocukları kapıda kapışsın istemiyordum ve Great Western Road'dan yürüyerek on dakikadan az bir mesafedeki Lansdowne Birleşik Presbiteryen kilisesini seçtim. İngiliz okurlar törenin 25 Aralık günü saat sabah 9'da olduğunu söyleyince şaşırabilir. Ama mümkün olan en yakın tarih buydu ve İskoç kilisesine göre Noel günü, Pazar'a rastlamadıkça diğer günlerden daha kutsal değildir. Nikâha gitmek üzere Bella'yla birlikte kapıdan, hemen arkamızdan gelen Baxter'la Bayan Dinwiddie gibi kol kola çıkarken, evleneceğim gün, Glasgow'daki dükkânların ve büroların ve fabrikaların yoğun işten ötürü her zamanki gibi kalabalık olmasına karşın, insanların dünyanın her tarafında tatil yapıyor olmasından ötürü bir tür coşku hissettim.

Buz tutmuş bir sabahtı. Çatılar, bahçeler ve sakin sokaklar karla kaplıydı ama hızlı ve düzgün adımlarla yürüyebiliyorduk, çünkü Baxter bir grup çocuğa para vermiş, bizim kapının merdivenlerinden kiliseye kadar giden bir yolun karını temizletmişti. İzlediğimiz yol parkın içinden yokuş aşağı gidiyordu ama çok iyi tuzlandığından kaygan değildi. Duman kokulu hafif bir sisin bulanıklığı yakın mesafeleri gizleyemiyordu ve yolumuzun sonundaki binaya giren

bazı kişiler gördüğümü düşündüm. Bu beni şaşırttı. Baxter ve Bayan Dinwiddie'den başka nikâh tanığının ve davetlisinin olmayacağını sanıyordum. Bella, Bayan MacTavish, Wedderburn, Astley ve Madam Cronquebil'i de (kendi dediğine göre) "iyi biten her şeyin iyi olduğunu" göstermek için çağırmak istemişti. Biz onu, bu konuklar gelirse birbirlerini görmekten utanacaklarına ikna etmiştik ve sonunda kimse davet edilmemiş ve nikâh için hiçbir ilan verilmemişti. Ama rahip, normalde yapılması gerektiği gibi, nikâh ilanını askıya çıkarmış olsa gerekti tabii.

Kiliseye dakik bir şekilde, dokuza bir kala girdik ve kilise koridorunun boş olduğunu, fakat ön sırada yan yana beş adamın oturduğunu gördük. Bella "Kim bunlar?" diye sordu ve bilmiyordum fakat içlerinden birinin dikkati çekecek kadar uzun, ince bir adam olduğunu ve subaylara benzediğini fark ettim. Titrememe yol açtı bu. Bir felaketin yaklaştığını hissediyordum ve Bella'yla bu koridorda daha önce birçok kez aynı felakete doğru kol kola yürümüşüz gibi geliyordu bana. Çırpınarak uyanacağım kötü bir rüyada hissettim kendimi. "Sakin ol McCandless!" diye mırıldanan Baxter'ın sesinde öylesine sessizce bir emir vardı ki dönüp ona baktım. Başını sallayarak onayladı ve Baxter'ın olabilecek her şeyi tahmin ettiğini ve buna hazır olduğunu fark ettim. Bella'nın kolunu daha sıkı kavradım ve Tanrı'yı yanında hisseden bir Hıristiyan'ın cesaretiyle yürüdüm.

Yabancıların yanından geçtik ve sırtımız onlara, yüzümüz komünyon masasına dönük olarak durduk. Rahip kürsünün etrafından dolaşarak geldi ve bazı giriş sözcüklerinden sonra, resmî bir ses tonuyla bana, Galloway'deki Wauphill kilisesine bağlı, evlenmemiş kız Jessica McCandless'ın tek oğlu Archibald McCandless mi olduğumu sordu. Evet dedim. Sonra nişanlıma sordu; Buenos Aires'te ticari temsilci Ignatius MacGregor Baxter'la, eşi Seraphina Rhinegold Cumberpatch'in kızı Bella Baxter miydi? Bella evet

dedi. Baxter'ın, Bella'nın annesi için neden kadar uzun bir isim uydurduğunu merak ettim ve tuhaflıklarla dolu bu dünyada, hiç beklenmeyecek kadar uzun bir ismin bulunmadığı bir isimler listesi muhtemel değildir diye düşünmüş olduğunu tahmin ettim. Ben bunları düşünürken rahip, hazır bulunanlar arasında, bu iki kişinin kutsal evlilik bağıyla bağlanmamasını gerektirecek bir şey bilen varsa dile getirsin diyordu. O sırada benim arkamdan gelen yüksek, net ve kulak tırmalayan bir ses "Bu evlilik gerçekleşemez!" dedi.

Dönüp baktık. Bu sözler, dimdik duran, düzgün bir şekilde yapılmış insan boyunda bir kukla gibi sabit gözlerle bize bakan çok uzun boylu zayıf adam tarafından söylenmişti. Tahtadanmış gibi görünmesinin nedeni, (ağzının üzerini kapatan) kalın ve çelik kır bıyığıyla ucu sivri sakalının, pembemsi esmer teniyle hemen hemen aynı tonda olmasıydı. Yanındaki esmer, kalın yapılı, yaşlı bir adam ayağa kalkmaya çalışıyordu. "Siz kimsiniz?" diye sordu rahip birdenbire kıytırık ve ciyaklar hale gelen sesiyle.

"Ben General Sir Aubrey de la Pole Blessington'um. Bella Baxter olduğunu iddia eden bu kadın benim yasal olarak evlenmiş olduğum, kızlık adı Victoria Hattersley olan eşim Victoria Blessington'dur. Bu onun babası, Manchester ve Birmingham'daki Union Jack Buharlı Lokomotif Şirketinin müdürü Blaydon Hattersley'dir.

"Vicky!" diye bağırdı gözlerinden yaşlar akan ihtiyar adam kollarını Bella'ya uzatarak. "Ah benim Vickyciğim! İhtiyar babanı tanımadın mı?"

Bella ona büyük bir ilgiyle baktı, sonra dönüp aynı şekilde bir ilgiyle ilk kocasına baktı yine. General ona sabit bakışlarla bakıyordu. Sanayici hıçkırarak ağlıyordu. Benim duygularımsa tanımlanamayacak kadar tuhaftı. Bella'nın bilmeden, bedeninin ilk kocasında beyninin babasına, bedeninin babasında da beyninin dedesine baktığını biliyordum. Sonunda Bella "Evet siz harika bir

ikilisiniz," dedi, "fakat ikinizi de daha önce gördüğümü hatırlamıyorum."

General, "Konuşun, Prickett," dedi.

Üçüncü bir adam kalktı ve General'in tıbbi danışmanı olduğunu ve Lady Blessington'u ciddi bir rahatsızlığından ötürü, kaybolmasından önce en az sekiz ay süresince tedavi ettiğini söyledi. Bella Baxter olduğunu söylemiş olan hanımefendinin, sesi ve görünüşü Lady Blessington'a öylesine benziyor ki, aynı kişi olduğundan kuşkum yok dedi. Bunun üzerine rahip, nikâhın gerçekleşemeyeceğini söyledi.

Bella benimle kol kola durmaya devam etmeseydi ve Baxter sorumluluğu almasaydı ne yapardım bilmiyorum. Baxter söze başlayınca kocaman gövdesinin ve davranış tarzının ağırlığı çocukça bir umutla doldurdu içimi; "General Blessington, Bay Hattersley," dedi Baxter. "Birisi size bu nikâhın ne zaman ve nerede yapılacağını söylemiş. Aynı kişi size, benim varlıklı biri ve sadakatle çalışan bir cerrah olduğumu da söylemiş olsa gerek. Bayan Baxter üç yıl önce bana, daha önceki hayatı hakkında hiçbir şey hatırlamaz halde geldi. O günden beri benim vesayetim altında yaşıyor ve ben bütün malımı ona bıraktığım bir vasiyetname yaptım. Bir yıl önce kendi isteğiyle, arkadaşım, Glasgow Kraliyet Hastanesi'nden Dr. McCandless'la nişanlandı. General Blessington! Bay Hattersley! Siz Bayan Baxter'ın bir hâkim ve jüri tarafından mahkemece saptanmış kimliğini sorgulamak mı istiyorsunuz? Yoksa ilk önce bunu mantıklı bir şekilde görüşerek halletmeye mi çalışalım? Evim yürüyerek çok yakın bir mesafededir. Sizi oraya davet ediyorum."

General "Anlatın ona Harker," dedi.

Dördüncü bir adam kalktı ve General Blessington'un avukatı olduğunu, Sir Aubrey'in özel konularda yapılacak resmi bir soruşturmayla eşinin şerefini lekelemekten kaçınmak istediğini bildiğini söyledi. Bu nedenle General ancak şu kişilerin katılacağı bir özel bir konuşmaya tahammül etmeye hazırdı. Bir tarafta kendisi,

avukatı, tıbbi danışmanı, eşinin babası ve, Seymour Grimes Özel Dedektiflik Bürosu'ndan Bay Seymour Grimes. (Son isim söylenirken beşinci bir adam ayağa kalktı.) Konuşmaya devam eden avukat, General'in diğer taraftaysa Bay Baxter'ın ve arkadaşı Dr. McCandless'ın bulunmasına izin vereceğini söyledi. Ama Sir Aubrey, eşi Victoria Blessington'un bu konuşmanın sonucunu yakındaki bir odada beklemesinde kararlıydı. Onu bu konuşmanın dışında bırakma konusunda, mümkün olabilecek en iyi gerekçeleri vardı. Ayrıca bu konuşmanın, St. Enoch İstasyon otelinde tuttuğu odalarda yapılmasında da kararlıydı.

"God'a ve Mum'a benim kim olduğumu ben duymadan mı söylemek istiyorsunuz?" diye bağırdı Bella. "Sen ne diyorsun buna God?"

"Böyle bir şeyle hiçbir ilgim olamaz diyorum," dedi Baxter sakin bir şekilde, "bana bunun için yeterli bir gerekçe gösterilmezse."

"Anlatın ona Prickett" dedi General. Tıbbi danışman sıradan çıktı ve sonra Baxter'ı bir kenara çekip kulağına bir şeyler fısıldadı ve Bella buna fena halde sinirlendi. Baxter'ın yanıtı herkes tarafından duyuldu: "Bu bir gerekçe değil, bu bir yalan. Bunun yalan olduğunu kanıtlayabilirim. Bu görüşme, Bayan Baxter katılmadığı ve benim evimde yapılmadığı takdirde gerçekleşmeyecek. General Blessington ve maiyeti benim evime gelmekle hiçbir risk almaz; ama Britanya otellerinden, kocası olduğunu iddia eden kişiler tarafından kaçırılan ve polisin müdahale etmediği kadınlar vardır."

"Doğrudur!" diye bağırdı General. Avukatı dönüp ona tuhaf tuhaf baktı. General onun bakışlarına hiçbir ifade göstermeyen bakışlarla karşılık verdi ve bir süre hiç kimse kıpırdamadı. Sonra, herhalde bir işaret verilmiş olacak ki avukat Baxter'a yavaş sesle "Sizin evinize gideceğiz," dedi. "Bu binanın yan tarafında üç araba bekliyor."

"Üç araba ancak altı kişiyi taşır," dedi Baxter. "Bayan Dinwiddie, siz lütfen Park Meydanı 18 numaraya bu beş beyefendiyle

dönün. Onları benim çalışma odama buyur edin, ateşi yakın ve kendilerine içecek ikram edin. Ben ve Bayan Baxter ve Dr. McCandless yürüyerek dönmekte kararlıyız, ama sizin hemen arkanızdan varacağız. Bay Harker, lütfen bu düzenlemeyi müvekkilinize anlatın."

Baxter bunun ardından avukata sırtını döndü ve rahibe, kendisine verilen rahatsızlık için yarın ödeme yapacağını ve bu yanlış anlama çözümlendikten sonra yeniden temasa geçeceğini söyledi. Sonra Bella'nın boşta kalan elini kolunun altına koydu ve üçümüz koridorda kapıya doğru yürüdük. Biz giderken, oraya geleli henüz on dakikadan az bir zaman olmuşsa da, sanki on haftadır o kilisedeymişim gibi geldi bana.

Dışarıdaki sisli sokak ve karlı damlar nasıl da serin, parlak ve sağlıklı görünüyordu! Bella da hissetti bunu. "Nikâhımızın böyle gırgır olacağı hiç aklıma gelmezdi," dedi. "O zavallı ihtiyar benim babam mı gerçekten? Ona moral vermeye çalışmamız lazım. Ben o kafasına maske takmış ince uzun sopayla mı evlenmişim gerçekten? Eh, benden uzak olsun. Bu heriflerin niyeti beni kaçırmak mıydı? Bir an sanki böyle yapacak gibi bir halleri vardı. Bizim yanımızda olmana çok sevindim God. Mum benim için dövüşüp canını verirdi fakat ölmüş bir Mum'un kaçırılan bir Bell'e ne yararı dokunur ki? Senin ciğerlerinin bir rüzgarı yere sererdi bütün o süprüntüleri God, ve bunu biliyorlardı. Evet, Bell Baxter türünün geçmişi denen muamma nihayet artık çözülecek gibi sanki! O doktorun sana fısıldadığı neydi God?"

"Bir yalan. Bunu muhtemelen yüksek sesle tekrarlayacak ve benim de yalanladığımı duyacaksın."

"Niçin böyle dertli görünüyorsun God? Niçin benim gibi heyecanlı değilsin?"

"Çünkü benim de yalan söylediğimi öğreneceksin."

"Sen mi? Yalan mı?"

"Evet."

"Eğer sen bana yalan söylediysen gerçek diye bir şey olabilir mi? Kim iyi olabilir artık?" dedi Bella korkmuş bir halde.

"Gerçekler ve iyilik bana bağlı değil Bella. Ben de güçsüzüm. General Blessington gibi bir zavallıyım ben. İkimizden de nefret etmeye hazır ol."

22
Gerçek: En Uzun Bölümüm

General Blessington'un adını, Baxter'ın onu Wedderburn'ün mektubunda okumasından çok önce de duymuştum. "Yıldırım" Blessington, gazete okurları için o günlerde Sir Garnet Wolseley ve "Çinli" Gordon kadar ünlüydü. Vikont Wolseley Britanya Silahlı Kuvvetlerinin başkomutanlığını yapmıştı. Dervişlerin parçaladığı General Gordon bir imparatorluk şehidi olarak yüceltilmişti. Karımın ilk kocasınaysa bunlar kadar müşfik davranılmamış. Londra The Times ve Manchester Guardian onun yaptığı büyük muharebeleri bu kez, muharebeler haber olarak bildirildiği zaman adı hiç anılmayan subaylara atfediyor. Popüler basın da bunların örneğini takip ediyor. Cesur bir savaşçının talihsiz sonu niçin yaşamı boyunca harcadığı vatanseverce çabaları karartır ki? Onun en iyi biyografisi Kim Kimdir'in 1883 baskısında hâlâ bir bölüm olarak duruyor. Daha sonraki baskılardaysa hiç adı geçmiyor.

BLESSINGTON, Sir Aubrey la Pole, 13, Baronet; kur. 1623; V.C., G.C.B., G.C.M.G., J.P.; M.P. (Yaşadığı yer) 1878'den beri Kuzey Manchester; d: Simla, 1827; babası Andaman ve Nicobar Adaları Valisi General Q. Blessington, annesi: Emilia, Bamfort de la Pole, Baronet, Hogsnorton, Loamshire kızı, ve Ballyknockmeallup, Co. Cork; S. Kuzeni. 1861; eşi Victoria Hattersley, Manchesterli lokomotif fabrikatörü B. Hattersley kızı. Eğit: Rugby, Heidelberg, Sandhurst. Doğu sınırı, Ümit Burnu'nda bir yerliler birliğine komuta etti, 1849; Swazanji'ye keşif seferi, 1850-51 (ağır yaralandı, adı askeri övgü bildirilerinde anıldı, Yarbaylık Brövesi); Kırım'a gönüllü gitti ve Sivastopol'da savaştı

1854-56 (iki defa yaralandı ve beş Rus saldırısını 4. Kraliçe Muhafız Tümeni'nin çok küçük birlikleriyle püskürtmesinden ötürü övgü bildirilerinde anıldı, Kırım Savaşı madalyası ve üç nişanı, Mecidiye Nişanı ve Türk Savaş Madalyası sahibi); merkezî Hindistan'daki 1857-58 İsyanı sırasında takip kolundan sorumlu Tugay Komutanı (yaralandı, Fumuckenugger, Bullubghur kalelerinin alınmasında, Cashmere kalesine ve Delhi tepelerine yapılan saldırılarda bulundu, Hindistan madalyası, Delhi Nişanı, Goa'nın savunmasından ötürü Portekiz Krallığı Altın Post Nişanı); Çin'e gönderilen Britanya Keşif Gücünde Yard. General, 1860 (Yangtse kıyısındaki bataryaların tahribi sırasında yaralandı ama Pekin'e giren birliklerde ve Yaz Sarayı'na saldırıda bulundu); Norfolk Adası Ceza Kolonisi Valisi, 1862-64; Patagonya Valisi, 1865-68 (Tehuelches ve Gennaken isyanlarını tek bir asker kaybetmeden bastırdı); Jamaica Valisi 1869-72; Burma Tedip Keşif Gücü Komutanı, 1872-73; N. W. Kanada'da ilk melez isyanının bastırılmasında Tuğgeneral, 1874; Ashanti Savaşında Yard. General, 1875 (yaralandı, Victoria Haçı); Kanada'da Milis Başkomutanı, 1876 (Quebec İlindeki bombardıman sırasında yaralandı, kendisine Parlamento tarafından 25.000£ para ödülüyle teşekkür edildi, 5. derece Onur Lejyonu); Loamshire Downs Vali adayı; İngiltere Masonlarının G.L. Büyük Muhafızı, 1877. Yayınları: İngiltere Titrediğinde, hükümetin 1848 Chartist hareketiyle mücadelesinin hikayesi; Gezegeni Temizlemek, bir monodrama; Siyasi Hastalıklar, Emperyal Tedaviler, Birleşik Hizmet Enstitüsü'nde verilen bir konferans. Hobileri: Avcılık, atıcılık, safkan at yetiştiriciliği, Manchester İnsanlık Derneği Kimsesiz ve Kaçmış Çocuklar Barınma Evi başkanı, varoş yetimlerinin Kolonilere yerleştirilmek için eğitildiği deneysel çiftliklerde kişisel denetim. Adresi: Porchester Terrace, 49, Londra. Kulüpler: Süvari, Birleşik Hizmet, Pratt Britanya Öjenikleri.

Bella'nın bize geldiğinin ertesi günü Baxter'ın kütüphanesinde yukarıdaki bölümü, ilk önce kimsenin görmediğinden emin olarak okudum. Haftalar sonra Bella ve Baxter'ın de birbirlerinden habersiz aynı şeyi yaptığını öğrendim. Hepimiz Bella'nın geleceği konusunda, geçmişi araştırma ya da hatırlama planlarıyla doluyduk; Bella'nın geçmişi bizi rahat bıraksın istiyorduk. Yalnız Baxter bu bilgiyi, geçmişin bize hiç beklenmedik bir anda gelmesi duru-

muna karşı hazırlık için kullanmıştı. O soğuk Noel sabahı kiliseden çıkıp eve hızlı hızlı geri dönerken bir tek o kararlı bir ruh halindeydi. Benim aklımı Bella'nın heveskâr meraklılığı ve General'in önemiyle ilgili delice hisler zehirlemişti. Onun Bella'yı benden alacağından korkmuyordum fakat aşk yaşamımın, Rizzio ve Bothwell'in aşk yaşamları gibi tarihe geçebileceğini düşünüyordum; sonumun felaket olmasına değil, meşhur olmama yol açacaktı sadece. Baxter'ın ettiği sözler de bu kuruntumu düzeltemedi. On sekiz numaraya yaklaşırken, General'in çalışma odasının penceresinde durduğunu ve bize dik dik baktığını gördüm. Bella titredi. Baxter yavaş bir sesle "Onun sol gözü takmadır," dedi, "sağ gözü solla bir görünsün diye daima tam karşıya bakar. De la Pole Blessington kadar sık yaralanmış hiçbir büyük general yoktur."

"Vah zavallı!" dedi Bella ve yukarıya bakarak, cesaret verircesine el salladı. Adam bunu görmüş olduğunu gösteren hiçbir belirti vermedi, ama ben acıma duygusunun Bella'yı ona çekebileceğinden korktum birden.

Çalışma odasına girdiğimizde adam odaya arkası dönük halde pencereden bakmaya devam ediyordu. İhtiyar fabrikatör şöminenin yanındaki bir koltuğa tıkışmıştı. Bella'yla ben masaya otururken bize bir göz attı, sonra tekrar ateşe bakmaya devam etti. General'in avukatıyla doktoru çok ciddi bir şekilde divanda, dedektifin yanında oturuyordu. Rahat görünen tek ziyaretçi Seymour Grimes'dı; elinde, Bayan Dinwiddie'nin ortada bir yere bıraktığı şişeden doldurulmuş bir bardak viski vardı. Baxter dosdoğru bir masaya gitti, çekmecesinin kilidini açtı ve bir deste kağıt çıkardı. Masanın üzerine koydu ve kimseye hitap etmeden "General ayakta durmayı mı tercih ediyor?" diye sordu.

"Sir Aubrey genellikle hep ayakta durmayı tercih eder," diye mırıldandı General'in doktoru temkinli bir şekilde.

"İyi," dedi Baxter. Herkesi görebileceği bir yere oturdu ve hemen konuşmaya başladı.

GENERAL SIR AUBREY de la POLE
BLESSINGTON BART V.C.

"Bizimki gibi kalabalık bir dünyada hemen hemen herkesin görünüş ve ses yönünden bir sürü benzeri vardır herhalde. Bella Baxter'ın Victoria Blessington sanılması konusunda daha iyi bir nedeni olan var mı?"

"Evet," dedi yaşlı fabrikatör. "Bir hafta önce, Wedderburn adında birinden bir mektup aldım. Vicky'min burada, sizinle yaşadığını söylüyordu. Damadımla temasa geçtim ve kendisinin de on beş gün önce buna benzer bir mektup aldığını, ama bu konuda bir şey yapmadığını söyledi bana."

"O bir delinin mektubuydu!" dedi General'in avukatı hemen. "Wedderburn, Lady Blessington'un kendisinin metresi olduğunu söylemekle kalmıyor, Robert Burns, Bonnie Prens Charlie ve, ta Cennet bahçesine kadar uzanıp giden bir dizi ünlü kişinin de metresi olduğunu söylüyor. General'in böyle bir mektubu kaale almamasına şaşırdınız mı?"

"Evet," dedi ihtiyar, ateşlere bakıp kaşlarını çatarak. "O mektup koskoca üç yıldır, Vicky'min nerede olduğu yolunda tek ipucuydu. İlk kaybolduğunda onu bulmak için yeri göğü birbirine katmalıydık, ama burada bulunan Dr. Prickett, 'Polise bildirmenize gerek yok,' dedi, 'bunun geçici bir akli dengesizlik olduğundan eminim; kamuoyunda çıkacak bir skandal onun dengesinin daha da bozulmasına yol açmaktan başka bir işe yaramaz; eğer kızınızı seviyorsanız ona kendi hür iradesiyle geri dönmesi için zaman verin.' Dr. Prickett tabii ki sadece, Sir Aubrey'in söylemesini istediği şeyi söyler. O zaman bilmiyorsam da şimdi biliyorum bunu. Günler sonra durum Scotland Yard'a bildirildi ve onlar bu işi son derece sessizce yürüttüler çünkü... çünkü..." (gülmeyle hıçkırarak ağlama arasında bir ses çıkardı) "... Blessington ulusun sevgilisidir; Britanya gençliği için bir örnektir; Lord Palmerston böyle dedi! Gazeteler bu hikâyeyi hiçbir zaman basmadı ve hiçbir şey bulunmadı. Yahut bulunduysa da kimse bana söylemedi. Ve ben Wedderburn'ün mektubunu okur okumaz buradaki Grimes'ı tuttum. Neler bulduğunuzu anlatın onlara Grimes."

Dedektif başını sallayarak onayladı, bardağından bir yudum aldı ve Londralıların hızlı şivesiyle konuşmaya başladı. Otuzlu yaşlarda, sıradan bir adamdı; öylesine sıradandı ki, birinci şahıs zamirini kullanmayan konuşma tarzı dışında hiçbir kişisel özellik fark edemedim onda.

"Lady Blessington'un kaybolşunun araştırılması yed gün önce, olaydan üç yıl soğra istendi. Evnden birdenbire kaybolan Lady manen rahatsız olmuş strese girmiştir ve aylesel olarak.... Sekiz buçuk aylık gebeydi ki bu da cinsi latifleri sık sık ruğen dengesizliğe sevk eder zavallıları. Kayıp Lady'nin bir fotrafik portresi sağlandı, iyi bi şey. Duncan Wedderburn beyfendinin mektubundaki bilgiler takip edlerek Glasgow'a gelindi ve adı geçen beyfendinin Glasgow Kraliyet Akıl Hastanesinin kitli bi koğşuna kapatıldığı, kesinlikle görüşülemez olduğu görüldü. Lady B, Pochester Terrace 49 numradan 6 Şubat 1880'de kaybolmuştu bu nedenle polis ve İnsanlık Derneği kayıtlarındaki vesayet altına alnan bütün aklını yitirmiş ve deli kadın serserilerin kaytları incelendi yahut aksi takdirde Glasgow'da bu tarihten sonrası araştırıldı. 8 Şubatta Lady B'nin tipinde bir kadının köprüden Clyde neğrine dalarken görüldüğü ve İnsanlık Derneği çalışanı George Geddes adında biri tarfından sudan çıkarıldığı bulundu. Fotraf kendsine gösterilince 'İşte bu kadın!' der. 'Nerde şimdi?' der ben. 'Sağibi çıkmayan ceset,' der, 've polis doktoru tarfından 15 Şubatta Ünversite Tıp Fakültesine götrüldü' der, yanlış. Polis doktoru Godwin Baxter'dı ama Fakülte kaytları Bay Baxter'ın orya ne 15 Şubatta ne de daha soğra hiçbi ceset teslim ETMEDİĞİNİ gösteriyor, çünkü 16 Şubatta Fakülte ondan, kendsinin özel çalışmalarına konsantre olcağından (der kendisi) polis görevinden istifa ettiğini bildiren bi mektup alır. Ki yaptığı da muhakkak budur. Şubat sonunda, Park Meydanı 18 numraya mal getren kömürcü, sütçü, bakkal, kasap biliyorlar Bay Baxter'ın evnde bi Bayan hasta var. Felç olmuş. Nisan aynda yürüyor ama bebekler gibi. Üç yıl sonra burda oturuyor bi gül gibi çiçek açmış ve yenden evlenmeye hazır halde. İyi şanslar size Matmazel ya da Bayan B!"

Seymour Grimes bardağını Bella'ya kaldırdı ve bardakta kalanı içti.

Bella "Bu adamı sevdim," diye fısıldarken bunu öylesine cidden söylüyordu ki adamın dediklerini pek anlayıp anlamadığından emin değildim. Diğer herkes Baxter'a bakıyordu.

"Sizin mantık zincirinizde bir halka eksik Bay Grimes," dedi. "Siz bize (bu kentte popüler ve saygın bir kişi olan) George Geddes sudan bir ceset çıkardığını söylüyor dediniz. Onun çıkardığı ceset, yedi gün bir morgda yattığını söylediğiniz halde nasıl oluyor da burada bizimle beraber oturuyor?"

"Bilemem... Benim alanım değil" dedi dedektif omuzlarını kaldırarak.

"Sanırım bu karanlık olayı ben aydınlatabilirim," dedi General'in doktoru, "Sir Aubrey izin verirse."

General onun söylediğini duyduğunu gösteren hiçbir belirti vermedi.

"Burası benim evim Dr. Prickett," dedi Baxter. "Fikrinizi söylemenize izin vermekle kalmıyor, talep ediyorum."

"Öyleyse söyleyeyim Bay Baxter, her ne kadar hoşunuza gitmeyecekse de. Londra tıp camiası bu yüzyılın başlangıcından beri, Glasgowlu doktorların ölü bedenlerin sinir sisteminden elektrik akımı geçirdiğini biliyor. 1820'lerde, sizlerden birinin asılmış bir adamın cesedini dirilttiği ve adamın doğrulup konuştuğu kaydedilmiştir. Kamuoyunda çıkacak skandal ancak, demonstrasyonu yapanlardan birinin deneğin jugular damarını kesmesiyle önlenmiştir. Babanız bu demonstrasyonda hazır bulunmuştu. Öğrendiklerinin tümünü size, cahil hemşireleri saymazsak tek asistanı olan size aktardığından kuşkum yok. Sir Colin'in, meslektaşlarıyla paylaştıklarından daha çok şey bilmek gibi bir ünü vardı."

"God," dedi Bella, daha önce kendisinden hiç duymadığım boğuk bir sesle, "bugün kiliseden çıktığımızda, bana yalan söylediğini kabul edeceğini söylemiştin. Sanırım şimdi bu yalanın ne olduğunu biliyorum. Benim annemle babam Arjantin'deki bir tren kazasında falan ölmedi. Sen daha kötü bir şeyi gizlemek için uydurdun bunu."

"Evet," dedi Baxter ve yüzünü elleriyle gizledi.

"Yani bu ihtiyar adamcağız gerçekten benim babam mı? Ve benimle yüz yüze bakmaktan korkan şu sopa gibi adam da kocam mı? Ve ben ondan kaçıp kendimi suda mı boğdum? Ah Mum lütfen sıkı tut beni."

Öyle yaptığıma sevindim, çünkü General döndü.

Adam döndü ve hızlı, tiz, yüksek perdeden ve gittikçe yükselen bir sesle konuşmaya başladı.

"Rezilliği kes Victoria. Hattersley'in baban olduğunu, benin kocan olduğumu ve zevcelik görevlerinden kurtulmak evden için kaçtığını gayet iyi hatırlıyorsun. Bu saçma sapan suda boğulmalar, morglar ve hafıza kaybı hikâyesi gayet açık bir gerçeği gizlemek için uydurulmuş; senin üç yıldır delice bir hevesle, şehvetli cinsel ilişkiye karşı delirmiş açlığını doyurmak için yaşadığını; önce bununla, sonra deli bir hovardayla ve şimdi de bu görgüsüz kabadayıyla. Hem de şu anda -burada- gözümün önünde yapıyorsun bunu. KARIMA DOKUNMAYIN BAYIM!"

Son sözleri öylesine bağırarak söyledi ki neredeyse itaat edecektim. Buz mavisi gözlerinden biri takmaydı muhakkak ama diğerine öylesine mükemmel uymuştu ki bu gözlerde gördüğüm nefretten ürperdim. Ama birden yanımızda, General kadar uzun boylu ve beş katı kalınlıkta Baxter'ı gördüm ve hiç beklenmedik bir destek, hâlâ gözünü dikip ateşe bakan ihtiyar adamdan geldi.

"Vicky'm hakkında böyle konuşmayın Sir Aubrey," dedi. "Onun evden kaçmasına kimin şehvet açlığının yol açtığını biliyorsunuz. Bunları unutmuş gibi davranıyorsa teşekkür etmemiz lazım ona. Eğer gerçekten unutmuşsa da Tanrı'ya şükredelim."

"Benim eşime davranışımda utanacağım hiçbir şey yoktur," dedi General sertçe, ama Bella bedenini benimkinden yavaşça uzaklaştırdı ve ihtiyar adama gitti.

"Böylesine şefkatli davranmaya çalıştığınıza göre belki de benim babamsınız," dedi. "Elinizi tutayım."

Adam ona, dudağını annemin gülümsemesini hatırlatan acı bir gülümsemeyle kıvırarak bakıp sağ elini uzattı ve Bella onun elini iki avucunun arasına aldı. Bella gözlerini kapattı ve mırıldanarak "Güçlüsünüz... Sertsiniz... Kurnazsınız... Ama hiçbir zaman şefkatli olamazsınız, çünkü korkuyorsunuz," dedi.

"Doğru değil!" diye bağırdı ihtiyar adam elini hızla geri çekerek. "Güçlü, sert ve kurnaz, evet, Tanrı'ya şükür böyleyim ben. Bunlar sayesinde kendimi, anneni ve seni Manchester'ın pis kokan çamurundan çekip çıkardım, bunun altında kalıp saldıran zayıfların arasından çekip çıkardım hepimizi. Üç erkek kardeşini çıkaramadım; koleradan öldüler. Ama ben dünyada hiçbir şeyden korkmam açlıktan, yoksulluktan ve paralı kişilerin aşağılamasından başka. Bunlardan korkmayan ancak bir aptaldır, özellikle de bunları çekmişse. Biz çektik bunları ta ki sonunda ben dayını soyup fabrikadaki hisselerini kapıncaya kadar. Dayın yaralı bir domuz gibi ciyakladı ve geri almak için Hudson'a katıldı; Hudson'a! Demiryolu kralına! Ama ben onu da ezdim Hudson'u da. Evet Vicky," dedi ihtiyar aniden gürleyen bir kahkahayla; "senin ihtiyar baban Kral Hudson'u ezen adamdır! Ama sen bir kadınsın ve iş hayatı hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. On yıl sonra benim yönetim kurulunda bir Kont vardı, Parlamentoya adamlar sokuyordum ve Manchester ve Birmingham'ın yetişmiş insan gücünün yarısına ben iş veriyordum. Sonra bir gün sen on yedi yaşına geldin Vicky, ve birden senin çok güzel bir kız olduğunu gördüm. O güne kadar öylesine meşguldüm ki sana doğru dürüst bakmamış ya da seni evlilik pazarına hazırlamayı düşünmemiştim. Ve seni sürükleye sürükleye dosdoğru, milyoner kızlarının kazına kazına temizlendiği ve markilerin ve yabancı prenslerin kızlarıyla birlikte cilalandığı bir İsviçre manastırına götürdüm. 'Onu bir hanımefendi yapın,' dedim baş rahibeye. 'Sizin için kolay olmayacak. Dik başlıdır annesinin eski hali gibi; doğru yöne gütmek için havuçtan çok sopa gereken türden bir eşektir. Ne kadar uzun süreceği ya da ne kadar pahalıya mal olacağı hiç umurumda değil, onu memleketin en üstün kişisiyle evlenmeye müsait hale getirin yeter ki.' Onların

yedi yılına mal oldu. Sen eve döndüğünde annen ölmüştü (karaciğer faaliyetinin zayıflığı yüzünden) ve senin sayende mutlu oldum. Annen yoksul bir adam için iyi bir eşti ama zengin bir adama yaramazdı. Bayağı tavırları senin şansını yok ederdi. Eh rahibeler seni hoş bir kıza döndürmüştü, gerçek bir Mamselle gibi Fransızca konuşuyordun, gerçi Manchester şiven hâlâ duruyor. Ama General için sorun değildi; öyle değil mi Sir Aubrey?"

"Evet. Onun yabancı şivesi bile hoşuma gidiyordu. Hayatımda karşılaştığım en temiz yaratık ve en güzel şeydi," dedi General dalgın bir halde. "Onda bir Çerkez hurisinin bedeninde masum bir çocuğun ruhu vardı; dayanılmazdı."

"Sizi seviyor muydum?" dedi Bella gözlerini dikip ona bakarak. Adam başını sert bir şekilde sallayarak onayladı.

"Hayrandın General'e, tapardın ona," diye bağırdı babası, "onu sevmek zorundaydın! O millî bir kahramandı ve Harewood Kontu'nun kuzeniydi. Üstelik yirmi dört yaşındaydm ve benim dışımda biraraya gelmene izin verilen tek erkek oydu. Evlendiğin gün dünyanın en mutlu kadınıydın. Merasim ve ziyafet için Manchester Serbest Ticaret Salonunu tamamen tuttum ve katedral korosu Hallelujah'yı söyledi."

"Beni seviyordun Victoria, ben de seni seviyordum," dedi General boğuk bir sesle, "böylece karı koca olduk. Ben sana bunu hatırlatmak ve seni korumak için geldim. Kusura bakmayın beyefendiler!" -ve sağ gözü Baxter'a ve bana doğru sinirli bir şekilde parıldadı-"size bağırıp hakaret ettiğim için kusura bakmayın. Bu vaziyete rağmen siz yine de saygın insanlarsınızdır belki de, ve ben huysuzluğuyla tanınmış biriyim. Otuz yıl hizmet ettim İngiltere'ye (belki de Britanya'ya demem gerekirdi) ve kendimi, komutanlık ettiğim alaylar ve boyun eğdirdiğim vahşiler kadar hor kullandım. Vücudumda tek tek ağrımayan tek bir kas yok, özellikle de oturduğumda. Ancak tam yüzükoyun yatınca dinlenebiliyorum. Biraz dinlenmeme izin verir misiniz?"

"Lütfen dinlenin," dedi Baxter.

Avukat, doktor ve dedektif fırlayıp divandan kalktılar. Doktor onun divana boylu boyunca yatmasına yardım etti.

"Başınızın altına bir yastık koyayım," dedi Bella ve bir yastık getirip yanında diz çöktü.

"Hayır Victoria," dedi General gözlerini kapatarak. "Ben hiçbir zaman yastık kullanmam. Bunu gerçekten unuttun mu?"

"Evet, gerçekten."

"Benimle ilgili hiçbir şey hatırlamıyor musun?"

"Hiçbir şey, kesinlikle," dedi Bella tedirgin bir şekilde, "ama sesinizdeki ve görünüşünüzdeki bir şeyler gerçekten tanıdık gibi geliyor, sanki bir zamanlar rüyamda görmüşüm ya da duymuşum ya da sanki bir oyunda bir an seyretmişim gibi. Elinizi tutayım. Belki hatırlayabilirim."

Adam elini bezgin bir şekilde uzattı ama parmakları değer değmez Bella hızlı bir nefes aldı ve hemen elini geri çekti sanki bir şey elini yakmış ya da batmış gibi.

"Korkunçsunuz!" dedi Bella, ama suçlarcasına değil, hayret içinde kalmış gibi söylemişti bunu.

"Benden kaçtığın gün de böyle söylemiştin," diye karşılık verdi General gözleri hâlâ kapalı halde, "ve yanılıyorsun. Askerî ünüm ve sosyal konumum dışında ben de diğer erkekler gibi biriyim. Sen hâlâ dengesiz bir kadınsın. Prickett balayımızdan sonra sana bir ameliyat yapmalıydı."

"Ameliyat mı? Ne ameliyatı?"

"Sana söyleyemem. Erkekler böyle şeyleri ancak doktorlarıyla konuşur."

"Sir Aubrey," dedi Baxter, "burada bulunanlardan üçü nitelikli birer tıp adamıdır ve tek kadın da hemşirelik eğitimi görüyor. Ona niçin, balayından sonra cerrahi bir ameliyat yapılması gereken, delice bir açlığı olan dengesiz kadın dediğinizi bilmek onun hakkıdır."

"Önceden olsa daha iyidir ama," dedi General gözlerini açmadan, "Müslümanlar bunu karılarına doğumdan hemen sora yaparlar. Kadınları dünyanın en uysal eşleri haline getirir bu."

BLAYDON HATTERSLEY

"İmalara gerek yok Sir Aubrey. Bu sabah kilisede doktorunuz kulağıma sizin eşinizin hastalığının adı hakkında kendi düşüncesini -ve sizin düşüncenizi- söyledi. Eğer şimdi ve burada yüksek sesle söylemezse bir İskoç mahkeme jürisinin huzurunda konuşulacaktır bu."

"Söyleyin Prickett," dedi General bitkin bir halde. "Bağırın. Kulağımızı sağır edin o lafla."

"Erotomania," diye mırıldandı doktor.

"Nedir o?" diye sordu Bell.

"Bunun anlamı, General onu gereğinden fazla sevdiğiniz kanısında," dedi Baxter.

"Bunun anlamı," dedi Dr. Prickett telaşla, "sizin onun yatak odasında yatmayı -yatağını paylaşmayı- onunla yatmayı (açık konuşmak zorundayım) haftanın her gecesi istediğinizdir. Beyefendiler!" - Bella'dan öteki tarafa döndü ve hepimize hitaben konuştu- "Beyefendiler, General, bir kadını üzmektense sağ kolunu kesecek kadar kibar bir adamdır! Nikâhından önceki gece benden, evli bir erkeğin görevlerinin -bilimsel, sıhhi açıdan- doğru bir tanımını istedi. Ben de ona her doktorun bildiği şeyi -yani eğer aşırı düşkün olunursa cinsel ilişkinin beyni ve bedeni zayıf düşüreceğini, ama makul dozlarda sadece yarar sağlayacağını- söyledim. Kendisinin, eşi hanımefendinin onunla balayı döneminde her gece yarım saat, ve sonrasında da haftada bir yahut iki kez yatmasına izin vermesi, ama gebelik anlaşılır anlaşılmaz bütün aşk oynaşmalarının kesilmesi gerektiğini söyledim. Ama heyhat, Lady Blessington öylesine çıldırmıştı ki, gebeliğin sekizinci ayında bile tüm gece boyunca Sir Aubrey'le yatmak istiyordu. Buna izin verilmeyince de feryat edip ağlıyordu."

Bella'nın gözlerinden yaşlar akıyordu. "Zavallıcığın sarılıp yatmaya ihtiyacı varmış," dedi.

"Asla yüzleşemeyeceğiniz gerçek," dedi General dişlerini sıkarak, "dişi bir bedene dokunmanın güçlü ve duyarlı her erkekte ŞEYTANÎ ŞEHVETLER... karşı koyamayacağımız şehvetler uyandıracağıdır. Sarılıp yatmak ha! Bu laf iğrenç ve bir erkeğe yakışmaz. Senin dudaklarını kirletiyor Victoria."

"Biliyorum ki buradaki herkes doğru diye düşündüğü şeyi söylüyor," dedi Bella gözlerini kurulayarak, "ama bunlar bana saçma geliyor. Sir Aubrey sanki kadınları küçük düşürebilirmiş gibi konuşuyor, fakat açıkçası, bana karşı terbiyesizleşirse sarırım onu dizimde bir sopa gibi kırarım."

"Ha!" diye bağırdı General hor görerek ve doktor çok yüksek sesle konuşmaya başladı ve nedeni herhalde Bella'nın sözlerine ve kendisi vakayı anlatırken Baxter'la kuşkulu şekilde bakışmamıza sinirlenmesiydi. Hemen hemen General'inki gibi kulak paralayıcı bir sesle "Hiçbir normal ve sağlıklı kadın," dedi, "iyi yahut aklı başında hiçbir kadın, görev dışında bir cinsel temasla eğlenmek istemez ve böyle bir şey beklemez. Pagan filozoflar bile, erkekleri enerjik ekiciler, iyi kadınlarıysa uysal tarlalar olarak bilir. De Rerum Natura'da Lucretius, kalçalarını sallayanlar ancak ahlaksız kadınlardır der bize."

"Bu söz hem doğa açısından yanlış hem de insanların çoğunun yaşantıları yönünden yanlış" dedi Baxter.

"İnsanların çoğunun yaşantıları mı? Tabii ki yahu!" diye bağırdı Prickett. "Ben temiz kadınlardan -saygın kadınlardan- söz ediyorum, bayağı kitlelerden değil."

"Bu tuhaf kavram ilk olarak," dedi Baxter, Bella'ya, "kadınların sadece insan üretmek için var olduğunu düşünen Atinalı homoseksüeller tarafından kaydedildi. Daha sonra da, cinsel arzunun her türlü günahın kökeni ve kadının da bunun kaynağı olduğunu düşünen bekâret yeminli Hıristiyan rahipler tarafından benimsendi. Bu fikrin bugün Britanya'da niçin revaçta olduğunu bilmiyorum. Herhalde, erkek yatılı okullarının sayısındaki ve kontenjanındaki artış yüzünden, kadın gerçeğinden habersiz bir profesyoneller sınıfının yetişmiş olmasıdır. Ama şunu söyleyin bana Dr. Prickett; Lady Blessington klitoridektomiyi kabul etti mi?"

"Sadece kabul etmekle kalmadı; yapılsın diye gözlerinden yaşlar akarak yalvardı. Histerik arzularından nefret ediyordu, kocasıyla temas için hissettiği acıklı tutkudan nefret ediyordu, kendi hastalığına kocası gibi büyük bir öfke duyuyordu. Kendisine ver-

diğim bütün sedatifleri hırsla yutuyordu, ama sonunda bunların yarar vermeyip zarar verdiğini -kendisini ancak onun sinirsel uyarı merkezini kesip çıkararak iyileştirebileceğimi- söylemek zorunda kaldım ona. Bunu hemen yapayım diye yalvardı ve ben çocuğu doğuncaya kadar beklememiz gerektiğini söyleyince çok üzüldü. Lady Blessington!" dedi Prickett yine Bella'ya dönerek, "Lady Blessington, bunların hiçbirini hatırlamadığınız için üzgünüm. Siz beni çok iyi bir dost gibi görürdünüz."

Bella tek söz etmeden başını iki yana salladı. Baxter "Yani Lady Blessington evinden, sizin tedavinizden korktuğu için kaçmadı, öyle mi?"

"Kesinlikle!" diye bağırdı Prickett sinirli bir şekilde. "Lady Blessington benim ziyaretlerimin haftanın en zevkli bölümü olduğunu söylerdi daima."

"Peki kaçmasının nedeni neydi?"

"Deliydi," dedi General, "yani bir nedene gerek yok. Eğer şimdi aklı başındaysa benimle beraber eve dönecektir. Eğer reddederse hâlâ deli demektir ve kocası olarak benim görevim onu doğru dürüst tedavi göreceği bir kuruma yerleştirmektir. Beni bir hastabakıcının manyak eski kocasına çeviren bir ailede bırakamam onu!"

"Fakat o kendini suda boğduğundan beri sizin eşiniz değildir," dedi Baxter hemen. "Evlilik sözleşmesinde, evliliğin ölüm sizi ayırıncaya kadar süreceği söylenir. Sizin eşinizin ve benim vesayetim altındaki kişinin kimliği konusunda tek tarafsız şahit, intiharı gören ve cesedi çıkaran İnsanlık Derneği görevlisidir. Dr. Prickett benim ona yeni bir can verdiğimi iddia ediyor. Eğer böyleyse, ben diriltilen bu kadının bir zamanlar Bay Hattersley kadar babası ve koruyucusuyum ve, bir zamanlarki Bay Hattersley gibi, bu kadını kendi seçtiği kocayla evlendirme hakkına sahibim. Bu mantık sizce nasıl Bay Harker?"

"Bir zırva, Bay Baxter;" dedi avukat sakin bir şekilde. "zırva ve saçma sapan bir laf. Lady Blessington'un kendini Clyde nehrine attığından kuşkum yok ve İnsanlık Derneği görevlisinin onu çıkardığından da kuşkum yok. İnsanları çıkarsın diye maaş veriliyor

ona. Adam onu diriltmeniz için sizi çağırdı ve belli ki bunu başardınız. Sonra adama rüşvet verip onu kaçırmanıza ses çıkarmamasını sağladınız ve buraya getirip hasta yeğeninizmiş gibi davrandınız, onu çocuksu hale getirmek için ilaçlar kullandınız ve böylece, iyi bir amca ve şefkatli bir doktor görüntüsü altında onun fiziksel güzelliğinden ve cinselliğe karşı zaafından yararlandınız. Hatta bu rolü oynayarak metresinizi bir dünya turuna götürdünüz! Glasgow'a döndüğünüzde ondan bıkmıştınız ve talihsiz Duncan Wedderburn'le kaçmasına göz yumdunuz. Dün zavallı Wedderburn'ün annesini ziyaret ettim; korkunç üzgün bir hanımefendi. Oğlunun, Bella Baxter dediği kadın tarafından bedensel, ruhsal ve parasal olarak mahvedildiğini söyledi bana. Eğer şimdi Glasgow Kraliyet Akıl Hastanesinin kilitli bir koğuşunda tutuluyor olmasaydı müşterilerinin parasını dolandırmaktan ötürü hapiste olacaktı. İki kez terk edilmiş metresiniz geçen ay size döndü ve siz onu çabucak, iradesiz parazitiniz McCandless'la evlendirmeyi tasarladınız. Bu hikâye bir Britanya mahkemesinin jürisine sunulursa inanacaklardır, çünkü gerçek budur. Bakın Sir Aubrey! Baxter'a bakın! Bu gerçek onu fena çarptı!

Yeraltından gelen gök gürültüsüne benzer bir inlemeyle koltuğundan kalkan Baxter ellerini karnına bastırdı, iki büklüm oldu ve saralı gibi kıvranmaya başladı. Yere yıkılmamasına şaşırdım, fakat üzüntüsüne şaşırmadım. Avukat gerçeklerle yalanları birbirine öylesine kurnazca karıştırmıştı ki ben bile bir an inanmıştım. Ama Bella hemen fırlayıp Baxter'ın yanına gitti, kolunu beline doladı ve yatıştırarak onu tekrar doğrulttu. Bu benim aklımı başıma getirdi. Bu ziyaretçiler tam anlamıyla mantıklı bir İskoç'un soğuk öfkesini hiç duymamışlarsa da, şimdi duyacaklardı.

"Bay Baxter'ın acı duymaması için taştan bir heykel olması gerekirdi," dedim onlara. "Bu bilge, müşfik, fedakâr insanın konukseverliğini kötüye kullanıp ona bir ucube ve yalancı dediniz. Hayatını kurtardığı hastasının önünde onu hastasına haince tecavüz etmekle suçladınız. Kadının kafatasının etrafındaki korkunç

çatlaktan haberiniz yok; Baxter ona bir anne gibi bakmasaydı ve bir baba gibi eğitmeseydi bu durum total amneziden daha kötü sonuçlara yol açabilirdi; bir embesil olurdu. Onunla yaptığı yolculuk cinsel bir sefer değil, unuttuğu dünyayı yeniden tanıtmanın en iyi yoluydu. Wedderburn'le kaçmasına göz yummadı, onu bundan caydırmaya çalıştı, bana da caydırayım diye yalvardı ve ikimiz de bunda başarısız olunca, bu firardan bıktığı zaman bize geri dönebilmesi için gereken olanağı sağladı. Metresini bırakan hiçbir zampara yapmaz bunu! Üstelik bana, onun en iyi arkadaşına da terbiyesizlik ettiniz! Glasgow Kraliyet Hastanesi Doktoru Archibald McCandless'a! Alt tabakadan bir görgüsüz ve zayıf iradeli bir parazit deme cüretinde bulundunuz bana. Vagal sinir deşarjının tersine peristalsis yaratması ve aşırı pankreas sıvısının oesophagusu tahriş etmesiyle şiddetli bir boğaz yanmasına yol açmasında şaşacak bir şey yok! Ve böyle bir iftira karşısında duyulan bu büyük acıya SUÇLULUK belirtisi diyorsunuz ha!!!??? Siz kendi kara kapkara utancınızı düşünün beyefendiler. Siz beni hiç de beyefendi falan olmadığınıza inandıracaksınız neredeyse."

"Teşekkür ederim McCandless," diye mırıldandı Baxter.

Baxter şimdi Bay Hattersley'in karşısındaki koltukta oturuyor, arkasında duran Bella elleriyle onun omuzlarını tutuyordu koruyucu bir şekilde. Kadın ona, daha sonra İtalya'daki balayımızda gördüğümüz bir Botticelli Meryem Ana'sında gördüğüm yüz ifadesiyle bakıyordu. Baxter avukatla sanki hiçbir şey olmamış gibi konuşuyordu şimdi.

"Yani siz arkamda duran hanımefendiyi General'in eşiyle aynı kişi sanıyorsunuz."

"Öyle olduklarını biliyorum."

"Yanıldığınızı kanıtlayacağım size ve hepsi de uluslararası üne sahip birer bilim adamı olan beş tarafsız şahidin tanıklığıyla yapacağım bunu. Lady Victoria Blessington bir histerikmiş; onu dayanılmaz bulan bir kocaya öylesine çocukça bağımlıymış ki, doktorunun ziyaretleri onun için haftanın en mutlu zamanlarıy-

mış; öylesine kendine karşı nefretle doluymuş ki, kendi beynini sedatiflerle seve seve uyuşturuyor ve bedeninin cerrahi yolla sakatlanması için can atıyormuş. Söylediklerim doğru mu?"

"Evet, General'in canına okudu," diye homurdandı ihtiyar Hattersley, "fakat en kötü krizinde bile yine de mükemmel bir hanımefendi gibi davrandığını söyleyebiliriz."

"Kadın zavallı beynini sedatiflerle rahatlatıyordu," dedi doktor, "ve cerrahi olarak tedavi olmak istiyordu. Çizdiğiniz mutsuz kadın portresi bunların dışında tümüyle doğru."

"Evet, eşimi iyi tanıyorsunuz Baxter," dedi General dudak bükerek.

"Ben sizin eşinizle hiç tanışmadım Sir Aubrey. Burada bilinç kazanan boğulmuş kadın başka biridir. Parisli Charcot, Pavialı Golgi, Würzburglu Kraepelin, Viyanalı Breuer ve Moskovalı Korsakoff'tan oluşan grup böyle diyor Dr. Prickett."

"Bunlar ruh doktorları; akıl ve sinir hastalığı uzmanları. Bence Charcot bir şarlatandır, ama kıta Avrupa'sında o bile çok saygın biri tabii."

"Dünya turumuz sırasında bunları ziyaret ettik. Bunların her biri benim Bella Baxter dediğim kadını muayene etti ve durumu hakkında birer rapor yazdı. Bu raporlar -imzalı halde ve ilişikteki İngilizce tercümeleriyle birlikte- masanın üzerinde duruyor. Terminolojileri farklı, çünkü hepsi insan aklını değişik açılardan görüyor ve Kraepelin'le Korsakoff, Dr. Prickett'in Charcot hakkındaki görüşünü paylaşıyor. Ama hepsi de Bella Baxter konusunda hemfikir; Bella, akıl sağlığı yerinde, güçlü ve neşeli, hayata karşı müthiş bağımsız tavırlı biri, her ne kadar (kafatasındaki yaralanmadan ve doğmamış çocuğunun kaybından kaynaklanan) amnezi yüzünden, buraya gelişinden öncesiyle ilgili hiçbir anısı kalmamışsa da. Bunun dışında, ruhsal dengesi, duyusal ayırt etme yeteneği, belleksel ve sezgisel ve mantıksal yetileri son derece güçlü. Charcot biraz cüretkâr davranarak amnezinin onun, karşılaştığı şeyleri bunların üzerinde düşünebilecek kadar ileri bir yaştayken yeniden öğrenmesini, yani çocukluk eğitimine bağımlı kişilerin hiçbir zaman

başaramadığı bir şeyi başarmasını sağlayarak intelijansını güçlendirdiğini savunuyor. Ama hepsinin üzerinde birleştiği konu, onun hiçbir mania, histeri, fobi, demans, melankoli, nevrasteni, afazi, katatoni, algolagni , nekrofili, coprofili , folie de grandeur, nostalgie de la boue, likantropi , fetişizm, Narsizm, Onanizm, mantıkdışı tartışmacılık, sağlıksız ketumluk belirtisi göstermediği ve obsesif bir lezbiyen olmadığıdır. Onun tek saplantılı özelliğinin dilsel olduğunu söylüyorlar. Bu raporlar 1880-81 kışında, yani Bella'nın okumayı henüz öğrendiği ve sinonimlere, asonanslara ve aynı sesin tekrarlanmasına, bazen ekolaliye kadar varan bir merak duyduğu dönemde yapılmış testlere dayanıyor. Kraepelin bunun, duyumsal hatırlama konusundaki yoksunluğunun içgüdüsel bir telafi çabası olduğunu söyledi. Charcot, bunun onu bir şair yapabileceğini; Bereuer, onun daha çok anı kazandıkça bu takıntısının azalacağını söyledi. Öyle oldu. Artık konuşması eksantrik değil. Charcot onun, diğer yurttaşlarının karakteristik özelliği olan anlamsız önyargılardan alışılmadık bir şekilde arınmış olduğunu söyledi, ki bu da ulusal bir önyargının dışa vurulmasıydı tabii ki, ama son sözleri diğer hepsinin hükümlerinin toplamıydı: Bella Baxter'ın en dikkat çeken anomalisi, hiçbir anomalisinin olmamasıdır. Böyle bir kadın General Blessington'un eski eşi olamaz. Lütfen bu kanıtları bir inceleyin Dr. Prickett, ya da götürün ve boş bir zamanınızda tetkik edin."

"Vaktinizi boşa harcamayın Prickett," dedi General'in avukatı. "Bunlar ilgisiz şeyler. Boş laf bunlar."

"Açıklayın lütfen," dedi Baxter sabırla.

"Açıklayacağım, gayet kolay. Farz edin ki hasta ve nahoş bir adam benim paramı çalıp Londra'dan kaçıyor. Farz edin ki üç yıl sonra polis onu Glasgow'da yakalıyor ve tam hapse tıkacaklarken bir doktor 'Durun!' diye bağırıyor. 'Ben bu adamın sizin paranızı çaldığından beri daha düzgün ve sağlıklı olduğunu ve olayla ilgili her şeyi tamamen unuttuğunu kanıtlayabilirim.' Polise göre boş laftır bu. Lady Blessington, erotomaniası yüzünden General için berbat bir eşti, ama ne General ne de ülkenin yasaları Lady'nin bigami suçu işlemesine ve, bir sürü yabancı beyin doktoru onun mutlu olduğuna

yemin ediyorlar diye hayatının bundan sonrasını İskoçya'da mutlu bir ménage à trois içinde geçirmesine izin vermez."

Bir tavuk hafifçe gıdaklıyormuş gibi bir ses geldi; General güldü. Baxter içini çekti.

Baxter içini çekti ve "Sir Aubrey," dedi. "Bay Hattersley. Bu kadın tıp mesleğinde yararlı çalışmalar yapmak için öğrenim görüyor. Niçin onu geriye, kendisini de kocasını da perişan edecek bir evliliğe sürükleyelim? Eğer McCandless benim parazitimse Harker ve Prickett ve Grimes da sizin parazitiniz. Bu odadakilerden hiç kimse bir skandal istemiyor. Odanın dışında bu gerçeği, ya da bir kısmını bilen tek kişiyse belgelenmiş bir deli. Bütün bu söylediklerim sizi, bu kadının sizinle beraber İngiltere'ye mi döneceğine, yoksa bizimle beraber İskoçya'da mı kalacağına kendisinin özgürce karar vermesine izin vermenin onurlu ve mümkün olduğuna ikna etmek içindir... Onurlu ve mümkün."

"Mümkün değil," dedi General sert bir şekilde. "Eşimin kaybolması konusunda dedikodular yıllardır azalacağına hep artıyor. Londra'nın yarısı benim ailevi problemimden, isyan eden Hintlilerden ve Ashantililerden kurtulduğum gibi kurtulduğumu sanıyor. İşin lanet olası tarafıysa, bu kez bunu tasvip etmemeleri. Galler Prensi geçen hafta benimle selamı sabahı kesti ve bu adamın bana binlerce borcu var. Savaş alanlarını bırakıp Parlamentoya girdiğimden beri gazeteler benim bir zamanlar ulusun sevgilisi olduğumu unutmaya başladı. Radikal bir gazete bozuntusu birtakım imalar yumurtlamaya başladı ve ben onlara bir hakaret tazminatı patlatmazsam popüler gazeteler de bana Mavisakal Blessington demeye başlayacak. O baş riyakâr Gladstone, ölü ya da diri, eşim hakkında haber getirecek kişilere büyük bir ödül vererek adımı temizlememi tavsiye etti bana. Buradaki herkes, bir İskoç papazının az sonra Noel yemeğine oturacağını ve ailesine ve dostlarına benim müdahale ettiğim nikâh konusunda gevezelik edeceğini unuttu mu? Hayır Victoria. Eğer bu Baxter'ın sana aklı başında davranmayı öğrettiğini görürsem ona bu zahmetine kar-

şılık çok para veririm, ama senin güneye geri dönmen gerekiyor beni hatırlasan da hatırlamasan da."

"Ve onunla eve döndüğün takdirde neler kazanacağını düşün Vicky!" diye bağırdı yaşlı Hattersley çok heyecanlanarak. "Sir Aubrey zaten dörtte üç ölüdür ve bir dört sene daha yaşamaz. Yani senin ondan en azından bir oğlan çocuk yapmana yeterli zaman var ve sonra da, çocuk reşit yaşa gelinceye kadar nerede ve nasıl istersen yaşayabilirsin; Londra'daki kent evinde, ya da Loamshire'deki kır evinde yahut İrlanda'daki diğer kır evinde! Bu muhteşem yerleri düşün Vicky, sırf kendin ve benim için! Benim için! Bir baronun dedesi! Bana bunu borçlusun Vicky, çünkü sana can verdim ben. Akıllı bir eşek ol. Şeref ve zenginlik senin önündeki bir yığın havuç, bir tımarhane de seni oraya doğru tekmeleyen çizme. Evet, seni deli diye bir tımarhaneye tıkabiliriz! Dr. Prickett ve şövalyelik ünvanlı bir İngiliz uzman senin kafadan çatlak olduğunu belgelerse bir sürü yabancı profesörün iki yıl önce ne söylediğine kim bakar? Çünkü sen kafadan çatlaksın Vicky, ve kendi babanı hatırlayamaman ispatlıyor bunu. Ya zenginlik ya tımarhane! Seç ikisinden birini!"

"Ya da Sir Aubrey'den boşan," dedi Baxter. "Eğer o bu evliliğe sadece hukuk açısından bakmakta diretiyorsa, sen de böyle yapabilirsin."

Hepimiz Baxter'a bakakaldık.

General bile gözlerini bir an açıp ona bakarken Baxter kalkıp masanın başındaki sandalyeye oturdu, masanın üzerindeki kağıtları kaldırıp başka kağıtlar koydu. En üstteki sayfaya bir göz attı ve "16 Şubat 1880'de," dedi, "o zaman gebeliğin ileri bir safhasında bulunan Lady Blessington, yine gebeliğin ileri safhasındaki başka bir kadın, yani Porchester Terrace'ın eski mutfak hizmetçisi bir kadın tarafından ziyaret edildi ve kadın kendisine Sir Aubrey'in terk ettiği metresi olduğunu söyleyerek para dilendi. Sir Aubrey..."

"Dikkatli konuşun efendim!" diye bağırdı General ama Baxter sesini yükseltti: "Sir Aubrey onları bastı, ziyaretçiyi sokağa attı ve

karısını kömürlüğe kapattı. Ertesi sabah Lady Blessington ortadan kaybolmuştu."

"Bay Baxter," dedi avukat hemen, "siz şimdi bir hanımefendinin, daha önce hiçbir şey bilmiyormuş gibi davrandığınız geçmişiyle ilgili hayret verici şeyler biliyormuş gibi davranıyorsunuz. Bu iddialar, mahkemede yemin edecek görgü tanıklarının -ustaca bir çapraz sorgulamanın stresi altında çökmeyecek tanıkların- ifadesiyle kanıtlanamazsa bu iftiraları çok pahalıya ödersiniz."

"Bu bilgiler Komiser Cuff'tan alındı," dedi Baxter, "belki de siz kendisini tanıyorsunuz Bay Grimes."

"Eski Scotland Yard'lı mı?"

"Evet."

"İyi bi adam. Çok para ister ama netçe alır. Aristokratların etrafındaki havayı koklamak hoşna gider. Onu mu tuttunuz?"

"Wedderburn bana bir mektup yazıp da, Bella Baxter'ın Victoria Blessington'un yeniden beden bulmuş hali olduğunu söyleyince geçen ay onu tuttum ve Lady Blessington hakkında bulabileceği ne varsa bulmasını söyledim. Cuff'm bu raporunda, mahkemede General aleyhine tanıklık edeceğini söyleyen birçok insanın adı yazıyor; çoğu da Lady Blessington kaybolduktan hemen sonra görevinden ayrılan yahut atılan hizmetkârlar."

"Hiçbir alakası yok," dedi General. "İngiliz uşaklar dünyanın en berbat uşaklarıdır ve hiçbiri bana iki aydan fazla dayanamıyor. İnsanlar benim vahşi ırklara çok vahşi davrandığımı, ama tam anlamıyla güvendiğim tek kişinin Hintli bir erkek uşak olduğunu söylüyor. Tuhaf bir şey bu."

"Eski işverenlerinin aleyhine tanıklık eden hizmetkârların bir İngiliz mahkemesinde pek itibarı yoktur," dedi avukat.

"Bunlara inanılacak," dedi Baxter. "Lütfen Bay Harker, bu rapor nüshalarını otelinize götürün ve bunların üzerinde General'le beraber özel olarak konuşun. Gidin artık, hemen. Bugün çok fazla kırıcı şey söylendi. Yarın sizi St. Enoch's otelinde ziyaret edecek ve ne yapacağınız konusunda kararımızı öğreneceğim."

"Hayır God," dedi Bella monoton ve kederli bir sesle, "benim geçmişim çok ilginç hale geldi. Bütün ayrıntıları bilmek istiyorum şimdi."

"Anlatın ona Baxter," dedi General esneyerek. "Kelime oyununuzu sonuna kadar oynayın. Hiçbir şeyi değiştirmeyecek bu."

Baxter içini çekti, omuzlarını kaldırdı ve raporu özetlemeye başlarken avukat pencere kenarındaki bir koltukta kendisine verilmiş nüshayı gözden geçiriyordu. Ama Baxter Bella'ya değil, doğrudan General'e hitap ediyordu. Böyle yapmasaydı, hikâyenin Bella'nın yüzünde ve bedeninde yol açacağı değişikliklerden rahatsız olurdu.

Baxter, "Dolly Perkins on altı yaşında bir kızdır;" dedi, "evlendiğiniz güne kadar sizin oda hizmetçinizdi Sir Aubrey; evlendiğiniz zaman ona Seven Dials'daki bir pansiyonda bir oda tuttunuz. Ev sahibi Bayan Gladys Moon'a adınızı vermediniz fakat o sizi Illustrated London News'daki resimlerinizden tanıdı. Kadın, sizin Bayan Perkins'i düzenli olarak her Salı öğleden sonraları iki saat ve ayrıca, kirayı verdiğiniz Cumaları yine öğleden sonra ziyaret ettiğinizi söylüyor. Bu dört ay böyle devam etti, sonra bir Cuma günü, Bayan Moon'a parasını verirken 'Bunu son defa yapıyorum,' dediniz, 'beni bir daha görmeyeceksiniz. Dolly Perkins'in artık kimseye faydası yok. Onu başınızdan savmazsanız evinizin adını kötüye çıkarır.' Bayan Moon bunları Bayan Perkins'e söyledi ve Bayan Perkins beş parasız ve gebe olduğunu kabul etti. Ve kendisine pansiyondan ayrılması söylendi."

"O benden gebe kalmadı," dedi General sakin bir şekilde, "çünkü benim Dolly'le eğlenmelerimde hiçbir zaman gebe bırakma diye bir şey yoktu. Buna kimse inanmaz tabii, bu yüzden, açgözlü sürtük ona para vermem için bana şantaj yapmaya kalktı ve kabul etmezsem piçini doğuracağını, karıma da babasının ben olduğumu söyleyeceğini söyledi. Ben de kaltağa cehenneme kadar yolun var dedim ve bir kuruş vermeden bıraktım."

"Seni çatlak zavallı kart General," dedi Bella kederli bir şekilde, "sen kendin genç bir kızla düzenli bir şekilde haftada dört saat sa-

rılıp yattığın halde karına, haftada bir saatten fazla senin tarafından ısıtılmak istiyor diye manyak mı diyordun sahiden?"

"Ben Dolly Perkins'le hiçbir zaman sarılıp yatmadım," dedi General dişlerinin arasından. "Pricket, allahaşkına ERKEKLER hakkında bilgi verin kendisine. Onlar hakkında hiçbir şey öğrenmemiş burada."

"Sanırım Sir Aubrey'in söylememi isisistediği şey," dedi doktor yavaş bir sesle, "Britanya halkını yöneten ve savunan gügügüçlü erkeklerin fahişelerle eğeğeğlenerek doğalarının hayvani öğelerini tatmin edip güçlerini geliştirmek ve bir taraftan da oğullarının ve kızlarının vücuda geldiği evevevlilik yatağının tetetemizliğini ve yuvanın kutsallığını korumak zorunda olduklarıdır. Ve zazazazavallı zazavallı zazavallı..." (burada General'in doktoru bir mendil çıkarıp yüzünü kuruladı) "...ve zavallı Dolly'ye böyle kokokokorkunç şekilde davranılmak zorunda kalınmasının nedeni budur."

"Bunun için ağlayıp zırlamaya gerek yok Prickett," diye mırıldandı General sakin bir şekilde. "Gayet iyi açıkladın. Şimdi hikâyenizi bitirin Bay Baxter, bu arada benim utanacak hiçbir şey yapmadığımı unutmayın, kapalı kapıların ardında da dışında da."

Baxter hikâyeyi bitirdi.

"Dolly Perkins 16 Şubat 1880'de hizmetkârlar kapısından Porchester Terrace'a girdi. Bitkindi, perişan kılıklıydı, beş parasızdı ve açtı. Aşçı Bayan Blount ona bir fincan çay, yiyecek bir şey ve dinlenecek bir sandalye verdi, sonra işine devam etti. Az sonra sandalyenin boş olduğunu gördü. Dolly Perkins sıvışıp üst kattaki oturma odasına çıkmış, Lady Blessington'la karşılaşmış ve hikâyeyi anlatmış..."

"Çoğu yalan olan hikâyeyi," dedi General.

"...ve yardımını rica etmişti. Lady Blessington ona para vermek üzereyken Sir Aubrey içeri girdi, uşaklarını çağırdı, Dolly Perkins'i götürüp sokağa attılar ve bir uşağının yardımıyla karısını üst kata götürdü..."

"Üst kata taşıdı. Kadın bayılmıştı" dedi General.

"Sonra kadın hemen kendine geldi. Onu kendi yatak odasına kapattınız ama kadın fırlayıp pencereye koştu ve birtakım şeyleri sokaktaki Dolly'ye atmaya başladı: İlk önce bir cüzdan ve mücevherler sonra eline geçen küçük ve değerli her şey. Bu sürede, karlı bir gün olmasına karşın, yoksullardan bir kalabalık toplanmıştı. Benim düşündüğüme göre..."

"Sizin düşündüğünüz şey kanıt değildir," dedi avukat, okuduğu nüshadan başını kaldırmadan.

"...Lady Blessington'un takdirle karşılayan bir kitlenin karşısında yaptığı şiddet dolu eylemler ona bir tür ekstazi duygusu vermiş herhalde. Bunda şaşacak bir şey yok. Bunlar belki de hayatında yaptığı ilk kararlı şeylerdi. Kadın artık makyaj takımlarını, ayakkabıları, şapkaları, eldivenleri, çorapları, korseleri, giysileri, yastıkları, yatak takımını, şömine demirlerini, saatleri, aynaları, kristal ve Çin vazolarını fırlatıp atıyordu ve bunlar parçalanıyordu tabii..."

"Ve Ingres'in, annemin kızlık halini gösteren küçük bir yağlıboya portresi," dedi General soğuk bir şekilde. "Bir arabanın tekerleği üzerinden geçti."

"Sir Aubrey ilk önce, sokaktaki gürültünün Dolly Perkins'in ayaktakımından dostları tarafından çıkarıldığını sandı. Sonunda gerçeği fark edip de hızla yatak odasına daldığında Lady Blessington sandalyeleri ve sehpaları pencereden atıyordu. Erkek uşaklarının yardımıyla kadın zorla bodrum katına götürüldü..."

"Taşındı!" dedi General sertçe. "Kendisi çok hassas bir durumdaydı, yırtıcı bir deliye dönüşmüş olmasına rağmen. Evde pencereleri demirli tek yer bodrumdu."

"Fakat onu penceresiz bir kömürlüğe kapattınız."

"Evet. Birdenbire fark ettim ki alt kattaki, kömürlük hariç bütün o lanet olası odaların benim bilmediğim anahtarları vardı ve uşaklara güvenmiyordum. Victoria hep onlarla gereğinden fazla dosttu ve kaçmasına yardım etmelerinden korktum. Ki başıma da geldi. Prickett'i ve Victoria hakkında rapor verecek başka bir doktoru daha bulup getirmem üç saat sürdü, ve gebe bir deliyi

kabul edecek bir akıl hastanesi buldum, ve Victoria'yı, içinde kendisini nakletmeyi becerebilecek güçlü kuvvetli üç tane hemşirenin bulunduğu, her tarafı yastıklarla kaplı bir ambulansla göndermek için hazırlık yaptım. Geri döndüğümde kodesten tüymüştü."

"Eski uşağınız Tim Blatchford kömürlüğün kilidini bir şömine demiriyle kırdığını itiraf ediyor," dedi avukat, Baxter'ın verdiği raporun son sayfasına bakarak. "Eski aşçınız Bay Blount, 'Hepimiz bunu yapsın diye yalvardık ona,' diyor. 'Zavallı hanımefendinin hıçkırarak ağlamaları ve yardım edin diye çılgın gibi bağırmaları her yerde duyuluyordu. Doğum yapmış olmasından korktuk, ve hanımefendinin korkunç bir yere hapsedilmesi yüzünden ikisi de ölebilirdi.' Ama Lady Victoria sağlam bir şekilde çıktı. Eski kâhya kadınınız Bayan Munnery ona sokaktan kurtarılmış bir giysisini verdi (kömürlerden kirlenmiş elbiselerden daha temizdi) ve bir de Manchester'daki babasının yanına gidecek kadar tren parası."

"Victoria deliriyor yeniden," dedi General.

Hepimiz Bella'ya baktık ve yaşlı Bay Hattersley'in dehşet gibilerden bir şey mırıldandığını duyduk.

Bella'nın teni öylesine büzülüp kemiklerine yapışmıştı ki gövdesi şimdi bir deri bir kemik gibiydi sanki, fakat en korkunç değişim yüzündeydi. Beyaz ince burnu, çökük yanakları ve göz çukurlarıyla kafatası çok net bir şekilde belirgin hale gelmişti ama göz çukurlarının içinde siyah gözbebekleri büyüyüp tüm gözünü kaplamış ve gözlerinin köşelerinde küçücük birer beyaz üçgen kalmıştı sadece. Siyah dalgalı saçlarının kütlesi de büyümüştü, çünkü her bir saç telinin ilk iki santimi "sinirli bir oklukirpinin dikenleri gibi" dimdik duruyordu başında. Karşımda duran kadının, Lady Victoria Blessington'un tam o kömürlükten çıktığı andaki, bir deri bir kemik hali olduğundan kuşkum yoktu. Ama sesi, hüzünlüyse de, kesinlikle Bella'nın sesiydi.

"O zavallının neler hissettiğini hissediyorum," dedi, "ama bu yüzden delirmeyeceğim. Evet, Manchester'a gelip seni ziyaret ettim Baba. Sen ne yaptın bana?"

"Yanlış bir şeyi! Yanlış bir şeyi Vicky," dedi ihtiyar koltuğun kolçaklarını yumruklayarak. "Seni yanımda tutmam, Sir Aubrey'i çağırtmam ve onunla konuşup tartışıp daha iyi bir çözüme, hem bana hem sana yararı dokunacak bir çözüme varmam lazımdı. Ama bunu yapmak yerine sana, kocasını terk eden bir eşin insanların ve Tanrı'nın gözünde bir kaçkın olduğunu söyledim. Kendi yuvan için büyük bir evlilik savaşı vermen gerektiğini, yoksa bunu asla kazanamayacağını söyledim sana. Dedim ki, söyle Sir Aubrey'e, ıskartaya çıkardıklarına dillerini tutsunlar diye rüşvet verecek parası yoksa bana göndersin onları; o tür kadınlarla nasıl başa çıkılacağını bilirim ben. Söylediklerimin hepsi doğruydu Vicky, ama bunları sana söylememin nedeni senin evden mümkün olduğunca çabucak gitmeni, gözümün önünden kaybolmanı istememdi. Senin doğuracağından korkuyordum ve kadınların eniklerken benim yakınımda bulunmalarından NEFRET ederim, kandan, çığlıklardan ve yarattıkları pis keşmekeşten nefret ederim ben, ah, bunu düşününce bile kusmak gelir içimden. Ve seni hemen istasyona götürüp sana Londra'ya bir bilet aldım. Çok sakin ve aklı başında davranıyordun Vicky, ve seninle beraber treni beklememe gerek olmadığını söyledin ve ben de, senin peronda enikleyebileceğin korkusuyla çekip gittim. Korkakça davrandım, kabul ediyorum ve senden özür diliyorum. Ben arkamı döner dönmez sen, aldığım birinci sınıf Londra biletini Glasgow'a bir üçüncü sınıf biletle değiştirdin herhalde. Ve şimdi de buradasın işte!"

"Ve burada kalacağım," dedi Bella sakin bir şekilde, ve konuşmaya devam ederken bedeninin ve yüzünün hatları rahatlayıp normal yumuşaklıklarına kavuştu, saçları yatışmaya başladı, gözleri her zamanki derinliğini, boyutunu ve altınımsı kahverengi sıcaklığını kazandı yine. "Bana can verdiğin için teşekkür ederim baba, her ne kadar, beni yaratmak için en büyük zahmeti çekenin annem olduğunu ve senin hiçbir şey üstlenmediğini söylediysen de. Ayrıca, tercih özgürlüğünden yoksun bir hayat yaşanmaya değmez. Sir Aubrey, beni babamdan kurtardığınız için teşekkür

ederim ve beni evinizden kaçırttığınız için teşekkür ederim. Yahut bunu sağladığı için belki de Dolly Perkins'e teşekkür etmem gerekir. O kadın olmasaydı belli ki ben hâlâ size bağlı kalmaya devam edecektim. Teşekkürler Dr. Prickett, bir zamanlar ben olan o zavallı budala yaratığın hayatını katlanılır kılmaya çalıştığınız için. O kadar budala birisine yardım edemezdiniz. Teşekkür ederim Bay Grimes, gereksiz geçmişimi yıkayıp temizlemek için suyun içinde nasıl bir yolculuk yapmam gerektiğini bulup da bana anlattığınız için. Beni onardığın için teşekkür ederim God, ve bana hapishane olmayan bir ev verdiğin için. Burada yaşamaya devam edeceğim. Ve Mum, teşekkür etmeme hiç gerek olmayan, her gece sarılıp yattığım ve benimle sarılıp yatan, sabahları ve akşamları beraberliği zevkli bir arkadaş olan ve her gün işime bakmam için beni yalnız bırakan bir erkeğe sahip olmak ne kadar iyi."

Gülümsedi ve yanıma geldi, sarılıp öptü beni ve karşı koyamadım; ama birbirimize karşı duygularımızı Bella'nın ilk kocasının önünde bu kadar açık bir şekilde göstermek üzdü beni. Adam büyük asker olmasının yanı sıra liberal bir milletvekiliydi.

23
Blessington'un Son Dayanağı

Bella'nın, elini Blessington'un elinden öyle birdenbire çekivermesinden beri General'in dümdüz ve kımıldamadan yatması, dudaklarıyla dilinden, gözkapaklarından ve parıldayan gözlerinden başka yerinin oynamaması dikkat çekici bir durumdu; yani yaşlı Hattersley onun için "dörtte üç ölü" dediğinde bu bir aşağılamadan ziyade bir teşhisti sanki. General bu kez yavaş bir sesle "Senin görüşün nedir Harker?" diye sordu.

"Size karşı bir boşanma davasını kazanamazlar Sir Aubrey. Sizin Dolly Parker'la sözde zinanız ilgisiz bir şey. Kocanın zinası boşanma nedeni değildir eğer doğaldışı değilse, yani yapılan şey anal yoldan, ensest, homoseksüellik ya da hayvanlarla yapılmış değilse. Eğer davayı aşırı kötü muameleden açarlarsa kendi tanıkları bile sizin, Lady Blessington'u kömürlüğe delice hareketler yaptığı için ve tıbbi yardım getirene kadar güvenliğini korumak için kapattığınız yolunda bir ifade verecektir. Boşanma davası, Lady Blessington'un kanun vesayetine alınıp muhafaza hapsine konmasıyla sonuçlanır. Eğer bir skandal olmasa bunu hoş karşılardık."

"Skandal olmasın lütfen," dedi General hafifçe gülümseyerek. "Ben gidiyorum Harker. Aşağı inip arabaları kapının önüne getir. Benim arabamın kapının hemen önünde durmasını sağla, ve Mahoun'u yukarıya yolla da benim inmeme yardım etsin. İnmek bana çıkmaktan zor geliyor."

Avukat kalktı ve tek söz etmeden odadan çıktı.

Biraz sonra General Blessington doğruldu, bacaklarını yere fırlatıp ellerini dizlerine koyup gülümseyerek odada sağa sola bakındı ve sırayla hepimize bakarak başını salladı.

Yanaklarına birdenbire bir renk gelmişti, bakışlarında muzip bir parıltı vardı ve ben bunun yenilgiyi kabul etmiş bir adamda harika bir şey olduğunu düşündüm.

"Gitmeden bir çay ister misiniz?" diye sordu Baxter. "Ya da daha kuvvetli bir şey?"

"İçecek bir şey istemem, teşekkür ederim," dedi General, "ve bu kadar çok vaktinizi aldığım için özür dilerim Bay Baxter. Parlamenterlerin tarzları daima çok vakit alır. Hazır mısın Grimes?"

"Evet efeem," dedi Grimes, orduda hizmet yaptığını gösteren bir çabuklukla.

"McCandless'la sen ilgilen," dedi General ve cebinden bir tabanca çıkarıp emniyetini açtı ve Baxter'a doğrulttu.

"Lütfen oturun Bay McCandless," dedi Grimes kibar ve dostça bir sesle. Bana hiç kımıldamadan doğrulttuğu silahın ucundaki küçük kara delikten korkmaktan ziyade hipnotize olmuş bir halde, en yakın sandalyeye oturdum. Gözümü delikten ayıramıyordum. General'in neşeli bir sesle "Kimse öldürülmeyecek Bay Baxter," dediğini duydum, "fakat olduğunuz yerde kalmazsanız yemin ederim kasıklarınıza kurşun sıkarım. Kloroformun hazır mı Prickett?"

"Ben... ben... ben bunu yaparken bübübüyük bir... tereddüt duyuyorum Sir Aubrey," dedi doktor. Grimes'ın yanında oturuyordu ve kalkmak için güçsüzce çabalarken iç ceplerinden bir şişeyle bez çıkarmaya çalıştığını gördüm.

"Elbette tereddüt duyuyorsun Prickett!" dedi General sevimli bir otoriteyle, "ama yapacaksın çünkü sen iyi bir insansın ve iyi bir doktorsun ve sana güveniyorum. Şimdi Victoria, sen Baxter'ı çok seviyorsun çünkü senin hayatını kurtardı ve bazı küçük hizmetlerde bulundu. Gel yanıma otur da Prickett seni uyutsun. Eğer bunu yapmazsan Baxter'ı bir kurşunla çok acılı bir şekilde sakatlar ve sonra da seni bu tabancanın kabzasıyla bayıltırım ÇEKİL ÖNÜMDEN KADIN!"

Başımı çevirip baktım.

Ve Bella'nın Baxter'la Blessington'un arasına girdiğini ve sağ elini silaha uzatarak ona doğru yürüdüğünü gördüm. Blessington, Bella'nın öteki tarafından Baxter'a tekrar nişan almak için divanda yana kaydı ama Bella adamın önüne sıçradı, namluyu yakaladı ve yere çevirdi. Silah ateş aldı. Sanırım bu da General'i herkes gibi şok etti; Bella hariç. Kadın onun elindeki tabancayı namlusundan tutarak kolayca çekip aldı ve sol eliyle kabzasını kavradı. O da Baxter gibi her iki elini de kullanabiliyordu (kullanır), tabancayı çok doğal bir şekilde tuttu çünkü tabanca zaten tutulmak üzere dizayn edilmişti ve dosdoğru General'in kafasına dayadı.

"Seni sersem asker," dedi (namlunun sıcaklığından yanmış) sağ avucunu nikâh elbisesinin yan tarafına sürterek, "ayağımdan vurdun beni."

"Oyun bitti General," dedi Seymour Grimes ve benden özür dilercesine omuz silkerek tabancasının emniyetini kapattı ve cebine koydu.

"Oyun gerçekten bitti mi Grimes?" dedi General gözlerini Bella'nın dalgın bir şekilde bakan çatık kaşlı yüzünden ayırmadan. "Hayır Grimes, oyunun henüz pek bittiğini sanmıyorum."

Çaba harcayarak birdenbire kalkıp esas duruşta durdu tören kıtası teftişindeki bir asker gibi ve namlunun ucu bu kez paltosunun tam kalbinin üzerine rastlayan yerine dayandı.

"Vur!" dedi soğuk bir şekilde tam ileriye bakarak. Bir an böyle geçtikten sonra başını aşağı çevirip Bella'ya dostça gülümsedi ve Bella da buna şaşkın bir bakışla karşılık verdi.

"Sevgili Victoria," dedi yumuşak, hoş bir sesle, "çek tetiği. Kocanın son ricası bu. Lütfen, minnettar olurum."

Bir an daha geçti ve sonra General'in yüzü kıpkırmızı kesildi.

"VUR! VURMANI EMREDİYORUM SANA!" diye bağırdı ve bu emir kulaklarımda tarihin gerilerine, Balaclava, Waterloo, Culloden ve Blenheim'dan Agincourt'a ve Crécy'ye doğru çınladı. General Blessington'un vurulmayı gerçekten istediğini, bütün yaşamı

boyunca hep istediğini ve bu yüzden bu kadar sık yaralandığını fark ettim. Bu tarihsel emir ve bu tutkulu yakarış öylesine güçlüydü ki, onun savaşlarında ölmüş bütün askerlerin mezarlarından kalkıp onu hemen orada vurduğu geldi gözümün önüne. Bella ona kısmen itaat etti. Gövdesini belinden yarı döndürerek, kalan beş kurşunu şöminenin arka duvarına sıktı. Patlamalar bizi yarı yarıya bayılttı sanki; çıkan dumandan gözlerim sulandı ve diğer kişiler öksürdü. Bella kızgın namludan çıkan dumanları, daha sonra, 1891'deki Büyük Glasgow East End Fuarı sırasında gittiğimiz Buffalo Bill sirkinde görünce hatırlayacağım bir hareketle üfledi. Sonra tabancayı General'in paltosunun cebine koydu ve bayıldı.

Bunun ardından hızla bir sürü şey oldu. Baxter lambur lumbur yürüyerek gitti, Bella'yı kaldırdı, divana yatırıp ayakkabılarıyla çoraplarını çıkardı. Bu sırada ben fırlayıp büfeye gittim ve bir tıbbi seti kapıp yanına götürdüm. Çok şükür ki kurşun ikinci ve üçüncü metakarpallerin radius ve ulnasının arasındaki deriyi net bir şekilde delerek, kemiklerden bir kıymık bile koparmadan geçip halıya saplanmıştı. Bu sırada yaşlı Hattersley alkışlıyordu ve "Heey, harika bir kız bu!" diye bağırdı, "Hiç böyle cesurunu gördünüz mü? Hayır, asla! Blaydon Hattersley'in gerçek kızı, bu kız budur işte!"

Kapı açıldı ve kapıda birbirinden şaşırtıcı derecede farklı iki tip göründü: Bayan Dinwiddie ve boğazından ayaklarına kadar inen bir palto giymiş türbanlı esmer uzun bir adam. Bunun, General'in uşağı Mahoun olduğunu anladım.

"Polisi çağırayım mı Bay Baxter?" diye sordu kadın kâhyamız.

"Hayır, kaynar su getirin lütfen Bayan Dinwiddie," dedi Baxter. "Az önce konuklarımızdan biri başarısız bir deney yaptı, ama pek fazla bir zarara yol açmadı."

Bayan Dinwiddie gitti. General bir kenara çekilmiş, kalın bıyığının ucunu kederli bir şekilde çekiştirerek duruyordu.

"Gitme vakti geldi mi Sir?" dedi Seymour ustaca.

"Ah lütfen, lütfen gidelim!" diye yalvardı Dr. Prickett ve General Blessington hemen gitseydi bence daha yıllarca yaşayacak ve

devlet tarafından yapılacak bir cenaze töreniyle ve resmî bir anıtmezarla onurlandırılacaktı.

Sanırım onu bizim yanımızda kalmaya zorlayan şey, ne zafer kazanmış ne de tümüyle yenilmiş bir halde bocalamasıydı. Bella, kloroformlanmadığı halde baygındı şimdi ve yanında diz çökmüş ve sırtımız ona dönük halde duran Baxter'la ben sanki General yokmuş gibi davranıyorduk. Cebindeki tabancanın kabzasıyla kolayca beni ve belki Baxter'ı de bayıltabilir ve Bella'yı Mahoun'un yardımıyla taşıyıp bekleyen arabaya götürebilirdi. Ama bu kalleşçe bir eylem olurdu ve General kalleş değildi. Oyalanmasının nedeni belki de, çıkıp gitmeden önce dikkatimizi çekecek kısa, çok etkili ve kibarca bir cümle bulmaya çalışmasıydı, çünkü görmezden gelinmeye hiç alışık değildi. Bu sırada biz Bella'ya morfin verdik, yarasına tentürdiyot döktük ve gazlı bezle sardık. Bella gözlerini birden açtı, General'e baktı ve dalgın bir şekilde "Şimdi hatırladım sizi," dedi, "Paris'teki Hôtel de Notre-Dame'ın Zindan Odasından. Siz o maskeli adamsınız... Monsieur Spankybot."

Sonra birden patlayan kahkahalar arasında bağırarak "General Sir Aubrey de la Pole Spankybot V.C.," dedi, "ne kadar komik! Genelev müşterilerinin çoğu çabuk boşalanlardır ama sen hepsinden çabuktun! Belinin hemen ilk yarım dakikada gelmemesini sağlasınlar diye kızlara verdiğin paralara hahahahaha kediler bile güler! Yine de seni severlerdi. General Spankybot iyi para verirdi ve zararı yoktu... Hiçbirimize frengi bulaştırmadın. Sanırım senin en berbat tarafın (işlediğin cinayetler ve hizmetkârlarına davranışın dışında), Prickett'in deyişiyle senin evevlilik yatağının tetemizliği. Siktir git, zavallı kaçık sersem çatlak kokmuş kart sikici seni hahahahaha! Siktir git!"

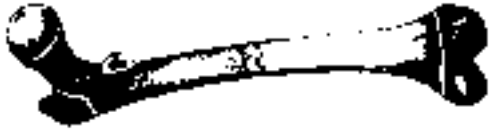
Şiddetli bir nefes aldım. O zamana kadar bana bir tek o, bedensel aşk anlamına gelen sözcüğün -ister isim, ister fiil, ister sıfat olarak kullanılsın- kötü, ağza alınmaz bir sözcük olduğu söylenmişti. Çocukluk yıllarımda, Whauphill çiftliklerinde çalışan tarım işçilerinin bu sözü kullandığını duyardım fakat annem de Kıvran da bunu benim ağzımdan duysalar bayıltıncaya kadar döverlerdi

beni. Ama şimdi Baxter bunu duyunca sanki tüm sorunlarımızı çözecek sihirli bir sözmüş gibi gülümsemişti. General'in benzi öylesine soldu ki beyaz bıyığı ve sakalı bile yüzünün yanında koyu kaldı. Yarı kapalı gözleri ve bir karış açık kalmış ağzıyla yan tarafa doğru sendeleyip Prickett'e çarptı, öteki tarafa savrulunca Grimes onu tuttu, sonra ikisi tarafından desteklenen General titreyen bacaklarıyla kapıya doğru yoluna devam etti ve Mahoun kapıyı nazikçe açık tutarak onlara yol verdi. Bay Hattersley bir uyurgezerin şaşkın hareketleriyle peşlerinden gitti, ama Mahoun kapıyı arkasından kapatmadan önce döndü ve cansız bir inlemeye benzer bir sesle "O kadın Blaydon Hattersley'in kızı değil," dedi.

Ve sonra hepsi gitti.

"İyi," dedi bir an sonra Baxter, Bella'nın nabzını ve vücut ısısını tatmin edici bularak. "Sanırım General aleni bir boşanma davasına gerek kalmadan yasal ayrılığı kabul edecektir. Ve tabii ki bu da, senle Bella evlenemezsiniz demektir; ama boşanma zaten, İskoçya'da çalışmaya başlayacak bir kadın doktorun kariyerini ciddi şekilde yaralar. General Blessington doğal nedenlerden ölünceye kadar Bella ve senin için en iyisi gizli bir özel yaşam anlayışıdır."

Fakat iki gün sonra gazeteler General Blessington'un Loamshire Downs'daki kır evinin silah odasının zemininde ölü bulunduğunu bildirdi. Elindeki tabanca ve beynini delip geçen kurşunun açısı kaza olasılığını geçersiz kılıyordu. Sorgu yargıcı, General'in "akli dengesinin bozulması sırasında" öldüğünü söyledi ve General'e bir İngiliz Kilisesi cenaze töreni yapıldı ama devlet töreni yapılmadı. Ölümünün ardından Londra The Times'da çıkan biyografisinde, onu "bir roman sonu"nu seçmeye iten şeyin muhtemelen siyasi düş kırıklığı olduğu yazıyor ve suçlunun Gladstone olduğu ima ediliyordu.

24
Hoşça Kal

Evet okuyucu, Bella benimle evlendi ve bundan başka anlatacağım pek bir şey yok. Ailemiz mutlu ve refah içinde. Kamuya yararlı hizmetlerde bulunduk ve takdir edildik. Dr. Archibald McCandless, Glasgow Kentsel İyileştirme Vakfı'nın başkanıdır; Dr. Bella McCandless -Godwin Baxter Doğum Kliniği'ndeki yöneticiliği, yazdığı Fabian broşürler ve kadınların oy kullanması yönündeki çalışmaları nedeniyle- hemen hemen bütün Avrupa başkentlerindeki platformlarda konuşmaya davet ediliyor ve eski dostu Dr. Hooker bugünlerde onun için Amerika'da bir konferanslar turu düzenliyor. Glasgow Sanat Kulübü'ndeki arkadaşlarım bana karımın benden daha büyük ünü nedeniyle takıldıklarında yanıtım hazır: "Aileye bir ünlü McCandless yeter." Oğullarımızın, kayıtsız babalarını, görreneklere pek uymayan parlak annelerine karşı makbul bir dengeleyici gibi gördükleri kanısındayım. Annelerinin de beni böyle gördüğünü düşünüyorum. O bizim evlilik yatımızın şişen yelkeni, şık arması ve güneşin ısıttığı faal güvertesi; bense safrası ve omurgası, görünmeyen karinasıyım. Bu metafor çok hoşuma gidiyor.

Her zaman, insanların en bilgesi ve en iyisi diye niteleyeceğim o adamın son günlerini yüreğim burkularak anlatacağım şimdi.

General Blessington'un yenilgiye uğradığının ertesi gün Baxter'ın sağlığı bozuldu ve bunu en yakın arkadaşlarından bile dikkatle gizledi. Bizi yatağının başucuna çağırdı, birkaç hafta dinlen-

mesinin gerektiğini söyledi ve beslenmek için kullandığı cihazı yatağının yanındaki bir sehpaya taşımamızı istedi. Öyle yaptık. Bell'le ben mutluluktan bencilleşmiştik, çünkü yemeklerimizi masanın Baxter'ın oturduğu tarafından gelen acayip kokular ve onun yemeği birdenbire ve can sıkıcı bir şekilde bırakıp distilasyon cihazına koşturmaları olmadan daha zevkle yiyorduk. Bir hafta sonra balayımız için yurtdışına gittik. Döndükten sonra Bella Duke Street hastanesinde hemşirelik eğitimine yeniden başladı, ben de Kraliyet Hastanesindeki doktorluk görevime; çünkü kariyer hedeflerimiz bizim için hâlâ pek ulaşılmaz durumdaydı. Her gece, yatmadan önce bir saat ya da daha fazla zamanımızı Baxter'ın yatağının başında geçiriyorduk; ben onunla satranç yahut iskambil oynarken Bella da kendi işi hakkında konuşurdu. Bella bazen işi yüzünden öfkelenirdi. Bayan Nightingale, Britanya hemşirelik hizmetini daha başından beri, yardım etmek amacıyla kurulduğu ordu gibi düzenlemiştir. Doktorlar üst subaylara, koğuş başhemşireleri ve rahibeler başçavuşlara, sıradan hemşireler erlere tekabül eder. Alt rütbedekiler emredilmedikçe üstlerine hitaben pek konuşmaz, onların bilgilerinin çoğu kısmı kasten kullanım dışı bırakılır. Ben bundaki hikmeti görüyordum fakat akıllıca davranıp söylemedim, çünkü Bella bunu göremezdi. Baxter ona, "Kurumla, bütün işleyişini görüp anlamadan tartışmaya girme," dedi. "Ama bu arada, yaptığın şeyleri daha mükemmel şekilde yapmayı planlamak için özgür aklını ve bilgini kullan."

Ayrıca, Bella'nın yaptığı planlardaki hataları, onu daha iyi yöntemler aramaktan vazgeçirmek için değil, bu yöntemleri daha pratik hale getirmesine yardım etmek için gösteriyordu. Godwin Baxter Doğum Kliniği, 1884 baharı boyunca tartıştıkları tarzlara göre kurulup düzenlendi. O süre sonunda Baxter'ın yatalak halini kabullenmiştik artık. Baxter kendi metabolizmasıyla ilgili sırları bizden saklamıştı ve kendisine bir tavsiyede bulunmak elimizden gelmezdi.

Bir sabah işe giderken Bayan Dinwiddie bana Baxter'ın bir notunu verdi.

Sevgili Archie, Lütfen birisini bugün seni bırakması için ikna et ve mümkün olduğu kadar öğlen olmadan beni görmeye gel. Özel olarak konuşmak istiyorum. Bella bunu baştan duymamalı. Eğer bu senin için zor olacaksa seni bir daha zorlamayacağım.

Dostun G.

Kalem hareketlerinin titrek ve kesik kesik halinden tedirgin olmuştum; vaftiz adımı kullanmasından da. Daha önce bu ismi kullandığını hiç hatırlamıyordum. Öğle vakti hemen döndüm ve salonda Bayan Dinwiddie'yle karşılaştım. Ağlamış görünüyordu ve "Az önce Bay Godwin'in giyinip Sir Colin'in eski çalışma odasına gitmesine yardım ettim," dedi. "Size şiddetle ihtiyacı var Dr. McCandless. Çabucak gidin."

Koştum.

Odaya girdiğimde duyduğum gümbürtü, vızıltı ve çarpıntı seslerinin karışımında, sesi devasa boyutta yükselmiş bir kalp vuruş ritmi fark ettim. Bu ses Baxter'dan geliyordu; masaya oturmuş, masanın kenarını öyle sıkıca kavramıştı ki, yüzünün dış konturlarını görünmez hale getiren korkunç vibrasyon kollarına geçemiyordu.

"Çabuk! Haydi! Daldır iğneyi!" diye bağırdı boğuk bir sesle ve boynunun kıvranma hareketiyle bana yan tarafını işaret etti. Yanındaki bir küvette duran dolu bir hipodermik şırıngayı ve gömleğinin bir kolunun önkolun yukarısına sıvanmış olduğunu gördüm. Şırıngayı kaptım, derisini başparmağım ve işaret parmağımla tutup çektim ve şırıngayı derialtına verdim. Biraz sonra vibrasyon kesildi ve korkunç ses yavaşladı. Baxter içini çekti, yüzünü bir mendille kuruladı, gülümsedi ve "Teşekkür ederim McCandless," dedi. "Geldiğin için sevindim. Ölmek üzereyim."

Oturdum ve kendime hâkim olamadan hüngür hüngür ağladım, çünkü söylediğini yanlış anlamış gibi yapacak gücüm yoktu. Bunu görünce daha da gülümsedi ve omuzumu pışpışlayarak "Tekrar teşekkür ederim McCandless," dedi, "bu gözyaşları bana teselli verdi. Senin için yararlı biri olduğumu gösteriyor bu."

"Daha fazla yaşayamaz mısın?"

"Acı çekmeden ve küçük düşürücü durumlar olmadan mümkün değil. Sir Colin bana daha çocukken, hayatımın sürekli hep aynı ruh halini korumama bağlı olduğunu -şiddetli duyguların iç organlarımdaki yetersizlikleri letal bir şekilde şiddetlendireceğini- söylemişti. Bella bana seninle nişanlandığını söyleyince bunun ıstırabı solunum sistemime zarar verdi. Paris'ten döndüğü gece sorduğu çok ürkütücü sorudan sonra sinir sistemim bir daha hiç düzelemedi. Altı hafta sonra Blessington'un avukatı yüzünden öyle bir öfkeyle katılıp kaldım ki sindirim kanalım onarılmaz derecede hasar gördü. Görünürdeki kütlemde muhtemelen büyük bir değişim fark etmedin ama ben açlıktan ölüyorum McCandless, ve sizin akşam ziyaretlerinizi rahatlamış bir dış görüntüyle hoş geçirmem ancak afyon ve kokain türevleriyle mümkün oldu. Sizinle birlikte Nisan ayını görmeyi umut ediyordum ama dün gece siz ayrılınca zamanım kalmadığını anladım. Son dakikalarımda yanımda birinin olmasını istemek benim için bir zayıflık... Zayıfım ben!"

"Bella'yı getirmem lazım," diye bağırdım hemen fırlayarak.

"Hayır Archie! Bella'yı çok seviyorum. Eğer bana daha fazla süre yaşa diye yalvarırsa reddedemem, fakat onun gözündeki son görüntüm kendini kontrol edemeyen, pis, felçli bir bunak olacak. Vakarlı bir şekilde vedalaşabiliyorken ayrılacağım hayattan. Ama gereğinden fazla vakar kibirliliktir. Bir deoch an doruis'i, babamın şarabından birer bardağı paylaşalım seninle. İki yıl önce senin sadece yarısını bitirdiğin bir şişeyi kilitleyip sakladığımı hatırlıyorum. Şarabın saklanınca güzelleşeceği düşünülür. İşte anahtarı. Büfeyi biliyorsun."

Beni neredeyse güldürecek kadar neşeli bir haz vardı konuşmasında; ama yine de, çok eski şarap şişesini ve iki narin kadehi çıkarıp getirirken titriyordum. Ceketimin cebinden çıkardığım mendille kadehlerin tozunu aldım, yarımşar kadeh doldurdum ve tokuşturduk. Şarabını hevesle kokladı ve sonra "Vasiyetnamem her şeyi Bella'yla sana bırakıyor," dedi. "Çocuklar yapın ve onlara örnek olarak iyi davranışı ve dürüst çalışmayı öğretin. Hiçbir zaman şiddet kullan-

mayın ve hiçbir zaman vaaz vermeyin. Bayan Dinwiddie ve diğer uşaklar artık çalışamaz hale gelince burada rahatça yaşamalarını sağlayın ve köpeklerime şefkatli davranın. Son olarak..." (burada, bardağı bir dikişte hemen içiverdi) "...lezzetli şarap budur."

Kadehi koydu. Dev dizlerini dev avuçlarıyla kavradı, başını geriye attı ve güldü. Onun güldüğünü daha önce hiç görmemiştim. Ses önce yavaş başladı ve çoğalıp müthiş bir şiddete vardı; öylesine müthişti ki ellerimle kulaklarımı kapattım ama kalp vuruşlarının gümbürtüsü ve çarpıntısı da yükseldi ve sonunda bu gürültü ve kahkahalar ani ve keskin bir duruşla birdenbire kesiliverdi. Tam sessizlik. Öne de geriye de devrilmedi, tamamen kaskatı bir halde oturup kaldı.

Bir an sonra kalkıp üzerine eğildim ve, tavana bakar halde ve çok korkunç bir şekilde açık kalmış o dişlerle çevrili devasa boşluğa bakmamak için çok çaba harcayarak, boynunun kırıldığını ve hemen ardından rigor mortisin geldiğini fark ettim. Onu düz yatırmak için eklemlerini birbirinden ayırmak yerine, oturur halde konacağı bir rafı bulunan, bir buçuk metre yüksekliğinde, kübik bir tabut yaptırdım. Sir Colin'in, Glasgow Katedraline ve Kraliyet Hastanesine tepeden bakan Necropolis'te yaptırdığı mozolenin döşemesinin altında bugüne dek o şekilde oturuyor. Zamanı gelince ben ve (Baxter'ın ölümüyle çok sarsılan) eşim ona katılacağız orada; ve bütün çocuklarımız ve torunlarımız da yapabilir bunu, krematoryumda yakılarak hacimden kazanırlarsa.

İlk mücadelelerimizin anlatıldığı bu kayıt eşime adanmıştır; ama bunu kendisine göstermeye cesaret edemedim, çünkü gerek onun gerekse tıp biliminin henüz inanmaya cesaret edemediği şeyler anlatılıyor. Ama bilimsel ilerleme yıldan yıla hızlanıyor. Sir Colin Baxter'ın sadece tek oğluna aktardığı ve, burada yazdığım her şeyin maddi temelini kanıtlayacak bir buluş kısa bir süre sonra yapılabilir belki de.

SON

Superior Border
Supra-Spinous Fossa
for
SUPRA-SPINATUS
Infra-Spinous Fossa
for
INFRA-SPINATUS

Lütfen arasıra hatırla beni.

M.D. Victoria McCandless'tan
1974'te
yaşıyor olan en yaşlı torununa,
merhum kocası
M.D. Archibald McCandless
(d.: 1857 – ö.: 1911)
tarafından yazılan
BİR İSKOÇ
HÜKÜMET TABİBİNİN
ÖNCEKİ YAŞAMINDAN
SAHNELER
adlı kitapta yanlış olduğunu
savunduğu şeyleri düzelten
bir mektup

Sevgili torunum, ya da torunumun torunu,

1974 yılında, benim gürbüz, filiz gibi üç oğlum ya ölmüş ya da çok ihtiyar olacak, hayatta kalmış McCandless hanedanı mensuplarının iki dedesi ya da dört büyük dedesi olacak ve yapılan deliliğe hemen gülecekler. Ama ben bu kitaba gülemiyorum. Bakınca tüylerim ürperiyor ve merhum kocamın bu tek nüshayı bastırıp ciltletebilmiş olmasından ötürü Yaşam Gücü'ne şükrediyorum. Orijinal elyazmasının bulabildiğim her parçasını yaktım ve bunu da yakmalıydım, onun kitabın başındaki boş yaprağa yazdığı şiirinde dediğine bakılırsa; ama heyhat! O zavallı budalanın var olduğunu gösteren neredeyse bir tek bu kanıt kaldı. Üstelik buna küçük bir servet harcadı; on iki tane yetimi bir yıl boyunca doyurmaya, giydirmeye ve okutmaya yetecek bir para yani. Çizimler baskı masrafını ikiye katlamış olsa gerek. Benim portrem 1896 yılının resimli bir gazetesinden kopyalanmış ve bana gayet iyi benziyor sanki. Eğer Gainsborough şapkasını ve gösterişli lakabı saymazsanız, beni metinde betimlenen naif bir Lucrezia Borgia ve La Belle Dame Sans Merci gibi değil, normal ve aklı başında bir kadın gibi gösteriyor. Yani bu kitabı gelecek nesillere havale ediyorum. Gelecek kuşakların bunun hakkında ne düşüneceği hiç umurumda değil; bugün yaşayanlardan hiç kimse bununla BENİM aramda bir bağlantı kurmasın yeter ki.

İlk paragrafı okuyunca, ikinci kocamı birincisi kadar iticiymiş gibi gösterdiğini fark ettim. Doğru değil. Archibald McCandless'la, uygun biri olduğu için evlendim ve yıllar geçip gittikçe bu adamdan hoşlanır ve güvenir oldum. Başka kimseye pek yararı yoktu. Kitabına "Bir İskoç Hükümet Tabibinin Önceki Yaşamından Sahneler" adını vermiş; ama Glasgow belediye hükümet doktorluğunda tam on bir ay kaldı sadece; Glasgow Kent Geliştirme Vakfına başkan olur olmaz görevinden istifa etti. Onu bu pozisyona getiren onun parlak zekâsı değil, yatırımlarımızdı. Bazı toplantılara başkanlık etmesi gerekiyor, ama haftanın büyük kısmı kendine kalıyordu. Bu boş zamanın tamamı ziyan olmadı. Bayan Dinwiddie'ye (sadık kâhya kadınıma) çocuklarımızın ilk bakımlarında yardım etti, onları yürüyüşe çıkardı, hikâyeler anlattı, yerlerde onlarla beraber emekledi, tuğladan ve kartondan fantastik kentler kurmalarına ve hayal ürünü kıtaların fantastik haritalarını ve tarihlerini yaratmalarına yardım etti. Bu

masallar, oyunlar onlara zengin bir fikir ve bilgi çeşitliliği kazandırdı. Onun bilimsel eğilimi sayesinde, en acayip canavarların bile kusursuz bir Darwin evrimi şeceresi vardı; en tuhaf makineler bile hiçbir zaman termodinamik kurallarını çiğnemiyordu. Onun çocuklara verdiği eğitim, Godwin Baxter'm bana verdiği oyuncul eğitimin hemen hemen aynısıydı ve aynı oyuncakların, kitapların ve cihazların birçoğunu tekrar kullandı. Arka bahçemizde yine küçük bir hayvanat bahçesi vardı, ama Godwin'in son köpekleri Godwin'den beş yıl sonra öldü.

Eski bir İskoç atasözü vardır: "Ayakkabıcının oğlu hep en kötüsünü giyer." Şurası bir gerçektir ki, çocuklar için evdeki sevginin ve oyunla öğretmenin yılmaz savunucusu ben, klinikteki çalışmam yüzünden haftanın çoğu günü evden uzak kaldım ve diğer sorumluluklarım yüzünden de her yılın bir bölümünde Glasgow dışındaydım. Benim vaaz verdiğim şeyleri kocam uyguladı. Zaman zaman onun, oğlanlar için çocukluğu gereğinden fazla cazip hale getirmesinden ve yetişkinlik hayatlarının onlara (ilk kocam ve Bismarck, Napolyon ve daha birçok sıradan katil gibi) gerçekleşmiş kötü bir çocukluk hayali gibi gelmesinden korktum. Ama korkmama gerek yokmuş. Onlar (on ikinci yüzyılda kurulmuş) Glasgow Lisesindeki diğer çocuklardan oluşan topluma katıldıklarında, boş gezen, düşsel hayalci babalarından utanmaya başladılar ve pratik, dünyanın işleriyle meşgul annelerini örnek aldılar. En büyükleri, Baxter McCandless bizim matematikçimiz. Geçen yıl bir onursal derece aldı ve şimdi Londra'da İmparatorluk İstatistik Müdürlüğünde çalışıyor. Mühendisimiz Godwin, Gilmorehill'le Andersonian Enstitüsünün arasında öylesine hızlı gidip geliyor ki nerede çalıştığım hiç öğrenemedim. Buharla ve petrolle çalışan makinelerin tehlikeli bir anakronizm olduğunu, enerjiyi yüksek göllerden ve çağlayanlardan elektrik olarak almaya hazırlanmamız, atıklarıyla havayı zehirleyen ve akciğerleri kirleten kömür madenlerini ve petrol yataklarını yavaş yavaş bırakmamız gerektiğini söylüyor. En küçükleri Archibald son sınıfta ve iki takıntısı var. Biri, gösterişli manzaraların suluboya resmini yapmak, öteki de Glasgow Lisesi Subay Adayları Birliğine komutanlık yapmak. Ben askersel eğitimden nefret ediyorum elbette. Düzgün sıralar halinde ve her biri de kurulmuş oyuncakların mekanik hareketlerini taklit ederek ve boyuna haykıran bir çavuşun kontro-

lünde uygun adım yürüyen gençlerin görüntüsü. . . bu görüntü benim midemi, bir müzikhol koro dizisinde bacaklarını hep birden yukarıya kaldıran genç kadınların görüntüsünden de daha çok bulandırıyor. Ama genç Archie'nin ünıformalı yoldaşlarına sevgisinin onun bohemvari bireyselliğini dengelediğini kabul ediyorum. Onun doğasının bu iki yanı sonunda birbiriyle uyumlu hale geldiğinde o da halka gayet iyi hizmetler verecek kişilerden biri -belki de en iyisi- olabilir.

Oğullarımı yazarken babalarını unuttum: Onu unutmak onun son yıllarında daima kolayca yapılabilecek bir şeydi. Giderek daha çok zamanını çalışma odasında, hiçbir yayıncı para vermediği için kendi parasıyla basılan kitaplar yazıp durarak geçiriyordu. Her iki yılda bir, kahvaltıya indiğimde tabağımın yanında mavi-siyah ciltli yeni bir kitap görürdüm ve hepsinin ithaf sayfasında HAYATIMI YAŞAMAYA DEĞER KILAN KADINA mesajı bulunurdu daima. Ben kitabın sayfalarını, hissetmem mümkün olmayan bir ilgi göstermeye çalışarak karıştırırken o benim yüzümü, ürkek bir umutla komik bir uysallığın karışımından oluşan asap bozucu bir yüz ifadesiyle süzerdi; ruhumun onu yakalayıp silkeleyerek yararlı bir etkinliğe sokmak istemesine yol açan bir yüz ıfadesiyle. Baxter'ın parasını, özgürlük sandığı bir aylaklığı finanse etmek için kullanmasaydı iyi bir genel hekim olabilirdi. Orta sınıfa katılarak annesinin büyük tutkusunu tatmin etmişti ve bu sınıfı içeriden düzeltmek, işçi sınıfının bizi (ve kendilerini) dışarıdan düzeltmesine yardım etmek istemiyordu. Ama benim bildiğim en güzel eleştiri, örnek olmaktır. Kitabı masaya bırakır, masanın öbür tarafına gidip şefkatle öperek ona teşekkür eder ve sonra çıkıp kliniğimde çalışmaya giderdim.

1908'de onda multipl skleroz olduğunu bulduk (kendisi teşhis etti) ve ona müşfik davranmak kolaylaştı. Hastalığı rahatça kabullendi, yatağını çalışma odasına taşıdı ve yataktan kalkmadan yazı yazmasını sağlayacak özel bir masa yaptırdı. Egzersiz yapsaydı rahatça daha çok yaşayabilirdi, ama bunu kendi de biliyordu ve ben ona baskı yapmadım. Geceleri yatmadan önce çoğunlukla, dama oynayarak, hafif bir akşam yemeğiyle ve sohbet ederek evliliğimizi hoş bir şekilde sürdürdüm. Konuşmalarımız sırasında, Godwin Baxter'la birlikte geçirdiğimiz eski günleri gittikçe daha çok hatırlıyorduk. Onun yeni bir kitaba başladığını da gördüm.

"Kitap hakkında bir şeyler öğrenmek ister misin?" diye sordu bir gece, kendisinin belli ki yaratıcı bir esine, benimse hastalığın yol açtığı hafif bir ateşe yorduğum haylazca bir heyecanla.

"Anlatmak istiyorsan anlat" dedim gülümseyerek.

"Ah, ama bu kez istemiyorum. Ben gittikten sonra okuyup şaşırasın istiyorum. En az bir kez başından sonuna kadar okuyacağına söz ver. Tabutumun içinde yakmayacağına söz ver."

Söz verdim.

Ciltlenmiş kitap sonunda matbaadan geldi ve onu haftalarca mutlu etti. Onu yastığının altına koyarak uyudu. Hizmetçi kız onun çarşaflarını değiştirirken divanda yatıyor, kitabın sayfalarını bir ileri bir geri çevirip duruyor ve bakıp bakıp kıkırdıyordu. Daha sonra, güçsüz hale geldiği günler en çok hissettiği şey buruk bir sabırsızlıktı ve sonunda da elimin alnında durmasından başka bir şey istemiyor, çünkü ben elimi çekince sızlanıyordu. Yatağının başucundan ayrılmadım, ama başkalarının başucunda daha çok yararım dokunabilirdi. Önemli değil. Ben de son günlerimde yanımda birisinin olmasını isteyebilirim ve ona bunu yapmayı reddetmediğim için memnunum.

Kitabı üç yıl önce, cenazeden hemen sonra okudum ve bu yüzden iki hafta mutsuz oldum. Hatırladıkça hâlâ mutsuz oluyorum. Nedenini açıklamak için, kendi yaşam hikâyemi mümkün olduğunca basit bir şekilde anlatmam gerekiyor.

Hatırladığım ilk ev, beş kişi, babam da bizimle kaldığı zamanlar altı kişi bir arada yaşadığımız iki küçük oda ve bir mutfaktan ibaretti. Tek su kaynağımız arkadaki bir avluda bulunan ortak bir çeşmeydi. Babamın daha sağlıklı koşullarda bir eve verecek parası vardı. Yakınımızdaki Manchester dökümhanesinde baş ustabaşıydı (ya da bugünlerde kullandığımız terimle işletme müdürüydü) ve en büyük tutkusu para biriktirmekti. Anneme doğru dürüst yiyecek almak için para verdiği çok enderdi.

"Hepimize hayatta doğru dürüst bir başlangıç sağlamam için iyi bir patente sahip olmam lazım," derdi bize, "ve kazandığım bütün para bunun için lazım."

Karısına ve çocuklarına hep işçilerine davrandığı gibi davranırdı; zorla ya da zor kullanma tehdidiyle yoksul halde tutulması gereken potansiyel

düşmanlar olarak yani. Ona gayet açıkça yaltaklanmayan her sözü bir isyan olarak görürdü. Ben beş yaşındayken onu birinde bizim küf kokan küçük mutfaktaki bir aynanın önünde durup, yeşil kadife kenar astarlı yeleğine yakışan koyu yeşil bir kravat takarken gördüm; bizim görüntümüz için para harcamazsa da kendi görüntüsü için harcardı ve görgüsüz türünden bir züppeydi. Giysilerinin rengiyle esmer-kırmızı yüzünün arasındaki kontrasttan etkilenerek ona "Sen bir gelinciksin baba," dedim.

Yatağımda kendime geldiğimde bundan başka bir şey hatırlamıyordum. Bana bir yumruk atmış, başım tuğla döşeli yere çarpmış, kanlar akarak ve baygın halde saatlerce kalmışım. Annem bir doktor çağırmaya cesaret etseydi ne olurdu bilmiyorum. Sol kulağımın üzerinde, saçlarımın altında sekiz santim uzunluğunda ve şekli düzgün olmayan bir yara izi var hâlâ. Squamoz sütürün anormal şekilde genişlemesine yol açtı fakat o baygınlık süresi dışında belleğimi hiç etkilemedi. Merhum kocamın "esrarengiz bir şekilde düzgün ve saçların altında bütün kafatasını dolaşıyor" diye nitelediği çatlak budur.

Annem hakkında sadece şunu söyleyebilirim: Çok fedakâr ve çalışkandı; ve bu meziyetlerin akılla ve cesaretle birleşmedikleri takdirde nasıl yararsız olduğunu gösterdi bana. Çamaşır yıkamadığında ya da sökük yamamadığında, yerleri silmediğinde, halı çırpmadığında ya da kasabın kedi yiyeceği olarak satamadığı döküntülerden çorba yapmadığında kendini çok kötü hissederdi. Okuyup yazma biliyor muydu bilmiyorum, ama ne zaman beni kitap okurken görse hemen elimden kapardı çünkü "Kızlara tembellik bahanesi lazım değildir." En net hatırladığımsa, su ısıtacak kömürün ve doğru dürüst sabunun olmadığı kış aylarında vücudumuzu ve giysilerimizi soğuk suyla yıkarkenki perişanlığımızdı. Annem ve benim için hayat öncelikle, aileyi ve evi temiz tutma mücadelesiydi, fakat erkek kardeşlerim ölüp de babam bizi (sanki bunu bekliyormuş gibi) "Artık param yetiyor" diyerek, çepeçevre bir bahçesi olan üç katlı bir eve yerleştirinceye kadar kendimizi hiç temiz hissedemedik.

Sanırım evin en az bir yıllık kirasını ödeyecek parası vardı. Ev çok zengin döşenmişti ve, on yahut on iki tane hizmetçinin emir aldığı, hayatta daha sonra karşılaşacağım kâhya kadınlardan daha parlak elbiseler giyen, sarı saçlı ve güzel bir kadın vardı. Bize karşı çok kibardı.

"Burası sizin özel salonunuz" diyerek bizi buyur ettiği salonda desenleri gösterişli duvar kağıtları ve perdeler, yerde kalın bir halı, zengin kumaşlarla kaplı mobilyalar, o güne kadar gördüğüm en büyük şömine ve yanında da parlak pirinçten bir kömür kovası vardı.

"Bisküviler, kekler, likörler, şaraplar ve içkiler," dedi kocaman bir büfenin kapağını açarak, "ayrıca, müştemilattaki bir işçi tarafından doldurulan bir maden suyu makinesi. Bir şey istediğinizde şu zil ipini iki defa çekerseniz bir hizmetçi gelir. Şimdi ne istersiniz? Çay göndereyim mi size?"

"O ne istiyor?" diye fısıldadı annem, başını şömine halısının üzerinde durup puro içen babama doğru yatırarak.

"Blaydon, eşiniz çay isteyip istemediğinizi öğrenmek istiyor!" dedi hanımefendi ve biz de kadının babamdan çekinmediğini fark ettik.

"Şimdi değil Mabel," diye yanıtladı babam esneyerek. "Bana bir brendi ver. Bayan Hattersley'e ve küçük Vicky'ye likör ver ve sonra aşağı in. On dakika sonra seni göreceğim. Anne, Tanrı aşkına bir otur ve ellerini ovuşturmayı bırak."

Annem itaat etti ve kâhya kadın gidince likörünü tedirgin bir şekilde yudumladı ve "Aldın demek, ha?" diye sordu.

"Neyi aldım?"

"Patenti."

"Patenti aldım ve daha bir sürü şey aldım," dedi babam kıkırdayarak. "Ağabeyinden bir sürü şey aldım."

"Elia ağabeyimden mi?"

"Hayır, Noah ağabeyinden."

"Peki onu görecek miyim?"

"Hayır, Noah'ı kimse göremez artık," dedi babam daha şiddetli kıkırdayarak. "Onda görülecek bir şey kalmadı. Sana bir öğüt, anne. Hanımefendiler gibi davranmasını öğreninceye kadar buraya misafir çağırma. Mabel'e söyle, sana nasıl oturulup kalkılacağını, giyinileceğini ve durulacağını ve yürüneceğini öğretsin. Ve nasıl konuşulacağını tabii. O bir sürü şey bilir. BANA birkaç yeni numara öğretti. Ben şimdi gidiyorum. Bunun için bir süre beklemeniz lazım, ama sıkı bir şeydir. Ona güvenin."

Brendisini bitirdi ve çıkıp gitti.

Onunla iki hafta sonra merdivenlerde karşılaştım ve "Baba," dedim, "annem her gün içki içiyor. Yapacağı başka bir şey yok."

"Eh, kendisini bu yoldan öldürmek istiyorsa niçin karşı çıkayım ki? Bunu kendi odasında sessiz sakin yaptığı sürece. Benden ne istiyorsun?"

"Kitap okumak ve bir şeyler öğrenmek istiyorum."

"Mabel'in öğretemeyeceği şeyler mi?"

"Evet."

"Peki öyleyse."

Bir hafta sonra Lozan'daki bir rahibeler okuluna götürüldüm.

Yabancı eğitimimi pek ayrıntılı bir şekilde anlatmayacağım. Annem bana, çalışan bir adamın ev kölesi olmayı öğretmişti; rahibelerse bana zengin bir adamın ev oyuncağı olmayı öğretti. Beni geri gönderdikleri zaman annem ölmüştü ve ben Fransızca konuşuyor, dans ediyor, piyano çalıyor, bir hanımefendi gibi davranıyor ve muhafazakâr gazetelerde yazan olaylar hakkında konuşabiliyordum çünkü rahibeler, kocaların dünya hakkında bir şeyler bilen eşleri tercih ettiği kanısındaydı. General Sir Aubrey de la Pole Blessington benim ne bildiğime karşı kayıtsızdı ama yaralarına rağmen iyi vals yapıyordu. Üniformanın buna yardımcı olduğu kuşkusuz. Ben uzun boyluydum fakat o daha da uzundu ve dans edenler durup bizi seyrederdi. Onu sevmemin birçok nedeni vardı. Benim yaşımda kızlar bir koca, bir ev ve çocuk isterler. General zengindi, ünlüydü ve yine de yakışıklıydı. Üstelik babamdan kurtulmak istiyordum ve babam da bana bu kurtuluş yolunu sağlamıştı. Nikâh günümde gerçekten de mutluydum. O gece, "Yıldırım" Blessington'a subay arkadaşlarının niçin "Kuzey Kutbu" dediğini keşfettim, ama sanırım hata bendeydi. Altı ay sonra üçüncü histerik gebeliğimi yaşadım ve klitoridektomi yapılsın istiyordum. Dr. Prickett bana, Londra'ya yetenekli bir İskoç cerrahın geldiğini ve "bu işi halledebileceğini" söyledi. Böylece, gerçek anlamda sevdiğim tek adam, yani Godwin Baxter bir akşamüstü ziyaretime geldi.

İkinci kocam, Godwin'i niçin görüntüsü bebeklerin ağlamasına, bakıcı kızların kaçmasına ve atların ürkmesine yol açan bir canavar gibi betimlemiş ki? God, üzgün bakışlı ve gayet iriyarı bir adamdır ama hareketleri o kadar özenli ve dikkatli ve naziktir ki, hayvanlar, çocuklar, incinmiş ve

yalnız insanlar, bütün kadınlar (tekrarlıyor ve vurguluyorum) BÜTÜN KADINLAR ONU GÖRÜR GÖRMEZ onun yanında kendilerini güvende ve huzurlu hissederler. Dr. Prickett'in düşündüğü bu ameliyatı niçin istediğimi sordu bana. Anlattım. Anlattıklarımı sorguladı. Çocukluğumdan, gittiğim okuldan, evliliğimden söz ettim. Uzun bir süre sustuktan sonra, "Sevgili hanımefendi," dedi nazikçe, "hayatınız boyunca, bencil, haris, aptal erkekler size hep kötü davranmış. Ama yine de suç onlarda değil. Onlar da korkunç bir eğitim almışlar. Dr. Prickett, General'in istediği ameliyatın size yararlı olacağına gerçekten inanıyor. Ama yararlı olamaz. Bununla hiçbir ilgisi yok. Size söylediklerimi Prickett'e de söyleyeceğim. Benim görüşümü kabul etmeyecek, ama sizin bunun ne olduğunu bilme hakkınız var."

Söylediğinin doğru olduğunu görüp kederden ve minnettarlıktan ağladım. Bunun doğru olduğunu hep hissediyordum zaten, ama söylendiğini duyuncaya kadar bilemiyordum. Bağırarak "Burada kalırsam beni delirtecekler," dedim. "Nereye gidebilirim?"

"Eğer sizi yanında barındıracak bir arkadaşınız, paranız ve para kazanmak için deneyiminiz yoksa," dedi, "kocanızı bırakmak intihar olur. Üzgünüm. Size yardım edemem."

Çok etkilenmiştim... Onun şefkatinden. Oturduğu koltuğa koştum, bacaklarının arasında diz çöktüm ve birbirini kavramış ellerimi yüzünün hizasına kadar kaldırdım.

"Eğer!" dedim, "bugünden haftalar sonra, ya da bugünden aylar ya da yıllar sonra, evsiz umutsuz arkadaşsız bir kadın -bir zamanlar şefkatle davrandığınız bir kadın- İskoçya'daki evinize gelir ve sığınmak için yalvarırsa geri çevirebilir misiniz?"

"Çeviremem," dedi içini çekerek ve tavana bakarak.

"Öğrenmek istediğim tek şey buydu," dedim ayağa kalkarken, "adresiniz dışında; sanırım onu da bir Britanya tıbbi rehberinde bulabilirim."

"Evet," diye mırıldandı kendisi de kalkarken, "ama mümkünse beni rahat bırakın Lady Blessington."

"Güle güle" deyip elini sıktım ve başımı salladım.

Bu şekilde kur yapılmış cerrah var mıdır? Bu şekilde elde edilmiş cerrah var mıdır?

Mümkün olan son dürtü bundan iki ay sonra geldi ve gebe falan değildim, Glasgow'a vardığımda köprüden atlamayı falan da kesinlikle düşünmedim ve bir araba tutup Park Meydanı'na ve büyük köpeklerin olduğu eve gittim. Bana bir çocuk vermeyen kocamın benden on yaş genç bir hizmetçiden bir çocuk sahibi olacağını yeni öğrenmiştim. Baxter beni tek bir soru sormadan kabul etti. Beni Bayan Dinwiddie'nin oturduğu odaya götürdü (kadın o zamanlar kırk beş yaşındaydı herhalde, çünkü Baxter otuz yaşındaydı) "Anne," dedi, "bu kötü muamele görmüş hanımefendi bize dinlenmek için geldi ve kendi evini kurabilecek olanağa kavuşuncaya kadar burada kalacak. Ona benim kardeşim gibi davran."

Evet, Park Meydanı 18 numarayla Porchester Terrace 29 numaranın arasında ortak bir şey vardı. Orada da evin efendisinin bir hizmetçiden, evlenmediği bir kadından bir oğlu vardı. Ama Godwin, annesini, babasının soyadını taşımasa da seviyor ve sayıyordu. Baxter'ın en sevdiği konuklar "annem, Bayan Dinwiddie" ile çay içmeye davet edilirdi. O kadınla çay içmek çok rahat bir formalite değildi. Güçlü bir mizah anlayışına sahip o keskin zekâlı kadın kimle konuşsa diyeceğini derdi.

"Şimdi ne keşfediyorsunuz Sir William?" diye sormuştu Atlantik Kablosunu yaptığı için Sir ünvanı verilmiş bilim adamına, "ve sizin son büyük işinizin verdiği zararı telafi edecek mi?"; çünkü kadın, telgrafın gelişmesinden sonra savaşların ve havaların kötüleştiği kanısındaydı. Kendi annem beni Manchesterli yapmıştı. Rahibeler beni Fransız yapmıştı. Bayan Dinwiddie'yle dostluk ve konuşmak da bana peşin yargısız, dobra dobra bir İskoç kadınının konuşma ve davranış tarzını kazandırdı. Önceki yaşantım hakkında bir şey bilmeyen meslektaşlarımın bana ne kadar İSKOÇSUN demesi hâlâ hoşuma gidiyor bazen.

God evlenmemiş annesi konusunda dürüst davranabiliyordu, çünkü çalışmadan kazanılmış bir gelire sahip bir bekârdı. Fakat bir İngiliz Baronunun ve büyük bir İngiliz Generalinin evden kaçmış karısını saklama konusunda dürüst davranamazdı. Bizi biçimsiz sorulardan korumak için, Güney Amerika'da evlenmiş akrabaları, bunların tren kazasında ölmesini ve hafızasını kaybetmiş kızları Bella Baxter'ı, yani beni uydurdu. Bu, bana hiç öğretilmemiş önemli şeyleri öğretmek için iyi bir bahaneydi ama, daha önce öğrendiğim hiçbir şeyi unutturmadı.

"Hiçbir şeyi unutma," dedi; "senin Manchester, Lozan ve Porchester Terrace'da yaşadığın en kötü deneyimler, eğer onları sakin bir bakışla hatırlarsan senin düşünceni geliştirecektir. Eğer bunu yapamazsan senin sağlıklı bir şekilde düşünmene engel olur bunlar."

"Yapamam!" diye bağırdım. "Pis çamaşırları bir leğendeki buz gibi suda çitilemekten parmaklarım ağrıyordu; Beethoven'in Für Elize'sini piyanoda hiç durmadan on dokuz kez çalmaktan parmaklarım ağrıyordu çünkü öğretmen her yanlış notaya bastığımda beni baştan başlatıyordu. Başım ağrıyordu çünkü babam yumruğuyla kafamı kırmıştı; başım ağrıyordu çünkü Fénelon'un Télémaque'ından, yani kesinlikle dünyanın en sıkıcı kitabından birtakım pasajlar ezberlemek zorundaydım. Bunlar sakin bir şekilde hatırlanamaz; ayrı dünyalara ait bunlar God, ve benim unutmak istediğim acıdan başka hiçbir bağlantı yok aralarında."

"Hayır Bella. Farklı dünyalardaymış gibi görünmelerinin nedeni senin onlarla birbirinden çok uzak yerlerde karşılaşman; ama bak şu kocaman oyuncak evin ön cephesini kaldırıyorum. Bütün odaların içine bak. Britanya'nın kentlerinde binlercesini, kasabalarında yüzlercesini ve köylerinde onlarcasını bulabileceğin türden bir ev bu. Porchester Terrace da olabilir, bu ev -yani benim evim- de. Hizmetkârlar çoğunlukla bodrumlarda ya da çatı katlarında yaşar; en soğuk ve en kalabalık ve en küçük odalarda. Onlar uyurken vücutlarının ısısı orta katlardaki işverenlerini sıcak tutar. Mutfaktaki şu küçük dişi bebek bulaşıkhane hizmetçisidir ve çok zahmetli çamaşır işini, çamaşırların çitilenmesi ve yamanmasını da bu yapar. Patronu ya da patroniçesi cömertse kullanacağı bol bol sıcak suyu vardır ve ondan üst göreve getirilmiş uşaklar merhametliyse çok aşırı çalıştırılmayabilir, ama devletin temellerinin ekonomi ve kıyasıya rekabet olarak ilan edildiği bir çağda yaşıyoruz ve, bu kız adice ve gaddarca kullanılırsa kimse buna bir şey demez. Şimdi de birinci katın salonuna bak. Burada bir piyano var ve başka bir küçük dişi bebek oturuyor önünde. Bunun kıyafeti ve saç stili bulaşıkhane hizmetçisininki gibi yapılsa aynı kız olabilir, ama böyle bir şey olmaz. Bu kız muhtemelen Beethoven'in Für Elize'sini tek yanlış nota basmadan çalmaya çalışıyor; annesiyle babası bu kızın bir gün, onu sosyal bir süs ve çocuklarının yetiştiricisi diye kullanacak zengin bir kocayı cezbetmesini istiyor. Şimdi

Bella, bulaşıkhane hizmetçisiyle, patronun kızında, yaşları ve vücutları ve yaşadıkları bu ev dışında ortak olan şeyi söyle bana."

"İkisi de diğer kişiler tarafından kullanılıyor," dedim. "Kendileri hakkında hiçbir konuda karar vermelerine izin verilmiyor."

"Gördün mü?" diye bağırdı Baxter keyifle. "Bunu hemen bildin, çünkü daha önceden öğrendiklerini hatırladın. Bunları sakın unutma Bella. İngiltere'de, ve İskoçya'da da çoğu kişi bunu hiç bilmemeyi öğrenir; birer alet olmayı öğrenirler."

Evet, Baxter özgürlüğü, beni çocukken hiç görmediğim oyuncaklarla çevreleyerek ve babasının ona bir şeyler öğretmek için kullandığı cihazların (o zamanlar felsefi cihaz dediği şeylerin) işleyişini göstererek öğretti bana. Yerküre ve gökküreyle, zoetropla , mikroskopla, galvanik pille, kamera obskurayla, geometrik cisimlerle ve Napier çubuklarıyla oynarken yaşadığım tanrısal güç hissini tarif edemem. Annemin iğne oyaları ve manastırdaki piyano eğitimi sayesinde elim çabucak ustalaştı. Ayrıca, üzerinde kafa yoracak, gravürler ve renkli resimlerle dolu botanik, zooloji, gezi ve tarih kitaplarım da vardı. God'un hukukçu dostu Duncan Wedderburn beni zaman zaman tiyatrolara götürüyordu, çünkü God götüremezdi; onda bir kalabalık korkusu vardı. Tiyatroyu seviyordum; hatta bacaklarını yukarı fırlatan pantomim koroculardan oluşan kızlar dizisi bile bana tasasızca ve neşeli geliyordu! Fakat en çok Shakespeare'i seviyordum. Böylece evde onu okumaya, önce Lamb'in "Shakespeare'den Masallar"ıyla başladım ve sonra oyunların kendilerini okudum. Kütüphanede (resimlerin peşinden giderek) Andersen'in Peri masallarını, Alice Harikalar Diyarında'yı ve Binbir Gece Masallarını da buldum (bu sonuncusu Fransızcaydı ve erotik pasajlar da vardı). Bir süre sonra Baxter bana Bayan MacTavish adında bir öğretmen tuttu. Bu kadın pek sürmedi. God'dan başka hiç kimsenin öğretmenliğini istemiyordum. God'la öğrenmek şaşırtıcı bir yemek gibiydi; o kadınlaysa bir disiplindi. Genç Archie McCandless'la ilk kez o günlerde tanıştım.

Ilık ve zindelik veren hoş bir ikindiydi ve ben biraz çocuksu görünüyordum belki de; küçük mutfak bahçesinin çimenlerinde diz çökmüş, Mopsy'yle Flopsy'nin çiftleştiği tavşan kafesinin içini gözetliyordum. Baxter'la, kepçe kulaklı, kötü giyimli, eli ayağına dolaşan bir delikanlı sokaktan gelip girdiler. Baxter bizi tanıştırdı, fakat oğlan o kadar utangaçtı

ki tek laf etmedi ve bu yüzden benim de elim ayağıma dolaşmaya başladı. Üst kata çıkıp bir fincan çay içtik, ama Bayan Dinwiddie'yle birlikte yapmadık bunu ve böylece, Baxter'ın McCandless'ı yakın bir arkadaş olarak görmediğini fark ettim. Çay hazırlanırken Baxter keyifli bir şekilde üniversiteden, tıbbi konulardan söz ediyordu ama McCandless gözünü bana dikmiş öylesine dikkatli bakıyordu ki cevap olarak tek laf etmedi. Utanç verici! Ben de piyanoya gittim, Burns'ün basit parçalarından birini çaldım. Çaldığım parça Bonnie Banks o' Loch Lomond olabilir ama piyano silindirini çeviren pedalları falan kullanmadım. Parmaklarımla çaldım, ve ritim de kusursuzdu. Ayrıca, mekanik piyanoyu 1897'de, yani Kraliçe'nin Elmas Jübilesinin olduğu yıl aldığımızı gayet iyi hatırlıyorum. Bu aletin bundan önce keşfedilmiş olduğunu da sanmıyorum. McCandless giderken elimi öpmekte ısrar etti. Sir Aubrey'in evinde bu tumturaklı kıta Avrupa'sı jestini Fransız ve İtalyan konuklarımız bile hiçbir zaman yapmazdı. Şaşırdım ve herhalde sonrasında parmaklarıma şaşkın bir şekilde bakmışımdır. Konuğumuzun aşırı bir tükürük salgısı vardı ve ben o gitmeden elimi kurulamak ya da giysilerime dokundurmak istemiyordum. Onu çok uzun bir zaman tekrar görmedim ve görmek de istemiyordum tabii ki!

O mutlu, mutlu günlerde sadece bir tek üzüntü kaynağı vardı. God, benim kendisini baştan çıkarmama izin vermiyordu.

"Lütfen bana âşık olma Bella," dedi. "Ben insan değilim, anladın mı, insan biçiminde, kocaman bir düşünen köpeğim. Bunun dışında, köpeksel olmayan sadece bir özelliğim var. Sahip istemiyorum; ve kadın bir sahip istemiyorum."

Doğruydu, ama bu gerçeği kabul edemedim. Onu bütün kalbimle ve bütün aklımla ve bütün ruhumla sevdim ve bir insana döndürmek istedim. Bu büyük arzudan uyuyamadığım bir gece bir mum aldım elime ve çıplak halde yatak odasına girdim onun. Yerde yatan köpekler kıskançça hırladılar ama ısırmayacaklarını biliyordum. Ama heyhat, köpekler yatağa çıkıp onun yanına ve ayaklarının üzerine yığıldılar. Tehdit edercesine hırlıyorlardı.

"Victoria, sana verecek yerim yok," diye mırıldandı Baxter, gözlerini açarak.

"Ah lütfen birazcık yanında yatayım God!" diye yalvardım ağlayarak. "Bana senden bir çocuğumuzun olmasına yetecek kadar bir şey ver sa-

dece, ikimizden olacak, besleyeceğim, seveceğim ve hayatım boyunca bağrıma basacağım bir bebek."

"Bebekler büyür," diye mırıldandı God esneyerek, "ve benim çocuk yapmamamı gerektiren tıbbi bir neden var"

"Hasta mısın?"

"Tedavisiz bir hastayım."

"Öyleyse ben doktor olup seni iyileştireceğim! Doktorlar cerrahların yapamadığı şeyleri yapabilir! Senin doktorun olacağım."

Diliyle bir şaklama sesi çıkardı. Yerdeki iki köpek kocaman çeneleriyle baldırlarımı nazikçe yakaladılar ve beni kapıya doğru çekelediler. Gitmem gerekiyordu.

God ertesi gün kahvaltıda her şeyi tamamen açıkladı, çünkü hiçbir zaman gereksiz sırlar yaratmazdı. Kalıtım yoluyla babasından, yani büyük cerrahtan ona, sonunda delirme ve genel felç olan frengisel bir hastalık geçmişti.

"Bu felaketin ne zaman geleceğini bilmiyorum," dedi. "Belki birkaç ay sonra, belki de birkaç yıl. Ama buna hazırım. Bana yardımı dokunacak tek ilaç, ilk semptomlar ortaya çıktığında kendiliğinden devreye girecek, acı vermeyen bir zehirdir. İlacımı daima yanımda taşıyorum, yani benim için doktor olmana gerek yok."

"Öyleyse ben de dünya için doktor olacağım!" dedim hıçkırarak. "Seninkini kurtaramazsam başka kişilerin hayatını kurtaracağım. Senin yerini ben alacağım! Sen olacağım!"

"İyi bir fikir bu Victoria," dedi yavaşça, "ve bundan vazgeçmeyeceksen çalışmaların bu yönde gitmeli. Fakat ilk önce senin yararlı bir eşle bir ekip oluşturduğunu görmek istiyorum; bencil olmayan, yararlı biriyle; hem yapmak istediğin şeyleri yapmanda sana yardım edecek, hem de senin cinsel güdülerini tatmin edecek biriyle; müthiş aç kaldılar çünkü."

"Benim açlığım kocasızlık olacak, eğer sen olmayacaksan!" dedim dişlerimi sıkarak. Gülümsedi ve başını salladı. İngiltere'deki meşhur kocamı düşünmez olmuştuk artık.

Beni bir dünya turuna çıkardı. Fikir benimdi; onu köpeklerinden uzaklaştırmak istiyordum. O bunu (şimdi anlıyorum ki) benim bilgimi arttırmak, fakat aynı zamanda da benden kurtulmak için yaptı. On dört

başkentte ya hastaneleri gezdik ya da tıbbi konferanslara katıldık. Viyanalı bir uzman bana en modern cinsel hijyen ve doğum kontrol yöntemlerini öğretti ve sonrasında da beni elinden geldiğince, diğer erkeklerle birlikteliğe teşvik etti boyuna. Fakat içimdeki cinsel açlığın çok büyük olmasına karşın, bunu hayran olabileceğim birine sarılma konusundaki zihinsel açlığımdan ayıramadım yahut ayırmadım; God'dan daha çok kime hayran olabilirdim ki? Sonunda Glasgow'a döndüğümüz zaman onu perişan etmiştim. Benim yol arkadaşlığım onu tüm özgürlüğünden etti. Onu bensiz hiçbir şey yapamaz, hiçbir yere gidemez hale getirmiştim. Ben ondan daha mutluydum, çünkü onu tavlayıp evlenmeye razı edememişsem de başkalarının elde edebileceğinden daha çoğunu almıştım ondan. Ve sonra, bir gün West End Parkında yürüyüş yaparken anıt çeşmesinin önünde McCandless'la karşılaştık.

Hayvanların, çocukların ve küçük yahut eli ayağına dolaşan insanların God'un yanında kendilerini güvende hissettiğinden söz etmiştim. McCandless God'la ilk kez üniversitenin anatomi kürsüsünde, her zamanki hoca hastalanıp da demonstrasyonları God yaparken karşılaşmıştı. Eli ayağına dolaşan, ufak tefek McCandless da God'u benim gibi tutkuyla seviyordu. Beni de seviyordu tabii, ama bunun nedeni sadece, beni God'un dişi parçası -yani sarılabileceği ve içine girebileceği parçası- olarak görmesiydi. Ama God onun hayatının ilk büyük aşkıydı ve karşılık görmemişti. McCandless benim Park Meydanına gelmemden çok önce, God'un köpeklerini Pazar gezintisine çıkardığı yolları keşfetmişti ve hep buralara gelip onunla birlikte yürürdü. God kimseye kabalık yapamazdı ama bir gün, McCandless ona evine kadar eşlik etmekle kalmayıp, içeri girmek isteyecek kadar arsızlaşınca zavallı sevgilim, McCandless'ın izin verdiğinden daha fazla bir özel hayata ihtiyaç duyduğunu söylemeyi becermişti. Bunun üzerine McCandless God'u rahat bıraktı ve sonunda bir gün tesadüfen karşılaştılar ve God onu eve davet etti. God sonsuz iyi bir insan olduğundan bazen böyle şeyler olurdu ve McCandless'la ben ilk kez böyle karşılaşmıştım.

İkinci kez karşılaştığımızda God beni bu zavallı küçük adama resmen itti. Bir banka oturdu, dinlenmek istediğini söyledi ve McCandless'tan beni parkta gezdirmesini rica etti. Şimdi (geriye dönüp baktığımda) onun,

benim dönüştüğüm o korkunç çenebaz ve talepkâr kadından kurtulmaktan başka bir şey istemediğini görüyorum; ama McCandless'la çalılıkların arasında gezintiye çıkarken onun güdüleri konusunda başka bir düşünce vardı kafamda. God, McCandless'ın hem istediğim şeyleri yapmamda yardım edecek hem de benim cinsel falan filanlarımı doyuracak, bencil olmayan, yararlı bir koca olduğunu düşünmüş olabilir miydi? Böyle bir adamın (dünyanın ve muhakkak ki benim de gözümde) zayıf bir insan olması gerektiğini düşündüm, çünkü böyle bir kişi beni God'dan koparmamalıydı. Daha doğrusu, kendine ait ayrı bir ev istemeyip God'la ve benimle beraber oturmalıydı. Ben bunları düşünürken, koluma yapışmış bu değersiz cüce, çocukluğunda çektiği yoksulluk, tıp öğrencisiyken kazandığı başarılar ve Kraliyet Hastanesinde doktor olarak yarattığı harikalar hakkında gevezelik ediyordu boyuna. Benim gerek duyduğum adam BU olabilir miydi? Durup ona daha yakından baktım. O buna, beni öperek karşılık verdi; başta çekingen, sonra çok ateşli bir şekilde. Daha önce hiçbir erkekle öpüşmemiştim. Tek cinsel zevkim, Lozan'da bir piyano hocasıyla lezbiyence bir ilişki olmuştu. O kadını sonsuza kadar sevecektim, ama heyhat, o benim bencilce keyfime göre çok fazla başka kişiyi seviyordu ve böylece soğumuştum ondan. McCandless'tan aldığım zevk beni şaşırtmıştı. Vücutlarımız ayrıldığı zaman ona saygıyla karışık bir heyecanla baktım. Bana evlilik teklif edince kabul ettim ve "Hemen God'a söyleyelim" dedim. God'un, beni McCandless'la paylaşarak özel hayatına kavuşacağına çok sevineceğinden hiçbir kuşku yoktu kafamda.

Nasıl da hayret verici derecede bencilmişim o günlerde! İnsanlarla ilgili hiçbir manevi hayal gücüm, hiçbir düşünsel duygudaşlığım yokmuş. God benim için iyi bir eş istemişti ve böylece, sevdiği ve benim kesintiye uğrattığım yaşamına devam edebilecekti; benim evliliğimin onun evine BAŞKA birisini katacağını hiç beklemiyordu! Pek fazla hoşlanmadığı birisini hem de! Ona haberi verdiğimde neredeyse bayılacaktı. Karar vermeden önce bu meseleyi en azından iki hafta düşünmemizi rica etti. Kabul ettik tabii.

1974'ün insanları cinsel olaylar karşısında, dilerim benim Viktoryen dönemin sonundaki çağdaşlarımın çoğu kadar şok olmazlar. Eğer öyle değilse, bu mektup okunur okunmaz yakılsın.

Sonraki hafta boyunca düşüncelerimi ve hayallerimi McCandless'ın öpüşü doldurdu. Düşünüyordum, acaba bunun nedeni McCandless miydi, yoksa başka bir adam bana bu, müthiş bir çaresizlikle birleşmiş müthiş bir güç duygusunu verebilir miydi? Belki de (dedim içimden hatta) BAŞKA BİR ADAM BUNU DAHA İYİ YAPABİLİR! Bunu çözmek için Duncan Wedderburn'ü, yani daha önce hiç düşünmediğim ve (ona karşı adil olmak gerekirse) beni hiç düşünmemiş bir adamı baştan çıkardım! Duncan sıradan bir kişilikti; bencil bir anneye öylesine tümüyle bağlanmıştı ki biz onunla sevgili oluncaya kadar aklına hiç evlilik fikri gelmemişti. Ama biz sevgili olduktan sonra birden aklına geliverdi. Onun teklif ettiği kaçma hadisesinin bir evlilik içereceğini düşünmemiştim. Ben bunu zevkli bir deneyim, McCandless'ın bana ne kadar uygun olduğunu görmek amaçlı bir yolculuk olarak düşünmüştüm sadece. Bunu God'a söylediğimde bana kederli bir şekilde, "İstediğin gibi yap Victoria," dedi "ben sana aşkı öğretemem. Ama zavallı Wedderburn'e nazik davran, aklı pek güçlü değil. McCandless da çok acı çekecek bunu duyunca."

"Ama ben geri dönünce kapıyı yüzüme kapatmayacaksın, değil mi?" diye sordum gülerek.

"Hayır. Ama yaşıyor olmayabilirim."

"Hayır, yaşıyor olacaksın," dedim onu öperek. Artık onun frengili olduğuna inanmıyordum. Bunu, benim gibi kadınlar onu parmağında oynatmasın diye uydurduğunu düşünmek daha kolay geliyordu bana.

Evet, ilişkimiz devam ettiği sürece Wedderburn'den keyif aldım ve benden ayrıldığında da nazik davrandım ona. Her ay akıl hastanesine gidip onu ziyaret ediyorum hâlâ. Güler yüzlü ve neşeli; ve beni her seferinde hınzırca göz kırparak ve her şeyden haberdar bir gülüşle karşılıyor. Onun deliliğinin, müvekkillerinin parasını zimmetine geçirmekten ötürü hapisten kurtulmak için bir numara olarak başladığından eminim, ama şimdi yeterince gerçek.

"Kocan nasıl?" diye sordu bana geçen hafta.

"Archie 1911'de öldü," dedim.

"Hayır, ÖTEKİ kocanı soruyorum; Leviathan Dipsizcehennem Baxter dö Babil, lanet olası maddi evrenin cerrahi kralı yani."

"O da öldü," dedim yürekten bir iç çekişle.

"Hıhhıh! O herif asla ölmez," diye kıkırdadı. Onun hiç ölmemesini nasıl da isterdim.

Wedderburn'le Kaçıştan sonra Park Meydanına geri döndüğümde Baxter ölüyordu. Büzülmüş bedeninden ve titreyen elinden anladım bunu.

"Ah God!" diye bağırdım, "Ah God!" ve diz çöküp onun bacaklarına sarıldım ve gözyaşlarıyla dolu yüzümü bacaklarına bastırdım. Bayan Dinwiddie'nin odasında oturuyordu, kadın onun yanındaydı ve McCandless arkasında duruyordu. Nişanlımı orada görünce şaşırdım, gerçi onunla mektuplaşarak temasımı sürdürmüştüm tabii. God, hastalığının atağa geçmesiyle, annesinin gücünün yetersiz kalacağı bazı fonksiyonlar konusunda tıbbi yardıma muhtaç hale gelmişti. Ölümün yaklaşması da McCandless'a karşı soğukluğunu yok etmişti.

"Victoria," diye mırıldandı, "Bella-Victoria, Güzel Victory, benim aklım çok yakında tamamen gidecek, tamamen gidecek, ve bizim mum yapar arkadaşımız bana çok kuvvetli bir ilaç vermezse sen artık beni sevmez olacaksın. Fakat onu içmeden seni gördüğüme sevindim. Evlen bu mumla Bella-Victoria. Her şeyim senin olacak. Köpeklerime benim için bakacağına söz ver, lidersiz kalmış zavallı zavallı yalnız köpeklerime. Zavallı köpeklerime. Zavallı köpeklerime."

Kafası titremeye ve ağzından salyalar gelmeye başladı.

McCandless onun kolunu sıvadı ve bir iğne yaptı. God'un bilinci birkaç dakikalığına geri geldi.

"Evet, köpekleri Pazar günleri gezdirin Archie ve Victoria. Kanalın kıyısında yürüyüp Bowling'e gidin sonra Strowan's Well'in yanından geçip Dumbarton üzerindeki Lang Crags'a, Stockiemuir'i geçip Carbeth'e gidin, sonra Craigallion Loch, Allander, Mugdock ve Milngavie Kanalı yoluyla geri dönün. Ya da Clyde boyunca yürüyüp Cambuslang'a gidin, Dechmont'un oradan Cathkin Braes'e çıkın ve Gargunnock ve Mallets-heugh yolundan yürüyerek Neilston Pad'e gidin. Glasgow civarında muhteşem yürüyüş yolları vardır hepsi de sizi kolayca yüksek yerlere çıkarır ve dünyanın muhteşem özelliklerini görürsünüz: Dağlar, göller, çimenli yamaçlar, ormanlar ve büyük Firth; bunların hepsi bizim yeterince sevmediğimiz şu Glasgow'u çevreler, eğer sevseydik daha iyi hale geti-

rirdik çünkü. Cadder Kirk'teki basamak taşları, berrak Bardowie Gölü, Auld Wives Asansörü, Şeytan Kürsüsü, Dumgoyach ve Dumgoyne; benim için keyfini çıkarın bunların. Oğullarınız olursa lütfen birine benim adımı verin. Annem onlarda size yardım edecek. Anne! Anne! McCandlesslerin kızanlarına torunların gibi bak. Üzgünüm sana bir torun veremedim. Ve babamı, Sir Colin'i bağışlamaya çalış. Ne kadar lanet olası pis bir hergeleydi moruk. Sonunu göremeyeceği bir şeyi başlattı. Ama biz hepsini yaptık haha. Çabuk, McCandless! İlaç!"

Archie küçük bardağı getirdi fakat onun elinden ben aldım ve, dudaklarımı sevgilimin dudaklarına bastırıp onunla tek öpüşmemizi yaptıktan sonra kolumu başının arkasına dayadım ve içmesine yardım ettim.

Godwin Baxter böyle öldü.

Siz, sevgili okuyucular, arasında seçim yapmanız gereken iki hikâye var önünüzde şimdi ve hangisinin daha muhtemel olduğundan kuşku duyulamaz. İkinci kocamın hikâyesinde, kesinlikle en marazi yüzyıl olan on dokuzuncu yüzyıldaki her türlü marazi şeyin kötü kokusu var. Yarattığı zaten yeterince tuhaf hikâyeyi, Hogg'un İntihar Mezarı'nda bulunabilecek sahneleri ve cümleleri, Mary Shelley ve Edgar Allan Poe'nun yapıtlarından aldığı mezar soygunculuklarını katarak daha da tuhaf hale getirmiş. Aşırmadığı marazi Viktoryen fantezi kalmış mı? Gelen Soy , Dr. Jekyll ve Mr. Hyde, Dracula, Trilby, Rider Haggard'ın She'si, Sherlock Holmes'un Vaka Defteri ve, heyhat, Aynadan Geçen Alice'den izler buldum o kitapta; güneşli Alice Harikalar Diyarında'ya nazaran kasvetli bir kitap. Üstelik çok değerli iki arkadaşın eserlerini, G. B. Shaw'ın Pygmalion'unu ve Herbert George Wells'in bilimsel romanlarını da çalmış. Hayat hikayemin bu cehennem parodisini okuduğumdan beri hep, "ARCHİE BUNU NİÇİN YAZDI?" diye soruyordum. Ama şimdi bu mektubu gelecek kuşaklara havale edebilirim çünkü sonunda bunun cevabını buldum.

Lokomotif motorlarının buhar basıncıyla çalışması gibi, Archibald McCandless'ın aklı da dikkatle gizlenmiş bir kıskançlıkla çalışıyordu. İleri yaşamında yaver giden talihi onun içte "zavallı bir piç kızan"lığını hiçbir zaman değiştirmemişti. Yoksulların ve sömürülenlerin zenginlere karşı duyduğu kıskançlık, eğer adaletsizce yönetilen ülkeyi düzeltme yönünde fonksiyon görürse güzel bir şeydir. Biz Fabianlar bu nedenle sendikaları

ve İşçi Partisi'ni, iyi bir asgari ücret, sağlıklı bir ev, uygun çalışma koşulları ve her yetişkin Britanyalı için oy hakkı verilsin isteyen, halk için çalışan (Liberal ya da Muhafazakâr) her dürüst insan gibi müttefikimiz olarak görüyoruz. Ama ne yazık ki bizim Archie sadece, sevdiği iki kişiyi, ona hoşgörüyle bakan tek iki kişiyi kıskanıyordu. God'u, meşhur bir babası ve şefkatli, sevecen bir annesi olduğu için kıskandı. Benim zengin babama, manastır eğitimime ve meşhur ilk kocama içerliyordu, benim üstün sosyal faziletlerime içerliyordu. Hepsinden öte, God'un bana şefkatini ve beni yalnız bırakmamasını ve benim God'a duyduğum güçlü sevgiyi kıskanıyordu; ve bizim ona karşı hislerimizin çoğunlukla, (benim açımdan) cinsel arzuyla harmanlanmış dostça bir iyi niyet olmasından hiç hoşlanmadı. Ve böylece, son aylarında kendisinin, God'un ve benim tam bir eşitlik halinde var olduğumuz bir dünya düşleyerek kendini avuttu. Ayrıcalıklı kişilerin "yaşanmamış çocukluk" olarak gördüğü bir çocukluk yaşadığından, God'un da çocukluk yaşamadığını, God'un başından beri hep Archie'nin bildiği gibi biri olduğunu, çünkü Sir Colin'in God'u Frankenstein yöntemiyle yarattığını varsayan bir kitap yazdı. Sonra, onunla ilk kez tanıştığımda benim mental olarak ben değil, kendi kızım olduğumu varsayarak beni de çocukluktan ve bir eğitimden yoksun bıraktı. Hepimiz için böyle bir yoksunluk eşitliği uydurunca da artık, benim ona nasıl ilk görüşte âşık olduğumu ve Godwin'in onu nasıl kıskandığını tasvir edebilirdi! Fakat Archie deli falan değildi tabii ki. Kitabının kurnazca bir yalan olduğunu biliyordu. Son birkaç haftası boyunca, bu kitaba göz gezdirirken kıkırdayarak güldüğünde hoşuna giden şey, kurguladığı hikâyesinin gerçeği nasıl zekice yendiğini görmekti. Ya da ben öyle düşünüyorum.

Peki yine de, niçin bu kitabı daha inandırıcı hale getirmedi? Yirmi beşinci bölümde, ilk kocamın beni ayağımdan vurmasını betimlerken diyor ki: "Çok şükür ki kurşun İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ METAKARPALLERİN RADİUS VE ULNASININ ARASINDAKİ DOKUYU NET BİR ŞEKİLDE DELEREK, kemiklerden bir kıymık bile koparmadan geçip halıya saplanmıştı." Büyük harfle yazılmış bölüm, hiç anatomi bilmeyen birini bile bunların saçmalıktan, zırvalıktan, palavradan, abuk sabuk, anlamsız sözlerden başka bir şey olmadığına ikna etmeye yeter; ve Archie,

tıp eğitimini bunları bilmeyecek kadar unutmuş olamaz. Archie, "orta ve işaret proksimal phalanxlarının arasındaki adductor hallucisin oblik başının tendonunu delerek, kemiklerden bir kıymık bile koparmadan" diyebilirdi, çünkü olan buydu. Fakat uydurmayı gerçek olandan ayırmak için her sayfayı tek tek ele alacak vaktim yok. Sağduyuyla çelişen şeyleri ve bu mektubu görmezden gelirseniz, bu kitabın iç karartıcı bir dönemde geçmiş bazı gerçek olayları kaydettiğini görürsünüz. Daha önce de söylediğim gibi, bu kitapta Viktoryenizmin kötü kokusu geliyor benim burnuma. İskoç Anıtı, Glasgow Üniversitesi, St. Pancras İstasyonu ve Parlamento Binası gibi sahte gotik. Bu yapılardan nefret ediyorum. Bunların yararsız aşırı süslemelerinin parası gereksiz yere yüksek kârlarla sağlandı; günde on iki saatten, haftada altı günden fazla çalışan çocukların, kadınların, adamların kısaltılmış hayatlarından GEREKSİZ YERE pis fabrikalarda sızdırılan kârlarla; çünkü biz on dokuzuncu yüzyıla geldiğimizde her şeyi temiz bir şekilde yapmasını biliyorduk. Bu bilgiyi kullanmadık. Hâkim sınıfın kârları sorgulanamayacak kadar kutsaldı. Bu kitaptan, Crystal Palace'a ucuz tarifeli bir hafta sonu tren yolculuğu yapmış yoksul bir kadının eteğinin içi gibi kötü bir koku geliyor burnuma. Gereğinden fazla ciddiye aldığımın farkındayım ama yirminci yüzyılı görecek kadar yaşadığım için şükrediyorum.

Evet, sevgili torunum ya da torunumun torunu, düşüncelerim sana dönüyor yine, çünkü bu mesajın okunacağı dünyayı -eğer okunacaksa tabii- hayalimde canlandırmam olanaksız. Geçtiğimiz ay Herbert George Wells (o bal kokan adam!) Havada Savaş adlı bir kitap yayınladı. Bin dokuz yüz yirmilerde yahut otuzlarda geçen kitapta bir Alman hava filosunun ABD'ye saldırması ve New York'u bombalaması betimleniyor. Bu da tüm dünyayı, uygar düşünce ve niteliğin bulunduğu bütün büyük merkezlerin yok olacağı bir çatışmaya sürüklüyor. Sağ kalanlar Avustralya aborijinlerinden bile daha kötü bir durumda kalıyor, çünkü aborijinlerin avcılık ve toplayıcılık konusundaki yeteneklerinden yoksunlar. H. G.'nin kitabı bir kehanet değil, bir uyarı tabii. O ve ben ve daha birçok kişi daha iyi bir gelecek bekliyor, çünkü bizler bu geleceği fiilen yaratıyoruz. Glasgow, adanmış bir Sosyalist için çok ilginç bir yer. Önceki Liberal döneminde bile, kamu kaynaklarıyla belediyesel gelişim konusunda dün-

yaya örnek oldu. Bugün Britanya'nın en eğitimli kaliflye işgücüne sahibiz; kooperatif hareketi beğeniliyor ve yayılıyor; Glasgow telefon sisteminin Genel Posta Teşkilatı tarafından tüm Birleşik Krallık'a bağlanması kabul edildi. Kendimize güvenimizi ve başarımızı sağlayan paranın tehlikeli bir kaynaktan geldiğini biliyorum; hükümetle yapılan sözleşmeler sonucunda, Clydeside'da devasa savaş gemileri yapılıyor Almanların yaptığı, aynı büyüklükteki destroyerlere karşılık olarak. Yani H. G. Wells'in uyarılarına kulak verilmeli.

Fakat Uluslararası Sosyalist Hareket Almanya'da da Britanya'daki kadar güçlü. Her iki ülkenin İşçi Partisi ve sendika liderleri, hükümetleri savaş ilan ederse hemen genel greve gitme konusunda anlaştı. Bizim kapitalist ve militarist liderlerimizin savaş ilan etmesini neredeyse umutla bekliyorum! Emekçi sınıflar bunu barışçı yollardan derhal durdurursa büyük sanayi uluslarının ahlaki ve pratiksel kontrolü hâkim sınıflardan, bize gereken şeyleri yapanlara geçecek ve SENİN yaşadığın dünya, sevgili gelecek çocuğu, daha sağlıklı ve mutlu bir yer olacak. Berhudar ol.

M.D. Victoria McCandless
Park Meydanı 18, Glasgow.
1 Ağustos 1914

ELEŞTİREL VE TARİHSEL NOTLAR

Alasdair Gray

BÖLÜM 1, sayfa 25: *O günlerdeki tarım işçilerinin çoğu gibi, benim annem de bankalara güvenmezdi.*

Cahil bir kadının boş bir kanısı değildi bu. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda bankaların batması sık rastlanan bir şeydi ve bunun acısını da çoğunlukla yoksul insanlar çekerdi, çünkü varlıklı kişiler hangi finans kurumlarının sağlam olmadığından ya da bu hale geleceğinden daha çabuk haberdar olurlardı. Yirminci yüzyıl Britanya'sında bu tür adaletsizlikler sadece emeklilik fonlarında oluyor.

BÖLÜM 2, sayfa 30: *Colin Baxter'in, yani Kraliçe Victoria tarafından şövalye ilan edilen ilk tıp adamının tek oğluydu bu.*

Gervaise Thring adlı yazar (1963'te Mcmillan tarafından basılan) *Kraliyet Doktorları* adlı tarih kitabında, Godwin'in ceddi Sir Colin Baxter'e çok geniş bir yer veriyor ve şunları da söylüyor: "1864'le 1869 arasında, onun daha az tanınan fakat onun kadar yetenekli oğlu üç prensin ve bir Kraliyet prensesinin doğumuna konsültan olarak katılmış ve muhtemelen Clarence Dükü'nün hayatını kurtarmıştır. Godwin Baxter muhtemelen riskli sağlığıyla bağlantılı nedenler yüzünden özel yaşamına çekilmiş ve birkaç yıl sonra da karanlık bir şekilde ölmüştür." Edinburgh'daki Nüfus Müdürlüğünde onun doğumuyla ilgili hiçbir kayıt yoktur ve 1884 tarihli ölüm raporunda yaşı ve annesinin adı haneleri boş bırakılmıştır.

Sayfa 33: *Zavallı Semmelweis'i çıldırttılar, gerçeği yaymaya çalışarak intihar etti.*

Semmelweis bir Macar doğum hekimiydi. Çalıştığı Viyana doğum hastanesindeki çok yüksek ölüm oranları karşısında dehşete düşerek antiseptikler kullandı ve ölüm oranını yüzde on ikiden 1,25'e düşürdü. Üstleri onun vardığı sonuçları kabul etmediler ve hastaneden kovdular. Bir parmağından kasten septisemi kaptı ve 1865'te bir akıl hastanesinde, savaşmak için hayatını harcadığı hastalıktan öldü.

Sayfa 33: *Şimdi tıp sanatının en gerçek pratisyenleri hemşirelerimizdir. İskoç, Galli ve İngiliz doktor ve cerrahların hepsi birdenbire düşüp ölüverse, hemşireler çalışmaya devam ettiği takdirde hastanelerimize yatırılan hastaların yüzde sekseni iyileşir.*

Bu konuda bundan sonra gelecek alıntı, editörü W. F. Bynum olan *Tıp Tarihi Ansiklopedisi*'nde Johanna Geyer-Kordesh'in yazdığı bir bölüm olan "Kadınlar ve Tıp"tan: "Florence Nightingale bir zamanlar, kadınların doktor olmasını hiç istemediğini, çünkü bu durumda erkek meslektaşlarından farksız olacaklarını yazmıştı. Nightingale'in itirazları heyecan verecek derecede geniş ufukluydu. Onun istediği, hastalıkların önlenmesinde ve ba-

kımında doktorları gereksiz hale getirebilecek kadar esaslı bir tıp reformundan başka bir şey değildi."

BÖLÜM 3, sayfa 38: *Yüksek duvarlarla çevrili dar bir bahçe.*
Bu kitapta anlatılanların bir kurgudan ibaret olduğunu kanıtlamak için yılmadan çaba harcayan Michael Donnelly, buradaki bahçe betimlemesinde bahçenin öteki tarafındaki bir at arabası garajından söz edilmediğini söylüyor. Baxter'in (Park Meydanı 18 numaradaki) eski evini ziyaret etmiştir ve arka girişle araba garajının arasındaki boşluğun bir çamaşır kurutma yerinden başka bir şey olamayacak kadar küçük ve alçak olduğunu bildiriyor. Elbette bu, garajın daha sonra yapılmış olduğundan başka bir şeyi kanıtlamaz.

BÖLÜM 4, sayfa 44: *Hoş, hoş bir kadın, McCandless, hayatını benim şu parmaklarıma borçlu; şu becerli, becerli parmaklara!*
"Becerli", "becerikli" demektir; *Sir Patrick Spens* adlı eski bir İskoç türküsünde şöyle der:

Kral oturuyor Dumferline kentinde
İçtiği şaraplar hep kan kırmızı.
"Ah nerden bulurum yeni gemimi
Yönetecek becerli bir kaptanı?"

Sayfa 46: *Harz Dağlarının Altındaki Bir Mağarada Ichthyosaurus İskeleti Bulan Koboldlar.*
İlk ichthyosaurus 1810'da, (Lyme Regis'in Fosil Kadın'ı) Mary Anning tarafından bulundu. Burada söz edilen resim, on dokuzuncu yüzyılın ünlü bir doğa tarihine giriş kitabı olan, Pouchet'in *Evren* adlı yapıtındadır.

BÖLÜM 5, sayfa 50: *Geordie Geddes, Glasgow İnsanlık Derneği'nin, Glasgow Green'deki bedava bir evde oturan bir çalışanıdır.*
Glasgow Boğulan İnsanları Kurtarmak ve İyileştirmek İçin İnsanlık Derneği 1790 yılında, Glasgow Cerrahlar Fakültesi tarafından kuruldu ve Glasgow Green'deki görevliler için ilk kayıkhane ve lojman 1796'da yapıldı. Tam gün çalışan ilk görevli George Geddes 1859'dan 1889'a kadar çalıştı; oğlu (ikinci George Geddes) 1889'dan 1932'ye kadar çalıştı. Sonra bu görev onlar kadar ünlü Ben Parsonage adlı kişiye verildi ve onun oğlu bugün (1992 Temmuzda) asma köprünün ayağının dibindeki İnsanlık Derneği Lojmanında kalmaktadır.
İskelenin aşağısındaki St Andrew Asma Köprüsü hep intiharlar için uygun bir yer oldu. Pek fazla trafiğin geçmediği bir yaya köprüsüdür ve kafesli

demirden korkuluğuna (gerçi bugün üzerine bir tel kafes konmuşsa da) bir zamanlar kolayca tırmanılabiliyordu. İlk George Geddes'in torunu, 1928'de St. Andrew Köprüsünden atlayan bir adamın hayatını kurtarmaya çalışırken boğuldu.

BÖLÜM 7, sayfa 62: *Loch Katrine anıt çeşmesine doğru yürüdüm.*
Asıl adı Stewart Anıt Çeşmesi'dir, çünkü 1854'te, Glasgowlu Lord Provost, yani Murdostoun'lu Bay Stevart'ın hizmetlerinin anısına yapılmıştır. Stewart, özel su şirketlerinin şiddetle karşı çıkmasına rağmen, Glasgow Korporasyonu'nun Trossach dağlarının içlerinde ve elli üç kilometre mesafede bulunan Loch Katrine gölünü kentin ana kamusal su rezervine katmasını mümkün kılan bir yasayı Parlamento'dan geçirdi.
Ama Dr. McCandless'in hatası gayet anlaşılabilir bir şeydir. James Sellars I.A. tarafından dizayn edilen ve 1872'de Sular İdaresi görevlilerince yapılan çeşmede, Loch Katrine adalarında yaşayan hayvanların taşlara gayet güzel bir şekilde oyulmuş figürleri vardır; balıkçıl, susamuru, gelincik ve baykuş. Çeşmenin tepesine de Helen'in, yani gölün kadınının çok zarif bir heykeli konmuştur. Kadın, elinde bir kürekle, çok hoş bir şekilde tasarlanmış bir teknenin pruvasında, tıpkı Sir Walter Scott'un çok ünlü şiirsel yapıtında Fitz-James'in onu gördüğü gibi durmaktadır.
1970'te yetkililer suyu kestiler ve taştan yapıt çocukların tırmandığı bir yer haline geldi. Heykeller kırıldı. 1989'da, Glasgow Avrupa Kültür Başkenti olmaya hazırlanırken tümüyle restore edildi ve suları tekrar akıtıldı. 1992 Temmuzunda yine susuz. Etrafını çevreleyen yüksek bir tahta duvar var.

Sayfa 66: *Şemsiyesini tekrar aldı ve yukarıdaki tepenin bir taraçasından bizi seyredenlere neşeyle salladı.*
Glasgow West End Parkının dik eğimli taraçaları 1850'lerin başlarında, Queen's Park'ı ve Botanik Bahçelerini de dizayn eden Joseph Paxton tarafından dizayn edildi. Yamacın çok dik açıyla inen eğimi Percy Pilcher'in, 1899'da ölümüne yol açan, ama geliştirilerek bugüne kadar gelen uçağın ana yapısını oluşturan ve hatta uçağa ismini veren planörlerden birini denerken işine yaramıştı. H. G. Wells'i, 1914-18 savaşının başlamasından bir ay önce yayınlanmış *Havada Savaş* romanında West End Parkını kullanmaya yönelten şey muhtemelen Pilcher bağlantısıdır. Wells, Britanya'nın ilk başarılı pilotunun Londra'dan Glasgow'a kadar uçup hiç durmadan geri dönüşünü betimler. Pilot parkın üzerinde, en yüksek taraçanın hizasında dönüp dururken oradan hayretle bakan kalabalığa "Beni dürten bir İskoç'tu!" diye bağırır ve çılgınca bir tezahüratla karşılanır.

ICHTHYOSAURUS BULAN ALMAN EFSANESİ CÜCELERİ
Evren'den, ya da, M.D. F. A. Pouchet'in Sonsuz Büyük Ve Sonsuz Küçük'ünden;
9.cu baskı, 1886, yayınlayan Blackie & Son, Old Bailey, E. C.; Glasgow ve Edinburgh.

Sayfa 70: *Çığlık geldiğinde bütün gökyüzü çığlık atıyordu sanki.*

Meteoroloji raporları 29 Haziran 1882'de havanın anormal derecede rutubetli ve sıcak olduğunu gösteriyor. Güneş batarken Glasgowluların çoğu büyük bir gürültüden rahatsız oldu ve nedeni yerel basında iki hafta boyunca tartışıldı. Çoğu kişi bunun sanayiden kaynaklandığı ve çok uzaktan geldiği kanısındaydı. Kuzeybatıdaki Saracen Cross halkı Parkhead Forge'da bir şeyin patladığını düşünüyordu; Parkhead'in güneybatısındakiler Saracen Head Çeşmesindeki Hijyenik ve Sıhhi Demir Döküm Çardakta bir felaket olduğunu düşünüyordu. Govan'ın güneybatısındaki kişiler kuzeydoğudaki lokomotif fabrikasında yeni bir buharlı düdüğün denendiği kanısındaydı; kuzeydoğudakilerse Clydeside'da bir geminin buhar kazanının patladığını düşünüyordu. *The Glasgow Herald*'ın bilim muhabirlerinden biri bu fenomenin "gürültüden ziyade bir elektrik şokuna" benzediğini ve belki de "atmosferdeki dumanlarla biraraya gelen anormal havadan ötürü meteorolojik kaynaklı" bir şey olduğunu söyledi. *The Bailie* adlı bir mizah dergisinde, gürültünün duyulduğu bölgenin merkezinde West End Parkının ve Üniversitenin bulunduğu belirtildi ve Profesör Thomson'un, teller yerine havadan aktarılan yeni bir telgrafın denemesini yaptığı iddia edildi. Son olarak, *The Scotsman*'de (bir Edinburgh gazetesi) yayınlanan esprili bir mektupta, Glasgowlu bir tenekecinin yeni bir tür gayda çaldığı iddia ediliyordu.

BÖLÜM 9, sayfa 79: *Akşam karanlığı çökünce gelecek, dışandaki sokağa bakan şu karşıki kapıdan sessizce girecek.*

Michael Donnelly bana Park Meydanının 1850'lerde Charles Wilson tarafından yapılmış ilk planını gösterdi ve bu planda, Park Meydanı 18 numaranın arka bahçesiyle yol arasında bir araba garajı vardı. Ama bir mimarın böyle bir şey çizmiş olması bunun daha sonra yapılmasına bir engel değildir. Gotik katedralleri yapan inşaatçıların bunları çizen mimarın dizaynlarını tamamlaması yüzyıllar sürer. Edinburgh'daki Ulusal Anıtta, Napolyon'la savaşırken ölen İskoç askerlerinin anısını yaşatmak için dizayn edilmiş olmasına karşın, hâlâ bir ön cepheden pek fazla bir şey yoktur.

BÖLÜM 12, sayfa 102: *Çünkü o tatlı yaz akşamı Londra trenine bindiğimizde Kilmarnock'ta yolculuğumuza ara vermeyi planlamıştım.*

1880'den kalan tren tarifeleri, Glasgow'dan Londra'ya giden ilk Midland Hattı gece treninden Kilmarnock'ta inmenin ve yolculuğa bir saat sonra kalkan bir sonraki trenle devam etmenin mümkün olduğunu gösteriyor.

Sayfa 107: *Ben İskoç Dul ve Yetimleri hisse senetlerimi satma işini halledinceye kadar.*

Wedderburn'ün böyle bir şey yapması büyük bir zarardı, çünkü (bugün İskoç Dulları adını taşıyan) bu sigorta şirketi hâlâ çok kârlı bir kuruluştur. 1992 Martında İskoç Dulları'nın genel müdürü, genel seçimlerden önce Muhafazakâr Parti propagandasının bir parçası olarak, İskoçya bağımsız bir parlamento hakkı kazanırsa şirketin yönetim bürosunun İngiltere'ye taşınacağını bildirdi.

BÖLÜM 14, sayfa 126: *Hatırlıyor musun beni götürüp gösterdiğin/ Glasgow Borsası'nı? Oraya benziyordu.*

Queen Caddesindeki Kraliyet Borsası 3 Eylül 1829'da kurulup açıldı. Bina 60.000£ tutarında bir bağışla yapıldı ve sadece, Glasgow tüccarlarının zenginliğinin bugüne kadar gelen bir anıtı değil, uzun yıllar boyunca da Britanya'nın bu türden en soylu kurumuydu. Bu harika bina, David Hamilton'un dizayn ettiği Yunan tarzı bir mimariyle yapılmıştır. Binaya, üzerinde güzel bir pencereli kule bulunan görkemli bir revakla girilir. Muhteşem çatısının uzunluğu kırk, genişliği 18 metredir; Korint tarzı sütunlarla desteklenmiş çatı dokuz metre yüksekliğindedir. Bugün Stirling Halk Kütüphanesi'nın bulunduğu bina eskisi kadar muhteşemdir.

Sayfa 131: *Bu merdivenler koca bir ordunun yürüyerek inebileceği kadar geniş, ama bunun dışında bizim evin yakınındaki West End Park'a inen merdivenlere çok benziyor.*

Odessa'ya gidenlerin çoğu, tepeden limana dimdik inen büyük merdivenleri bilir. Glasgow'un West End Parkındaki (1854'te, 10.000£ harcanarak yapılmış) granit merdivenler onlar kadar önemli ve güzeldir ama ne yazık ki pek görülmeyen ve halkın pek kullanmadığı bir köşede kalmıştır. Park Terrace'dan inen merkezî eğime daha yakın yapılsaydı dar vadide Glasgow Üniversitesiyle karşılıklı duracak ve daha çok görünerek daha büyük avantaj sağlayacaktı.

Sayfa 138: Rus kumarbazın, *"Pekala," dedi acıklı bir gülümseme*yle, diye başlayan ve "*tahtakurularının da kendilerine has, benzersiz birer dünya görüşü vardır herhalde.*" diye biten konuşması, adamın Fyodor Dostoyevski'nin romanlarını çok iyi bildiğini gösteriyor. Bella'nın bunu bilmesi mümkün değildi, çünkü bu büyük romancı bir yıl önce (1881'de) ölmüş ve henüz İngilizceye çevrilmemişti.

BÖLÜM 15, sayfa 147: *Harekettir, çünkü her şeyi boyuna karıştırıp. . . un tereyağı şeker bir yumurta ve bir servis kaşığı sütü Abernethy bisküvilerine. . . döndürür.*

The Scots Kitchen adlı kitaba göre (yazan Marian McNeill, Blackie and Son,

Bishopbriggs, 1929), bu tarifede çok önemli iki şey eksik: Yarım çay kaşığı kabartma tozu ve orta şiddette bir ısı.

BÖLÜM 16, sayfa 171: *Teklifin bana cazip gelmiyor Harry Astley, çünkü seni sevmiyorum.*

Devlet arşivlerinde ve dönemin gazetelerinde yapılan titiz araştırmalar sonucunda, "Harry" Astley diye birinin varolduğunu gösteren hiçbir kanıt bulunamamıştır. Onun, "Lord Pibroch"un kuzeni olduğu iddiasını okuyan bütün İskoçlar ve birçok İngiliz okur kaşlarını kaldıracaktır. *Pibroch*, Gal dilinde *gayda* demektir ve gerek İngiliz gerek İskoç Armalar Okulu, bütün ünvanların muhakkak yer isimlerinden alındığını kesin bir şekilde belirtiyor. Ama kesinkes İskoç isimler yabancıların kulağına sanki normalmiş gibi gelir ve bu da Astley'in bir sahtekar olduğunu gösteriyor. Dönemin ticaret sicillerinde de Lovel and Co adında bir şeker firması yok. Astley kim olabilir? Elimizdeki tek ipucu, onun Rusya'yla varlığı kuşkusuz bağları ve Bella'ya çektiği tarih konferansları. Bunlar, onun İngiliz görüntüsünün ardında Britanya İmparatorluğuna karşı bir sevgi duymadığının kanıtı. O belki de Londra'ya, oraya sığınmış Rus devrimci mülteciler hakkında bilgi vermek için giden bir Çarlık casusuydu. Bu mültecilerin en ünlüleri Herzen ve (çok daha sonra) Lenin'di. Bella'nın Astley'in evlenme teklifini reddetmesi iyi bir şeydir.

Sayfa 172: *Paris. . . Oraya götür beni. Midinetlere . . . devret.*

Midinet, çalışan Fransız kız, özellikle de şapka yapan yahut elbise diken genç kız anlamına gelir. Bunların ücretleri düşüktü ama genellikle güzel giyinmesini bilirlerdi ve bu yüzden, paralı erkeklere göre bu gruptaki kızlar ucuz metreslerin kaynağıydı.

BÖLÜM 17, sayfa 175: *Hatırlıyor musun. . . Salpêtrière'de Profesör Charcot'yu ziyaret ettiğimizi?*

Charcot, Jean Martin (1825-93), Fransız hekim, Paris'te doğdu. 1853'te Paris Üniversitesinden M.D. olarak mezun oldu ve üç yıl sonra Merkez Hastane Bürosunda hekim oldu. 1860'ta Paris'in tıp dünyasında patolojik anatomi profesörü olarak atandı, 1862'de Salpêtrière'le bağlantısı başladı ve tüm yaşamı boyunca sürdü. 1873'te Tıp Akademisi'ne seçildi ve 1883'te Enstitü'nün üyeliğine getirildi. İyi bir dilciydi ve kendi edebiyatı kadar, diğer ülkelerin edebiyatı hakkında da mükemmel bilgisi vardı. Büyük bir klinik gözlemci ve patologdu. Zamanının çoğunu, hipnotizmayla ilgili olarak histeri gibi çapraşık hastalık hallerini inceleyerek geçirdi. Salpêtrière'deki çalışmaları daha çok sinirsel hastalıkların incelenmesiydi

ama sinirler konusundaki çalışmalarının yanı sıra, karaciğer ve böbrek hastalıkları, gut vs. hakkında da yayınlanmış birçok değerli yapıtı vardır. Tüm eserleri 1886'yla 1890 arasında dokuz cilt halinde çıktı. Öğretmen olarak olağanüstü başarılıydı ve takipçilerinden birçoğu çalışmalarında çok gayretli kişilerdi. Öğrencilerinden biri de Dr. S. Freud'du.
Herkesin Ansiklopedisi, 1949, editör Athelstan Ridgway

Sayfa 177: *"Kendi humbaramla gümledim ha ha ha ha ha."*
Bu deyiş 'kendi koyduğum bombayla havaya uçtum' anlamına gelir. Shakespeare kullanmıştır.

BÖLÜM 21, sayfa 202: *En yakındaki kilise Park kilisesiydi ama komşu çocukları gelip kapıda kapışsın istemiyordum ve Great Western Road'dan yürüyerek on dakikadan az bir mesafedeki Lansdowne Birleşik Presbiteryen kilisesini seçtim.*
Kapışma bir İskoç geleneğidir ve şöyledir: Çocuklar, nikaha gidecek gelin ya da damadın evinin önünde toplanır. Gelinin eşlikçisinin ya da damadın kalabalığa bir avuç para saçması gerekir; yapmazsa çocuklar "Muhtaç! Muhtaç!" diye bağırarak, onları düş kırıklığına uğratan kişiyi gerekeni yapamayacak kadar yoksul ilan ederler. Eğer bir avuç para saçılırsa, en güçlü, sert ve gaddar çocukların parayı kapacağı, zayıf ve küçüklerin ezilmiş parmaklarının acısından ağlayacağı vahşi bir izdiham olur. Bu gelenek İskoçya'nın bazı bölgelerinde hâlâ vardır. Bazı modern muhafazakâr düşünürler bunun yetişkinler arasındaki rekabet dünyasına hazırlık için iyi bir eğitim olduğunu düşünür.
Bir deneme yapmak isteyen herkes Park Meydanı 18 numaradan başlayıp parktan geçerek on dakikadan az bir sürede Lansdowne kilisesine yürüyebilir. John Honeyman tarafından dizayn edilmiş bu bina Fransız Gotik stilinde, krem rengi kumtaşındandır ve Avrupa'da (yüksekliğine oranla) en ince uzun kilise kulesine sahiptir. Görüntüsü John Ruskin'i öylesine etkilemiştir ki, gözyaşlarını tutamamıştır. Kilisenin içinde pek alışılmadık bir oturma yeri düzenlemesi ve Alfred Webster tarafından yapılmış, zamanın Glasgow'una kutsal kitaptan sahneler anlatan iki tane çok önemli vitray penceresi vardır. Kilisenin de cemaatin de kuruluş tarihi 1863'tür.

BÖLÜM 22, sayfa 215: *bu kentte popüler ve saygın bir kişi olan George Geddes sudan bir ceset çıkardığını söylüyor.*
George Geddes'in popülerliğini gösteren, bir zamanlar Glasgow müzikhollerinde söylenmiş komik bir şarkı vardır. Clyde nehrinde bir gezinti teknesiyle yapılan talihsiz bir yolculuk anlatılır ve şu dizeyle biter: *"Dosdoğru Geordie Geddes'e çünkü gemi battı."*

Sayfa 215: *1820'lerde, sizlerden birinin asılmış bir adamın cesedini dirilttiği ve adamın doğrulup konuştuğu kaydedilmiştir. Kamuoyunda çıkacak skandal ancak, demonstrasyonu yapanlardan birinin deneğin jugular damarını kesmesiyle önlenmiştir.*

Bu hikaye Glasgow'un on dokuzuncu yüzyılıyla ilgili öyle çok anekdotta öylesine çok kez anlatılmıştır ki, bunun ilk kaynağı kişiler Profesör Heinrich Heuschrecke'nin çok ayrıntılı bir monografisinin konusu haline gelmiştir: *War Frankenstein Schotte?**, Stillschweigen Verlag, Weissnichtwo, 1929. Almanca bilmeyenler bu tartışmanın iyi bir özetini Frank Kupper'in *Garscadden's Gash* adlı yapıtında bulabilir; Molendinar Pres, Glasgow, 1987.

BÖLÜM 23, sayfa 242: *Fakat iki gün sonra gazeteler General Blessington'un, Loamshire Downs'daki kır evinin silah odasının zemininde ölü bulunduğunu bildirdi.*

Bu bir zamanlar ünlü subayın kariyerinin başlangıcı da bitişi gibi bir sis perdesinin ardındadır. 1846 yılında Sandhurst'te bir askeri öğrenci, Blessington'un başlattığı vahşice bir oyun sırasında düşüp öldü, ama kurbanının potin bağını çözen muhtemelen o değildi. Blessington herhalde Wellington Dükü'yle akrabalığı sayesinde, okuldan atılmak yerine sadece bir tekdir aldı. Dük 1848'de İngiltere Başkomiseriydi ve orduyu Londra'daki Chartistlere karşı yönetiyordu. Blessington'u yaver olarak görevlendirdi, fakat uygun bulmadı. Rigby, *Anılar*'ında, Dük'ün Lord Monmouth'a şöyle dediğini yazıyor: "Aubrey cesur ve zeki bir asker, fakat ancak adam öldürürken yaşadığını hissediyor. Maalesef, askerliğin en büyük kısmı bunun yapılacağı günü bekleyerek geçer. Onu İngiltere'den mümkün olduğu kadar uzak cephelere göndermemiz lazım. Orada tutacağız onu."

Dük 1852'de öldü fakat öğüdü yerine getirildi. Blessington'un cephedeki (sıklıkla yerli birliklerin yardımıyla kazanılan) zaferleri Britanya gazetelerinin hoşuna gitti. George Augustus Sala *The Daily Telegraph*'ta ona "Yıldırım Blessington" dedi. Kendi sosyal sınıfı tarafından pek sevilmemesine karşın Kraliçe tarafından onurlandırıldı; başka bir deyişle, Palmerstone, Gladstone ve Disraeli onun onurlandırılmasını tavsiye ettiler. Parlamentoda yapılan oylamayla kendisine teşekkür edilmesi ve para verilmesi kabul edildi, ama radikal bir milletvekili zaman zaman, onun bölgeleri gereksiz bir şiddetle "pasifize" ettiğini savunuyordu. Çoğu yazar onu beğeniyordu. Carlyle onun için şunları diyordu:

göğe doğru yükselen uzun ince bir çama benzer bir adam; fırtına bütün dallarını koparmış ama her santimi göğe doğru dimdik uzanıyor çünkü kökleri Ger-

* Frankenstein İskoç muydu? (ç. n.)

çeğin içinde. Mızrak yapmak için iyi bir tahta! Sözcükler onun için rüzgardan öte bir şey değil. O yüzden, onun Westminster'ın iş konuşulan toplantılarında küçültüldüğünü görmek şaşırtıcı değil. O mızrak, kokuşmuş parlamenter laf cambazlığı çıbanını kesip yaracak ve siyasi gövdeyi ateşli hastalık yaratan zehirlerden kurtaracak bir neşter olsa keşke!

Tennyson onunla, Vali Eyre'nin onuruna düzenlenen resmî bir yemekte karşılaşmış ve öylesine etkilenmiş ki *Kartal*'ı yazmış. Çoğu kişi bu şiiri biliyorsa da, bunun yazarın arkadaşının romantik bir portresi olduğunu fark eden pek yoktur:

KARTAL
Tutunuyor uçurumu kıvrık elleriyle;
Güneşe çok yakın ıpıssız ülkelerde ve,
Duruyor gökten bir dünyayla çevrili halde.

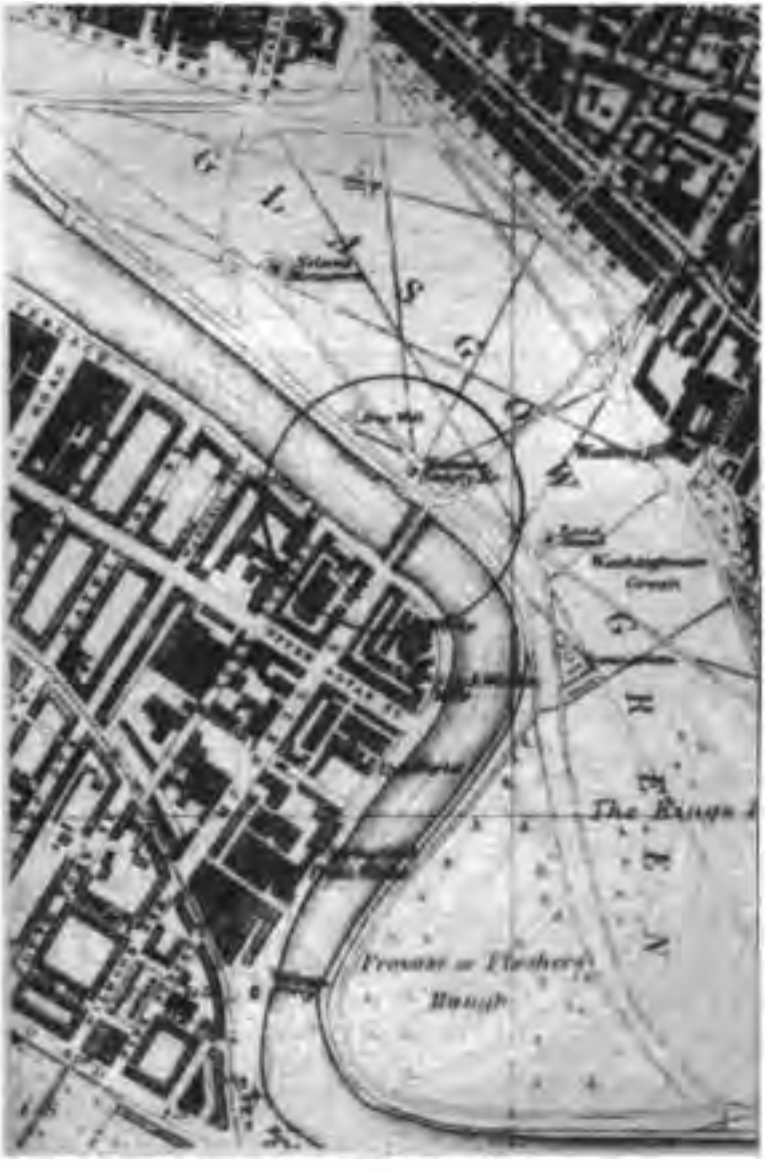
Altındaki deniz kaynıyor kırışıklarla;
Uçurumun duvarından bakıyor onlara,
Ve bir yıldırım gibi düşüyor aşağıya.

Ama Blessington'a yönelik en büyük övgü, onun, peşini hiç bırakmayan parlamenter eleştirilerden kaçıp ölüme sığındığını düşünen Rudyard Kipling'in kaleminden çıkmıştır:

YILDIRIM'IN SONU
Melezlerden hiç korkmuyor artık Hudson'un kürk avcıları.
Patagonya'da köylüler huzurla sürüyor sabanını.
Kurnaz Çinli tüccarlar kârına bakıyor huzur içinde
Rüşvet yemez polislerin temiz tuttuğu bir adaletle;
Bu sektörleri kuran, bu kazançları sağlayan adamsa
YATIYOR ŞİMDİ SİLAH ODASINDA—BEYNİNDE BİR KURŞUNLA.

Parlamentoda hep yer var ahmaklara sahtekarlara ve,
Cesur insanları sevmeyen gözüsulu radikallere.
Kayıtsız "realistler" sever kendileri gibilerini,
Ama söylerler sorumluların "çok ileri gittiğini".
Yani sorumlular var, var bir şeyleri yapan birileri
Ve kimini severiz Kitchener, söveriz Blessington gibi!
Radikaller ve "realistler" rahat uyusun yatağında.
BLESSİNGTON ŞİMDİ SİLAH ODASINDA—BEYNİNDE BİR KURŞUNLA.

İngiliz'in vatan dediği birçok rahat yerleşim yeri
Bir zamanlar uluyan kırlardı vahşilerin kol gezdiği.
Yarı vahşiler koyun kırkıyor, at yetiştiriyor şimdi
Çünkü Yıldırım çarptı bir zamanlar vahşi dedelerini.
Yıldırım'la yaktık ama kokuyu çekmedik içimize.
Yıldırım'la dövdük ama çığlıkları çok dokundu bize.
Yıldırım'la kestik, gürültüden sağır oldu kulağımız,
Yıldırım'la çarptık. Ürperdi bu çarpmadan bazılarımız.
Evinde kalan kibar İngilizler nazik şeyleri sever;
Danları Nelson'a, zencileri Vali Eyre'ye yeğlerler.
Ama dev gemiler getirir et, yün ve buğdayı vatana.
SIR AUBREY ŞİMDİ SİLAH ODASINDA—BEYNİNDE BİR KURŞUNLA.

GLASGOW GREEN, 1880. Yukarıdaki çember Lady Victoria Blessington'un kendini nehre attığı yeri, üzerinden atladığı köprüyü, Geddes'in onu köprüden atlarken gördüğü iskeleyi ve Godwin Baxter'in cesedi incelediği İnsanlık Derneği binasını gösteriyor.

YUKARIDA: PARK MEYDANINA WEST END PARKINDAN GİRİŞ
AŞAĞIDA: MEYDANIN ŞU ANDAKİ HALİNİN İLK PLANI

18 numara siyahla işaretlenmiştir. Arkasındaki taralı kısım bahçeyi ve "araba garajı"nı gösteriyor.

YUKARIDA: Stewart Anıt Çeşmesi, solunda Glasgow Üniversitesi, sağında Park Meydanı.
AŞAĞIDA: Bella'yla Wedderburn'ün kaçtıktan sonra ilk gecelerini geçirdikleri, St Pancras'taki Midland Oteli.

SOLDA: 1883 Noel günü bir nikah töreninin kesildiği Lansdowne Birleşik Presbiteryen Kilisesi.

KARŞI SAYFADA: General Blessington'un kariyerindeki, Grafik Resimli Weekly News'ta yer alan olaylar.

AŞAĞIDA: General Blessington'un, suda boğulmuş "karısı" Bella Baxter'i kaçırmayı planladığı at arabası türü.

BURMA SEFERİNDEN SONRA MANDALAY'DA GANİMETLERİN SATILDIĞI MEZAT
" 'Yıldırım' Blessington, İmparatorluğun huzurunu koruyan her askerin maaştan daha fazlasını hak ettiği kanısındadır."

KRAL PREMPEH'İN AŞAĞILANMASI: "Ashanti isyanından sonra Vali'nin taleplerinden biri de Kral Prempeh'in yerli geleneklerine uygun bir şekilde, köle gibi boyun eğerek teslim olmasıydı. Kral, tacını ve sandaletlerini çıkardı, boyun eğiş eylemini gerçekleştirmek üzere, Ana Kraliçeyle birlikte yürüdü ve, Sir Francis Scott, General Blessington ve Bay Maxwell'in oturduğu platformun önüne geldi. Diz çöküp İngilizlerin ayaklarına sarıldılar ve bu sırada Ashantililer Krallarının alçaltılmasını şaşkınlıkla seyrediyordu."

KUZEY HİNDİSTAN'DA CİNAYET: "Lushai Dağı kabilelerine karşı yapılan tedip seferi sırasında merhum Teğm. Stewart'ın tüfeği Şef Howsata'nın mezarında bulundu. Diğer köylerden, eğer Howsata Teğm. Stewart'ı öldürmüşse tüfeğinin Şef'in mezarında olması gerektiği bildirilmişti. Bu mezar açıldı. Howsata'nın mumyalanmış cesedi, yanında tüfekle birlikte yatıyor halde bulundu; General Blessington'un suçlu köylülerin evlerini yakmakta haklı olduğunu gösteren kesin kanıt."

Bu kadar övgüden sonra, Blessington'dan söz eden ve pek dostça olmayan iki yazıdan alıntı yapmak haksızlık sayılmaz. Dickens, Blessington'un ölümle biten Sandhurst oyununu duyduğu 1846'da *Dombey ve Oğlu*'nu yazıyordu. Bu romanda, Binbaşı Bagstock'un Dombey'e, oğlunu özel okula gönderip göndermeyeceğini sorduğu sahnede geçen, Brighton'daki konuşmada bir ima vardır:

"Pek kararımı veremedim," dedi Bay Dombey,"sanırım hayır. Oğlum narindir."

"Eğer narinse haklısınız Sir," dedi Binbaşı. "Sert çocuklardan başkası sağ kalamaz orada Sir, Sandhurst'te. Diğerlerinin hepsini işkenceden geçiriyoruz orada Sir. Yeni çocukları yavaş ateşte kızarttık ve başaşağı pencereden aşağı sarkıttık. Joseph Bagstock, Sir, çizmelerinin topuklarından tutulup pencereden aşağı sarkıtıldı, kolejin saatiyle on üç dakika."

Son olarak, Hillaire Belloc'un bir imparatorluk kurucusu—Yüzbaşı Blood—karikatürü hem Cecil Rhodes'e hem de General Blessington'a göndermedir:

Blood anladı yerlilerin fikrini.
"Sert ama kibar olmalıyız" dedi.
Bir ayaklanma çıkmıştı.
Hiç unutamıyorum Blood'ın böyle
Hepimizi nasıl korkunç bir günde
Ölümden kurtardığını.
Durdu küçük bir tepenin üstünde,
Mahmur gözleriyle baktı çevreye
Ve yavaşça mırıldandı:
"Her şeyden önce şu var ki bizde çok
Makineli tüfek var onlarda yok."

BÖLÜM 24, sayfa 247: *Onu düz yatırmak için eklemlerini birbirinden ayırmak yerine. . . kübik bir tabut yaptırdım.*

Dr. McCandless, çürüme başlayıncaya kadar sabırla bekleseydi arkadaşı Baxter *rigor mortis* durumundan çıkar ve o gevşemiş durumda normal bir tabuta rahatlıkla sığdırılabilirdi. Ama belki de Baxter'in tuhaf metabolizması normal çürüme işlemine karşı koymuştur.

VICTORIA McCANDLESS'IN MEKTUBU, sayfa 254: *Giderek daha çok zamanını çalışma odasında, hiçbir yayıncı para vermediği için kendi parasıyla basılan kitaplar yazıp durarak geçiriyordu.*

Dr. McCandless'in yaşamı süresince, bu kitap dışında dört kitabı daha kendi parasıyla basıldı. *Zavallılar*'ın tersine, McCandless aşağıda sıralanan kitapları Edinburgh'daki İskoç Ulusal Kütüphanesine göndermiş ve bunlar onun müstear adı "A Gallowa' Loon" adıyla kataloglanmıştır.

1886 *İkimiz Nerelerden Geldik*

Karısına yazdığı, Glasgow'daki çeşitli yerlerden esinlenmiş şiirler. Bunlardan biri ("West End Parkı Loch Katrine Sular İdaresi Anıt Çeşmesi" başlıklısı) *Zavallılar*'ın 7. Bölümünde yer almaktadır ve şimdiye kadar en iyisi budur.

1892 *Dirilticiler*

Burke ve Hare katilleri hakkındaki bu beş perdelik oyun, aynı popüler temaya dayalı diğer birçok on dokuzuncu yüzyıl melodramından daha nitelikli değildir. Cesetleri satınalan cerrah Robert Knox normalden daha sempatik işlenmiştir ve bu oyun James Bridie'nin *Anatomist*'ini etkilemiş olabilir.

1897 *Whauphill Günleri*

Galloway'deki bir çiftlikte geçen çocukluk anıları. Bir otobiyografi olduğunun bildirilmesine karşın, kitapta yazarın annesinden, babasından ve arkadaşlarından o kadar az söz ediliyor ki, okuyucuda, yazarın hiç annesi babası yahut arkadaşı yokmuş izlenimi bırakıyor. Sevgi duyulduğunu düşündüren birtakım ayrıntılarla betimlenmiş tek karakter, yazarın okuldaki yeteneklerini takdir etmesine karşın attığı dayakların şiddetini hiç azaltmayan, gaddarcasına sert bir öğretmendir. Kitabın büyük bölümünde, elle alabalık tutmanın, tavşanları ve daha küçük haşaratı yakalamanın ve kuş yuvalarını "kurcalamanın" zevki betimleniyor.

1905 *Sawney Bean'in Tanıklığı*

"Habbie" kıtaları* biçiminde yazılmış bu çok uzun şiir, kendisini yamyamlığa iten ülkeyi seyrettiği Merrick tepesinde, fundalıkların arasında yatan Bean'le başlar. Yıl 1603, yani krallıkların birleşmesinden hemen öncesidir. Bean gıda zehirlenmesinden muzdariptir, çünkü biraz önce, Kalvenist bir dilencinin üzerine bir de Episkopal bir vergi tahsildarının bir parçasını yemiştir. Burada, bağırsaklardaki bir kavganın komedisi değil, bir sembolizm öne çıkmaktadır. Sayıklayan Bean, Calgacus'tan Altıncı James'e kadar bütün İskoç hükümdarlarının hayaletleriyle konuşur. İskoçya'nın geçmişinin ve geleceğinin figürleri belirir: Fingal, Jenny Geddes, James Watt, William Ewart Gladstone vesaire ve sonunda da "geleceğin bir şairi, / İskoçya'yı kaybeden, arayan, bulan tıpkı benim gibi, / Tam o günde." Burada, Bean ve (kısa süre sonra kraliyet ordusu tarafından yakalanıp Edinburgh'daki Grassmarket'te diri diri yakılacak olan) aç ailesinin İskoç halkını simgelediği gayet açıktır. Bu şiirle ilgili (müthiş uzunluğu ve sıkıcı dili dışında) asıl sorun, yamyamlığın neyi simgelediğinin anlaşılmamasıdır. Bu, Dr. McCandless'in kanı-

* : İskoç şair Habbie Simpson (1550-1620) tarafından başlatılmış altı dizeli şiir formu. (ç. n.)

sınca bir zamanlar İskoçya'da çok yaygın olan kötü beslenme alışkanlıklarını simgeliyor olabilir, çünkü okuyucuya, sanki Bean kabilesi bir zamanlar gerçekten varmış gibi hitap ediyor. Oysa birazcık bir araştırma yapsa, İskoç tarihinde yahut efsanelerinde, halk masallarında ya da hikayelerinde böyle bir kişinin bulunmadığını görebilirdi. Bu isim ilk kez, 1775 civarında Londra'da basılan *Newgate Takvimi ya da Kanlı Katiller Defteri*'nde çıkmıştı. Bu kitaptaki diğer hikayeler, o zamanlar insanların belleğine kazınmış korkunç İngiliz katillerin gerçek öyküleriydi. Sawney Bean hikayesi de aynı şekilde, gerçek olaylara dayanarak anlatılmış, ama yaklaşık iki yüzyıl öncesinin ıssız bir İskoç sahiline uyarlanmıştı. *İngiliz* halk masallarına dayanan bir kurguydu; İngilizlerin İskoçlar hakkında, bu iki halkın birbiriyle savaştığı ya da savaşın eşiğine geldiği yüzyıllarda türettiği masallara yani.

Bu değersiz dört kitaptan bu kadar ayrıntılı bir şekilde söz etmem, başkalarını bunlarla zaman harcamaktan caydırmak içindir. Ama bunlar Dr. McCandless'te yaratıcı bir düş gücünün ya da diyalogları kapan bir kulağın olmadığını kanıtlıyor ve *Zavallılar*'ı çok ayrıntılı tutulmuş günlük notlarından aktarmış olsa gerek. Karısının yaktığı el yazmaları herhalde bunu kanıtlardı.

Sayfa 256: *Annem ve benim için hayat öncelikle, aileyi ve evi temiz tutma mücadelesiydi, fakat. . . babam bizi (sanki bunu bekliyormuş gibi) "Artık param yetiyor" diyerek. . . üç katlı bir eve yerleştirinceye kadar kendimizi hiç temiz hissedemedik. Sanırım evin en az bir yıllık kirasını ödeyecek parası vardı.*

Babasının evin on dört yıllık kirasını ödeyecek parasının olduğunu düşünmek için nedenler var. 22.ci bölümde Blaydon Hattersley'in "Kral Hudson'u" ezdikten on yıl sonra "Manchester ve Birmingham'ın yetişmiş insan gücünün yarısına ben iş veriyordum" diyerek övünmesi aktarılıyor. Demiryolu Kralı diye bilinen George Hudson, 1847-48 demiryolu salgını yüzünden mahvoluncaya kadar çok başarılı bir borsa ve emlak spekülatörüydü. Bu da, Bella'nın babasının Bella henüz üç yaşındayken milyoner olduğunu gösterir.

Sayfa 257: *"Neyi aldım mı?" "Patenti." "Patenti aldım ve daha bir sürü şey aldım."*

MacGregor Shand ikiz karşılıklı düzengeç prizlerinin patenti Blaydon Hattersley'in Buharlı Lokomotif Şirketine rakiplerine karşı bir üstünlük sağladı ve bu durum, Belfrage patlama valfının düzengeci gereksiz hale getirdiği 1889'a kadar sürdü. MacGregor Shand 1856'da, Manchester Kraliyet Akıl Hastanesinin yoksullar koğuşunda veremden öldü.

Sayfa 263: *Ben de. . . Burns'ün basit parçalarından birini çaldım. Çaldığım parça "Bonnie Banks o' Loch Lomond" olabilir.*

Dr. Victoria yanılıyor. Bu anonim halk şarkısını yazan da derleyen de Robert Burns değildir.

Sayfa 270: *Peki yine de, niçin bu kitabı daha inandırıcı hale getirmedi? Yirmi beşinci bölümde. . . diyor ki. . . "kurşun ikinci ve üçüncü metakarpallerin radius ve ulnasının arasındaki dokuyu net bir şekilde delerek, kemiklerden bir kıymık bile koparmadan geçip halıya saplanmıştı." . . . bunların saçmalıktan, zırvalıktan, palavradan, abuk sabuk, anlamsız sözlerden başka bir şey olmadığına. . .*

Dr. Victoria kocasını daha çok sevseydi bu saçmalığı niçin yazdığını hemen anlardı. Archibald McCandless belli ki kitabının karısı tarafından düzeltilmesini istiyordu. Kitapta, kadının deneyimi ve tıp eğitimiyle düzeltebileceği bu tek bölüm onun karısının işbirliğini isteme tarzıydı. Ama kadın bunu fark edemedi.

Sayfa 271: *yirminci yüzyılı görecek kadar yaşadığım için şükrediyorum.*

Bella Baxter'in daha sonraki yaşamı Victoria adıyla geçti, çünkü 1886'da, Edinburgh'daki Jex-Blake kadınlar tıp okuluna kaydolurken bu ismi kullandı ve 1890'da Glasgow Üniversitesinde kendisine bu isimle Tıp Doktoru ünvanı verildi. Yine 1890'da, Cowcaddens'deki Dobbie's Loan'da Godwin Baxter Doğum Kliniğini kurdu. Tümüyle bir hayır kuruluşuydu ve Victoria burayı, bizzat eğittiği oralı kadınlardan oluşan küçük bir kadroyla yürüttü. Bu kadınlar gönderiliyor ve yerlerine yenileri konuyordu, çünkü Victoria kimseyi eğittikten sonra bir yıldan daha fazla çalıştırmıyordu. Victoria, bırakmak istemediği, kendini çok adamış bir çalışana, "Sen benim için çok iyi bir yardımcısın ama sana benim öğretebileceğim bir şey kalmadı," dedi. "Ben yardımcılarıma bir şeyler öğretmek istiyorum. Git komşularına yardım et, ya da sana yeni şeyler öğretebilecek bir doktorun yanında çalış." Yardımcılarının birçoğu kent hastanelerine hemşire olarak girdi ama çoğu yürütemedi çünkü (koğuş rahibelerinden birinin dediği gibi) "Çok fazla soru soruyorlar"dı.

Dr. Victoria 1892'yle 1898 arasında, ikişer yıl arayla üç oğlan doğurdu ve her seferinde, klinikteki çalışmasına gebeliğinin son iki üç gününe kadar devam etti ve sonrasında da hemen başladı. "Eğittiğim yoksul kadınlar böyle yapmak zorunda," diyordu, "horizontalist olacak imkanları yok. Ve ben onların çoğundan daha şanslıyım. Kocam benim için çok iyi bir zevcedir."

Fabian Derneği 1899'da onun halk sağlığı hakkındaki broşürünü bastı. Bu broşüre *Horizontalizme Karşı* adı verildi ve broşürde birçok doktorun, hastalarının sırtüstü yatmasını istediği, çünkü bunun hastaların değil doktorların kendini daha güçlü hissetmesini sağladığı yazıyordu. Victoria, yatakta

dinlenmenin birçok hastalığın iyileşmesinde gerekli bir şey olduğunu kabul ediyor, ama doğum, diyordu, çok ağrılı olmasına karşın, hastalık değildir ve çömelmiş durumda çok daha kolay hale gelir. On sekizinci yüzyılda kullanılmış doğum sandalyelerini savunuyordu. Ayrıca, horizontalizmin bedensel olduğu kadar da ruhsal bir durum olduğunu söylüyordu. Bu düşünce, bedenin iç işleyişinde sadece doktorların anlayabileceği kutsal sırlar olduğunu ve bu yüzden, iyi hastaların sorgusuz sualsiz onlara iman etmesi gerektiğini varsayıyordu. Victoria diyordu ki:

Rahipler ve siyasetçiler kendilerine sorgusuz sualsiz iman istediğinde, onların öncelikle kendilerini düşündüğünü biliyoruz. Peki hizmet ettiğimiz insanların AYNI ŞEKİLDE, düşünme organlarını bırakmasını ve önümüzde eğilmesini isteyen bilimsel eğitim karşısında niçin böyle davranalım ki? Ama herkes tıp sanatının sağduyulu gündelik temellerini bilirse hastalar doktorlara gerektiğince destek olacak, doktorlar da hastalara gerektiğince destek olacaktır.

Victoria, ilkokulda bütün çocuklara temel hemşirelik eğitimi ("çocuklar okulda bunu bir oyun gibi öğrenebilir") ve ortaokullarda da temel tıp eğitimi verilsin istiyordu. Böylelikle herkes sadece, doktorların onlara nasıl ve ne zaman yardım edebileceğini değil, nasıl daha sağlıklı yaşanacağını, birbirlerine nasıl daha iyi bakacaklarını ve, kendilerinin, çocuklarının ve toplumun sağlığına zarar veren barınma ve çalışma koşullarına niçin katlanmamaları gerektiğini de öğrenecekti. Aşağıda, dönemin gazetelerinden alınmış tipik bazı tepkiler var:

Anlaşılan, Dr. Victoria McCandless Britanya'nın bütün okullarını -evet, ilkokulları bile!- devrimci sosyalistlerin eğitim yeri haline getirmeyi teklif ediyor.

The Times

Victoria McCandless'in evli ve üç çocuklu bir kadın olduğunu duyduk. Şaşırtıcı bir haber bu; pek inanamadık! Sadece yazdıklarına bakarak onun, "horizontalizm" kursundan yarar sağlayacak, sopa gibi, kadınlıktan nasibini almamış bir kadın olduğu sonucunu çıkarmıştık oysa! Bu durumda yapabileceğimiz tek şey onun kocasına yürekten merhamet duygularımızı bildirmektir.

The Daily Telegraph

M.D. Victoria McCandless'ın doğru bir eğitim aldığından da, yüreğindeki şefkat duygusundan da kuşkumuz yok. Onun kliniği Glasgow'un yoksul bir bölgesindedir ve başvuran talihsizlere sağladığı yararlar verdiği zarardan çoktur herhalde. Fakat o klinik onun için bir hobidir; geçimini bu klinikten gelen parayla sağlamı-

yor. Geçimini stetoskop ve bistüriyle kazanan bizler onun ütopik tasarılarına hoşgörüyle gülümsemeli ve her günkü, hastaları tedavi etme görevimize devam etmeliyiz.

The Lancet

Dr. McCandless, dünya bir savaş alanı olmasın ve, bir çocuk oyunu gibi, herkesin sırayla hasta ve doktor olacağı bir sanatoryum haline gelsin istiyor. Böyle bir dünyada gelişecek tek şeyin ne olduğu gayet açıktır elbette; hastalık!

The Scots Observer

1900'den itibaren Dr. Vic (gazeteler ona bu böyle demeye başlamıştı) kadınların oy kullanması için çalışan aktif bir militandı ve bu hareket için neler yaptığı hareketin tarihinden okunabilir. 1914 savaşı yüzünden öyle bir sarsıldı ki bir daha hiç toparlanamadı. İşçilerin ve askerlerin greve devam ederek savaşa son vermesini istiyordu fakat ortanca ve küçük oğlu neredeyse hemen orduya katıldılar ve hemen ardından da Somme'de öldüler. Fabianlardan, kendi deyişiyle "cinai katliama karşı kayıtsız hoşgörüleri"nden ötürü ayrıldı ve savaşa karşı çıkan Keir Hardie, Jimmy Maxton, John Maclean ve diğer Clydeside Sosyalistleriyle (ve İskoçya'nın özerkliğini savunan kişilerle) birlikte platformlara çıkmaya başladı. İmparatorluk İstatistik Müdürlüğü'ndeki kadrosunda savaş çabalarını destekleyen büyük oğlu Baxter'le bozuştu. Patrick Geddes'e bir mektubunda şunları yazıyordu Victoria:

Baxter, Fransa'da can veren ve sakat kalanların muazzam sayısının propagandalarda iddia edildiği kadar korkunç olmadığını, çünkü bu sayının barış zamanında da kazayla zaten ölecek ya da sakat kalacak binlerce kişiyi de kapsadığını kanıtlayarak kandırmaca mucizeleri yaratıyor. Bu da, savaş sanayimizden haksız kazançlar sağlayan hissedarları ve vurguncuları rahatlatıyor. Bu demektir ki, ölen milyonlarca genç asker, fabrika ve yol kazalarında can verenler gibi çabucak unutulacak.

Baxter McCandless'in 1919'da, yirmi yedi yaşındayken, Lloyd George'un yanında katıldığı Versailles barış konferansı sırasında Paris'te bir taksinin çarpması sonucu, ardında çocuk bırakmadan ölmesi biraz ironiktir.

Victoria, zamanının birçok kişisi gibi, dünyanın en zengin uluslarının -en sanayileşmiş uluslar olduklarından en uygar uluslar olmakla övünen ulusların- niçin tarihin en büyük ve gaddar savaşını yaptıkları konusunda çok uzun süre ve yoğun bir şekilde kafa yordu. Onun hiç anlamadığı şey, tek tek bakıldığında (kendi oğullarını düşünerek) hiçbiri kana susamış yahut

aptal olmayan milyonlarca erkeğin, öldürmeyi ve böylesine intihar denecek ölçüde ölmeyi emreden hükümetlere niçin itaat ettiğiydi. Tolstoy'un, insan denen hayvanın Napolyon'la birlikte Rusya'ya giden ve can veren, Rusya'yı fethetseler ülkeleri daha çok refaha kavuşmayacak olan binlerce Fransız gibi, delilik salgınına yakalanmaya yatkın olduğu görüşünü kabul ediyordu. Ama bir doktor olarak, eğer nedenleri bulunursa salgınların önlenebileceğini biliyordu. Aşırı kalabalık yerlerde yaşayan ve çalışan insanların, nüfusu çok kalabalık olan diğer yaratıklar gibi, dövüşkenlik salgınlarına yakalanmaya yatkın olduğunu biliyordu ama, Büyük Savaşta savaşıp ölenlerin en azından dörtte birinin gayet geniş evlerde yaşayan varlıklı kişiler olduğunu ve bu katliamı emreden ve komuta edenlerin hemen hemen hepsinin bu sınıftan olduğunu da biliyordu. Sonunda, Büyük Savaşın da Britanya'nın Fransa, İspanya, Hollanda ve Birleşik Devletler'le yaptığı savaşlara neden olan ulusal ve ticari rekabetler yüzünden başlamış olmasına karşın, bu savaşta savaşan ve bunu destekleyenlerin "intiharsal bir itaat salgını"na yakalanmasına neden olan şeyin, ana ve babalarının onlara kötü davranması sonucunda çoğunun, hayatlarının değersiz olduğu yolunda yürekten bir inanca kapılmaları olduğuna karar verdi:

Bedenine saygı duyan hangi erkek çıplak halde sıra sıra dizilmeye ve giyinik bir adamın onların cinsel organlarını incelemesine tahammül edebilir? Kendi bilincine saygı duyan hangi erkek böyle bir şey yaparak para kazanmayı kendine yedirebilir? Üstelik bu tıbbi muayene, kendi bedenini en değersiz makine -hatta kendi makinesi bile değil de, uzaktaki birtakım kişiler tarafından kullanılan bir makine- gibi görenin en iyi asker olduğu bir insan öldürme dinine girişin vaftizinden başka bir şey değil. Benim ortanca ve küçük oğlum kendi istekleriyle böyle birer makine haline geldiler ve güzelim bedenleri çamurların içinde parçalanıp ezildi. Büyük oğlumsa bedenini değil, aklını savaş makinesinin bir parçası haline getirdi. Ben onu da kardeşleri gibi, kendine saygısızlığın kurbanı olarak görüyorum artık. Ama bu üç delikanlının hayatlarının ilk on yılı temiz, geniş bir evde geçti ve sevgi dolu, eğitimli ve yürekli bir anne ve babanın özeniyle ve gösterdiği örnekle biçimlendi. Ben radikal bir Sosyalisttim (ve hâlâ öyleyim). Kocam bir liberaldi. Üç oğlumuz da, yirminci yüzyılda başarılması gereken en büyük görevler olduğunu bildiğimiz en insani ve modern ideallerle -Britanya'yı herkesin iyi ve temiz bir eve sahip olduğu, yaptığı yararlı bir işe karşılık iyi bir para kazandığı bir ülke haline getirmek idealiyle- barışçı birer İskoç halk hizmetkarı olmak için hazırlanıyorlardı. Ama savaş ilan edilir edilmez üç oğlum da BİRDEN, tilki avlayan bir muhafazakarın çocukları gibi davranmaya başladı. Benim bunu çok kötü bir davranış olarak gördüğümü biliyorlardı. Niçin doğru davranışın bu

olduğunu sandılar?*Bunun yanıtını insan doğasındaki yahut insanların erkeğindeki doğuştan gelen bozuklukta aramayı reddediyorum. Okulda öğretilen militarist hikayeler yüzündendir de diyemem, çünkü bunların etkisi muhakkak evde kendilerine verilen eğitimle ve okudukları kitaplarla giderilmişti. Nedeni kendimde aramak zorundayım. Çünkü bu çocukların hayatının ilk altı ya da yedi yılında bunların üzerindeki tüm yönetim bendeydi, çünkü çok param ve beni seven bir kocam vardı. Yine de onlara, 14-18 savaşı denen o kendini alçaltma salgınına karşı koyacak özsaygıyı veremedim. Nerede yanlış yaptım? Bendeki bu hastalığın köklerini bulamazsam başkalarına bir yararım olmaz. Ama buldum. Lütfen okumaya devam edin.*

Yukarıdaki pasaj, Victoria'nın 1920'de kendi parasıyla bastırdığı *Bir Sevgi Ekonomisi—Bir Annenin Tüm Ulusal ve Sınıfsal Savaşlara Son Verme Reçetesi* adlı bir broşürün girişinden özetlenerek alınmıştır. Broşürün kapağında *Godwin Baxter Barış Yayınları, Cilt I* ibaresi basılıdır. İkinci cilt hiç çıkmadı. Victoria bu broşürleri Britanya'daki tüm sendika şubelerinin liderlerine ve sekreterlerine postayla göndermesine, zarfların üzerine, genellikle erkeklerin ve birkaç kadının isimlerinden sonra *ve eşinize* diye yazmasına karşın bu broşürler ciddi bir ilgi görmedi. Victoria bunları *Kim Kimdir*'deki tüm doktorlara, rahiplere, subaylara, yazarlara, devlet memurlarına ve milletvekillerine gönderdi. Ayrıca, iki bin tane broşürü de Kuzey Amerika'da yaşayan eşdeğerdeki kişilere postaladı, ama bunlara Birleşik Devletler gümrüklerinde el konup yakıldı. Beatrice Webb, o sıralar İtalya'da tatilde olan George Bernard Shaw'a gönderdiği bir mektupta şunları yazıyordu:

Eve döndüğünüzde, Dr. Vic'in son broşürünün sizi beklediğini göreceksiniz. Malthus'tan, D. H. Lawrence'den ve Marie Stopes'den toplanmış fikirlerin delice bir karışımı. Büyük Savaş konusunda, çok oğlan doğurmuş fakat onlarla yeteri kadar sarılıp yatmamış *olduğu için kendini suçluyor. Emekçi sınıftan ana babalar geleceğin ordularını küçültmek için sadece tek çocuk yapsın istiyor. Çocukla yataklarını paylaşmalarını, çocuğun yatakta sevişme ve doğum kontrolü konusunda her şeyi pratik örnekleriyle öğrenmesini ve böylece kendisini sonsuz değerli hissetmesini istiyor. Bu şekilde (diyor), çocuk Oedipus kompleksinden, penis imrenmesinden ve Doktor Freud'un keşfettiği yahut uydurduğu diğer hastalıklardan anınmış bir şekilde büyüyecek ve kardeşleriyle dövüşmek yerine komşunun çocuğuyla karı-koca oyunu oynayacaktır. Bu kadın tam bir seks delisi -eski terimi kullanırsak erotomanyak- ve bunu da, kendisinin hâlâ yürekten bir Kraliçe Victoria vatandaşı olduğunu gösteren ciddi bir dille gizlemeye çalışıyor.* Sarmalanma *sözcüğünü sevişmek anlamında kullanıyor ve bununla yasadışı evliliği kastediyor. Ama bu kadında bir zamanlar mükemmel bir akıl vardı. Zavallı kocacığı ölmeseydi keşke. Sanırım adam onun Wells ve Ford Madox Hueffer'le*

yaşadığı utandırıcı aşk maceraları sırasında dengesini korumasını sağlamıştı. Ve tabii ki oğullarını yitirmek kadını yüreğinden vurdu. Şu son altı yıl, aklı çok güçlü kişiler dışında herkese zarar verdi.

Clydeside Bağımsız İşçi Partili Sosyalistler de *Bir Sevgi Ekonomisi*'nden hoşlanmadı. Bunu *Forward*'da eleştiren Tom Johnston şunları söylüyordu:

M.D. Victoria McCandless, işçi sınıfından ana babaların sınırlı biçimde bir doğum grevi yaparak çocuklarının emeğinin değerini yükseltmesini istiyor. Lokavtların ve düşürülen ücretlerin egemen olduğu bu yılda -işçi sınıfı hareketinin her yerde hükümeti iş paylaştırmayla işsizliği ortadan kaldırmaya zorladığı bu yılda- iyi bir yoldaştan gelen böyle bir istek dikkatlerin gereksiz yere başka yere çekilmesidir. Açlık ve evsizlik sorunları şimdi çözümlenmeli, gelecek kuşaklara bırakılmamalıdır.

Bütün kiliselerin dinadamları bu kitabı doğum kontrolünü savunduğu için kınarken bu broşür doğum kontrolünü savunanları da, ticari kontraseptiflerin sağlıksız olduğunu söylemesi yüzünden kızdırdı. Dr. Victoria şöyle diyordu:

Bunların yüzünden, kullanan kişilerin aklı cinsel organlara takılıyor, yani sarılıp yatmaktan başka yere kayıyor. Sarılıp yatmak süt gibidir. Sağlığımızı doğumdan ölüme kadar besler ve beslemelidir. Evlenmek sarılıp yatmanın kaymağıdır, (eğer şanslıysak) ortadaki yıllarımızın ana zevkidir ama sarılıp yatmaktan farklı bir şey değildir. Oysa bize tek öğretilen şey- ne yazık ki, nitelikli Marie Stopes'un öğrettiği şey de- bunu ayırarak ve çok nadir bulunan bir mal gibi duyurarak farklı kılıyor. Sarılıp yatmamış erkeklerin cinsel aşktan korkması ya da bunu bir zorla girip almak eylemi gibi görmesi bu yüzdendir.

Ve Victoria McCandless'in, *Bir Sevgi Ekonomisi*'ni Britanya'nın büyük gazetelerine verdiği ilanlarla tanıtmasına karşın, sadece iki tane olumlu tepki geldi: Biri anarşist bir dergide yazan Guy Aldred, öteki de *The New Age*'de yazan, heykeltıraş ve tipograf Eric Gill. Beaverbrook, kiliselerin tavrından bir anlam çıkardı ve Victoria McCandless'in kliniğinin kapatılmasını hedefleyen başarılı bir kampanyayla *Daily Express*'in dağıtım çemberini genişletti. Aşağıda, BAYAN DOKTOR ENSEST ÖNERİYOR adlı makaleden bir alıntı var:

Hanım evladının ne olduğunu hepimiz biliyoruz; herkesin ona hayran olmasını isteyen ama kendini savunmak için bir yumruk atamayacak kadar korkak, efemine bir muhallebi çocuğu. Eğer Dr. Vic bütün Britanyalı oğlan çocuklarının bundan böyle bu türden bir sulugöz süt kuzusuna dönüşmesini hedefliyorsa, çocuklarımızı bozmadan önce bunların ana babalarını bozması gerekiyor. Onun yapmaya çalıştığı şey kesinlikle budur.

İki gün sonra şu yazı çıktı:

DOKTOR VICTORIA ULUSAL BİR İNTİHAR ÖNERİYOR

Eğer Dr. Vic'in "çarşaf arası seks" yöntemi tutulursa (ve tutulabilir; kadın bunu reklam etmek için bir servet harcadı) birkaç yıl sonra, askerlik yaşındaki Britanyalı erkeklerin sayısı Katolik İrlandalılardan az olacak. Eğer bu yöntem tüm uygar dünyada tutulursa Bolşevikler, Çinliler ve Zenciler bizi geçecek. Dr. Vic'in, Britanya'daki Bolşevik Başkonsolosu John Maclean'le yakın arkadaş olması tesadüf değil. Dr. Vic'in, Kayzer Wilhelm'in, asker sürüleri kendisini Britanya tahtına oturtmayı başarsaydı Demir Haç nişanı vereceği "pasifist" cadılardan biri olması tesadüf değil.

Hemen arkasından şu yazı geldi:

DR. VIC'İN BOLŞEVİK HAYIRSEVERLİĞİ!

Yirminci yüzyılın en uğursuz tipleri, hak edilmemiş bir gelire sahip olan ve, sosyalizm maskesi altında, cüzdanlarını yoksullar arasında hoşnutsuzluğu ve habis eylemleri yaymak için kullananlardır. Express *gazetesi, Bolşevik doktor Victoria McCandless'in şimdi gayet açıkça vaaz verdiği şeyi son otuz yıldır gizli bir şekilde hep öğretmekte olduğunu buldu. Glasgow'un bir varoşundaki güya "hayırsever" kliniğinde binlerce yoksul kadına, doğaya, Hıristiyan inancına ve ülkenin yasalarına karşı koymayı öğretmiş; onun o gülünç "çarşaf arası seks" fikrinden daha ciddi bir şeyden söz ediyoruz. Demek istediğimiz şey kürtajdır. Onun "Sevgi Ekonomisi"nin sonunda gelip dayandığı şey budur.*

Express muhabirlerinin elinde, Dr. Victoria'nın kürtaj yaptığını gösteren bir kanıt yoktu. Fakat onun kadınlara birbirlerine kürtaj yapmasını öğrettiğine yemin eden iki eski klinik çalışanı bulup çıkardılar ve bunun sonucunda resmi bir soruşturma başlatıldı. Soruşturma başarısız oldu (ya da tam anlamıyla başarılı olamadı) çünkü iki çalışana *Daily Express* tarafından bir şekilde rüşvet verildiği ve bir de bu kişilerin geri zekalı olduğu kanıtlandı. Sorgu savcısı Campbell Hogg yaptığı çapraz sorgulama sırasında bu son noktadan bir şeyler çıkarmaya çalıştı ve neredeyse başarıyordu:

CAMPBELL HOGG: Doktor McCandless! Çok sayıda geri zekalıyı yardımcınız olarak eğittiniz mi?
VICTORIA McCANDLESS: Elimden geldiği kadar çok sayıda.
CAMPBELL HOGG: Niçin?
VICTORIA McCANDLESS: Ekonomik nedenlerle.
CAMPBELL HOGG: Oho! Onlar daha mı ucuza geliyordu yani?

VICTORIA McCANDLESS: Hayır. Kliniğin hesaplan, onlara da normal zekalı hemşireler kadar para verildiğini gösteriyor. Söz ettiğim şey parasal ekonomi değil sosyal ekonomidir; sevgi ekonomisi. Beyinsel hasarlı kişiler, kendilerine şans verilirse, "normal" olarak sınıflandırdığımız çoğu kişiden çok daha sevgi doludur. En önemli hemşirelik görevlerini yapmak onlara genellikle, daha zeki -yani daha büyük işler yapmak isteyen- kişilere nazaran daha verimli bir şekilde öğretilebilir.

CAMPBELL HOGG: Daha büyük işler dediğiniz, Sevgi Ekonomisi hakkında kitaplar yazmak gibi şeyler mi?

VICTORIA McCANDLESS: Hayır. Adi gazetelerin hoşuna gitsin diye kurulmuş mahkeme tiyatrosunda soytarıyı oynamak gibi şeyler.

(Mahkemede gülüşmeler. Hakim, sanığa, mahkemeye hakaret suçundan tutuklanabileceği yolunda bir uyarıda bulunuyor.)

CAMPBELL HOGG (bağırarak): Sanırım siz yardımcınız olarak kretenleri kasten, normal zekalı kişiler bunların sizin kliniğiniz hakkında söylediği şeylere inanmaz diye seçtiniz!

VICTORIA McCANDLESS: Söylediğiniz yanlış.

CAMPBELL HOGG: Doktor McCandless, siz hastalarınıza hiç (cevap vermeden önce çok iyi düşünün) hiç, istemedikleri bir bebeği düşürmelerine yardımcı olacak bir bilgi vermediniz mi?

VICTORIA McCANDLESS: Ben onlara hiçbir zaman, ruhlarına ya da bedenlerine zarar verecek bir bilgi vermedim.

CAMPBELL HOGG: İstediğim cevap "evet" ya da "hayır"dır.

VICTORIA McCANDLESS: Benden daha fazla bir cevap alamayacaksınız delikanlı. Gidin, sizden yaşlı başka birisine işini öğretin. İşsiz bir mühendiste deneyin bunu mesela; savaşta savaşmış birinde.

(Hakim, sanığı uyararak, savcıya cevap vermek zorunda *olduğunu, fakat istediği sözcükleri kullanabileceğini bildiriyor.)*

VICTORIA McCANDLESS: Peki. Öyleyse ben, kimsenin aklına ya da bedenine zarar verebilecek bir şey öğretmediğimi tekrarlıyorum.

Duruşma İskoçya'da yapıldığından, jüri suçun kanıtlanmadığı yolunda bir hüküm verebilirdi ve öyle yaptı. Dr. Vic Britanya Tıp Sicilinden çıkarılmayacaktı, ama suçsuz ilan edilmedi.

Victoria'yla Archibald 1890'da Doğum Kliniğini açtıklarında Baxter'den kalan bütün parayı bunun için kullandılar. Yönetim kurulunda Sir Patrick Geddes ve Glasgow Üniversitesi Rektörü John Caird vardı. 1920'ye gelindiğinde bu kişilerin yerini, düşmanca propaganda fırtınasının önünde bu kez eğilecek daha zayıf kişiler almıştı. Victoria'yı görevden uzaklaştırdılar ve kliniği Oakbank Hastanesine, ayakta tedavi bölümü olarak verdiler. Dr.

Victoria bütün parasını *Bir Sevgi Ekonomisi*'nin basımı, dağıtımı ve reklamı için harcamıştı ve elinde kalan tek mülk, Park Meydanı 18 numaraydı. Artık Baxter'in bütün yaşlı hizmetkarları ölmüştü. Üst odaları üniversite öğrencilerine verdi ve bodrum katına çekilip orada, hâlâ *Godwin Baxter Doğum Kliniği* adını vermeye devam ettiği faaliyetine çok daha küçük bir ölçekte devam etti.

O tarihten 1923'e kadar en çok John Maclean'a verdiği destekle dikkat çekti. C. M. Grieve'e (Hugh MacDiarmid'e) yazdığı bir mektupta şöyle diyordu:

Ortodoks Komünistlerden hoşlanamıyorum. Her soruya tek bir basit cevapları var ve (tıpkı faşistler gibi,) anlamadıkları şeyleri zorla basitleştirebilecekleri kanısındalar. Bunlardan biriyle bir tartışmaya girdiğimde, karşımda beni susturmak isteyen kötü bir öğretmen varmış gibi hissediyorum. Maclean iyi bir öğretmen.

Maclean yeni kurulan Britanya Komünist Partisine katılmayıp İskoç İşçileri Cumhuriyetçi Partisini kurunca Victoria evini ona toplantı yeri olarak verdi. Maclean 1923'te, aşırı çalışmadan ve zatürreeden ölünce Victoria onun mezarının başında kısa bir konuşma yaptı. Maclean'in kızı Nan Milton bunu bir mektupta kaydetmiştir ve Archie Hind de, Maclean hakkındaki oyunu *Omuz Omuza*'nın sonunda bu konuşmayı verir:

John, at sırtında mısır tarlalarında dörtnala koşan bir Zapata değildi. Zapata'yı besleyen köylülerdendi. Bürosunu Kremlin'e taşımaya çalışan bir Lenin değildi. Ayaklanmalarıyla Lenin'e bu şansı veren Kronstadt denizcilerindendi. John, devrimlere liderlik edenlerden değildi. Devrimleri yapanlardandı.

Daily Express iki yıl sonra, herhalde yasadışı kürtaj konusunda daha kesin bir kanıt bulmak umuduyla Victoria'nın peşine yeni bir gazeteci taktı, ama bundan çıkan makale kısa bir karakter taslağıydı ve bunun nedeni de muhtemelen, artık "Dr. Vic"i hatırlayan neredeyse herkesin onun ölmüş olduğunu sanmasıydı. Gazeteci, bölgedeki çocukların ona Köpekçi Hanım dediğini, çünkü West End Parkında hep, irili ufaklı, bazıları sargılı köpeklerle dolaştığını öğrendi. Kliniğe arka sokaktan giriliyordu ve giriş yolunun iki yanında çok aşırı boy atmış ravent otları vardı. Bekleme salonu Viktoryen tarzı ağır koltuklarla tıkış tıkış doluydu ve özellikle de, at kılından kumaşla kaplı kocaman bir divan vardı. Duvardaki tek dekorasyon, İskoç İşçileri Cumhuriyetçi Partisinin eskiden kalmış afişleriydi. Ayrıca, üzerinde kocaman bir asma kilit ve kapağında bir yarık bulunan bir kutu vardı ve yan tarafına tutturulmuş bir kağıtta şunlar yazıyordu: *Verebileceğiniz kadar*

parayı bu delikten atın; boşa gitmeyecektir. Karnınız açsa lütfen bunu çalmayıp muayene odasında bana söyleyin; açlığın tedavisi vardır. Bekleyenlerin yarısı çok yoksul görünüşlü ve yaşlıydı. Geri kalanlar, çoğu köpek olmak üzere hayvanlarını getirmiş çocuklardı. Sadece bir gebe kadın vardı.

Gazeteci muayene odasına kabul edildiğinde buranın havagazı lambasıyla aydınlatılan kocaman bir mutfak olduğunu, ateşin üzerinde kaynayan bir tencere çorbayı, köşelerde kıvrılıp yatmış çeşitli hayvanları ve kitaplarla, kağıtlarla ve tıp aletleriyle dolu bir mutfak masasında oturan uzun boylu, dik duruşlu bir kadını gördü. Üzerinde, boynundan ayak bileklerine kadar bütün vücudunu örten beyaz bir önlük vardı ve giysisinin siyah kollarının ağızlarına beyaz sellüloid manşetler tutturulmuştu. Tuhaf bir şekilde kırışıksız yüzü kırkla elli arasında her yaştan olabilirdi. Gazeteci onun karşısına oturunca kadın hemen "Siz gazete muhabirine benziyorsunuz," dedi. "*Daily Express* mi?"

Adam evet dedi ve, dilerim birkaç soruma yanıt vermenin sizin için bir sakıncası yoktur diye ekledi. Kadın "Elbette," dedi, "harcadığım zamanın karşılığını çıkışta verirseniz."

Adam, bütün hastalarının böyle gönüllü bir şekilde mi para verdiğini sordu. Kadın "Evet," dedi. "Bunlar yoksul insanlar, ya da çocuklar. Zor duruma düşmeden bana ne kadar para verebileceklerine nasıl karar verebilirim?"

Adam, aç dilencilere her zaman para verip vermediğini sordu. Kadın "Hayır," dedi. "Çorba veriyorum."

Adam, veterinerlik faaliyeti yüzünden onun insan hastalarının sayısı azalmadı mı diye sordu. Kadın "Kuşkusuz," dedi. "İnsan denen hayvan aptalca önyargılara yatkındır."

Adam, kendisi köpekleri insanlara tercih mi ediyor diye sordu. Kadın, "Hayır, ben o tür duygusallardan değilim," dedi. "Kendi aptalca önyargılı türdeşlerime karşı daima daha şefkatliyimdir. Ama bugünlerde hasta bir hayvanı olanlar benden, hasta insanlar kadar kaçmıyor."

Adam, hayatında gerçekten pişman olduğu bir şey var mı diye sordu. Kadın "Büyük Savaş" dedi.

Adam ona, kendisini yanlış anladığını söyledi; demek istediği, kendini kişisel olarak sorumlu hissedip de pişman olduğu bir şey var mıydı? Kadın "Evet," dedi. "Büyük Savaş."

Adam ona, de Valera'nın İrlanda cumhuriyeti, genç kızların etek boylarının kısalığı, *Mairzy Doats and Dozy Doats* (o günlerde popüler bir şarkı) ve Troçki'nin Rus Komünist Partisinden ihracı konusunda ne düşündüğünü sordu. Kadın "Hiçbir şey," dedi. "Artık gazete okumuyorum."

Adam, Britanya gençliğine verecek bir mesajı var mı diye sordu. Kadın ne-

şeyle gülümsedi ve beş pound verirse, hayatta güzel bulduğu her şeyi özetleyen çok hızlı ve kısa bir cevap vereceğini, ama parayı peşin istediğini söyledi. Adam ona beş pound verdi. Kadın ona dirseğinin dibinde duran, küçük birer kitap halinde basılıp ciltlemiş *Bir Sevgi Ekonomisi*'lerinden bir tanesini verdi, güle güle dedi ve dışarıya uğurladı.

Bu makale 1925'le 1941 arasında, Victoria McCandless'le ilgili, Kelly'nin sokak rehberinde geçen adı ve adresi sayılmazsa tek kayıttır.

İkinci Dünya Savaşı Clydeside'daki hem sanayisel hem de düşünsel yaşamı bir süre yeniden canlandırdı. Glasgow, Britanya'yla ABD arasındaki ana transit limanıydı. Güney Britanya'nın bombalanması çoğu kişiyi kuzeydeki sanayi başkentine yöneltti. Ressam J. D. Fergusson, eşi Margaret Morris'le birlikte buraya geri döndü. İkisi Dr. Victoria'yı gençlik günlerinden tanıyordu ve Margaret Morris Park Meydanı 18 numaranın üst katlarından birini kendi Celtic Bale Grubunun prova yeri olarak kiraladı. Bu ev 1945 yılına kadar, Sauchiehall Caddesinde ya da çevresinde gelişen küçük gayrıresmi sanat merkezlerinden biri haline geldi. Robert Colquhoun, Stanley Spencer ve Jankel Adler adlı ressamlar ya kısa bir süre buraya yerleşti ya da burayı ziyaret etti. Hamish Henderson, Sidney Graham ve, daha çok Hugh MacDiarmid adıyla bilinen Murray Grieve de öyle yaptı. MacDiarmid (1966'da Hutchinson & Co. tarafından yayınlanan) *Sürdürdüğüm Grup* adlı otobiyografisinde şunları söylüyor:

Bodrum katında gizlenen tuhaf ihtiyar ev sahibi kadının, adı Madame Curie, Elizabeth Blackwell ve Sophia Jex-Blake'in yanına gururla yazılacak -Vadilerin Uzun Mairi'si sayılmazsa- tek kadın İskoç hekim olduğunu bilen tek kişi bendim orada. Korkak kişiler onun hayvan hastanesinden ürküyorso da, İskoç çorbası harikaydı ve bedava tarafından bolkepçe dolduruluyordu.

Adam küfrediyor:

bizim korkak İskoç tıbbı bu kadına jinekoloji dalında rahatlıkla bir üniversite hocalığı verebilecekken, Beaverbrook denen o cahil kabadayının peşinden giden İngiliz adi basınından üç buçuk atıyordu.

Beaverbrook hakkında söylediği tümüyle doğrudur ama daha kibarca dile getirilseydi daha ikna edici olabilirdi. Ama biz MacDiarmid'e yine de, Victoria'nın ölmeden kısa bir süre önce yazdığı bir mektubu sayfalarında tümüyle verdiği için şükran duymalıyız. Daha küçük bir adam olsa, kesinlikle hoşlanmadığı şeylerin yazıldığı bu mektubu yayınlamazdı. Tarih belirtilmemişse de, 1945 genel seçimlerinden hemen sonra yazıldığı bellidir.

Sevgili Chris,

Evet, her yerde bir işçi sınıfı çoğunluğuyla, bu yüzyılda ilk kez bir İşçi Partisi hükümetimiz oldu nihayet! Yeniden gazete okumaya başlayacağım. Britanya birdenbire heyecan verici bir ülke haline geldi. 1927'nin sendika karşıtı yasaları kaldırılıyor ve anlaşılan, sosyal refaha ve herkes için ulusal sağlık yardımına KAVUŞACAĞIZ ve, Yakıt ve Enerji ve Nakliye ve Demir ve Çelik Halkın Malı OLACAK! Radyo yayını, telefon, çeşme suyu ve soluduğumuz hava gibi Halkın Malı! Ve boynumuza geçirilmiş o değirmen taşından, Britanya İmparatorluğundan KURTULACAĞIZ! Kendini biraz daha mutlu hissetmiyor musun Chris? Ben çok daha mutluyum. Dünyaya Sovyetler Birliği'nin hiç olmadığı kadar güzel bir örnek oluşturuyoruz. Bence 1914'le bugün arasındaki her şey iğrenç bir dolambaçtı, toplumsal ilerlemenin güzel yolundan sapmaydı ve bu yolun son noktası da, yaşlılık aylığı sayesinde yoksul evlerini kaldıran ve veraset vergisi sayesinde muazzam büyük arazileri dağıtmaya başlayan Lloyd George bütçesiydi. Belli ki John Maclean yanılmıştı. İşçilerin işbirliği yaptığı bir ülke Londra'dan, yol gösteren bağımsız bir İskoçya olmadan yaratılacak.

Biliyorum sen (çarpık şeytan seni) bunların tek kelimesine bile inanmıyorsun ve sanırım bende "çok kolayca sevince kapılan" bir yürek var. Biliyorum ki sen hemen kalemini kapıp bana, Yeşeren Britanya'nın köklerini kemiren, korkunç görünüşlü bütün kurtçukları tek tek tanımlayacaksın. Kalemine dokunma sakın! Mutlu ölmek istiyorum.

Benim yayınlarımı okuduysan eğer (ama bir allahın kulu okudu mu ki?), Bir Sevgi Ekonomisi'ni *(nasıl senin en kötü şiirinin bile bir tez olarak okunması gerekiyorsa, bir şiir olarak okunması gereken o tezi) okuduysan, benim görmezden gelinmiş zavallı küçük* magnum opusumun *bir paragrafına bile bir göz ottıysan eğer, kendi içimde olan bitenlerden olağanüstü derecede haberdar olduğumu biliyorsundur. Şaşacak bir şey yok! Bir dahi tanıttı bunları bana. Serebral bir hemoraji gelecek Aralık ayında beni bu ölümcül patırtıdan kurtaracak. Elli altı yıl önce böylesine cesurca ve zengin bir şekilde kurulmuş küçük kliniği kapatıyorum. İşte bu kadar! Hastalarım artık bazı çocukların hayvanlarından ve, bir tek Sigmund Freud'un anlayacağı şeyler üzerinde bir saat nefes almadan konuştuktan sonra birazcık mutlu olan ihtiyar iki hipokondriyaktan ibaret. Bütün köpeklerimi birer yer bulup gönderdim, Newfoundland Archie hariç. Onu da bekleyen bir ev var, fakat oraya ancak, kahvaltıdan sonra bana hep uğrayan arkadaş (Nell Todd, Glasgow polisine erkek kılığında karşı koyan cesur bir lezbiyen) ona verdiğim bodrum anahtarını kullanarak beni bulduktan sonra gönderilecek. Her şey tamam. Sonunda, sıcak ve kalıcı bir erkeğin varlığını tercih ederdim ama böyle biri hayatımda sadece bir kez oldu ve otuz beş yıl önce öldü. Gelgeç tiplerden*

hoşlanmamış değilim, bunların bazıları müthiş zevkliydi. Ama şimdi kalıcı bir sıcaklığa ihtiyacım var ve benim Archie sağlıyor bunu.

Bana bunu sağlamayı teklif ederek hakaret edecek olursan seninle bir daha hiç konuşmayacağım. Sevgilerim Valda'ya.

İçten dileklerimle,

Victoria McCandless.

Dr. Victoria McCandless 3 Aralık 1946 günü serebral kanamadan ölü bulundu. Beyninin 18 Şubat 1880'de, Glasgow'daki İnsanlık Derneği morgunda doğumundan itibaren hesaplarsak tam altmış altı yıl, kırk hafta ve dört gün yaşamıştı. Bedeninin 1854'te, Manchester'ın bir varoşunda doğumundan itibaren hesaplarsak doksan iki yaşındaydı.

Bu kitabın üç ana karakterinin
Baxter Mozolesine -sağ taraftaki yuvarlak Romanesk yapıya-
gömülü olduğu Glasgow Necropolis'i.

ALASDAIR GRAY

Zavallılar*

Türkçesi: Süha Sertabiboğlu

Roman

Tuhaf, korkunç, sesi kulak zarlarını patlatan, insandan çok bir canavara benzeyen ama bir o kadar da duygusal, dâhi bir bilim adamı, hoyrat bir feminist yaratabilir mi? Yoktan var edilen zengin, güzel, fırtınalı kadını yoksul bir tıp öğrencisi için karşı konulmaz kılan tuhaf sır bu zavallı adamın kusurlu hayalleri mi yalnızca? Peki, insan eliyle yaratılan bir kadın dünyanın sorunlarına karşı siyaseten nerede durur?

Bu gerçek aşk ve bilimsel cesaret öyküsü okuyucuyu İskoçya ameliyathanelerinden kapıp aristokratik kumarhanelerden, yoksul İskenderiye'den ve bir Paris genelevinden rüzgâr gibi geçirerek bir İskoç kilisesinde gerçeklerle buluşturuyor.

İskoç edebiyatının önemli figürlerinden *Alasdair Gray*'e Whitbread Roman Ödülü ve Guardian Kurgu Ödülü kazandıran *Zavallılar*, Frankenstein temasının bütünüyle özgün bir versiyonu.

22 TL

www.selyayincilik.com

*SEL